

Міністерство освіти і науки України
Чернівецька обласна державна адміністрація
Чернівецька міська рада
Київський національний торговельно-економічний університет
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
Бельцький державний університет ім. Алеку Руссо (м.Бельці, Молдова)
Університет ім. Стефана чел Маре (м. Сучава, Румунія)
Вища школа економіки та менеджменту державного управління
(м.Братислава, Словаччина)
Старопольський університет (м. Кельце, Польща)
Білоруський торговельно-економічний університет споживчої кооперації
(м. Гомель, Білорусь)

Розвиток прикордонних регіонів в системі транскордонного співробітництва

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**Чернівці - Бельці
27- 28 квітня 2017 року**

**Чернівці
«Місто»
2017**

УДК 332.1
ББК 65.050.9(4 Укр)22+65.58
Р64

Рецензент: В.К. Євдокименко, доктор економічних наук, професор.

Кифяк Василь Федорович
Р64 Розвиток прикордонних регіонів в системі транскордонного співробітництва: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 27-28 квітня 2017 р. / за ред. Кифяка В.Ф. – Чернівці: Місто, 2017. – 336 с.

ISBN 978-617-652-180-8

Проблеми транскордонного співробітництва тісно пов'язані з регіональною політикою, яка є важливим атрибутом сучасних євроінтеграційних процесів.

Дослідження проблем розвитку прикордонних регіонів і створення ефективної регіональної соціально-економічної політики займає вагомую частку в сучасних науково-практичних розробках.

У збірнику розглянуто актуальні питання, що стосуються концептуальних засад транскордонного співробітництва регіонів України, моделей розвитку прикордонних регіонів, питання формування нових економічних утворень та розвитку економічного потенціалу у прикордонних регіонах, висвітлюються соціально-економічні та гуманітарні аспекти транскордонних відносин, теоретичні і практичні проблеми регіонального розвитку туризму та рекреації, висвітлено сучасні фінансово-економічні та обліково-аналітичні проблеми управління підприємствами прикордонних регіонів, окреслено сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій та економіко-математичного моделювання в системі транскордонного співробітництва та ін.

Розраховано на науковців, фахівців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, які цікавляться зазначеними питаннями.

Відповідальність за достовірність фактів, статистичної інформації, власних імен, цитат та інших відомостей, наданих у рукописах, несуть автори публікацій.

ISBN 978-617-652-180-8

© ЧТЕІ КНТЕУ, 2017
© Кифяк В.Ф., 2017
© ВІЦ «Місто», 2017

ЗМІСТ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Балынский Андрей К КОРРЕКТИРОВКЕ РЕФОРМАТОРСКОГО КУРСА	15
Галушка Євген ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ	18
Гаць Анна СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНИМ СПІВРОБІТНИЦТВОМ	21
Грицюк Ернест ДО ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ЄВРОРЕГІОНУ «ВЕРХНІЙ ПРУТ» ТА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ЗАГАЛОМ	23
Докаш Оксана КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	26
Долга Галина ЗАХОДИ З ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС	30
Жалба Ілля РОЗВИТОК ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ І МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	33
Поляков Максим КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РЕГІОНІВ У ПОБУДОВІ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ	36
Трусевич Алла НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА	38

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ТРАНСКОРДОННИХ ВІДНОСИН

Адамова Ірина, Власова Тетяна ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ)	42
--	----

Білокурська Олена ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	44
Бранашко Наталія ФИНАНСОВЫЕ ЭФФЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ МИГРАЦИИ РАБОЧЕЙ СИЛЫ	46
Канут Наталія СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСКОРДОННИХ ВІДНОСИН	48
Кифяк Василь ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ	50
Лучик Василь ПРОБЛЕМИ СЦЕНАРНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	52
Мовилэ Ирина, Сусленко Алина АНАЛИЗ ДЕПОПУЛЯЦИИ И ВОЗРАСТНОЙ СТРУКТУРЫ НАСЕЛЕНИЯ В СЕВЕРНОМ РЕГИОНЕ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА	54
Moroshan-Danila Lucia, Nastase Carmen LIFELONG LEARNING - BETWEEN COSTS AND PROFITABILITY - ROMANIA CASE STUDY	57
Moroshan-Danila Lucia, Nastase Carmen, Aittaleb Zakaria CULTURAL SIMILARITIES IN SERVICE OF THE CROSS-BORDER COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND ROMANIA	59
Postolache Victoria, Garbuz Veronica THE EFFECT OF CREDIT RISK TRANSFER ON BANKING STRATEGIES	62
Руссу Наталья КОНКУРЕНТНАЯ СРЕДА РЫНКА В УСЛОВИЯХ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ	65
Сідуняк Олександра НЕОБХІДНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ УРЯДІВ І ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ВІДНОСИНАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ	67
Стефанишин Ольга ЛЮДСЬКИЙ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ В РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	69

Ткач Кароліна СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТА ЗНАНИЙ В ОБЩЕСТВЕ ЗНАНИЙ	71
Урсакий Юлія ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЯКОСТІ ЖИТТЯ	73
Чичун Валентина ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КОМАНДИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	76
Шкабара Тетяна ПЕРСПЕКТИВИ МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ВЗАЄМОДІЙ У СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	77
Щурик Михайло ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОЛОГІЇ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ НА ТРАНСКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЯХ КАРПАТСЬКОГО МАКРОРЕГІОНУ	80

КОНВЕРГЕНЦІЯ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Babii Leonid COLABORAREA TRANSFRONTALIERĂ – SPRIJIN PENTRU DEZVOLTARE A UNITĂȚILOR ADMINISTRATIV-TERITORIALE	83
Babinska Olha THE KNOWLEDGE TRIANGLE AS A KEY TOWARDS SUCCESSFUL DEVELOPMENT OF ROMANIA – UKRAINE – MOLDOVA GROWTH TRIANGLE (RUM-GT)	87
Бутирська Ірина СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	89
Вдовічен Анатолій ПОДОЛАННЯ СТРУКТУРНИХ ДИСПРОПОРЦІЙ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ	92
Євдокименко Валерій КОНВЕРГЕНЦІЯ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ У СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА: МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ	95
Kolomiets Vitalii PERSPECTIVES OF CROSS BORDER GOVERNANCE	98
Koroliuk Yurii THE DEVELOPMENT DOMINANTS IN THE PROCESS OF EU ENLARGEMENT	101

Короп Богдана ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	104
Мельник Тетяна, Лошенко Оксана ПРИЧИНИ ТА МОТИВИ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ	106
Păvăluc Sabina-Elena, Buga Oleg, Onuțu Elena-Simfonia STUDY CONCERNING THE POSSIBILITY OF CROSS-BORDER ROMANIAN-MOLDAVIAN-UKRAINIAN TOURISM IN BUKOVINA SECTOR (GURA HUMORULUI – VATRA DORNEI)	109

ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ УТВОРЕНЬ У ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ

Бикова Наталія ФОРМУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО КЛАСТЕРУ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	113
Вудвуд Вікторія АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРУ З ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ, НАПОЇВ ТА ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	114
Гнатишина Наталія ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КЛАСТЕРУ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	116
Гут Любов ОБҐРУНТУВАННЯ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ УТВОРЕНЬ (НА ПРИКЛАДІ ДЕРЕВООБРОБНОЇ, ПАПЕРОВОЇ ТА ПОЛІГРАФІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ КАРПАТСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ)	119
Журович Игорь ФОРМИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ КЛАСТЕРОВ КАК ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА	122
Кругляк Андрій ФОРМУВАННЯ НОВОГО ТИПУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ	124
Kulakov Igor, Kulakova Leila TRANS-BORDER CONSTRACTION CLUSTERS: PROSPECTS OF DEVELOPMENT (BELARUS-UKRAINE-POLAND)	126
Jaworska Monika, Kocot Damian МІЖОРГАНІЗАЦІЙНІ ВІДНОСИНИ ЯК ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ СТРУКТУР НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ	128

Яцевич Наталья, Ключко Олег РАЗВИТИЕ ТРАНСПОРТНО-ЛОГИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРИГРАНИЧНЫХ РЕГИОНОВ НА ОСНОВЕ РЕАЛИЗАЦИИ МЕХАНИЗМА ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА	130
---	-----

*ОЦІНКА ТА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ*

Amarfii-Railean Nelli ESTIMATING THE ECONOMIC POTENTIAL OF ENTERPRISES IN CROSS BORDER AREAS THROUGH ADVANCED ANALYSIS	133
Балджи Марина, Котова Інна ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	136
Верстяк Оксана РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО КЛАСУ В ПРИКОРДОННИХ ЗАХІДНИХ РЕГІОНАХ	138
Зглюй Татьяна ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТОПЛИВНО- ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ БЕЛОРУССКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ	139
Коляда Алина РОЛЬ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО КОМПЛЕКСА В ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	142
Кошкаров Степан ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ У КООПЕРАТИВНИХ СИСТЕМАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	144
Лучик Світлана, Лучик Маргарита ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	147
Пенюк Валерія КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	150

Бозуленко Олена, Бозуленко Олександр РОЛЬ РЕКЛАМИ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВА	152
Вдовічена Ольга ПРОСУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ: МАРКЕТИНГОВИЙ АСПЕКТ	154
Гулей Анатолій ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ	157
Гуринович Владислав СБЫТ НА ПРЕДПРИЯТИИ И ОРГАНИЗАЦИЯ КАНАЛОВ ТОВАРОДВИЖЕНИЯ	159
Лошенко Ирина МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	161
Любківська Галина МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	163
Нікульча Валентин, Мартинюк Ксенія СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	166
Полянко Валентина ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ В АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	168
Слуту Родика ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ МАРКЕТИНГА ПЕРСОНАЛА	171
Хотинь Любов, Хотинь Наталія ОСОБЛИВОСТІ ТЕЛЕВІЗІЙНОГО МАРКЕТИНГУ	173
Чаплінський Юрій, Чаплінська Аліна PEST-АНАЛІЗ ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ	175

Байбардина Татьяна, Бурцева Оксана ПРИОРИТЕТЫ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ГОМЕЛЬСКОГО РЕГИОНА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	179
Гищук Роман, Незвещук-Когут Тетяна, Крецький Олександр КРАЄЗНАВСТВО І ТУРИЗМ У СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО КЛУБУ ЧТЕІ КНТЕУ «ПЛАЙ»)	181
Замятіна Наталія СУЧАСНИЙ СТАН ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ В УКРАЇНІ	184
Карпенко Юрій, Логвин Михайло САКРАЛЬНІ ОБ'ЄКТИ ТУРИЗМУ ЯК СКЛАДОВА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	186
Кифяк Олександр ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ У ПРИКОРДОННОМУ РЕГІОНІ	189
Колосінський Євген, Колосінська Мар'яна НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ	191
Лошенко Віктор РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	194
Москальов Максим ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ	197
Пеняк Юлія, Сафронська Ірина ЄВРОРЕГІОН У СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	199
Скляр Георгій, Животенко Віталій СУЧАСНА ОНТОЛОГІЯ ТУРИЗМУ: ДЖЕРЕЛА І КОНЦЕПТИ (ЧЕРНІВЕЦЬКО-ПОЛТАВСЬКИЙ ДІАЛОГ)	202
Хитрова Ольга ТЕМАТИЧНІ ПАРКИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ	205

Чорний Богдан, Незвещук-Когут Тетяна ГАРМОНІЗАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ З ЄВРОПЕЙСЬКОЮ ПРАКТИКОЮ	207
---	-----

*СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЕКОНОМІКО-
МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА*

Бурачек Віктор, Короп Богдана РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРИ РОЗБУДОВІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	210
---	-----

Бурдяк Олена, Бурдяк Олег ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНАХ	211
--	-----

Валецька Тетяна ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ В УМОВАХ ПРИКОРДОННОГО ТА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	214
---	-----

Гімчинська Сніжана NODE.JS – СУЧАСНИЙ ІЗОМОРФНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВЕБ-РОЗРОБНИКА	216
---	-----

Гімчинський Олександр СУЧАСНЕ АСИНХРОННЕ FRONT-END ПРОГРАМУВАННЯ	218
--	-----

Готинчан Ірина ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	221
--	-----

Косяченко Сергій МОЖЛИВОСТІ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	224
--	-----

Oleiniuc Maria THE APPLYING THE MODELS OF ECONOMIC-MATHEMATICAL IN THE ENTERPRISES OF THE FOOD INDUSTRY - THE BASIS OF ELABORATION OF THE GENERAL STRATEGY	225
--	-----

Пертен Сергій ПРО ОДНУ ЗАДАЧУ ТРАНСПОРТНОЇ МАРШРУТИЗАЦІЇ	229
--	-----

Рилєєв Сергій, Дрінь Ірина ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КЛАСТЕРУ РЕГІОНУ	231
--	-----

Семчук Аркадій СПЕЦИФІКА РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ ДРОБОВО-ЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ ЗАСОБАМИ MSEXCEL	233
Jaworska Monika, Kocot Damian ЗНАЧЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ FORESIGHT У ФОРМУВАННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ	237
Яковенко Владислав МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ РІВНЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	240

*ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА*

Besliu Iurie VALUE MANAGEMENT –AN EFFICIENT INSTRUMENT FOR ENTERPRISE FINANCIAL RECOVERY	244
Биндю Віта, Антохова Ірина ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФОРМУВАННЯ	246
Ватаманюк Ольга ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ	248
Голик Марія ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В МЕЖАХ ЄВРОРЕГІОНУ «ВЕРХНІЙ ПРУТ»	250
Грицюк Ілля ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	251
Думбравану Лілія ФИНАНСОВАЯ ПОДДЕРЖКА И РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ИДЕЙ МОЛОДЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ В УСЛОВИЯХ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА	254
Ковалевич Дарія БАНКІВСЬКА СИСТЕМА КРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	256

Lopotenco Vadim SYSTEMIC RISK TRANSMISSION MECHANISMS BETWEEN THE BANKING SECTOR AND THE REAL ECONOMY	258
Москальов Анатолій ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО РЕЙТИНГУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЕМІТЕНТА БОРГОВИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	260
Никитчин Корина ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	262
Новикова Инна ФИНАНСОВЫЕ МЕТОДЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ ЭКСПОРТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	265
Простебі Людмила ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ	267
Рошило Віолетта ПРО НЕОБХІДНІСТЬ НАДАННЯ СТАБІЛІЗАЦІЙНОЇ ДОТАЦІЇ БЮДЖЕТАМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ	269
Руснак Лариса МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙНИХ РИЗИКІВ У СТРАХОВОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ	271
Столяр Людмила ПОДАТОК НА ПРИБУТОК: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ОПОДАТКУВАННЯ	273
Табенська Юлія НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	275
Томнюк Тетяна ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ	277
Юрій Софія ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ	279

Cojocari Corneliu IMPROVING THE ACCOUNTING OF A COST ELEMENT FROM THE MILK PROCESSING IN THE CROSS-BORDER COOPERATION CONTEXT	282
Багрій Конон ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	284
Кикоть Ирина УПРАВЛЕНИЕ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ НА БАЗЕ БЮДЖЕТА ДВИЖЕНИЯ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ	286
Крупка Ярослав ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	290
Маначинська Юлія, Євдошак Володимир ЗАРУБІЖНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ 3D-МОДЕЛІ ОБЛІКУ В ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	293
Мустеца Ірина РЕФОРМА СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ	295
Озеран Алла ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБРОБКИ ЗВІТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	298
Романчук Алла ПЕРЕВАГИ ВИТРАТНОГО ПІДХОДУ ОЦІНКИ ЦІЛІСНИХ МАЙНОВИХ КОМПЛЕКСІВ У СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	300
Скрипник Микола, Скрипник Наталія ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО ОБЛІКУ ІННОВАЦІЙ	303
Труфіна Жанна ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ	306
Шевченко Ольга СЕГМЕНТАЦІЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК УМОВИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ РАСЧЕТАМИ	308

Fabus Michal DEVELOPMENT OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN SLOVAKIA	311
Balínschi Andrei PROBLEMEDECORECTARE A CURSULUI REFORMELOR	312
Гнатишена Ірина МОВНА НОРМА ТА МОЛОДІЖНА ЛЕКСИКА НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ	315
Horzhu Lesya ROLE OF FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION OF UKRAINIAN TOURISM AND HOSPITALITY EXPERTS	318
Князькова Елена, Абрамов Павел РОЛЬ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССАХ	320
Мороз Аліна ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ФАХОВОЇ МОВИ ТОРГІВЛІ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)	322
Patsaraniuk Yuliia LANGUAGE TOLERANCE AS A REQUIRED ELEMENT OF CROSS- BORDER COOPERATION	325
Romanova Tetiana SOME GLIMPSES ON BUSINESS ENGLISH TEACHING	327
Stupak Maryna THE ROLE OF THE ENGLISH LANGUAGE IN SUCCESSFUL DEVELOPMENT OF CROSS-BORDER COOPERATION	329
Khariuk Inna PROBLEM OF MULTILINGUALISM IN EUROPEAN INTEGRATION	331

Андрей Бальинский, д.э.н., профессор,
Бельцкий государственный университет им. Алеку Руссо,
г. Бельцы, Республика Молдова

К КОРРЕКТИРОВКЕ РЕФОРМАТОРСКОГО КУРСА

Особенностью современного этапа развития мировой экономики является ускорение процессов глобализации, что обуславливает необходимость учитывать ее тенденции и механизмы влияния, в частности, на региональную экономику и расширяющееся трансграничное сотрудничество различных стран и регионов.

Для Республики Молдова, весьма неоднозначно переживающей в течение последней четверти века процесс перехода от централизованно-плановой к рыночной экономике, актуальность проблематики выбора наиболее оптимальной модели и вектора развития экономики, обусловлена необходимостью критического пересмотра западных образцов либеральной экономики, осмысления и уточнения цивилизационно-культурной идентичности в условиях глобальной нестабильности и усиления интеграционных тенденций в регионе.

Современные преобразования глобального экономического пространства обуславливают изменение традиционных форм экономического взаимодействия, моделей внешнеэкономических связей, а также философии экономического развития каждой отдельно взятой страны.

Не является исключением в этом плане и Республика Молдова. Реформы, проводившиеся в Республике Молдова в течение последних 26 лет после обретения независимости, не были последовательными и, в основном, были не эффективными. Ведущие некогда отрасли экономики – промышленность и сельское хозяйство – пришли в упадок, значительно снизился уровень жизни населения, увеличилась смертность, не уменьшается миграционный поток молдавских граждан в другие страны в поисках работы. Республика Молдова так и не смогла найти оптимальную модель своего социально-экономического развития в постсоветский период.

Проблемы эффективного реформирования и дальнейшего развития национальной и региональной экономики не могут не учитывать отчетливо наметившиеся, как было отмечено выше, тенденции глобализации.

В мире происходит переход от торгово-посреднической внешнеэкономической модели к постиндустриальной (производственно-инвестиционной) геоэкономической модели. На данном историческом этапе постиндустриальная модель развития – это высшая техногенная фаза индустриализма, и она определяет современное геоэкономическое пространство со всеми атрибутами техногенной модели финансового развития, выстроенной под систему, где господствующим дирижером является страна, контролирующая мировую или региональную валюту [5]. Это крайне рискованная модель обустройства мировой экономической системы.

Глобализация, трансформировав мир, требует, в свою очередь, трансформации таких международных институтов, как ООН, МВФ, ВБ, ВТО. Эти международные организации оказались не способны решать

современные глобальные задачи – будь то преодоление кризисов, предотвращение и ликвидация последствий экологических катастроф или массовых миграций населения [4].

Современные глобальные тенденции требуют неотложного реформирования модели экономического развития нашей страны. Однако необходимые реформы в Республике Молдова либо не проводятся, либо запаздывают, теряя свою актуальность.

В доказательство этому имеется достаточно примеров. Приведем один из них. Находящиеся ныне у власти политические партии, начиная с 2009 года, проводят активную деятельность по реализации их стратегической идеи – вступлению Республики Молдова в ЕС. Однако с исторической точки зрения это далеко не их авторская идея. Задолго до 2009 г., а именно в 1999 г. эту идею впервые озвучили активисты республиканской общественной организации Marketing Plus, которая была создана преподавателями кафедры финансов и маркетинга Бельцкого государственного университета им. Алеку Руссо. Более того, эта идея была документально зафиксирована в Уставе этой общественной организации, который, в свою очередь, был зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Молдова (№1102 от 17.08.1999 г.).

Следует отметить, что в тот исторический период (а именно, после пережитого регионального валютного кризиса 1998 г., начавшегося с обвала российского рубля) идея о вступлении Республики Молдова в ЕС была более актуальна, чем 10 лет спустя. С тех пор в мире в целом и в Европе, в частности, многое изменилось. Некогда мощная экономика тогдашних 16 стран ЕС была разбавлена откровенно слабыми экономиками целого ряда балканских, прибалтийских и восточноевропейских стран. Массовые миграционные потоки беженцев из стран Северной Африки и Ближнего Востока в ЕС создали неуправляемый каскад социальных, экономических, финансовых и иных проблем привыкшим к размеренной и комфортной жизни жителям Западной Европы. Более того, даже по мнению некоторых западных политиков, результаты прошлогоднего всенародного референдума в Великобритании, подтвердившего желание большинства ее граждан избавиться от дальнейшего членства этой страны в составе ЕС – это очевидный сигнал того, что Брэксит может спровоцировать эффект домино [3]. В отдельных странах – членах ЕС (Франция, Италия, Греция и др.), все громче звучат заявления о выходе из этого громоздкого и обремененного проблемами союза.

Опросы общественного мнения, проводившиеся в Республике Молдова в течение последних месяцев, показывают, что большее количество граждан Молдовы готовы голосовать за интеграцию страны в Евразийский экономический союз (ЕАЭС), чем в ЕС [7].

Однако некоторые молдавские политики явно не хотят ни замечать этих глобальных и региональных изменений, ни адекватно реагировать на обозначившиеся вызовы современности. От приверженности европейскому вектору стратегического развития Республики Молдова они ждут от ЕС и сейчас, и в будущем постоянного потока финансовой помощи, субсидий, грантов. При этом предполагается, что это автоматически увеличит

возможностями привлечения инвестиций, откроет рынки ЕС для молдавских товаров. Однако в реальной действительности эти ожидания, как показывает практика, не оправдываются, а в некоторых случаях приводят к отрицательному эффекту.

Так, например, традиционные молдавские экспортные товары – вино, плодоовощная продукция, а также ряд других сельскохозяйственных продуктов не конкурентоспособны в ЕС. При всех замечательных качественных аспектах молдавского вина оно не может занять существенную долю на рынках ЕС, где прочные позиции занимают виноделы Франции, Италии, Испании, Греции, Португалии, Германии и др. стран. Мы потеряли существенную часть рынков вина на Востоке, не получив их на Западе.

Далее, инвестиционная привлекательность Республики Молдова не зависит от приверженности к европейскому вектору развития – она должна формироваться страной самостоятельно путем решения, прежде всего, внутренних проблем – восстановления территориальной целостности страны, развития инфраструктуры, проведения эффективных реформ в экономике, результаты которых были бы привлекательными для иностранных инвесторов, и другими действиями, расширяющими экономическую свободу. Так, например, согласно рейтингу, подготовленному Heritage Foundation и газетой The Wall Street Journal (США), Республика Молдова заняла 110 место из 180 стран в «Индексе экономической свободы – 2017» (Index of Economic Freedom 2017) [6]. Так что в этом плане есть над чем работать.

Нельзя не признать тот факт, что не редко инвестиционные проекты, реализованные в нашей стране за последние 10-15 лет при том или ином участии стран – членов ЕС, вызвали явно отрицательный эффект для экономики нашей страны. Например, бурное и повсеместное строительство супермаркетов спровоцировало, во-первых, массовое банкротство предприятий малого бизнеса, которые ранее функционировали в этой и смежных с ней отраслях, а, во-вторых, привело к вытеснению из розничной торговой сети широкого ассортимента отечественных товаров и замене их товарами импортного производства [2].

Что касается финансовой помощи (чаще всего она используется, исходя из официальных заявлений, для покрытия бюджетного дефицита, стабилизации национальной валюты и т. п.), то эти «вливания», если иметь ввиду долгосрочную перспективу, не решают проблем экономического развития нашей страны. Более того, в определенной степени они даже опасны для молдавской экономики (дополнительная нагрузка на расходную часть государственного бюджета в части текущего обслуживания полученных заимствований, а также обременительные расходы в будущем по отложенному долгу, рассчитываться по которому должны будут последующие поколения молдавских граждан). Беспроцентные ссуды и гранты также не являются бесспорным благом для нашей экономики. Как правило, использование таких средств – благоприятная среда для разного рода финансовых злоупотреблений, коррупции и развития иждивенческих настроений, как в государстве, так и в обществе.

Как это ярко сформулировано в житейской мудрости по преодолению бедности и голода: «Нам нужна не рыба, а удочка, при помощи которой мы смогли бы сами обеспечить себя этой рыбой».

Согласно статье 11 Конституции Республики Молдова наша страна – нейтральное государство. А статья 9 основного закона гласит, что «Рынок, свободная экономическая инициатива, добросовестная конкуренция являются основополагающими факторами экономики» [1]. Поэтому модель экономического развития нашей страны, по нашему мнению, должна опираться на эти основополагающие постулаты основного закона с учетом современных преобразований глобального экономического пространства. Органическое их применение – залог предотвращения разделения граждан страны на т.н. западный, восточный или еще какой-либо другой однобокий вектор развития. Кроме того, это надежная предпосылка для реализации эффективных реформ и обеспечения динамичного социально-экономического развития общества.

Список использованных источников:

1. Constituția Republicii Moldova: din 29.07.1994. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 2.08.1994.
2. Cum a distrus un supermarket un oraș. Disponibil: <http://agrintel.ro/71305/cum-a-distrus-un-supermarket-un-oras/> (Accessed 01.03.2017).
3. Марин Ле Пен. «Брексит» спровоцирует эффект домино в Европе [Электронный ресурс] / Марин Ле Пен. – Режим доступа: <http://rus.delfi.ee/daily/abroad/marin-le-pen-breksit-sprovocinet-effekt-domino-v-evrope?id=76988028> (Accessed 03.03.2017).
4. Мухамеджанова Д. Ш. Казахстан в геоэкономическом пространстве: изменение формата интеграции [Электронный ресурс] / Мухамеджанова Д. Ш. – Режим доступа: http://2004-2010.iwep.kz/index.php?option=com_content&task=view&id=2511&Itemid=63 (Accessed 08.02.2017).
5. Мировая глобализация [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iccwbo.ru/blog/2016/mirovaya-globalizatsiya-i-vzaimodeystvie-sovremen/> (Accessed 08.02.2017).
6. Молдова занимает 110 место по Индексу экономической свободы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.noi.md/ru/news_id/208806 (Accessed 03.03.2017).
7. Больше количество граждан Молдовы готовы голосовать за интеграцию страны в Евразийский экономический союз (ЕАЭС), чем в ЕС [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.noi.md/ru/news_id/92217 (Accessed 08.02.2017).

Свген Галушка, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Транскордонне співробітництво (ТКС) регіонів та громад сусідніх країн має стати одним із векторів регіональної політики України, спрямованої насамперед на розв'язання проблем прикордонних територій, забезпечення високої якості життя їх мешканців, інфраструктурне забезпечення та вирішення спільних проблем суміжних територій.

Прийнята ще у 1980 році Європейська рамкова конвенція про ТКС передбачала більш тісне співробітництво прикордонних регіонів у сфері економіки, екології, науки та культури. За її визначенням, ТКС – це будь-які спільні дії щодо посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або властями, які знаходяться під юрисдикцією

двох або декількох договірних сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей [4]. ТКС здійснюється у межах транскордонних регіонів (єврорегіонів) – територій двох різних країн, що мають спільний державний кордон, між якими є тісні виробничі і соціально-економічні зв'язки. Нині у Європі існує 184 регіони, які розвивають прикордонне співробітництво [2, с. 107]. За участю України сформовано 10 єврорегіонів.

Для України ТКС є інструментом інтеграції в європейське суспільство та утвердження основних європейських цінностей. Сьогодні розвиваються й інші форми ТКС, такі як кластери, інноваційні проекти, промислові парки і зони, партнерства, клондайкінг, прикордонна торгівля тощо, які забезпечують конкурентоспроможність прикордонних територій та усувають проблеми транскордонної співпраці.

Нині в Україні зареєстровано 12 індустріальних парків, з яких функціонує чотири. Ще п'ять індустріальних парків знаходяться у процесі створення [4].

Відсутність нормативно-правової бази створення та функціонування кластерів, як і джерел їх фінансування, істотно знижує можливість останніх. Неefективними поки що залишаються авіаційний кластер «Авіа Долина», «Люблінський Екоенергетичний Кластер», українсько-румунський «Перший аграрний кластер», кластер транскордонного сільського туризму «Дніпро» тощо. Тим не менше робота у цьому напрямку продовжується. У жовтні 2014 року підписана Угода про створення Польсько-білорусько-українського транскордонного туристичного кластеру «Полісся». У лютому 2015 року між Хелмською господарською палатою та Східноєвропейським національним університетом імені Лесі Українки підписано угоду про створення кластера «Транскордонний кластер інновацій».

Отже, єврорегіональне співробітництво має місце і поза межами єврорегіонів. Проте, на думку багатьох авторів, співпраця у рамках прикордонної торгівлі чи транскордонних проектів, яка відбувається без створення власної системи органів, не може виконувати функції єврорегіональної співпраці [6].

Єврорегіон є організаційною формою ТКС, яка сприяє зміцненню зв'язків між прикордонними регіонами у соціально-культурній, екологічній та економічній сферах діяльності. Прикордонні регіони можуть одночасно входити в декілька єврорегіонів, якщо це їм дозволяє географічне розташування.

Україна значно поступається країнам ЄС за рівнем ефективності діяльності єврорегіонів. Так, з 10 єврорегіонів нині фактично функціонує лише 4 (Карпатський, «Буг», «Нижній Дунай» і «Верхній Прут»). Тим не менше у жовтні 2015 року вперше за участю України створено європейське угруповання територіального співробітництва (ЄУТС) «ТИСА» (Закарпатська обласна рада (Україна) і Загальні збори області Саболч-Сатмар-Берег та самоврядування м. Кішвард (Угорщина). Єврорегіон «Верхній Прут» намагається сформувавши ЄУТС на основі органів виконавчої влади і місцевого самоврядування та бізнесових і громадських інституцій для реалізації спільних проектів ТКС.

У 2015 році Єврокомісія переглянула Європейську політику сусідства щодо 16 країн-сусідів ЄС. Для України основними напрямками співпраці стали: виконання Угоди про асоціацію, реформа держслужби, відновлення та зростання економіки, міжлюдські контакти, енергетика.

ТКС дозволяє залучати фінансові ресурси зі структурних фондів ЄС для реалізації спільних проєктів прикордонних суміжних регіонів, що сприяє розв'язанню проблем та підвищенню конкурентоспроможності регіонів. Дане фінансування має цільовий характер і передбачає співфінансування в розмірі не менше 10%. За будь-яких обставин даний механізм фінансового забезпечення ТКС дозволяє при мінімальних власних витратах залучити значні обсяги фінансових ресурсів і отримати потрібний для прикордонного регіону соціально-економічний ефект. Однак, як і раніше, так і зараз Україна була і залишається не готовою до повноцінного і широкомасштабного ТКС [3]. Суттєве зростання власної доходної бази місцевих бюджетів у результаті децентралізації дозволить реалізовувати більше спільних цілей, завдань і проєктів розвитку прикордонних територій. Однак посилення фінансової спроможності громад піде на користь ТКС за умови ефективних заходів у сфері інформативної та кадрової політики, за умови державної координації та підтримки ТКС в частині підготовки та супроводження якісних проєктів, підготовки професіональних кадрів, планування співфінансування, підписання угод про місцевий прикордонний рух тощо.

Укладання Угоди про місцевий прикордонний рух є європейською нормою і вимогою євроспільноти. Вона знімає перешкоди у сфері ділового, соціального та культурного співробітництва, а також дозволяє легалізувати торгівлю на території країн-членів ЄС. Такі угоди вводять спрощений порядок перетину кордону мешканцями прикордонної зони (без візи), збільшують шанси знайти роботу за кордоном, отримати доходи від прикордонної торгівлі, надання послуг тощо.

Доступність та зручність перетину кордону учасниками ТКС прямо залежить від прикордонної інфраструктури. Відстань між наявними автомобільними пунктами пропуску в Україні складає до 250 км і не відповідає європейським стандартам, за якими вона повинна становити 20-30 км. Незадовільною є і пропускна спроможність цих пунктів.

Таким чином, розвиток прикордонних територій сприятиме зниженню соціально-економічних диспропорцій не тільки на внутрішньорегіональному рівні, але й між Євросоюзом і Україною. Прикордонний статус регіонів може стати чинником для оздоровлення й розвитку їхньої економіки на основі ТКС та широкої фінансової підтримки з боку ЄС. Таке фінансування є достатньо потужним стимулом участі України в євроінтеграційних процесах. При цьому слід пам'ятати, що у нинішній концепції «Європи регіонів» місця для простого прямого фінансування зі структурних фондів ЄС практично не залишилось [2, с.84]. Нині фінансові ресурси спрямовуються на зміну структури економіки прикордонних регіонів (приватизація, перехід до «економіки послуг», підвищення рівня зайнятості, індустриальні парки, перепідготовка кадрів, міжрегіональна міграція, розвиток інфраструктури тощо). Основною метою використання данного фінансування є структурна

перебудова економіки прикордонного регіону задля росту конкурентоспроможності останнього.

Список використаних джерел:

1. Буковецький М. Прикордонне співробітництво між країнами Центральної Європи / М. Буковецький // Будівництво нової Європи: прикордонне співробітництво у Центральній Європі. За ред. д-ра В. Гудака. – Ужгород: Закарпаття, 2006. – С. 105-111.
2. Бусыгина И. М. Настоящее и будущее «Европы регионов» (проблемы европейского регионализма) / И. М. Бусыгина // Мировая экономика и международные отношения. – 005. – №9. – С. 78-86.
3. Галушка Є. Фінансове забезпечення транскордонного співробітництва / Є. Галушка // Транскордонне співробітництво: Монографія; За ред. І.М. Школи, О.В. Бабінської. – Чернівці: Прут, 2012. – С. 120-143.
4. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями: Конвенція від 21.05.1980 р. Редакція від 16.11.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_106
5. Індустріальні парки в Україні: без економічного дива [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/industry/1124071-industrialni-parki-v-ukrajini-bez-ekonomichnogodiva.html>
6. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2016. – 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

Анна Гаць,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНИМ СПІВРОБІТНИЦТВОМ

В умовах обмеженості сировинних, ресурсних та фінансових можливостей, що супроводжується кризовими явищами й зниженням рівня життєдіяльності населення, поряд з пошуком внутрішніх джерел інвестування соціально-економічного розвитку постає завдання посилення уваги до формування інвестиційно-інноваційного характеру засад взаємодії на міждержавному та міжрегіональному рівнях. У цьому контексті важливим є подальший розвиток транскордонного співробітництва з Європейським співтовариством. Значний стимулюючий потенціал цього напрямку співпраці несе в собі підписання політичної частини Угоди між Україною та Євросоюзом про Асоціацію та зону вільної торгівлі.

Транскордонне співробітництво в Україні сьогодні розглядається у двох площинах: як інструмент розвитку прикордонних територій та як чинник реалізації її євроінтеграційних прагнень. Транскордонна співпраця містить додатковий ресурсний потенціал стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, надання йому рис сталості та орієнтації на підвищення якості життя населення [1].

Законодавство України щодо транскордонного співробітництва характеризується наявністю прорахунків та певних неузгодженостей з ратифікованими міжнародними нормативними актами та стандартами Європейського Союзу, а відповідно потребує вдосконалення та внесення змін. Так, Закон України «Про транскордонне співробітництво», який є основним нормативним актом, що формує основи для транскордонної співпраці, має низку суттєвих недоліків: положення Закону не визначають конкретних механізмів здійснення транскордонного співробітництва та

розподілу компетенції між органами влади, а також фінансування проектів транскордонного співробітництва; відсутні конкретні положення, які б регламентували спеціальний статус дво- та багатосторонніх органів транскордонного співробітництва (еврорегіонів, асоціацій і т.ін.), утворених територіальними громадами, механізм їх створення та функціонування у разі, якщо вони будуть розташовані на території України.

Водночас аналіз положень Закону України «Про місцеві державні адміністрації» також свідчить про відсутність прямих положень, які б регламентували компетенцію адміністрації в частині транскордонного співробітництва. Норми мають непрямий декларативний характер, як, наприклад, виконання зобов'язань за міжнародними договорами України на відповідній території.

Централізація розподілу повноважень у сфері транскордонного співробітництва в Україні простежується і в порядку формування та в складі Міжвідомчої комісії з питань підтримки транскордонного співробітництва – консультативно-дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України, однією з функцій якого є розгляд пропозицій органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування щодо вирішення актуальних питань розвитку транскордонного співробітництва та еврорегіонів. Так, склад комісії формується з представників майже всіх міністерств, проте обов'язкового залучення представників територіальних громад не передбачено.

Наростаюча вага міжбюджетних трансфертів у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів, компетенційні суперечності та неузгодженості між органами влади різних рівнів не дозволяють фінансувати належним чином транскордонні проекти за рахунок цього джерела. Вивчення практики показує, що кошти здебільшого надходять від іноземних партнерів [2].

З огляду на інституційні та організаційні проблеми, які існують в сфері транскордонного співробітництва України, необхідно здійснити заходи, спрямовані на ефективну реалізацію транскордонних програм в рамках Європейської політики сусідства, а саме:

1. Сприяння поінформованості потенційних бенефіціарів про існуючі програми транскордонного співробітництва. Для підвищення ефективності реалізації проектів на офіційних веб-сторінках обласних, районних, міських державних адміністрацій доцільно розмістити перелік та умови відповідних програм технічної допомоги ЄС, а також власну регіональну стратегію розвитку транскордонного співробітництва.

2. Забезпечення організаційної й фінансової підтримки учасників міжнародних проектів, які реалізуються в межах програм співробітництва ЄС з сусідніми країнами. Для цього доцільно передати місцевим органам влади повноваження щодо конкурсного відбору проектів міжнародного співробітництва та прийняття рішення про їх дофінансування в межах виділеної квоти з коштів державного бюджету чи за рахунок відповідної статті видатків місцевого бюджету.

3. Мінімізація обмежувального впливу візового режиму на інтенсивність транскордонного руху українських громадян, що потребує повної імплементації Угоди про спрощення оформлення віз між Україною та ЄС

шляхом здійснення постійного моніторингу якості імплементації цієї Угоди та її впливу на візову політику і практику країн ЄС.

4. Розширення повноважень органів місцевого самоврядування, надання їм більшої самостійності у вирішенні спільних з регіонами сусідніх держав завдань регіонального розвитку (зокрема, формування місцевих бюджетів та їх використання), а також у розробці довгострокової стратегії міжнародної співпраці та форм участі у міжнародних коопераційних та інтеграційних зв'язках, вибір засобів їх реалізації [3].

Список використаних джерел:

1. Приходько В. П. Міжнародна співпраця регіонів в контексті зближення України та ЄС: зовнішньоекономічні, інвестиційні та управлінські аспекти [Електронний ресурс] / В. П. Приходько. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1554/>
2. Гоблик В. В. Роль транскордонного співробітництва у процесі європейської інтеграції України / В. В. Гоблик // Євросерегіональне співробітництво України та його інтеграційний потенціал : збірник наук. праць. – Ужгород: ЗакДУ, 2012. – 27 с.
3. Засадко В. Механізми підвищення ефективності реалізації програм транскордонного співробітництва ЄС на території України [Електронний ресурс] / В. Засадко. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/352/>

Ернест Грицюк, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ДО ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ЄВРОРЕГІОНУ «ВЕРХНІЙ ПРУТ» ТА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ЗАГАЛОМ

Одним з пріоритетних напрямів розвитку регіональної економіки є транскордонне співробітництво з адміністративно-територіальними утвореннями сусідніх держав. Для України це є особливо актуальним у зв'язку з тим, що із 27 її адміністративно-територіальних одиниць 19 є прикордонними. Світовий досвід транскордонного співробітництва є достатньо відомим, зокрема в країнах ЄС транскордонне співробітництво отримало відчутний поштовх ще з 80-х років ХХ ст. На сьогодні це є дуже поширеним явищем, що на практиці переконливо довело свою ефективність. Тому Україна має якомога ширше використовувати світовий досвід задля розвитку як прикордонних територій, так і країни загалом.

В середині першого десятиріччя поточного століття Україна стала приділяти активну увагу розвитку транскордонного співробітництва. Було створено договірно-правову базу для такого співробітництва, встановлено правові механізми підготовки та реалізації спільних з державами-членами ЄС проектів прикордонного співробітництва, в тому числі процедуру проведення конкурсного відбору проектів (програм) транскордонного співробітництва і як результат було розроблено та прийнято три відповідні Державні програми: «Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки», «Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки» та «Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки». У рамках цих програм було створено дев'ять євросерегіонів, п'ять з яких – з країнами ЄС (Польща, Словаччина, Румунія та Угорщина).

Серед безпосередніх засновників деяких з цих проектів була і Чернівецька область, що стала одним з підписантів Угоди про утворення євро регіону «Верхній Прут» та Карпатського євро регіону. Більш детально розглянемо євро регіон «Верхній Прут», серед засновників якого, крім Чернівецької області, були Бельцький і Єдинецький повіти Республіки Молдова, а також Ботошанський і Сучавський повіти Румунії. Для забезпечення дієздатності Євро регіону була створена його Рада, до складу якої увійшли керівники перерахованих вище адміністративно-територіальних одиниць. Партнерами євро регіону «Верхній Прут» стали Федеральна земля Карінтія (Австрія), округ Швабія (Німеччина), департамент Майєнн (Франція), воєводство Шльонськ (Республіка Польща), воєводство Лодзь (Республіка Польща). Також було створено керівні та робочі органи євро регіону «Верхній Прут» та окреслено основні напрямки співробітництва. Серед головних напрацювань регіону у сфері транскордонного співробітництва вважають першу в Україні Концепцію цільової Програми транскордонного співробітництва, розроблену Чернівецькою обласною державною адміністрацією. Основні положення Концепції було підтримано у висновках VI засідання Парламентського комітету «Україна – ЄС» і в рішеннях українсько-австрійської та українсько-баварської міжурядових комісій, що надалі знайшло відображення у резолюції Європарламенту «Ширша Європа – Сусідство: Нові рамки для відносин зі східними та південними сусідами».

У питаннях розбудови транскордонного співробітництва зовні, на перший погляд, все виглядає досить непогано: створено відповідні організаційні транскордонні структури, про які досить голосно проголошено; намічені основні напрями транскордонної співпраці; проведено безліч різноманітних заходів у вигляді робочих зустрічей, круглих столів, наукових конференцій. Все це, звичайно, є необхідним для загального розвитку процесу транскордонного співробітництва, але це лише певні інструменти для вирішення більш глибоких цілей та завдань щодо можливої тісної міжнародної співпраці на регіональному рівні. А цілі і завдання мають бути реалізовані у конкретних проектах, доведених до свого логічного завершення, або у налагодженні постійних коопераційних зв'язків між суб'єктами, наприклад, підприємницької діяльності тощо. Можливо, такі цілі і завдання багато в чому вже реалізовані, але тоді виникає закономірне запитання: чому ця інформація не поширена для широкого загалу і громаді регіонів про це мало що відомо? Так, станом на 1 березня 2017 року на офіційному веб-сайті Чернівецької обласної адміністрації два останні повідомлення, що стосуються розвитку євро регіону «Верхній Прут», датовані 15 вересня 2008 року та 23 листопада 2012 року. У першому випадку мова йде про те, що в м. Чернівцях відбулося об'єднане засідання депутатів Чернівецької обласної ради та Сучавської повітової ради, а у другому випадку про те, що в м. Сучава відбулося друге спільне засідання Сучавської повітової ради та Чернівецької обласної ради. Про те, що відбулося в рамках транскордонного проекту євро регіон «Верхній Прут» протягом наступних п'яти років, офіційний веб-сайт Чернівецької ОДА не сповіщає. Виникає запитання: чому? Перше, що спадає на думку: можливо робиться стільки

багато справ, що навіть немає часу на їхнє висвітлення. Але, напевно, більш ймовірна причина відсутності інформації полягає у тому, що просто нема про що сповістити громадськість. Такий стан речей викликає певне непорозуміння, адже певні представники Чернівецької обласної адміністрації входять у всі керівні та робочі органи єврорегіону «Верхній Прут» і вони мали би не лише моніторити ситуацію щодо транскордонного співробітництва, але й оприлюднити результати цієї роботи.

На нашу думку, якщо співпраця у питаннях транскордонного співробітництва дійсно просувається з великими труднощами, а може й взагалі є неможливою, то необхідно вивчити причини такого становища і відверто про це сказати. Можливо, була неввірно побудована головна Концепція транскордонного співробітництва; можливо, поставлені неввірні цілі та завдання; можливо, внутрішнє законодавство країн учасниць не дозволяє співпрацювати країнам у заявленому форматі; можливо, елементарно не вистачає фінансів на реалізацію цілей та завдань транскордонного співробітництва; можливо, просто не відчувається зацікавленості другої сторони у реалізації конкретних проектів. Лише чесно відповівши на запитання, в чому причина гальмування процесу транскордонного співробітництва, можна надалі зробити певні корегування і спрямувати цей процес у життєздатному напрямку.

У Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки відзначається, що на цей процес впливає низка негативних факторів, серед яких головними є наступні:

- низький рівень розвитку прикордонної транспортної інфраструктури;
- законодавчі та інституційні обмеження щодо розвитку малого та середнього бізнесу у прикордонних регіонах України;
- низький рівень використання туристичного потенціалу прикордонних регіонів та культурної спадщини;
- декларативний характер спільних пріоритетів міждержавного співробітництва, недосконалий механізм спільного планування та обмежені інструменти реалізації спільних із сусідніми державами проектів транскордонного співробітництва;
- відмінність правил і процедур підготовки та фінансування проектів транскордонного співробітництва;
- низька активність учасників транскордонного співробітництва на рівні районів та територіальних громад та ін.

Враховуючи зазначені фактори, необхідно зауважити, що створення єврорегіонів з транскордонного співробітництва якраз і мало на меті здолаття цих та подібних їм негативних факторів. У результаті отримуємо замкнене коло: нам необхідно здолати всі негативні фактори для найкращого розвитку транскордонного співробітництва, але ці ж самі фактори не дали нам можливості це зробити.

У цій же Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки вказано на пріоритети та завдання цієї програми, які у більшості випадків, як і попередніх програмах, носять декларативний характер. Водночас в даній Державній програмі є Додаток 2, який містить

перелік проектів транскордонного співробітництва, яким може надаватися державна фінансова підтримка. Якщо кошти з державного та місцевих бюджетів будуть надаватись, то є надія, що значна частина вказаних проектів буде доведена до свого завершення.

Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр. загалом можна розглядати в позитивному ракурсі, але окремі моменти у ній викликають занепокоєння. По-перше, сама програма виглядає як одностороння програма української сторони. Тобто, мова йде про те, що окремі проекти, які у цій програмі вказуються і які стосуються іншої сторони, мали би бути тією стороною задекларовані як такі, що підлягають підтримці, у тому числі і фінансовій. По-друге, у переліку проектів транскордонного співробітництва, яким може надаватися державна фінансова підтримка, немає жодного пункту, який би стосувався поглиблення транскордонної співпраці у галузі освітньої діяльності. На наш погляд, це досить значна вада цієї Державної програми. Інвестиції в освіту вважаються довгостроковими інвестиціями, вони не можуть принести миттєвої віддачі, але вони закладають основи дружніх стосунків молоді, яка проживає у регіонах транскордонного співробітництва, молоді, яка через деякий час буде знаходитись на ключових постах на всіх щаблях економіки і яка саме завдяки цим дружнім стосункам змогла б підняти транскордонне співробітництво на якісно новий рівень.

Список використаних джерел:

1. Бройде З. С. Утворення єврорегіональних структур / З. С. Бройде // Монтаж+Технології. – 2005. – № 5. – С.14-15.
2. Прикордонне співробітництво у Центральній Європі. Сучасний стан та суперечності // Будівництво нової Європи: прикордонне співробітництво у Центральній Європі / За ред. д-ра В. Гудака. – Ужгород: Закарпаття, 2006. – С.10-23.
3. Реутов В. Є. Транскордонне співробітництво регіонів України: теоретико-практичні аспекти розвитку [Електронний ресурс] / В. Є. Реутов // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2011. – №12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
4. <http://www.bukoda.gov.ua/page/evroregion-verkhni-prut>
5. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-n/page>

Оксана Докаш, к.політ.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Роль транскордонного співробітництва на межі ХХ-ХХІ ст. за умов поглиблення європейського інтеграційного процесу все більшою мірою набуває стратегічного значення. Європейський Союз (ЄС) на початку ХХІ ст. надає вагомішу, за фінансовим характером, предметну підтримку прикордонним регіонам, які знаходяться на прикордонних територіях вздовж нового східного кордону ЄС включно. Фактично це визначається в формі системних заходів комплексного характеру, різнобічного за видами й рівнями співпраці: у місцевому самоврядуванні, з питань захисту навколишнього середовища, розвитку освіти, розбудови інфраструктури у транскордонних

регіонах, у соціальній сфері. З теоретико-методологічної точки зору сутністю транскордонного співробітництва є не тільки підвищення соціально-економічного розвитку регіонів, сприяння співробітництву прикордонних регіонів по обидва боки кордону, але також і зменшення, нівеляція бар'єрного характеру кордонів.

Стан і динаміка євроінтеграційного поступу України свідчать, що транскордонне співробітництво в державі стає одним із важливих напрямів реалізації інтеграційної стратегії на регіональному рівні і посідає провідне місце в процесі формування і становлення нової системи взаємовідносин із сусідніми державами в умовах формування і функціонування українсько-євросоюзівського комплексу прикордонної співпраці. Проте сучасна системна методологія неминуче «змикається» на регулятивних, управлінських аспектах розвитку об'єкта, адже в процесі зворотного зв'язку реалізується насамперед потреба системи в регуляції, упорядкованості. Реалізується ця потреба в процесі обміну інформацією між компонентами системи, а також гнучкого реагування її на дестабілізуючий вплив середовища [8, с. 33].

Безперечно, що розбудова і вдосконалення прямих міжнародних взаємозв'язків регіонів розширює повноваження як самих регіонів, так і сприяє децентралізації, реалізації принципу субсидіарності, який є базовим принципом взаємодії між різними рівнями регіонів. Він є одним з основоположних принципів ЄС, запозичений із католицького канонічного права і спрямований на забезпечення такого механізму ухвалення рішень, який був би якомога ближчий до громадян і який передбачав би постійну перевірку обґрунтованості дій Співтовариства з погляду можливостей, що існують на національному, регіональному та місцевому рівнях [2].

Концептуальні засади транскордонного співробітництва України формуються виключно на принципах і правових механізмах нормативно-правових актів Європи та України з питань транскордонного співробітництва. Категорія «транскордонне співробітництво» і, відповідно, системне узагальнення механізмів транскордонного співробітництва вперше були визначені згідно з головними принципами розвитку транскордонної співпраці регіонів, загальноприйнятих в Європі, у Мадридській конвенції 1980 р. Хоча з теоретико-методологічної точки зору вважаємо за доцільне чітко окреслити різницю між категоріями «транскордонне співробітництво», «прикордонне співробітництво», «міжрегіональне, міжтериторіальне співробітництво», «єврорегіональне співробітництво», адже наявними є суттєві відмінності, що мають безпосередній вплив на організаційні механізми реалізації, форми і методи транскордонних зв'язків.

Згідно з міжнародно-правовими документами «транскордонне співробітництво» означає будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних сторін, та на укладення з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей» [3]. Транскордонне співробітництво сфокусовано, перш за все, на співпрацю суміжних регіонів, територій сусідніх

країн, які мають спільний кордон. Воно сприяє нівеляції кордонів та вирішенню проблем з метою покращення умов життя для населення. Як зазначено у Європейській Хартії прикордонних і транскордонних регіонів: «Кордони та транскордонні регіони є також і мостами в процесі європейської інтеграції, засобом співпраці європейського населення та меншин. Субсидіарність та партнерство між європейським, національним, регіональним та локальним рівнями є також необхідною нормою транскордонного співробітництва» [5, с. 87].

Внаслідок ратифікації Мадридської Конвенції Верховною Радою України її положення (міжнародно-правові норми стосовно транскордонного співробітництва, закріплені у Конвенції) стали частиною національного законодавства України і мають пріоритет над внутрішнім правом згідно зі статтею 27 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. [4, с. 10]. Таким чином, саме Рамкова Конвенція разом із двома додатковими протоколами становить загальні правові засади співробітництва місцевих (регіональних) властей по різні боки кордонів у Європі.

Суттєвою складовою категорії транскордонного співробітництва є поняття «регіон». Власне дослідження регіону, прикордонного регіону, транскордонного регіону є об'єктом дослідження історичної регіоналістики. Як зазначає Я. Верменич, «регіон – це частина країни, і географічна цілісність, і співтовариство людей з відповідним політичним ландшафтом» [1, с. 11]. Розділ 2 Статуту Асамблеї Європейських регіонів пропонує наступне визначення: регіон – це територіальне утворення, встановлене згідно з законодавством, на рівні, який є нижчим після державного і наділене правом політичного самоврядування. Регіон визнаватиметься на рівні конституції певної держави або законодавства, яке гарантує його автономію, самобутність, владні повноваження та організаційну структуру [6, с. 24].

Відповідно прикордонний регіон визначається як адміністративно-територіальна одиниця, що знаходиться на наступному, після державного, рівні та розташована безпосередньо вздовж державного кордону. Згідно з класифікацією Ради Європи, прикордонний регіон – це потенційний регіон із притаманною йому географією, екологією, етнічними групами, економічними можливостями, але поділений суверенітетом урядів, що правлять по обидві сторони кордону. Прикордонна зона – це більш вузька територіальна одиниця, територія радіусом від 10 до 50 кілометрів від кордону, що може бути різною в залежності від чинного законодавства певної держави [9, с. 72].

Вищезазначені теоретико-методологічні засади базових понять транскордонного співробітництва не виключають інші тлумачення поняття регіону як певного рівня адміністративно-територіальні одиниці держави. Втім, поняття «регіон» є багатозначним, комплексним, хоча і окреслює певні територіальні межі конкретного простору. Прикордонний регіон – це певний територіальний простір із конкретно проживаючим на цій території населенням, який має розгалужену систему зв'язків із іншими групами населення в іншому прикордонному регіоні, території проживання яких поділяє кордон.

24 червня 2004 р. в Україні набув чинності Закон «Про транскордонне співробітництво», за умов, коли подібний чи відповідний закон не існує в жодній з європейських країн. Згідно зі ст. 1 цього Закону «транскордонне співробітництво – це спільні дії, спрямовані на поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами та місцевими органами виконавчої влади України і територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [7]. Концептуально транскордонне співробітництво є складовою регіональної політики та частиною інтеграційних процесів країн Європи. Транскордонне співробітництво, згідно з цим Законом, ґрунтується на наступних принципах: повага до державного суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів держав; урахування під час укладення угод про транскордонне співробітництво повноважень суб'єктів та прав учасників транскордонного співробітництва; узгоджене усунення політичних, економічних, правових, адміністративних та інших перешкод для взаємної співпраці; конституційність, законність; чіткого розподілу завдань, повноважень та відповідальності між суб'єктами транскордонного співробітництва; гармонізації загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів; забезпечення рівних можливостей для регіонів України щодо співпраці в рамках транскордонного співробітництва; розмежування відповідальності та повноважень між центральними та місцевими органами виконавчої влади з метою найбільш ефективного вирішення проблем та завдань; створення ефективних механізмів забезпечення умов для здійснення транскордонного співробітництва [7].

Здійснюючи порівняльний аналіз Закону України «Про транскордонне співробітництво» і Мадридської Конвенції, можна стверджувати, що Закон містить міжнародно-правові засади, базові категорії та відповідні механізми реалізації транскордонного співробітництва, які базуються на принципах і методах Мадридської Конвенції і двох додаткових протоколів.

Сучасні процеси глобалізації та регіоналізації детермінують розширення ролі регіонального чинника і відповідно до транскордонного, міжрегіонального співробітництва в Європі. Конкретно історичний аналіз транскордонного співробітництва регіонів України дозволяє зробити деякі принципові узагальнення теоретико-методологічного, концептуального характеру: 1) транскордонне співробітництво регіонів України є підсистемою міжнародних відносин на регіональному, міжрегіональному рівнях; 2) транскордонне співробітництво регіонів України є безпосередньою формою участі громад, органів самоврядування прикордонних регіонів України в загальній системі європейської інтеграції, формою реальної співпраці регіонів України та ЄС.

З теоретико-практичної точки зору вважаємо за доцільне сформулювати основні етапи формування транскордонного співробітництва регіонів України та ЄС: по-перше, це моніторинг наявного європейського досвіду співпраці регіонів та інших суб'єктів кооперації з метою налагодження ефективної системи транскордонних зв'язків; по-друге, це спільна розробка спільної

стратегії розвитку транскордонного співробітництва; по-третє, розробка конкретних транскордонних проектів, які сприятимуть вирішенню наявних проблем на кордонах межуючих прикордонних регіонів України та ЄС; по-четверте, узагальнення набутого досвіду і визначення нових перспективних напрямів транскордонної співпраці [2].

Таким чином, транскордонне співробітництво – це багаторівневе та динамічне явище, яке потребує широкого методологічного апарату дослідження. Розвиток транскордонного співробітництва на прикордонних територіях України вимагає пильної уваги вчених та широкого спектру наукових інструментів пізнання для максимально ефективного врахування особливостей розвитку окремого регіону.

Список використаних джерел:

1. Верменич Я. Поняття «регіональна історія» як структурна модель територіальних досліджень / Я. Верменич // Регіональна історія України. Збірник наукових статей. – Вип. 2. – 2008. – С. 9-28.
2. Гарагонич В. В. Концептуальні засади транскордонного співробітництва України [Електронний ресурс] / В. В. Гарагонич. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npcdui/2009/115/15.html>.
3. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Мадрид, 21 травня 1980 р.) №995_106 від 16.11.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
4. Кіш Є. Українсько-угорське транскордонне співробітництво: можливості та пріоритети у XXI столітті / Є. Кіш. – Ужгород : Ліра, 2003. – 124 с.
5. Костюченко Я. М. Правове регулювання співробітництва України та Європейського Союзу : Монографія / Я. М. Костюченко. – К. : LAT&K, 2011. – 205 с.
6. Мушак Н. Концептуальні засади європейської інтеграції у сфері транскордонного співробітництва / Н. Мушак // Віче. – 2015. – № 10. – С. 22-26.
7. Про транскордонне співробітництво : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1861-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.
8. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи. Монографія / За заг. ред. І. В. Артьомова. – Ужгород : МПП Гражда, 2012. – 520 с.
9. Peterson J. (1995). Decision-making in the European Union: Towards a Framework for Analysis. Journal of European Public Policy, No. 2 (1), Pp. 69–93.

Галина Долга, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ЗАХОДИ З ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

Вибудовуючи відносини із зовнішнім світом, Україна, яка лежить на перехресті різноекторних геополітичних інтересів у безпосередній зоні суперечливого стратегічного трикутника США – ЄС – Росія, виходить, насамперед, із міркувань політичної та економічної доцільності. Вона ідентифікує себе як державу європейського типу, що обумовлюється її історичним минулим, географічним розташуванням та економічними зв'язками з сучасними країнами. Необхідність вирішення спільних проблем, що виникають у транскордонному регіоні – суміжних прикордонних територіях сусідніх держав, а саме: територіальне та просторове облаштування, розбудова транскордонної інфраструктури, спільне використання водних та інших ресурсів тощо, розширює сферу державної

регіональної політики на міжнародний рівень і потребує врахування стратегій розвитку сусідніх територій.

Сучасний етап розвитку єврорегіонального співробітництва України та ЄС характеризується значним поступом інституційного забезпечення: окрім єврорегіонів, аналогічні функції, лише на інших правових засадах, можуть виконувати нові структури – європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС) та об'єднання єврорегіонального співробітництва (ОЄС). Ефективне функціонування єврорегіональних структур – організаційно-фінансової платформи транскордонного співробітництва – значним чином зумовлюється їх місцем та роллю в системі державного та регіонального менеджменту, рівнем організаційно-економічного забезпечення реалізації їх завдань.

На сьогодні потенціал регіонального співробітництва України та ЄС задіяно недостатнім чином. Так, за участю українських областей єврорегіони (Карпатський, «Буг», «Верхній Прут» та «Нижній Дунай»), ЄУТС («Чорне море»), порівняно з іншими аналогічними структурами у ЄС, недостатньо використовують потенціал транскордонного співробітництва для нівелювання впливу периферійного розміщення на соціально-економічний розвиток прикордонних територій, підвищення конкурентоспроможності їх економік та покращення життєвого рівня мешканців [1]. Крім того, єврорегіональні структури за участю областей України і досі не стали організаційно-фінансовою платформою координації транскордонного співробітництва в системі регіонального менеджменту, як це притаманно країнам ЄС. Ці проблеми проявляються у низці аспектів:

1. Спостерігається низький рівень впливу єврорегіонів на активізацію транскордонного співробітництва та соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів, порівняно з суміжними територіями сусідніх країн, що, насамперед, зумовлене різними організаційними підходами до формування єврорегіональних структур. Основна ідея формування єврорегіональних структур полягає у створенні організаційно-фінансової платформи для співпраці територіальних громад прикордоння. Тому в країнах ЄС першим етапом організації єврорегіонів є створення асоціацій органів місцевого самоврядування, громадських організацій та інших структур, які представляють інтереси місцевого населення прикордонних територій і об'єднують зусилля для вирішення спільних проблем у транскордонному регіоні.

2. Дотепер залишаються невизначеними місце та роль єврорегіонів у системі регіонального менеджменту, що зумовлює високий рівень суб'єктивізму у прийнятті управлінських рішень щодо вирішення спільних проблем транскордонних регіонів та запобігання поглибленню асиметрії розвитку у транскордонному просторі. Проблемним питанням залишається невизначеність механізмів взаємодії та розподілу повноважень між інституціями держави та регіону, які взяли на себе зобов'язання щодо організаційної, фінансової та правової підтримки транскордонного співробітництва, що не відповідає сутності співробітництва і гальмує його.

3. Низький рівень використання потенціалу транскордонного співробітництва у соціально-економічному розвитку прикордоння і підвищення конкурентоспроможності регіонів [2, с.54]. Огляд офіційних сайтів єврорегіонів України та ЄС виявив наступне: «Буг» та Карпатський єврорегіон представлені з польської та української (лише останній) сторін відповідними вищезгадуваними Асоціаціями і містять актуальну інформацію щодо всіх питань транскордонного співробітництва та транскордонних проектів. Офіційних сайтів єврорегіонів «Верхній Прут», «Нижній Дунай» та «Чорне море» на даний час немає. На сторінках відповідних обласних державних адміністрацій можна отримати загальну інформацію про єврорегіональні структури, але, як актуальний консультативний та інформаційний центр для мешканців прикордоння вони не працюють. Щодо єврорегіону «Верхній Прут», то на новому офіційному сайті Чернівецької обласної державної адміністрації нічого про нього не згадується, як і про транскордонне співробітництво взагалі (однак інформація щодо Програми добросусідства «Румунія-Україна-Республіка Молдова» є). Це підтверджує несистемність та суб'єктивність підходів і залежність проблем транскордонного співробітництва, діяльності єврорегіонів від бачення керівництва області.

4. Недоотримання фінансової підтримки з міжнародних фінансових структур, зокрема ЄС, зниження показників життєвого рівня мешканців українського прикордоння, порівняно із сусідніми територіями, що зумовлені низькою активністю громадянського суспільства у вирішенні власних проблем і проблем громади [3, с.87].

5. Підвищений рівень відпливу ресурсів у більш продуктивне середовище зумовлює подальшу деградацію периферійних територій в Україні та знижує регіональну безпеку. Відсутність почуття безпеки щодо ведення бізнесу, з одного боку, і заохочувальна політика урядів сусідніх країн, зокрема шляхом введення картки поляка, угорця, видачі паспорта румуна, шопінг-віз Словаччини та Польщі, спрощення вступу до вищих навчальних закладів, сприяння легальному працевлаштуванню, з іншого боку, стимулює активне населення і молодь до транскордонної міграції.

6. Нерозвиненість механізмів транскордонної взаємодії суб'єктів господарювання, що зумовлює розвиток корупційних схем та кримінальних ситуацій. Основною функцією єврорегіонів є інформування населення щодо правил життєдіяльності у транскордонному просторі. Запобігання формуванню корупційних схем і кримінальних ситуацій можливо лише за відкритості і доступності інформації та ліквідації правого нігілізму громадян [1].

Отже, для підвищення ефективності організаційно-економічного забезпечення єврорегіонального співробітництва України та ЄС необхідним є здійснення таких заходів: 1. Чітко визначитися з тим, до функціональних обов'язків якого центрального органу входять питання транскордонного співробітництва, і, відповідно, через які єврорегіональні структури буде реалізуватися державна політика транскордонного співробітництва. 2. Опрацювати механізми взаємодії з єврорегіонами щодо реалізації рішень з питань транскордонного співробітництва, прийнятих міждержавними і

міжурядовими комісіями України та сусідніх держав. 3. Розробити механізми та інструменти державної підтримки діяльності єврорегіонів. 4. Забезпечити можливість участі представників єврорегіональних структур у спільних органах, створених ЄС чи Радою Європи щодо питань транскордонного співробітництва. 5. Опрацювати механізми взаємодії єврорегіональних структур, обласних і районних державних адміністрацій та органів самоврядування щодо прийняття і реалізації спільних стратегічних програм розвитку транскордонного співробітництва із суміжними територіями сусідніх країн. 6. Розробити заходи щодо впровадження системи транскордонної статистики, зокрема з врахуванням рекомендацій Євростату, для своєчасної оцінки соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів, кон'юнктури транскордонних ринків і прийняття управлінських рішень з урахуванням державних та загальноєвропейських інтересів. 7. Розробити заходи щодо реалізації євроінтеграційної стратегії України на регіональному рівні, у т.ч. шляхом активізації діяльності єврорегіональних структур, створення на їх базі комунікаційної платформи громад. 8. Внести доповнення у державні програми і стратегії соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів України положення щодо конвергенції механізмів конкурентоспроможності у транскордонному просторі для запобігання збільшенню асиметрії розвитку українського прикордоння, порівняно із суміжними територіями країн-членів ЄС.

Список використаних джерел:

1. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reforms.in.ua/Content/Download/tasks-performance-status/AA_impl_report_02_2015_GOEI.pdf
2. Артьомов І. В. Єврорегіональне співробітництво України: проблеми і перспективи : навч.-метод. посібник / І. В. Артьомов, Н. О. Діус. – Ужгород: ПП «Шарк», 2014. – 368 с.
3. Мікула Н. Єврорегіони: досвід і перспективи : монографія / Н. Мікула. – Л. : ІРД НАН України, 2003. – 222 с.

Ілля Жалба, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

РОЗВИТОК ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ І МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В Україні відбуваються глибокі економічні перетворення, зумовлені як загальними процесами глобалізації, наслідками світової економічної кризи, так і внутрішніми змінами. Глобалізація стала головною закономірністю сучасного світового розвитку. Але у глобалізації та євроінтеграції є і позитивні, і негативні сторони. Одним з підтверджень цього стали масові протести в квітні 2016 р. в Європі, зокрема в Гамбурзі, проти підписання угоди про зону вільної торгівлі між ЄС та США [2, с. 54]. Негативні прояви глобалізації можуть проявлятися у країнах з абсолютно різним рівнем розвитку.

Одночасне включення України в глобальні та євроінтеграційні процеси пов'язане для неї з величезними ризиками та загрозами. Однак, незважаючи на це, шлях України на глобальний простір є неминучим і безальтернативним.

Держава такого масштабу, місця та геополітичної ролі не може залишатися в самоізоляції, оскільки це означало б не захищеність, а консервацію відсталості, низької міжнародної конкурентоздатності.

За цих умов необхідно ефективно використовувати потенціал прикордонних регіонів з метою вирішення спільних проблем у рамках транскордонного співробітництва. Шлях налагодження економічних відносин в рамках транскордонного співробітництва між суб'єктами малого бізнесу зменшить ризики та загрози євроінтегрування. Цей шлях для розвитку української економіки є досить перспективним, оскільки 19 з 25 областей мають спільний кордон з іншими державами, який є найдовшим серед європейських країн [3, с. 29]. Дане питання набуває дедалі більшої актуальності із розширенням Європейського Союзу на Схід і посиленням євроінтеграційних прагнень України. Чернівецька область входить до складу чотирьох євро регіонів: «Верхній Прут», «Буг», «Карпатський євро регіон», «Нижній Дунай» [2, с. 12]. У зв'язку з цим питання транскордонного співробітництва Чернівецької області як прикордонної території набуває особливої актуальності. Транскордонне співробітництво передбачає формування взаємозв'язків та розбудову відносин у інформаційній, соціальній, торговельній, виробничій, науковій, культурній та інших сферах.

У сфері підприємництва пропонуємо активізувати транскордонне співробітництво Чернівецької області з країнами ЄС за такими напрямками:

- 1) розробка та запровадження законодавчих актів, які сприятимуть розвитку прикордонного співробітництва;
- 2) розвиток співпраці між прикордонними територіями у сфері кооперації;
- 3) обмін знаннями у сфері застосування маркетингових інструментів для підвищення результативності діяльності;
- 4) фінансова співпраця при адаптації діяльності малих підприємств та кооперативів до стандартів ЄС як в технічному, так і в економічному, правовому напрямках.

Звернувши увагу на останні макроекономічні показники, можемо зазначити, що за останні роки, протягом яких МВФ виділяв Україні стабілізаційні кредити, сукупний держборг збільшився майже втричі — з \$ 17,5 до \$ 52,2 млрд. [4]. Відзначимо, що МВФ ставить тільки параметри макроекономічних показників і загальні напрями реформ, а конкретні рішення доводиться розробляти і приймати українській владі також і з нашою допомогою.

Якщо в минулому році на вимогу кредитора дефіцит держбюджету України не повинен був перевищувати 5,5% ВВП, то на 2016-й завдання ускладнилося — розмір дефіциту необхідно утримати на рівні не більше 3% ВВП. Уряд змушений жорстко економити. У країні поетапно підвищуються ціни на газ, електроенергію, послуги ЖКГ для населення, прийнято новий Податковий кодекс. Всі ці процеси прямо впливають і на розвиток вітчизняного підприємництва.

На практиці можемо констатувати, що сьогодні це найбільш вразлива група підприємств, вважаючи на обмежені фінансові ресурси, відсутність

дієвої державної підтримки та відсутність на ринку пільгового державного кредитування для суб'єктів малого бізнесу.

На сьогодні досить активна співпраця відбувається між Львівською областю і Польщею. Так, програма ПАУСІ надала фінансову та технічну підтримку понад 180 спільним проектам, до реалізації яких залучено 424 партнерські інституції [3, с. 162]. Від участі у цих проектах вітчизняні та польські підприємства отримали можливість разом вчитися, обмінюватися досвідом та встановлювати взаємовигідні контакти.

Чернівецька область є учасником чотирьох єврорегіонів, у зв'язку з цим доцільно інтенсифікувати створення кооперативних зв'язків у харчовій, постачальницькій, сільськогосподарській сферах, хлібопекарській галузі, а також розвивати нові кооперативні зв'язки у сфері виробництва і торгівлі меблями та ін. У досліджуваного регіону є всі передумови та можливості. Для ефективного обміну знаннями та розробками важливими напрямками співпраці є: створення кооперативів, які надаватимуть консалтингові, освітні та маркетингові послуги.

Розвиток співпраці у сфері маркетингу є доцільним, оскільки це наука, яка займається вивченням потреб споживачів, громад та розробкою механізмів, шляхів їх ефективного задоволення. Маркетингові комунікації є ефективним засобом формування позитивного іміджу підприємств.

Пропонуємо розвивати співпрацю підприємств Чернівецького регіону із прикордонними територіями у сфері виробництва і торгівлі меблями. На вітчизняному ринку є певні традиції, вміння, людський потенціал, виробнича база і торговельні площі. Напрямами транскордонного співробітництва є обмін досвідом у торговельній, науково-технічній, консалтинговій сферах у меблевій галузі. У Чернівецькому регіоні є понад 15 великих товаровиробників, а приватних підприємців, які виробляють і реалізують меблі, – понад сто. При цьому переважну більшість фурнітури, матеріалів для виробництва меблів керівництво підприємств закуповує з-за кордону. Найбільше комплектуючих і фурнітури завозиться з сусідніх країн, серед яких – Польща, Румунія, Чехія, Німеччина. Створення програми взаємодії прикордонних територій у галузі меблів дало б дивіденди як підприємствам Чернівецької області, так і партнерам. Для прикладу, закордонні підприємства могли б створити виробництво комплектуючих на території Чернівецької області та одразу отримати значний ринок збуту, а вітчизняні підприємства – фурнітуру і комплектуючі за нижчими цінами.

На нашу думку, пріоритетними напрямками транскордонного співробітництва Чернівецької області є такі проекти, як:

- 1) проект обміну досвідом у туристичній галузі та налагодження партнерських відносин з Польською асоціацією готелів, яка розробила нові стандарти якості для готельного обслуговування;
- 2) проект обміну досвідом між українськими та західними партнерами у галузі готельного, транспортного бізнесу та ін. Цікавим було б створення регіонального центру розвитку зеленого туризму, в межах якого проводились б семінари-навчання, обмін досвідом, ділові зустрічі.

На нашу думку, транскордонне співробітництво повинно здійснюватись в наступних напрямках: вивчення методів формування цінової політики і застосування їх в межах регіону; дослідження європейських вимог до якості і стандартів у зазначених вище галузях, відбір кращого з європейського досвіду; вивчення досвіду вибору каналів розповсюдження продукції; формування оптимальної, клієнт-орієнтованої системи маркетингових комунікацій на прикордонних територіях.

Список використаних джерел:

1. Егорова І. Карпатський Давос. Транскордонне співробітництво відкриває дорогу до Євросоюзу / І. Егорова // День. – 2012. – №172. – С. 12.
2. Студенніков І. Регіональна політика в краях Європи: уроки для України / І. Студенніков; за ред. С. Максименка. – К.: Логос, 2016. – 171 с.
3. Федоришин Н.Ю. Особливості розвитку малого підприємництва у прикордонних регіонах / Н.Ю. Федоришин // Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції «Транскордонне співробітництво як фактор активізації євроінтеграційних процесів», 7-8 травня 2008 р. – Чернівці, 2008. – С. 162-165.
4. Європейська ситуація: стрімке зростання боргової заборгованості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://stud.com.ua/33510/finansi/yevropeyska_situatsiya_strimke_zrostannya_borgovogo_zaborgovanosti.

Максим Поляков, к.е.н.,

Національний університет водного господарства та
природокористування,
м. Рівне

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РЕГІОНІВ У ПОБУДОВІ ЕКОНОМІКИ ЗНАТЬ

На сучасному етапі економіка знань (ЕЗ) розглядається як найвищий ступінь розвитку національних економічних систем, як господарська парадигма майбутнього. У зв'язку з цим концепція ЕЗ стає основою для розробки стратегій і політики економічного розвитку. Це охоплює і питання розширення зовнішньоекономічних відносин співробітництва, особливо в сфері науково-технічного обміну, освіти, інновацій, технологічного виробництва і інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Важливою складовою зовнішньоекономічних відносин є транскордонне співробітництво регіонів, яке, з огляду на свою універсальність, стосується всіх аспектів соціальних і економічних перетворень. У зв'язку з цим транскордонне співробітництво може охоплювати сфери і напрямки змін, пов'язані зі становленням ЕЗ. Це, по-перше, сприятиме підвищенню ролі регіонів у забезпеченні економічного і соціального розвитку. По-друге, це дозволить краще управляти процесами змін за рахунок близькості регіонального рівня влади у реальному секторі, за рахунок її безпосередньої взаємодії з бізнесом.

Транскордонне співробітництво на регіональному рівні тісно пов'язане з розвитком територій, що також охоплює всі сфери і складові ЕЗ. Така співпраця може істотно позитивно впливати на підвищення ефективності використання економічного, людського та науково-технічного потенціалу прикордонних регіонів. Цей вплив обумовлений можливостями об'єднання

ресурсів і зусиль у вирішенні подібних проблем, активізації науково-технічної, промислової кооперації, обміну знаннями.

ЕЗ, у тому числі на регіональному рівні, потрібно розуміти як збалансоване співвідношення, синергію і гармонійний розвиток таких основних складових, як: 1 – наукові дослідження і розробки; 2 – освіта та професійна підготовка; 3 – підприємництво; 4 – ІКТ; 5 – високотехнологічне виробництво; 6 – інноваційні системи.

З огляду на інтеграційні пріоритети України, особливого значення набуває транскордонне співробітництво з регіонами країн ЄС. У контексті виконання Угоди про асоціацію Україна повинна включатися в європейську парадигму регіонального (включаючи транскордонне) співробітництва. У свою чергу концепція ЕЗ, яка відповідає європейському баченню розвитку, дозволяє виробити ефективну програму взаємодії і секторальної інтеграції з ЄС, у тому числі на регіональному рівні.

У ст. 2 Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями визначається, що транскордонне співробітництво – це «... будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, а також на укладення з цією метою будь-яких необхідних угод або домовленостей» [1, с. 187].

Основними принципами транскордонного співробітництва є: принцип незалежності і суверенності; територіальної цілісності; рівноправності; ієрархічності; законності; самостійності; узгодження інтересів; комплексності та системності; проблемності; солідарності. Ці принципи повністю відповідають потребам і вимогам ЕЗ [2].

Говорячи про ЄС, розвиток транскордонного співробітництва протікає у рамках єдиної міжнародної системи інститутів. Це стосується всіх сфер ЕЗ. Тому перед Україною стоїть завдання прискорити процес інтеграції у структури та інститути, які забезпечують транскордонне співробітництво у ЄС.

Для сприяння становленню ЕЗ у межах транскордонного співробітництва регіонів можуть створюватися:

- інноваційні просторові мережі;
- інтерактивні середовища для обміну знаннями та співробітництва;
- транскордонні територіальні кластери;
- системи співробітництва наукових та освітніх установ з різних регіонів.

Як наслідок, є можливість говорити про формування транскордонних систем знань, охоплюючи всі складові ЕЗ. У межах цих систем можуть реалізовуватись заходи за такими напрямками:

- переорієнтація економіки з метою підвищення наукоємності сфери виробництва і послуг, розвиток нових галузей;
- розвиток науково-технічного і людського потенціалу регіонів;
- створення сприятливого інвестиційного клімату для взаємного транскордонного інвестування та залучення зовнішніх ресурсів;
- стимулювання інноваційної діяльності у транскордонному просторі;

- формування і розвиток транскордонних установ інноваційної інфраструктури;
- підвищення рівня інноваційної культури населення;
- інтенсифікація обміну знаннями та участь у зовнішньому міжнародному науково-технічному обміні;
- підготовка висококваліфікованих кадрів;
- модернізація систем освіти і науки.

Особливу роль у розвитку системи транскордонного співробітництва регіонів необхідно відводити сучасним ІКТ. Вони можуть використовуватись для оптимізації механізмів співробітництва, спільної роботи, створення інноваційних мереж. Окремим напрямом може бути розвиток інфраструктури збір та опрацювання даних. У цьому контексті у межах трансрегіонального простору може бути налагоджена підготовка фахівців, створення датацентрів, розробка програмного забезпечення. Актуальним у сучасних умовах є створення спеціального кластера отримання знань із зібраних у середовищі Інтернет даних.

Список використаних джерел:

1. На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів: [Проект Київського центру Інституту Схід-Захід] / Є. Кіш, О. Вишняков, Л. Лендзел та інші; за ред. С. Максименка, І. Студеннікова. – К.: Логос, 2000. – 224 с.
2. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями (ETS №106). – Мадрид, 1980. – 5 с.

Алла Трусевич, к.э.н., доцент,
Бельцкий государственный университет им. Алеку Руссо,
г. Бельцы, Республика Молдова

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

В современных условиях развития мировой экономики четко прослеживается тенденция к глобализации всех сфер социально-экономической жизни. Мировой экономической кризис оказал положительные тенденции на процессы глобализации на региональном уровне, в пределах трансграничного сотрудничества.

Одной из причин возникновения прямых трансграничных связей между внутригосударственными образованиями является то, что на уровне государства в современных условиях сложно быстро и эффективно решать проблемы, которые возникают в результате трансграничного сотрудничества.

Необходимо отметить, что участие Молдовы в трансграничном сотрудничестве является основой для расширения взаимовыгодного торгово-экономического сотрудничества на уровне региона, что позволяет решать локальные проблемы на местах, а также способствует международной интеграции на уровне государства.

Для достижения сбалансированности в трансграничном сотрудничестве и формирования устойчивой связи целесообразно применять системный подход на основе методов общесистемного анализа (сравнения, балансового, формально-логического), что позволит сформулировать стратегию поведения

субъекта международной экономики и выбрать оптимальную форму организации его экономической деятельности, что обеспечит стабильность позиций данного субъекта на международном уровне.

Как правило, трансграничное сотрудничество происходит в форме трансграничных регионов, которые определяются как территории в рамках приграничных административно-территориальных единиц сопредельных государств [3]. Государственная граница является фактором, идентифицирующим трансграничный регион среди совокупности территориальных образований. Как правило, трансграничные регионы создаются на основе приграничных территорий, которые имеют общие природные ресурсы, историю, социально-культурное сходство, общие интересы для развития межрегиональных социально-экономических связей.

На качество трансграничного сотрудничества влияют следующие факторы: правовое обеспечение; общность интересов; географическое и социокультурное единство; экономическое, финансовое и инфраструктурное обеспечение. Например, к факторам, положительно влияющим на развитие молдаво-румынского трансграничного сотрудничества, можно отнести социокультурное единство этих территорий, наличие общих экономических, экологических проблем и интересов, а также желание региональных органов власти к установлению и развитию трансграничных связей.

Организационной основой трансграничного сотрудничества является государственная региональная политика, направленная на формирование нормативной и юридической базы, в рамках которой разрабатывают общую программу развития трансграничного региона [1].

Развитие трансграничного сотрудничества связано с оптимальной координацией между различными уровнями: международным, государственным и местным. На первом уровне реализуется политика общеевропейских интересов, осуществляется координация национальных региональных политик для обеспечения стабильного развития государств. На государственном уровне разрабатывается национальная политика развития трансграничного сотрудничества и происходит согласование национальных интересов с общеевропейскими, а также осуществляется согласование национальных и региональных целей и задач. На местном уровне реализуется политика трансграничного сотрудничества с учетом интересов государства и местных органов власти, осуществляется координация между регионами сопредельных стран.

В условиях глобализации и интеграции приграничные регионы в силу своего геоэкономического положения выступают в качестве фундамента экономического сотрудничества соседних стран. При этом их развитие в определенной степени зависит от характера экономических и политических взаимоотношений сопредельных стран на межгосударственном уровне, от соотношения контактных и барьерных функций границ. В Европейском Союзе важное место занимает приграничное и трансграничное (или межрегиональное) сотрудничество, которое осуществляется в разных формах и рассматривается как универсальное средство европейской интеграции.

Наиболее распространенной формой трансграничного сотрудничества является еврорегион. Еврорегионы – это одна из организационных форм трансграничных отношений, где в пределах своей компетенции и с согласия центральных государственных органов – на базе специальных расширенных полномочий на международное сотрудничество – местные органы власти приграничных областей имеют возможность разрабатывать специальные комплексные программы экономического, культурного и гуманитарного взаимодействия, реализовывать конкретные трансграничные экономические проекты, решать проблемы занятости, инфраструктуры, экологии [5]. Формирование еврорегионов предусматривает также возможность создания организационной структуры и системы финансирования в форме международных межрегиональных ассоциаций, объединений, консорциумов и т.п., согласно действующему законодательству Молдовы. В Молдове в настоящее время функционируют следующие еврорегионы: «Нижний Дунай», «Верхний Прут», «Днестр», «Сирет-Прут-Днестр».

Следует подчеркнуть, что большинство районов Молдовы имеют пограничное расположение, но еще не все они привлечены к трансграничной деятельности. Несмотря на значительные перспективы для Молдовы в развитии трансграничного сотрудничества со странами-соседями – Румынии и Украины – функционирование еврорегионов, в которых принимает участие наша страна, не удовлетворяет в полной мере ее потребности и не используются в полной мере все возможности. Перспективы развития еврорегионов в Молдове заключаются в расширении и углублении уже существующих трансграничных связей и создании новых по всей границе государства. Развитие приграничных территорий еврорегиона направлено на повышение эффективности социальной инфраструктуры приграничных территорий за счет совместного использования существующих ресурсов.

Необходимо выделить основные социально-конкурентные преимущества трансграничного сотрудничества: объединение ресурсных потенциалов государств; рост экспортно-импортных операций регионов с регионами соседних стран; создание совместных предприятий, которые дают возможность активизировать инвестиционную деятельность и использовать более передовые технологии; рост инновационного потенциала трансграничного региона в результате увеличения количества научно-технических разработок; межрегиональное и международное сотрудничество в сфере интеллектуальной собственности; сотрудничество в области образования и науки.

Трансграничное сотрудничество необходимо использовать в качестве дополнительной возможности евроинтеграции Молдовы в экономику ЕС, так как оно создает разветвленную систему устойчивых связей регионов Молдовы с регионами Румынии и Украины. Тенденция дальнейшей европейской интеграции Молдовы также возможна посредством трансграничного сотрудничества со странами-соседями, в том числе развитием торговых связей, инфраструктуры, обустройством транспортных коридоров, сотрудничеством в области науки, культуры, образования и медицины.

Список использованных источников:

1. Постановление правительства РМ №808 от 07.10.2014 «Об утверждении Национального плана действий по внедрению соглашения об ассоциации Республика Молдова – Европейский Союз на период 2014-2016 годы» // Monitorul Oficial. – 2014. – №297-309. – С.851.
2. Астахова Е. В. Особенности международного бизнеса на приграничных территориях / Астахова Е. В., Айхеле Д. В. // Азимут научных исследований: экономика и управление. – 2016. – Т.5. – №3 (16). – С.14-17.
3. Лаврова Е. В. Трансграничное сотрудничество: Проблемы перспективы и экономическая безопасность / Лаврова Е. В. // Фундаментальные исследования. – 2016. – №11-5. – С. 1026-1030.
4. Шутаева Е. А. К вопросу о трансграничном сотрудничестве: зарубежный опыт, российская практика / Шутаева Е. А., Побирченко В. В. // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2016. – №7-1. – С.222-226.
5. Программы трансграничного сотрудничества Евросоюза [Электронный ресурс] // Наука и инновации: научно-практический журнал. – Режим доступа: <http://innosfera.by/node/390> (дата обращения: 03.03.2017).

Ірина Адамова, к.е.н., доцент,
Тетяна Власова, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ)

У 2013 році Україна затвердила Національну стратегію розвитку освіти нашої країни на період до 2021 року. Даним документом передбачено, що «стратегія розвитку національної системи освіти повинна формуватися адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить стійкий рух та розвиток України в першій чверті XXI століття, інтегрування національної системи освіти в європейський і світовий освітній простір» [1]. Таким чином, транскордонне співробітництво є одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти.

Згідно з Законом України, транскордонне співробітництво визначається як «спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [2]. У галузі освіти транскордонне співробітництво може охоплювати низку різноманітних видів діяльності та спеціалізованих заходів, зокрема проведення семінарів, конференцій, відео-конференцій, тренінгів; організацію навчально-ознайомчих поїздок; розробку базових досліджень щодо особливостей системи освіти [3], проведення обміну між школами, коледжами та університетами в прикордонних регіонах; розробку бази даних потенційних партнерів і установ, зацікавлених у співпраці, путівника кращих практик для освітніх установ тощо.

Карпатський єврорегіон розташований у Центральній Європі вздовж Карпатських гір і об'єднує 19 прикордонних адміністративно-територіальних одиниць: на території України – Львівську, Івано-Франківську, Закарпатську та Чернівецьку області; Польщі – Підкарпатське воєводство; Словаччини – Кошицький та Пряшівський краї; Угорщини – медьє Боршод-Абауй-Земплен, Гайду-Бігар, Гевеш, Яс-Надькун-Сольнок та Саболч-Сатмар-Берег; Румунії – повіти Біхор, Селаж, Сату-Маре, Марамуреш, Харгіта, Сучава та Ботошань. Єврорегіон утворений 14 лютого 1993 року, коли в угорському місті Дебрецен міністри закордонних справ України, Польщі та Угорщини підписали відповідний договір. Найважливіші українські центри вищої освіти на зазначеній території розташовані у Чернівцях, Івано-Франківську, Львові, Мукачевому та Ужгороді.

Одним із найбільш вдалих проектів транскордонного співробітництва в галузі освіти є міжнародний проект «Європейська школа обміну досвідом» [4]. Даний проект спрямований на активізацію і поглиблення співпраці в

екологічній, соціальній та економічній галузях відповідно до принципу сталого розвитку та інтегрованості. Проект пропонує принципи сталого співробітництва на базі надійної мережі шкіл і стійкого потоку інформації в рамках мережі шкіл та освітніх установ. Проектна діяльність має позитивний вплив на екологічну сталість, природу та виправлення випадків порушення екологічних стандартів і вимог міжнародного рівня. У рамках «Європейської школи обміном досвідом» для молоді і вчителів буде проведено сесії обміну відповідно до пріоритетів розвитку регіонів і спеціалізації партнерів. Водночас діяльність в рамках даного проекту охоплює переважно школярів та вчителів шкіл. Вимогою часу є налагоджені зв'язки і транскордонна співпраця в галузі вищої освіти.

Чернівецька область є тим регіоном, де питання транскордонного співробітництва є надзвичайно актуальними, оскільки область має кордон з Європейським Союзом. Необхідність обміну досвідом в галузі вищої освіти між Україною та Європейським Союзом визначає пошук нових шляхів транскордонного співробітництва. В рамках як регіональних, так і міжнародних програм має здійснюватись комплексне навчання та стажування студентів, викладачів, науковців, державних службовців через запровадження проектів в межах Програм Європейського Союзу. Водночас слід відзначити, що у сфері освіти та науки може спостерігатись таке негативне явище, як транскордонний кадровий перетік, що матиме довгострокові негативні наслідки для соціально-економічного розвитку прикордонних територій України, оскільки знижуватиме рівень інноваційної активності, розвитку підприємницького сектора, посилюватиме проблему диспропорцій соціально-економічного розвитку, вимагатиме постійних дотацій держави для значених регіонів.

Освітні процеси сприяють формуванню ефективного кадрового потенціалу, розвивають світоглядні позиції, що дає змогу забезпечувати національні інтереси України в умовах європейської інтеграції та глобалізації. Дана проблема потребує висвітлення багатьох аспектів розвитку транскордонного співробітництва у галузі освіти, формування кадрового потенціалу та умов науково-технічного співробітництва [3]. Необхідно розширити мережу агенцій місцевого та регіонального розвитку, які мають великий потенціал з огляду на поліпшення соціально-економічного розвитку регіону. В умовах глобалізації, інтернаціоналізації суспільства пришвидшеними темпами розвиваються інтеграційні процеси, відкриваються нові можливості для персонального розвитку особистості та економічного розвитку територій, в тому числі прикордонних.

Список використаних джерел:

1. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 25 червня 2013 р. №344/2013. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
2. Про транскордонне співробітництво [Електронний ресурс]: Закон України від 24 червня 2004 р. №1861-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>
3. Товканець Г.В. Транскордонне співробітництво в галузі освіти в умовах євроінтеграційних процесів [Електронний ресурс] / Г.В. Товканець // Електронний архів Таврического національного університету. – Режим доступу: <http://www.readera.org/article/transkordonne-spivrobityetstvo-v-haluzi-osvitye-v-umovakh-yevrointehratsiynyekh-10187683.html>
4. Про проект European Exchange School («Європейська школа обміну досвідом») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europeanschool.org.ua>

Олена Білоскурська, к.ю.н., доцент,
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича,
м. Чернівці

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Транскордонне співробітництво, в розрізі останніх подій економічного, геополітичного та соціального характеру, є вагомим чинником вирішення окремих проблем між державами. В свою чергу, ефективність механізму вирішення таких питань, усунення цілої низки юридичних та організаційних перешкод залежить від належного законодавчого забезпечення реалізації політики транскордонного співробітництва як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Загалом, в Україні сформувалась нормативно-правова основа законодавчого забезпечення актуальних питань транскордонного співробітництва. Так, у базовому вигляді вона представлена Конституцією України та Декларацією про державний суверенітет, міжнародними договорами держави, що регулюють відносини у цій сфері і затверджені Верховною Радою (із врахуванням основних положень європейського та міжнародного законодавства) [1, с. 36], угодами про транскордонне співробітництво, законами України, Указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України та іншими підзаконними нормативно-правовими актами. Діяльність областей та євро регіонів щодо транскордонного співробітництва базується на укладених договорах та угодах міждержавного рівня та угодах і рішеннях про співпрацю між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади з адміністративно-територіальними одиницями країн, зокрема, що входять до складу євро регіонів. Угоди реалізуються як у цілому на території областей, так і на території євро регіонів [2, с.55].

В цілому, нормативно-правове регулювання транскордонного співробітництва в Європі та Україні здійснюється на основі таких рівнів нормотворчих актів:

- міжнародного (правові акти міжнародних інституцій);
- міждержавного (міждержавної угоди двох або декількох держав);
- національного (правові акти центральних органів державної влади);
- місцевого, який можна розділити на два види: правові акти місцевих органів державної виконавчої влади та акти органів місцевого самоврядування [3, с.13].

Формування нормативно-правової бази транскордонного співробітництва є компетенцією передусім центральних органів держави, а також тих держав, які мають суміжні території й зацікавлені у розвитку таких відносин у різних сферах – економіки, культури, екології тощо [3, с. 13].

Система міждержавних угод спрямована насамперед на точне визначення контексту, форм та меж, у яких місцеві влади різних держав можуть проводити свою діяльність, а також на усунення принципових юридичних розбіжностей. Крім того, укладання міждержавних угод між

країнами, зацікавленими в розвитку транскордонного співробітництва, сприятиме:

- офіційному визнанню законності співробітництва і заохочення місцевих влад;
- досягненню і забезпеченню мети і умов діяльності органів нагляду і контролю;
- обміну інформацією між державами;
- встановлення взаємозв'язку між формами транскордонного співробітництва та процедурами здійснення спільних заходів у прикордонних районах;
- коригуванню юридичних положень, що опосередковано стримують транскордонне співробітництво [4, с. 151].

Водночас, на необхідності удосконалення законодавчої бази транскордонного співробітництва неодноразово здійснювався наголос у розпорядженнях та постановках Кабінету Міністрів України. Основними стримуючими факторами становлення такого співробітництва виступають: низький рівень соціально-економічного розвитку території, які є учасниками транскордонного співробітництва, різниця між рівнями децентралізації управління у різних країнах, специфіка української правової системи.

Крім того, неналежна оцінка зі сторони центральної влади транскордонного співробітництва як засобу територіального розвитку та сприяння покращенню якості життя громадян, які проживають у прикордонних регіонах України; однобічність стратегічного бачення перспектив та мети розвитку транскордонного співробітництва як з боку державних, так і з боку місцевих органів влади та незначний досвід спільного планування розвитку прикордонних територій; недостатній рівень фінансового забезпечення спільних транскордонних проєктів; нечітке усвідомлення місцевими органами влади завдань розвитку транскордонного співробітництва також слугують вагомими перешкодами в механізмі становлення транскордонного співробітництва. Відповідно, з метою усунення зазначених прогалин та забезпечення механізму розвитку та становлення транскордонного співробітництва доцільно удосконалювати існуючу законодавчу базу у сфері транскордонного співробітництва.

Законодавче забезпечення розвитку та становлення транскордонного співробітництва в Україні базується на європейській нормативній базі, що виступає фундаментом для подальшого розвитку та становлення транскордонного співробітництва із урахуванням рекомендацій Ради Європи та Європейського Союзу. Загалом, розширення та удосконалення законодавчої бази транскордонного співробітництва надасть ширші можливості для взаємодії державній та місцевій владі у різних сферах суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Артьомов І. В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України : монографія / І. В. Артьомов. – Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2009. – 520 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір». Вип. 13).
2. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво : посібник / Мікула Н. А., Толкованов В. В. – Київ: Вид-во «Крамар», 2011. – 259 с.

3. Малик Я. Нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва України / Малик Я., Береза О. // Ефективність державного управління. Зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 35. – С. 14–19.

4. Чмир О. С. Нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва в Європі та Україні / О. С. Чмир // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – № 3. – С. 149–157.

Наталія Бранашко, д.э.н., доцент,
Бельцкий государственный университет им. Алеку Руссо,
г. Бельцы, Республика Молдова

ФИНАНСОВЫЕ ЭФФЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ МИГРАЦИИ РАБОЧЕЙ СИЛЫ

Исследование влияния денежных переводов на экономическое развитие стран мира вызывает всё больший интерес в последнее время. По данным МОМ, денежные переводы рассматриваются как переводы денег мигрантов в страны их происхождения [3]. J. van Doorn использует термин для обозначения «части доходов, полученных рабочими-мигрантами, посланных в страну их происхождения». С. Sander, R. Chami определяют денежные переводы как представляющие «значительный поток средств, направляемых в основном из развитых стран в развивающиеся страны» [2, с.19]. Действительно, денежные переводы представляют собой важный финансовый поток в развивающиеся страны, которые становятся все более незаменимыми средствами для существования.

В последнее десятилетие наблюдается значительное увеличение объема денежных переводов по всему миру. Объем официальных денежных переводов в развивающиеся страны составляют более 2/3 всех денежных переводов, удваиваясь с 2006 года с 228 млрд. долларов США, достигнув 401 млрд. долларов в 2012 году. За прогнозами Всемирного банка, глобальный поток денежных переводов должен был достигнуть к концу 2015 года объема 665 млрд. долларов, в то время как в развивающихся странах – 515 млрд. долларов, а к 2016 году – 707 млрд. долларов США, из которых 540 млрд. долларов США будут направлены в развивающиеся страны [1].

Среди стран, получающих денежные переводы, на первых местах есть и Республика Молдова, а тренд денежных переводов в нашей стране совпадает с глобальным трендом денежных переводов. Очевидно, что денежные переводы имеют определенные эффекты на экономическую ситуацию в стране происхождения мигрантов, влияя на макроэкономическую стабильность.

Отслеживание использования денежных переводов трудно выполнить, однако следует отметить увеличение доходов в семьях, члены которых работают за рубежом. Таким образом, денежные переводы являются важным источником для большого числа семей из Молдовы, а для некоторых из них являются единственным источником средств к существованию. По данным Национального бюро статистики, в последнее десятилетие отмечено увеличение доли семей, получающих денежные переводы, в которых денежные суммы, переведенные из-за рубежа, составляют все большую долю [5]. Очевидно, что деньги, приходящие от молдавских мигрантов,

являются спасательным кругом для их семей, они вносят непосредственный вклад в сокращение масштабов нищеты. Большинство денежных переводов, полученных домашними хозяйствами, направлены на потребление.

Микроэкономические эффекты денежных переводов генерируют значительные макроэкономические эффекты. Анализ этих последствий касается взаимозависимости между денежными переводами и ВВП страны, объемом инвестиций, государственным бюджетом Республики Молдова. По мнению экспертов Всемирного Банка, денежные переводы оказывают положительное влияние на поддержание стабильности национальной экономики за счет компенсации дефицита торгового баланса и налоговой консолидации. Важность денежных переводов можно определить по их доле в ВВП страны, что в Молдове в разные годы колебалась от 10% до 36%, достигнув критической точки для экономики. В то же время, уже более десяти лет денежные переводы превышают другие финансовые потоки, такие как внешняя финансовая помощь и прямые иностранные инвестиции. В период 1999-2012 гг. молдавские мигранты, работающие за рубежом, перевели через банковскую систему около 11 млрд. долларов США, что превышает в 2,5 раза объем прямых иностранных инвестиций [4].

Влияние денежных переводов на государственные финансы может быть проанализировано, исходя из роли мигранта как налогоплательщика и бенефициара. Исходя из того, что в Молдове преобладает круговая миграция, которая генерирует массовые потоки денежных переводов, замечаем положительное влияние на государственный бюджет мигранта-налогоплательщика. Домохозяйства, увеличивающие свои доходы за счёт денежных переводов, в свою очередь, увеличивают потребление товаров и услуг, отечественного и импортного производства, что вызывает рост объема косвенных налогов, которые составляют значительную долю в национальном бюджете. Но, конечно же, эмиграция потенциальных налогоплательщиков порождает негативные последствия для государственных финансов, особенно для бюджета социального страхования.

Из вышесказанного можно сделать вывод, что денежные переводы имеют противоречивые последствия для экономики и для достижения положительных эффектов необходимо участие государства. Национальная стратегия по вопросам миграции и убежища на 2011-2020 годы включает в себя отделение для возвращающихся мигрантов, так как люди часто сталкиваются с проблемами социально-экономической реинтеграции, поэтому необходимо создать благоприятные условия для адаптации бывших мигрантов. Для достижения этой цели был разработан план действий по стимулированию возвращения и реинтеграции молдавских трудовых мигрантов, который включает и программу PARE 1+1, которая направлена, чтобы привлечь людей и финансовый потенциал молдавских мигрантов в область устойчивого развития страны, содействие созданию и развитию малых и средних предприятий мигрантами и получателями денежных переводов.

Таким образом, нынешние условия усиливают необходимость в гибкой, последовательной и всеобъемлющей миграционной политике. Подчеркиваем необходимость разработки стимулирующей деловой среды, благоприятной

для економічного росту, для привлечення ПИИ, внутрішніх економічних інвестицій і інвестицій від мігрантів. Важною задачею є підтримка сектора малого бізнесу за рахунок ліготної кредитування, поощрення підприємливих навичок серед отримувачів грошових переказів, мотивування намірів інвестицій мігрантів, інструменти для визнання неформального навчання, які будуть сприяти зайнятості мігрантів на ринку праці в країні, ефективне управління програмами використання грошових переказів.

Список використаних джерел:

1. Banca Mondiala: Țările în curs de dezvoltare vor primi 410 mld. de dolari în remitențe în 2013. Disponibil: <http://www.uruguay.ro/index.php?module=Pagesetter&func=viewpub&tid=1&pid=1887>.
2. Ghencea B., Gudumac I. (2005). Migrația de muncă și remitențele în Republica Moldova. Chișinău: ILO.
3. IOM and Remittances 2007. Disponibil: <http://www.iom.int/unitedstates/Fact%20Sheets/PDFs/IOM%20and%20Remittances.pdf>.
4. <http://infomoldova.net/remitențe-republica-moldova-se-afila-top10-tari-din-lume-dupa-ponderea-remitentelor-pib>.
5. <http://statbank.statistica.md>.

Наталія Канут,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
ТРАНСКОРДОННИХ ВІДНОСИН**

Сталий економічний розвиток, окрім дотримання вимоги взаємної узгодженості нормального і стабільного функціонування соціальної, економічної й екологічної сфер, передбачає також наявність внутрішньої збалансованості економічної системи, здатності зберігати стабільне і рівноважне зростання. У зв'язку з цим детальне дослідження вимагають процеси, які характеризують функціонування основних складових системи, насамперед з тих, що можуть бути у ролі додаткових стабілізаторів її розвитку, а також ключові чинники, спроможні вплинути на характер і темпи системи управління.

Дослідженню проблематики соціально-економічного розвитку присвячені численні публікації зарубіжних та вітчизняних вчених. У світовій економічній науці сформовано понятійно-категоріальний апарат, розроблено методологію вимірювання показників соціально-економічного розвитку. Проте значна увага провідних науковців приділяється формуванню та обґрунтуванню підходів до забезпечення розвитку у гео економічному та регіональному вимірах.

Велику увагу цим питанням приділили такі вчені, як Р. Федан, Т.Коморніцкі, Т. Лівські, А. Стасяк, П. Беленький, М. Долішній, В.Євдокименко, Є. Кіш, М. Козоріз, А. Мельник, А. Мокій, В. Пила, С.Писаренко, В. Реутов. Ґрунтовний аналіз проблем і окреслення перспектив транскордонного співробітництва в Україні набуває особливої актуальності в контексті європейського вектора інтеграції України, оскільки стає засобом підвищення конкурентоспроможності нашої держави. Так, В.Є. Реутов

зазначає, що «транскордонне співробітництво» визначається як будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей. Розвиток такої форми міжнародного співробітництва здійснюється в межах транскордонних регіонів та характеризується відповідними етапами розвитку, принципами транскордонного співробітництвами. Транскордонний регіон – це територія щонайменше двох різних країн, що мають спільний державний кордон, між якими встановилися тісні виробничі і соціально-економічні зв'язки. Про об'єктивний процес формування транскордонного регіону свідчить рівень розвитку різного роду зв'язків (виробничих, соціально-економічних, екологічних тощо), які здійснюються між двома територіями різних країн, що мають спільний державний кордон.

За роки незалежності Україна частково зробила спроби щодо переходу на інноваційну модель зростання. Унаслідок ще недостатнього рівня ефективності державної науково-технічної та інноваційної політики спостерігається відставання України в технологічному розвитку від розвинутих країн світу. Це може призвести до зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки [2, с.23].

Основними завданнями забезпечення соціально-економічного розвитку на інноваційних засадах є:

- розвиток системи фінансово-кредитної підтримки реалізації конкурентоспроможних науково-технічних та інноваційних програм і проєктів;
- забезпечення розвитку виробничо-технологічної інноваційної інфраструктури;
- забезпечення підтримки та захисту національного виробника;
- забезпечення інноваційної спрямованості системи освіти;
- розвиток кадрового потенціалу, забезпечення безпеки та охорони праці;
- розширене відтворення знань на основі інтеграції діяльності вищих навчальних закладів, академічних і галузевих наукових установ до світового науково-технологічного простору;
- упровадження ефективного механізму державно-приватного партнерства, спрямованого на досягнення високого рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світовому ринку в окремих секторах наукоємного виробництва переважно на основі впровадження вітчизняних технологій [3, с.165]. Зважаючи на вищевикладене, можна зробити такі висновки:

1. Виділення системно-структурних проблем соціально-економічного розвитку є підґрунтям для проведення соціально-економічних заходів з забезпечення системної узгодженості економічної, соціальної та екологічної підсистем розвитку економічної системи.

2. У межах інноваційної змістовності концепції соціально-економічного розвитку актуальним є розробка заходів з гармонізації соціо-еколого-економічних пріоритетів у напрямку забезпечення інноваційно активної поведінки суб'єктів господарювання.

Отже, науково-обґрунтоване формування та ефективна реалізація державної інноваційної політики України з урахуванням вимог часу забезпечить успішну реалізацію інноваційної моделі економіки. Основний акцент робиться на регіонально-орієнтовані реформи в економічній сфері. Сприятли зазначеним перетворенням має поєднання економічної, соціальної та екологічної підсистем розвитку економічної системи.

Список використаних джерел:

1. Буковецький М. Прикордонне співробітництво між країнами Центральної Європи / М. Буковецький // Будівництво нової Європи: прикордонне співробітництво у Центральній Європі / За ред. д-ра В. Гудака. – Ужгород: Закарпаття, 2006. – С. 105-111.
2. Гудак В. Прикордонне співробітництво у Центральній Європі. Сучасний стан та суперечності // Будівництво нової Європи: прикордонне співробітництво у Центральній Європі / За ред. д-ра В. Гудака. – Ужгород: Закарпаття, 2006. – С.10-23.
3. Динис Г. Г. Органи місцевого самоврядування у здійсненні транскордонного співробітництва / Г. Г. Динис; під ред. В. Яреми. – Ужгород: Програма «Центр державного та місцевого управління», 2005. – С. 163-168.
4. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. – Рада Європи. – Українська правнича фундація. – 33 с.

Василь Кифяк, д.е.н., професор,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ

У світі накопичений великий досвід здійснення співпраці прикордонних регіонів, спрямованої на поглиблення добросусідських взаємовідносин між територіальними громадами та регіональними органами влади сусідніх держав. Найбільш поширеними формами такого співробітництва є угоди, спільні проекти та програми, єврорегіони та міжтериторальні об'єднання, науково-технічні та індустріальні парки й інші подібні їм види транскордонної співпраці.

Прикордонне співробітництво відіграє роль своєрідного каталізатора щодо процесів вирівнювання якості життя населення прикордонних територій до середньоєвропейського, активізуючи вільний рух товарів, людей і капіталів через кордон. Така співпраця також сприяє мобілізації місцевих ресурсів та підвищення ефективності їх використання, робить можливим об'єднання зусиль місцевих органів влади, бізнесу та громадськості для вирішення багатьох питань функціонування транскордонного простору.

Водночас, сучасний стан транскордонного співробітництва демонструє необхідність пошуку нових шляхів та механізмів, що забезпечать якісні перетворення у розвитку територій з обох боків кордону.

Багаторічний досвід співпраці між Чернівецькою областю та Сучавським повітом (Румунія) свідчить, що основною передумовою для успішного транскордонного співробітництва є визначення загальних інтересів і потреб, а також напрямків розвитку прикордонних територій.

Важливим є виокремлення стратегічних пріоритетів транскордонного співробітництва, серед яких головні:

- соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів;
- розвиток прикордонної інфраструктури;
- охорона навколишнього середовища та розвиток туризму;
- охорона здоров'я, співпраця у сферах освіти, культури, спорту;
- співпраця у сфері регіонального та місцевого самоврядування.

З урахуванням ресурсного потенціалу та максимізації використання переваг транскордонного співробітництва, необхідним є пошук «точок економічного зростання» і дієвих інструментів їх розкриття та стимулювання.

Для посилення впливу транскордонного співробітництва на розвиток прикордонних регіонів пропонується задіяти наступні механізми:

- *правовий механізм*, що спрямований на формування інституціонально-правового середовища для створення та функціонування спільних підприємств, громадських організацій, закладів освіти, науки, культури, спорту тощо. Він поєднує в собі міжнародні та державні нормативні акти, рішення органів регіонального і місцевого управління та формує правову базу з організації та активізації транскордонного співробітництва;

- *фінансово-економічний механізм*, який базується на регіональних економічних інтересах та передбачає планування економічного розвитку прикордонного регіону, формування і використання фінансових фондів регіонального розвитку, створення зон пріоритетного ведення бізнесу та залучення інвестицій, формування гнучкої регіональної податкової політики, фінансову підтримку суб'єктів комерційної діяльності, що в підсумку призведе до вирівнювання економічних умов регіонів партнерів;

- *організаційно-управлінський механізм*, що об'єднує оперативно-розпорядчий вплив, структуру управління і функціонування її елементів, створення транскордонних органів управління, розподіл функцій регіонального управління на різних рівнях ієрархії;

- *соціально-економічний механізм*, який включає в себе планування соціального розвитку прикордонного регіону, зокрема: формування регіональної політики з підтримки малого та середнього бізнесу, створення робочих місць, регіональні програми з боротьби з безробіттям і ефективного використання трудових ресурсів, історичні та культурні традиції в регіоні тощо;

- *механізм інфраструктурного забезпечення*, що передбачає не тільки будівництво та реконструкцію прикордонної інфраструктури, але й розвиток інституційної інфраструктури. Це, зокрема, агентства регіонального розвитку, інформаційно-консалтингові фірми, транскордонні бізнес-центри, бізнес-інкубатори, галузеві асоціації, інформаційні центри та інші транскордонні об'єднання.

Не менш дієвими механізмами розвитку прикордонних регіонів є *механізми інформаційного, екологічного, науково-освітнього, культурного та спортивного забезпечення*, що активізують розвиток територіально-галузевого маркетингу і комунікаційної політики, створення сучасних інформаційних систем комплексної підтримки бізнесу, охорону природних

ресурсів і навколишнього середовища прикордонних територій, підготовку кадрів, підвищення їх кваліфікації та стажування тощо.

Обов'язковим інструментом ефективного функціонування вищезазначених механізмів є інноваційна складова.

Отже, використання запропонованих механізмів призведе до залучення інвестицій, ефективного використання ресурсів та транзитних можливостей, розвитку прикордонної інфраструктури, а також до інших економічних і соціальних ефектів, що в цілому обумовить швидкий розвиток прикордонних регіонів.

Василь Лучик, д.е.н., професор,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПРОБЛЕМИ СЦЕНАРНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Створення сучасної ефективної системи державного управління регіональним розвитком, спрямованої на забезпечення зменшення регіональних диспропорцій, підвищення конкурентоспроможності регіонів, надання високоякісних послуг населенню з урахуванням досвіду країн ЄС передбачає створення єдиної системи стратегічного планування і прогнозування розвитку держави та її регіонів. Проблема надійності прогнозування змін внутрішніх умов і зовнішнього середовища для будь-якої економічної системи є ключовою при виробленні довгострокових стратегій і програм її розвитку. При цьому очевидно, що точно й однозначно передбачити характер зміни і ступінь впливу всіх чинників у їх взаємозалежності практично неможливо.

Прогнозування не повинно, як це склалося в останні роки, представляти собою лише епізодичні і слабо пов'язані між собою дослідження обмеженого числа відомств і окремих академічних інститутів. Регіональні прогнози неправомірно зводити до перспективних розрахунків макроекономічних показників, вони повинні відігравати активну роль у формуванні стратегічних завдань і складових державної політики у тій чи іншій сферах діяльності. При цьому вирішальне значення набувають сценарні підходи, засновані навіть не стільки на статистичних, трендових, скільки на експертних методах, дієвих у умовах високої мінливості процесів.

Для сценарного прогнозування сталого розвитку прикордонних регіонів пропонується проаналізувати їх демографічний потенціал, ринок праці та зайнятість населення, економічний, інноваційний, інфраструктурний потенціали, матеріальний добробут населення, зовнішньоекономічний потенціал та соціальну безпеку.

Особлива увага у сценарному прогнозуванні приділяється моделюванню як інструменту побудови не окремих траєкторій розвитку прикордонного регіону, а великого спектра варіантів для оцінки впливу різних факторів, вибору цільових орієнтирів, пріоритетних напрямів, оцінки можливих ризиків,

що сприятиме формуванню стратегії, яка була би сприйнята при будь-якому варіанті розвитку подій з точки зору досягнення мети.

Зрозуміло, що для вдалого проведення прогнозування економічного та соціального розвитку прикордонних регіонів потрібне детальне вивчення стану, в якому вони опинилися на сьогодні. Одним із способів такого отримання прогнозів регіонального розвитку є концепція вирішення регіональних проблем за допомогою системної оцінки взаємодій всіх процесів і явищ, що відбуваються в межах регіону. Як стверджує відомий вчений Василенко В.М., суть такого підходу полягає в тому, що регіон потрібно вивчати під кутом декількох ракурсів – як територію, як економічну систему і як економічний простір [1, с. 11].

Отже, прогнозування розвитку прикордонних регіонів має проходити крізь призму багатовимірності їх структури, яка об'єднує різноякісні підсистеми, засновані на взаємодії природних, технологічних і соціальних процесів, що відбуваються одночасно, а також економічних, демографічних, екологічних, культурних і політичних чинниках. З іншого боку, регіон є просторовою структурою економіки, тобто особливий тип економічної системи, який виникає на основі взаємозв'язаного розвитку виробництва, населення і ресурсної сфери, що дозволяє йому виступати самостійним суб'єктом економічного розвитку.

Стосовно варіантності прогнозування розвитку прикордонних регіонів, то традиційними є три: песимістичний, реальний або інерційний та оптимістичний або інноваційний. Якщо мова йде про короткострокову перспективу, то, на нашу думку, на сьогодні серйозно вести мову про інноваційний розвиток України та її регіонів немає підстав, оскільки до кінця так і не сформована інституціональна, законодавча та фінансова база. Напевне, прогнозування на основі інноваційного сценарію розвитку має підставу для довгострокової перспективи. Що стосується песимістичного та інерційного сценарію, то на коротку перспективу вони майже співпадатимуть, про що свідчить, наприклад, динаміка ВВП України на душу населення у доларах США за 2002-2015 рр., хоча цей самий показник оцінений у гривні справді доводить його незначне зростання (рис. 1).

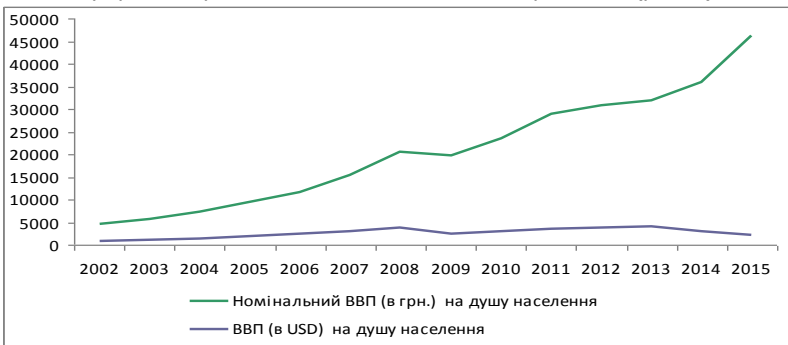

Рис. 1. Динаміка ВВП України на душу населення за 2002-2015 рр.

Проблеми, з якими стикнулася Україна, якраз пов'язані з відсутністю чітко визначеного сценарію її політичного та економічного розвитку. А відсутність або не бажання реалізації стратегії економічного розвитку держави та її регіонів призвело до розбалансування всіх секторів економіки, падіння промислового та аграрного виробництва. Реальними інструментами для стрімкого економічного та соціального розвитку мають стати економічна демократія, децентралізація влади, а не територіальна реформа та дерегуляція економіки.

Список використаних джерел:

1. Многомерность параметров региона: территория, системы, пространства: монография / В.Н. Василенко; науч. ред. В.В. Дружинина. – Дружковка: Юго-Восток, 2016. – 408 с.

Ирина Мовилэ, д.э.н., доцент,
Алина Сусленко, д.э.н., преподаватель,
Бельцкий государственный университет им. Алеку Руссо,
г. Бельцы, Республика Молдова

АНАЛИЗ ДЕПОПУЛЯЦИИ И ВОЗРАСТНОЙ СТРУКТУРЫ НАСЕЛЕНИЯ В СЕВЕРНОМ РЕГИОНЕ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Человеческий капитал является важной составляющей развития Северного региона, который обеспечивает не только демографические показатели, но и стратегическое формирование конкурентоспособности региона, инвестиционной привлекательности и инновационного прогресса региона в контексте европейской интеграции и глобализации бизнеса. Предварим анализ развития Северного региона общими данными по стране. Численность постоянного населения Республики Молдова, по состоянию на 01.01.2015 составила 3555,2 тыс. чел., в том числе городское население – 1507,3 тыс. чел. (42,4% от общей численности населения РМ) и сельское население – 2047,9 тыс. чел. (57,6%). Распределение населения страны по территориальному признаку в 2014 году, то есть по регионам, имеет следующую структуру: мун. Кишинэу – 809,6 тыс. чел. (22,8% от общей численности населения), Северный регион – 991,2 тыс. чел. (27,9%), Центральный регион – 1058,7 тыс. чел. (29,8%), Южный регион – 533,9 тыс. чел. (15%) и Гагаузия – 161,8 тыс. чел. (4,5%). Распределение по полу: в среднем на 100 мужчин приходится 108 женщин.

Начиная с 2010 года, темп снижения численности населения уменьшился, однако естественное движение населения, то есть рождаемость и смертность, не обеспечивает даже простое воспроизводство населения. Так, если в период с 1959 по 1989 годы наблюдался устойчивый прирост численности населения (в 1989 году – 4335,4 тыс. чел.), причем каждые 10 лет в среднем 483 тыс. чел., то начиная с 1989 года, наблюдается резкое снижение численности населения (рис. 1).

Таким образом, ежегодный темп уменьшения численности населения составляет 0,1%. В абсолютном выражении, начиная с 2010 года, среднегодовые потери населения составляют около 2 тыс. чел. Таким образом, наблюдается депопуляция населения Республики Молдова.

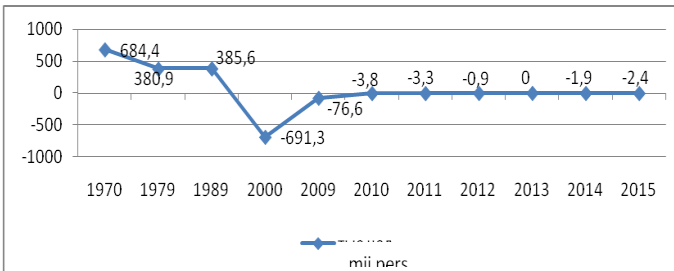

Рис. 1. Абсолютний прирост/зниження численності населення Республіки Молдова в період з 1970 по 2015 гг. (тис. чол.)

Следует отметить, что в Республике Молдова наблюдается тип возрастной структуры, называемый «депопуляция населения». Коэффициент старения населения (число лиц в возрасте 60 лет и старше на 100 жителей) в 2014 году составил 16,2%, и он имеет тенденцию к увеличению. В территориальном разрезе наибольший коэффициент старения населения в Северном регионе, который составляет в 2014 году 19,5%. На рис. 2. показана динамика коэффициента старения населения РМ в территориальном разрезе.

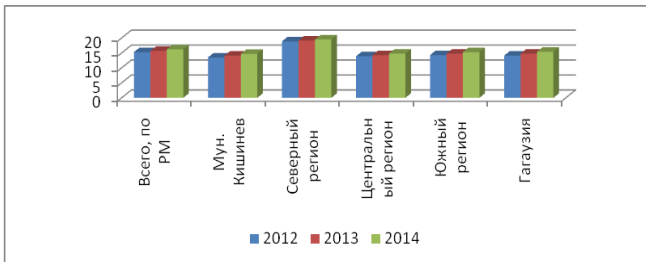

Рис. 2. Динамика коэффициента старения населения РМ в территориальном разрезе

Самый высокий коэффициент старения населения, как в Северном регионе, так и во всей стране, получен в Дондюшанах – 24,4%. Затем, по степени убывания, следуют Дрокия (22,7%), Единцы (22,2%), Бричаны (21,6%), Рышканы (21,3%), Окница (21%). Анализ динамики коэффициента старения населения в регионах и в Северном регионе по районам представлен в табл.1.

В Молдове динамика ожидаемой продолжительности жизни населения в возрасте старше 60 лет имеет тенденцию к увеличению. Так, если в 2009 году ожидаемая продолжительность жизни населения в возрасте 60 лет составляла для женщин – 18,4 года, а для мужчин – 14,8 года, то в 2014 году, соответственно, 19,5 и 15,6 лет. Однако для выявления причин демографического старения населения РМ, в том числе в регионах, необходимо проанализировать показатели естественного движения населения.

Таблица 1

Анализ динамики коэффициента старения населения в регионах и в Северном регионе по районам*

	2012	2013	2014	отклонение (+, -)	
				2014 к 2013	2013 к 2012
Мун. Кишинев	13,5	14,1	14,7	+0,6	+0,6
Северный регион, всего	18,9	19,2	19,5	+0,3	+0,3
мун. Бэлц	15,4	16,0	16,6	+0,6	+0,4
Бриченъ	21,6	21,6	21,6	0	0
Дондюшень	24,2	24,3	24,4	+0,1	+0,1
Дрокия	22,3	22,4	22,7	+0,3	+0,1
Единец	21,8	22,0	22,2	+0,2	+0,2
Фэлешть	17,1	17,4	17,7	+0,3	+0,3
Флорешть	18,5	18,7	18,9	+0,2	+0,2
Глодень	18,8	19,1	19,4	+0,3	+0,3
Окница	20,3	20,6	21,0	+0,4	+0,3
Рышкань	20,9	21,0	21,3	+0,3	+0,1
Сынжерей	15,4	15,8	16,3	+0,5	+0,4
Сорока	17,9	18,1	18,4	+0,3	+0,2
Центральный регион	13,9	14,3	14,8	+0,5	+0,4
Южный регион	14,3	14,8	15,3	+0,5	+0,5
Гагаузия	14,1	14,8	15,4	+0,6	+0,7

*Источник: www.statistica.md

В территориальном аспекте снижение численности населения обуславливается уменьшением среднегодовой численности населения в Северном, Центральном и Южном регионах Республики Молдова, в то время как, в мун. Кишинэу и в Гагаузии наблюдается рост численности населения. Прирост численности населения в мун. Кишинэу объясняется не только естественным приростом (рождаемость превалирует над смертностью), но и внутренней миграцией населения от периферии к центру. Так, удельный вес населения мун. Кишинэу ежегодно возрастает в среднем на 2%, в то время как в Северном и Южном регионе удельный вес населения в структуре уменьшается. Неизменным остается удельный вес населения в Центральном регионе, который в течение 5 последних лет остается на уровне 29,8%.

Следует отметить, что депопуляция в стране в целом и в Северном регионе в частности носит устойчивый характер в течение более 5 лет. Так, в среднем на 500 человек ежегодно уменьшается численность населения в Бричанах, Дондюшанах, Дрокии, Флорештах и Окнице, на 400 человек – в Единцах, Рышканах и Глодянах, на 200 человек – в Фалештах и Сынжерей. В Сороках численность населения практически не изменяется и составляет 100,1 тыс. чел., что является самым многочисленным населенным пунктом в Северном регионе после мун. Бэлць. Самым малочисленным населенным пунктом является Дондюшаны, численность населения которого составляла в 2014 году 43,3 тыс. чел.

Список использованной литературы:

1. Борисов В. Демография / В. Борисов. – Москва: Издательский дом NOTABENE, 2001.
2. Гагауз О. Рождаемость в Молдове: современное состояние и перспективы развития / О. Гагауз // Демография и социальная экономика. – Киев, nr.1, 2010.
3. Шерстнева Г. Социальная статистика / Г. Шерстнева. – Москва: Изд. Инфра-М, 2000.
4. Anuarul statistic al Republicii Moldova 2015 (2016). Editura Biroului Național de Statistică, Chișinău

Lucia Moroshan-Danila, Lecturer PhD,
Carmen Nastase, Professor PhD,
"Stefan cel Mare" University from Suceava,
Suceava, Romania

LIFELONG LEARNING - BETWEEN COSTS AND PROFITABILITY - ROMANIA CASE STUDY

The recent years witnessed the increase of the lifelong learning importance, which is considered a priority of the educational systems all over the world. EU focuses on the educational policies and professional training and on their role in achieving the Europe 2020 Strategy objectives. EU-funded study, learning and training programmes, as well as platforms that help young jobseekers find employment across the EU.

Training activities are planned programs to improve the work organization, taken in order to make permanent changes in knowledge, skills, attitude and behaviour of employees. Training programs are extremely diverse, being able to differentiate after the formal / non-formal criterion. Non-formal training is generally cheaper, because generally it takes place in the workplace. Formal training is a more structured methods, it takes place in special rooms, being more expensive.

Training and retraining of human resources takes place every day, by participating in training programs, but also in performing daily tasks or interacting with other people. The purpose of training is related to the acquisition and exercise of determined qualifications, but also the wider and comprehensive skills which guarantees the training flexibility and labour mobility based on company requirements.

The Romania Labour Code [3, art. 192, para. 1] specifies that every employee is entitled to an appropriate training for the job which he occupies (see Fig.1).

EU statistics demonstrates that there are major discrepancies between the educational offer of universities and labour market requirements, which is visible through the indicator of employment rate of recent graduates indicated under the EU average. The statistics published nationally and internationally demonstrates that organizations are unwilling to invest hiring fresh graduates. Unfortunately, employers emphasize the skills of existing staff, rather than on their qualifications as high or attracting new specialists within the organization; the largest share of employed graduates from Romania are high school graduates.

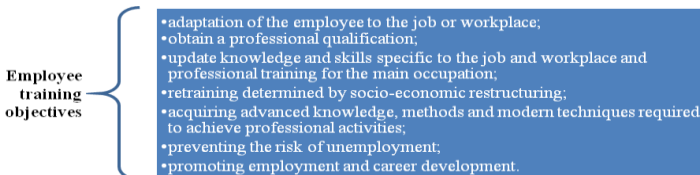

Fig. 1. Objectives of employees training according to the Romanian Labour Code

We conducted a research in the North-East Region of Romania, which has shown us that only 13.5% of organizations surveyed have employees with

university training, followed by the share of 12.6% of employees with high school degree (Fig. 2). Employers feel pressured by the high level of taxation in Romania, preferring to hire employees with minimum qualification required for the job, thus preventing the stability of expenses related to salaries of employees [5, p.114].

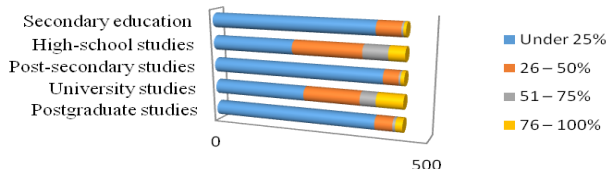

Fig. 2. The level of education of employees

Determining the frequency of training needs analysis demonstrates the seriousness with which employers treat employees' training and justify the budget allocated to training activity. Regarding staff training needs assessment, it appears that only 7% of respondents said that they never do this (Fig. 3). The largest share of this variable registers bi-annual evaluation of the training needs of employees - 43%.

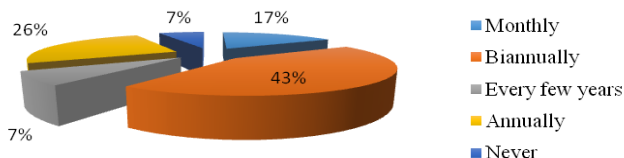

Fig. 3. Frequency of identification of employees training needs

In the same context, 36% of respondents consider that the need for employee training should be an ongoing issue of the organizations in order to ensure its success in the market. All interrupt other significant differences, namely 16% of respondents believe that with the launch of new products on the market should be analysed the training needs.

Under the Romanian Labour Code, employers have a duty to ensure participation in training programs for all employees, as follows: at least once every two years, if they have at least 21 employees; at least once every 3 years if they have under 21 employees. The expenses related to training programs, if they are required by the employer, shall be supported by him. Fig. 4 shows the training budget of the organizations surveyed, demonstrating the real effort of organizations for staff training according to their needs. It should be appreciated that 44% of respondents invest 3-5% of the budget in staff training. However we believe that this percentage must be considerable improved, especially since in recent years have recorded an extremely high number of free training programs offered by organizations receiving grants for this type of activities.

The transfer of training implies to improve the quality of employee's work as a result of the training program along the way, as demonstrated by analysing the effects that it produces on the organization's performance; the effects of training can be seen as: increased labour productivity of employees; reducing the

working time for tasks; reduction of occupational accidents and / or relapse; increased customer satisfaction, etc. From a financial standpoint, the organization can observe the effects of training derived from recorded turnover and operating profit, although our research has shown that managers consider that their decisions on employees' training are determined largely by variables such as improving work and increase employee loyalty (42.79%).

Fig. 3. The budget allocated for the the continuous development of employees

Lifelong learning can contribute to the perfection of human resources, which is a premise for the efficiency increase. There is a link between quality of human capital and added value, the first having an obvious contribution to getting a higher Gross Domestic Product. The conclusions of the study are suggesting that lifelong learning should involve more people in order to achieve economic results similar to EU developed countries.

Bibliography:

1. Europe 2020: Europe's growth strategy, Growing to a sustainable and job-rich future, European Commission Directorate, June 2012.
2. Romanian Labour Code, Law no. 53/2003.
3. Morariu A., Nastase C., Birsan M., Chasovschi C. The place and role of human capital in the implementation of the sustainable strategy - Europe 2020, Journal of Food Agriculture & Environment, Vol. 12(2): 2014.
4. Moroşan-Dănilă L. Formarea angajaţilor: factor de creştere a performanţei organizaţiei, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucharest, 2015.
5. Nastase C., Hodoroabă A. Education - an economic growth factor, The Annals of the "Ştefan cel Mare" University Suceava. Fascicle of The Faculty of Economics and Public Administration, Vol. 10, No. 2(12), 2010.
6. Nastase C., Bija M. Challenges for European education and training system to support economic growth, International Symposium Research and Education in Innovation Era 3rd Edition, November 11-12th 2010, Universitatea Aurel Vlaicu, Arad, Theoretical and Practical Approaches in Economics-Editura UAV Arad, 2010.
7. Neamtu D., Nastase C., Cozgarea A.M., Ciufudean C. The Importance of Education and Economic Growth - Comparative Analysis Romania-Japan, Latest trends in Energy, Environment and Development, Salerno, Italia, 2014.

Carmen Nastase, Professor PhD,
Lucia Moroshan-Danila, Lecturer PhD,
Zakaria Aittaleb,
"Stefan cel Mare" University from Suceava,
Suceava, Romania

CULTURAL SIMILARITIES IN SERVICE OF THE CROSS-BORDER COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND ROMANIA

Introduction

Ukraine and Romania share a complex history long borders and common interests, after Romania has joined the EU, the Cross border cooperation between both countries evolved drastically. Beyond the practical aspects and the

procedures, the cross border cooperation needs common bases of understanding and common cultural characteristics than can facilitate the exchange at several levels and developed a long lasting strategy. This papers tries to analyze the cultural similarities than can help build a successful cross cultural cooperation and analyze the implication of these characteristics on a long term run.

In the last years the European Union is putting considerable efforts for developing the cross border cooperation with the neighboring countries. Institutions, projects and associations has been mobilized for several years. Romania and Ukraine as example of two countries that share important borders, common history and close structure of the institutions. That attracts the interest for a comparison between the Romanian and Ukrainian Cultures and explore the potential helpful common characteristics and the possible source of conflict divergences.

The cross-border cooperation

In a world of cooperation, the Interest subnational processes of cooperation across state borders has been brought to the center of states preoccupations by the political and economic changes that occurred after the second world war and the cold war.

In order to give a right definition to the cross border cooperation, we might need to start by defining what a "cooperation" is. One of the most accurate definitions says "Cooperation is the process of working or acting together for a common purpose or benefit" [9; 10]. Applied on a cross border level, we can say that CBC is the cooperation across borders between two or more countries or regions. To the European commission there is a difference between direct and indirect CBC. The direct CBC being a cooperation between countries and regions sharing the same borders in order to generate benefits and reach common goals.

We can distinguish three types of CBC, cooperation within local cross-border spaces; cooperation between regions beyond local borders; and transnational networks concerning cities or groups of cities.

The European commission considers the cross border cooperation as "a key element of the EU policy towards its neighbours. It supports sustainable development along the EU's external borders, helps reducing differences in living standards and addressing common challenges across these borders" [9]. The European commission actually uses the CBC to promote cooperation between EU countries and their neighboring countries sharing a land border or sea crossing. They use partnerships, common projects and Funding to reinforce the CBC with neighbours that share their borders or the same sea basin.

To the EU, the CBC has mainly 3 objectives:

CBC has three main objectives:

- Economic and social development in border areas
- Facing common challenges (environment, public health, safety and security)
- Setting better conditions for persons, goods and capital mobility

For all the objectives to be attained, projects need to be implemented and communication between both sides of the borders should be held. And this is where an understanding of both Romanian and Ukrainian culture and their approaches

can be helpful for a more effective collaboration. For that reason we choose to rely on Hofstede dimension of cross-culture management to bring an insight on how both Ukrainian and Romanian cultures are similar, then at what aspects they could be different and in what aspects that could be a strength or a limit.

Dimensions of Hofstede:

In 1980, "Culture 's Consequences", the famous book that introduces the famous theory of cultural dimensions, is the culmination of Geert Hofstede' s 20 years of research.

It examines the dominant core values in the countries it has targeted, and the influence of these values on the behavior of individuals in companies. The success of his research has earned him the third most cited author in international business studies. In spite of its astonishing success, this same theory has nevertheless received wide criticism, which will be detailed later.

Hofstede spoke of "mental programming" which explains the common or divergent reactions of various individuals. For him, this programming is spread over three levels:

1 - The universal level: the fact that one weeps when one is sad and smiles when satisfied.

2 - The collective level: the common behaviors between the members of the same group.

3 - The individual level: behaviors specific to the individual that are reactions distinguished from those common to the rest of the group.

Hofstede adopts a definition of culture which considers it to be "the collective programming of the human mind which makes it possible to distinguish the members of one society from another. In his study with IBM, he tried to adopt a comparative approach in the analysis of human behavior in similar situations in order to discover what the individuals of the same nation have in common and what differentiates them from one Another nation, so it came out with models of national cultures.

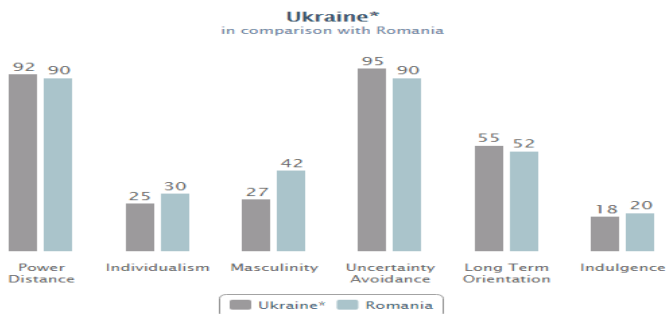

Fig. 1. Comparing the Ukrainian and Romanian cultures results we get to the following results

Hofstede Critereas are, in fact showing a high level of similarity. In that way the power distance between hierarchical levels is high which leads to more

bureaucracy, the low level of individualism will probably start to change based on the evolution on the Romanian economy that might lead to an increase of the individualism. Indeed, this dimension has a robust correlation with the GDP per capita, according to the results of Gorodnichenko and Roland (2010) [2]. The way time is perceived, the indulgence level and even the strong tendency of avoiding uncertainty are common. This is mainly explained by Huntington's classification of groups (1993), where he set Romania and Ukraine in the civilizational group he named "Orthodox civilization" (Huntington 1993). On the other hand, Romania seems to be more of a masculinity oriented country, they are more inclined to compete, and more "Having oriented", that would make the Romanians to be more goal oriented than the Ukrainians.

Conclusion:

Through this analysis of the cultural characteristics of both cultures, we realize that despite the complex history, several cultural similarities can help improving a long lasting CBC. Ukraine and Romania, especially on the border regions, share the same lifestyle, religion and value systems, besides of the fact that at some point of their history they evolved in the same macro environment. That makes them, even though being two different national cultures, with all what it implies at the identity level, they still belong to the same civilization.

Bibliography:

1. Blatter, J. (2001). Debordering the world of states: towards a multilevel system in Europe and a multiplicity system in North America? *European Journal of International Relations*, 7(2), 175e210.
2. Gorodnichenko et Roland which ensions of culture matter for long run growth (2010).
3. Hofstede, G. (2001). *Culture Consequences*, Sage Publications Inc, édition, Etats-Unis, pp. 41-43.
4. Hofstede, G. (1984). The cultural relativity of the quality of life concept, *The Academy of Management Review*, vol. 9, n°3, p. 389-398.
5. Huntington S. (1993). *The Coming Clash of Civilizations Or, the West Against the Rest*.
6. Lewis, O., *Comparisons in Cultural Anthropology*, dans Thomas, W., éd., *Yearbook of Anthropology*, p.259.
7. Mead R. (1998). *International Management 2nd Edition Blackwell Business Etats-Unis*, pp. 23-26.
8. *European Neighborhood and Partnership Instrument e Cross-Border Cooperation Strategy Paper 2007e2013* (2007). Brussels: European Commission. Available at: http://ec.europa.eu/world/enp/documents_en.htm (Accessed 14.02.08)
9. Available at: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-116_en.htm
10. Steven Blockmans, Adam Lazowski (2006). *The European Union and its Neighbours: A Legal Appraisal of the EU's Policies of Stabilization, Partnership and Integration*, ch.6, pp. 273-274.

Victoria Postolache, PhD, university lecturer,

Veronica Garbuz, PhD student,

University Lecturer, Balti State University "Alecus Russo",

Bălți, Republic of Moldova

THE EFFECT OF CREDIT RISK TRANSFER ON BANKING STRATEGIES

Today the domestic banking system is characterized by the transition from the stage of the diversification of banking technologies to the stage of development of technologies based on interaction with bank customers which has the objective to increase the market segment. The development trend of domestic and global banking system, the emergence of new bank products and the emerge of the new risks related to the banking activities, served as an incentive to the need for the creation of a program to regulate the banking

activities, regardless of the development level and the market segment it holds. Banking activity includes a wide range of risks that affect the efficient functioning of the banks, being the cause of national and international financial instability, so it is necessary for a prudential regulations and close monitoring of bank's activity which would aim on reducing bank risks and annihilation of risks' effects.

From specialized literature we studied that, in general, for transfer of credit risk reduce the incentives for monitoring of banks, and therefore, undermines financial stability. The instruments from portfolio of credit risk transfer, such as the securitization of loan portfolio with guarantees accessories are quite used by banks. However, the degree of improvement of credit quality should be clearly defined in a timeframe. Outside this period, monitoring incentives are undermined. In the figure 1 we show the assets underlying credit risk in banks.

In banking, due to its complexity, the risk should be treated as a conglomerate or complex risks, often independent, that can have common causes and can generate other risks. Therefore, effective risk management may be enhanced by the implementation of effective strategies, which include the identification, measurement and assessment of risks and the basic objective of which is just to minimize the negative effects they can have on the financial result and bank capital. Making a synthesis of the above, we can conclude that the bank is affected by indefinite future, which could lead to instability in banking sector. Because of this, regulatory and supervisory authorities of banking institutions implement various laws, aimed to overcome these situations of instability.

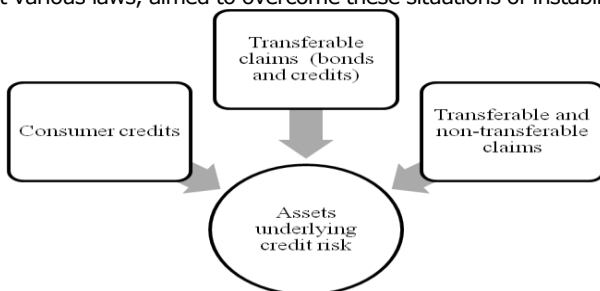

Fig. 1. Elements of credit risk transfer

Source: adapted by the author after Kiff, J., Michaud, F., Mitchell, J. [7]

The possibility of transfer of credit risk in the banking sector of the Republic of Moldova is necessary to analyze the composition of credits depending on the degree of exposure based on the information reflected in table 1.

Table 1

Asset quality indicators

Indicators	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nonperforming loans rate (Balance debt of nonperforming loans/ Balance debt on loans)	42,5	72,3	11,56	11,73	9,95	16,82
Amount of provision (the loan debt balance / Balance debt on loans)	7	10,7	9,66	10,37	8,5	13,54

Source: elaborated by the author based on the data from www.bnm.md/md/financial_indices_of_bank_system

Regarding the nonperforming loan rate, the data presented in the table above, present the following picture, this indicator recorded an upward trend, increasing from 42,5% in 2011 to 72,3% in 2012. These values show us the fact that the credit activity performed by the domestic banks is very risky, banks accumulating in their loan portfolio more nonperforming loans. The situation started to recover in 2013 when the indicator's value reduced with 60,74%. In the years of 2014-2015, indicator value remained within the 12% which means that NBM has succeeded to implement an effective policy of sterilizing the domestic banking system of all the existing nonperforming loans. Thus, we conclude that for the 2014 and 2015 banks' strategy if term of stability proved to be very effective. In the period 2015 – 2016, the nonperforming loan rates increased from 9,95% to 16,82% due to inefficient management strategies and increasing of the NBM portfolio of bad loans per banking sector.

Next indicator used in the analysis of assets quality portfolio of banks allows the determination of the amount of the loan loss provision in the balance of total loans granted by the banks. Watching the evolution of this indicator, we mention an evolution identical to the rate of nonperforming loan rate. Because the value of the loan loss provisions is established based on the quality of loan portfolio, we can say that the growth of nonperforming loans has contributed in essence to the increase of this indicator, its value has increased from 7% in 2011 to 10,7% in 2013, i.e. by 3,7%. Maintaining the value of this indicator in the 2014-2015 years was caused by the fact that NBM has managed to impose the domestic banks to ensure their loan portfolio using loan loss provision. With increasing of portfolio of bad loans, is recorded an increase for losses on loans and the ratio calculated on this basis. Thus, we see an increasing ratio of the loan debt balance / balance debt on loans from 8,5% to 13,54%.

Transfer of credit risk facilitates the distribution of credit risk. It is clear that selling protection of transfer of credit risk is equivalent with improvement of the liquidity of the financial system. Successful transfer of credit risk and creation of sustainable qualitative market would not have been possible without the strong influence of financial institutions, particularly banks.

The study of credit risks was the basis to note that this risk is the historical category that requires understanding when making a decision in a certain situation in the presence of an alternative, which does not give confidence in obtaining a positive result after the implementation of the decision.

Bibliography:

1. Kiff, J., Michaud, F., Mitchell, J. Instruments of Credit Risk Transfer: Effects on Financial Contracting and Financial Stability, Committee on the Global Financial System, Dec., 2002. [Accessed 15.02.2017]. Available at: http://papers.ssm.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=374640.

Наталья Руссу,
Бельцкий государственный университет им. Алеку Руссо,
г. Бельцы, Республика Молдова

КОНКУРЕНТНАЯ СРЕДА РЫНКА В УСЛОВИЯХ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ

Изучение конкурентов, с которыми организации приходится бороться за ресурсы, полученные из внешней среды, занимает важное место в стратегическом управлении. Данное изучение направлено на то, чтобы выявить слабые и сильные стороны конкурентов и на базе этого строить свою стратегию конкурентной борьбы.

Под конкурентной средой фирмы понимают совокупностью субъектов и факторов рынка, влияющих на отношение между производителем (продавцом) и потребителем продукции (услуги).

Конкурентная среда рынка определяется типом конкуренции и структурой рынка, а также другими факторами развития различных организационно - правовых форм собственности субъектов рынка, характером государственного регулирования. Структура рынка характеризуется:

- степенью монополизации;
- уровнем дифференциации конкурирующих продуктов;
- наличием барьеров для входа на рынок;
- уровнем интеграции фирм;
- степенью диверсификации производства товаров;
- уровнем и структурой затрат на производство и сбыт продукции.

Оценивая конкурентную среду, важно также выявить конкурентные силы, определяющие привлекательность отрасли и позиции фирм в конкурентной борьбе. Конкурентная борьба формируется не только внутриотраслевыми конкурентами, производящими аналогичную продукцию и реализующими её на одном и том же рынке. Субъектами конкурентной среды являются также и те организации, которые могут войти на рынок, и производящие замещающий продукт. Кроме них, на конкурентную среду организации оказывают заметное влияние её покупатели и поставщики, способные заметно ослабить позицию организации на поле конкуренции. М. Портер выделяет пять конкурентных сил:

- появление новых конкурентов;
- угроза замены данного продукта новыми продуктами;
- сила позиции поставщиков;
- сила позиции покупателей;
- конкуренция среди производителей в отрасли.

Влияние на организацию такого фактора, как конкуренция, проявляется во многих аспектах управления. Во многих случаях не потребители, а как раз конкуренты определяют, какого рода результаты деятельности, можно продать и какую цену можно запросить. Недооценка конкурентов и переоценка рынков приводят даже крупнейшие компании к значительным потерям и к кризисам. Важно понимать, что потребители — не единственный

объект соперничества организаций. Последние могут также вести конкурентную борьбу за трудовые ресурсы, материалы, капитал и право использовать определенные технические нововведения. От реакции на конкуренцию зависят такие внутренние факторы, как условия работы, оплата труда и характер отношений руководителей с подчиненными. Вместе с тем, нужно отметить, что конкуренция иногда толкает фирмы и на создание между ними соглашений различных типов от раздела рынка до кооперации между конкурентами.

С точки зрения влияния конкуренции и потребителей, рынок мобильных телефонов на сегодняшний день один из самых интересных и сложных. Пожалуй, это самый технологичный и динамичный рынок. Лояльность потребителей находится на очень низком уровне, «авторитетов» почти никаких.

Большинство потребителей готовы поменять свой устаревший или надоевший телефон на новую модель от другого производителя. С каждым годом на мобильный рынок выходят все новые игроки. В спину европейцам и американцам дышат энергичные азиаты и с каждым месяцем отвоевывают проценты и доли в мировом пироге. В этой ситуации все управленческие решения принимаются очень «мобильно». Модельный ряд обновляется не менее 2-3-х раз в год. Каждый из производителей ведёт агрессивную рекламную политику, активно «продавливает» розничные сети.

Изучение конкурентов, то есть тех, с кем организации приходится бороться за ресурсы, которые она стремится получить из внешней среды, чтобы обеспечить своё существование, занимает особое и очень важное место в стратегическом управлении. Данное изучение направлено на то, чтобы выявить слабые и сильные стороны конкурентов и на базе этого строить свою стратегию конкурентной борьбы. Конкурентная среда формируется не только внутриотраслевыми конкурентами, производящими аналогичную продукцию и реализующими её на одном и том же рынке. Субъектами конкурентной среды являются также и те фирмы, которые могут войти на рынок, а также те фирмы, которые производят замещающий продукт. Кроме них, на конкурентную среду организации оказывают заметное влияние её покупатели и поставщики, которые, обладая силой к торгу, могут заметно ослабить позицию организации на поле конкуренции.

Многие фирмы не уделяют должного внимания возможной угрозе со стороны «пришельцев» и поэтому проигрывают в конкурентной борьбе именно вновь пришедшим на их рынок. Об этом очень важно помнить и заранее создавать барьеры на пути вхождения потенциальных «пришельцев». Такими барьерами могут быть углубленная специализация в производстве продукта, низкие издержки за счёт экономии от большого объёма производства, контроль над каналами распределения, использование локальных особенностей, дающих преимущество в конкуренции. Однако любая из этих мер оказывается действенной только тогда, когда она является реальным барьером для «пришельца». Поэтому очень важно хорошо знать то, какие барьеры могут остановить или помешать потенциальному «пришельцу» выйти на рынок, и воздвигать

именно эти барьеры. Очень большой конкурентной силой обладают производители замещающей продукции. Особенность трансформации рынка в случае с появлением замещающего продукта состоит в том, чтобы если им был «убит» рынок старого продукта, то он уже обычно не поддается восстановлению. Поэтому для того, чтобы суметь достойно встретить вызов со стороны фирм, выпускающих замещающий продукт или услугу, организация должна иметь в себе достаточный потенциал, чтобы перейти к созданию продукта нового типа.

Олександра Сідуняк,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

НЕОБХІДНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ УРЯДІВ І ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ВІДНОСИНАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Сучасна роль державно-приватного партнерства полягає не тільки у застосуванні його універсального інструментарію на всіх рівнях економіки, а й у можливості впливу на соціальну сферу, яка потребує особливої уваги в умовах динамічного розвитку. Учасниками партнерства є держава та бізнес, які намагаються, узгодивши власні інтереси та об'єднавши фінансові ресурси, технології, знання, реалізувати проект, який покращить економічний стан країни, регіону (території, громади). Необхідність посилення ролі уряду та залучення громадських установ у відносинах ДПП зумовлена відсутністю належної уваги до потреб суспільства, яке виступає споживачем товарів та послуг, створених у результаті реалізації проекту ДПП. Тому варто дослідити та довести роль уряду і громад у процесі проектування та реалізації проекту.

ДПП, на думку Бородавкіної Н.Ю., «можна розглядати як механізм спільного регулювання економіки зі сторони і бізнес спільноти, який передбачає процес об'єднання зусиль та ресурсів, балансування інтересів, пошук соціально-економічного компромісу між державою та бізнесом для вирішення конкретних соціально-економічних завдань, розвитку суспільства» [1, с.43]. ДПП широко використовується для реалізації державних функцій, що полягають у створенні об'єктів інфраструктури і їх оновлення, включаючи школи, громадський транспорт, охорону здоров'я, автомобільні шляхи, аеропорти, водопостачання, тунелі, порти, мости, музеї, бібліотеки, соціальні установи, урядові споруди, що мають значне соціальне значення.

Сич М.А. та Чепіга Т.М. вбачають, що «...залучення приватного партнера до управління об'єктами майнового комплексу територіальної громади сприяє використанню ринково-економічних механізмів. При цьому варто відмітити такі конкурентні переваги: нижча ціна одиниці продукції (послуги) при забезпеченні її якості; підприємницькі навички економічно обґрунтовувати співвідношення «ціна-якість»; вміння просувати свій продукт на ринку та проводити політику партнерських відносин зі споживачем; вдосконалена

ефективність господарювання на основі гнучкого реагування на коливання попиту; доступ до нових технологій і досвідчений менеджмент, доступ до чого в рамках державної монополії сфери громадських послуг був обмежений; і, нарешті, можливості руху капіталу та доступу до кредитних ресурсів» [2, с. 7]. Тому складно уявити ДПП без участі приватного партнера, який володіє ринково-економічним інструментарієм ведення бізнесу. Але приватний партнер не враховує інтереси суспільства, яке є безпосереднім споживачем та користувачем результатів реалізованого проекту ДПП. Тому виникає нагальна потреба підвищення ролі урядів і громадських установ.

Безбах Н.В. вважає пріоритетами забезпечення механізму державно-приватного партнерства в органах місцевого самоврядування «...використання фінансових ресурсів приватних партнерів у процесі реалізації місцевих програм та проектів; скорочення бюджетних витрат на розвиток необхідних об'єктів та реконструкцію інфраструктури; упровадження прогресивних технологій» [3].

Але існують проблеми взаємодії держави, бізнесу та громадськості при проектуванні та реалізації ДПП:

- громадськість не може оцінити соціальні й екологічні умови як основні критерії ухвалення рішення;
- приватний сектор намагається оцінити проект, використовуючи економічні показники, але не приділяє належної уваги соціальним проблемам;
- держава не завжди може виконати всі умови та зобов'язання за договором ДПП, обґрунтовуючи це як наслідок політичної або економічної нестабільності. Також державі складно визначити ранг нагальності виконання проектів, які мають важливе соціальне значення.

Для цього слід здійснювати громадські слухання, де будуть узгоджені: проекти, які потребують негайної реалізації, як вираження соціальної потреби; можливі приватні партнери, які позитивно зарекомендували себе або можуть проявити значний інтерес та досвід реалізації подібних проектів; гарантії, які може запропонувати держава при укладенні договору, з метою заохочення приватного партнера.

Але для цього необхідно виконати низку умов:

- прозорість та доступ громадськості та інших зацікавлених сторін до правдивої інформації про стан та перспективи реалізації проекту і пов'язані з цим аспекти;
- достовірність даних, що представляє держава (органи влади) про соціальні й екологічні умови спланованого проекту;
- відкритість пропозицій та голосування за проекти, зокрема за ті, які потребують негайної реалізації;
- рівноправна участь у голосуванні при прийнятті рішення укладання договору;
- можливість висування вимог як до приватного партнера, так і до державних (обласних, місцевих) органів при прийнятті рішення укладання договору.

Посилення ролі уряду та громадських установ створить сприятливі умови для поширення практики реалізації проектів соціального значення й сприятимуть:

- розвитку складових, що мають значне соціальне значення: школи, громадський транспорт, охорону здоров'я, автомобільні шляхи, аеропорти, водопостачання, тунелі, порти, мости, музеї, бібліотеки, соціальні установи, урядові споруди і т.п.;

- отримання соціально-економічних вигод для громади та комерційної – для приватного партнера;

- підвищенню відповідальності усіх партнерів перед громадськістю;

- формуванню партнерства із врахуванням особливих потреб певного регіону (території, громади), галузі соціально-економічного життя;

- формуванню позитивного іміджу як приватного партнера, так і держави або її органів.

Посилення ролі урядів та громадськості сприятиме зближенню інтересів бізнесу, держави та суспільства. Це сприятиме створенню передумов не тільки економічного, але й соціального розвитку, де центральною проблемою стає незадоволене суспільство. Адже саме воно є центральною ланкою у споживанні та використанні результатів проектів ДПП, створених бізнесом та владою. Тому основною метою ДПП повинні стати задоволені потреби суспільства (замовник у ДПП). Але є питання, які потребують подальшого дослідження – це відсутність норм та законодавства, що регулюють межі відповідальності та зобов'язання між учасниками ДПП за ініціативою громадськості, яке потребує подальших досліджень в цьому напрямку.

Список використаних джерел:

1. Бородавкіна Н.Ю. Региональный уровень интеграционных процессов: возможности государственно-частного партнерства (на примере предпринимательства) / Н.Ю. Бородавкіна // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. – Калининград, 2013. – Вып. 3. Экономические и юридические науки. – С. 41-49.

2. Сич Н.А. Підходи до управління комунальним майновим комплексом міста [Електронний ресурс] / Н.А. Сич, Т.М. Челіга. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua>. – Назва з екрану.

3. Безбах Н.В. Використання зарубіжного досвіду в розвитку державно-приватного партнерства в Україні [Електронний ресурс] / Н.В. Безбах. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua>

4. Сердюкова О. Державно-приватне партнерство як інструмент інноваційного розвитку територіальних громад [Текст] / О. Сердюкова // Ефективність державного управління. – Львів, 2012. – Вип. 32. – С. 323–329.

Ольга Стефанишин, д.е.н., професор,
Львівський національний університет ім. Франка,
м. Львів

ЛЮДСЬКИЙ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ В РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Сучасні економічні реалії підтверджують розвиток в Україні інформаційного суспільства, де понад 62% населення є інтернет-користувачами. За даними Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) країна займає середню позицію (99-те місце за розвитком ІКТ із 201 країни у рейтингу). Частка користувачів серед населення віком 18-39 років в

Україні сягнула 91% [1]. Тому розвиток прикордонних регіонів, вважаємо, має відбуватись із залученням важливої конкурентної переваги національної економіки – людського інтелектуального потенціалу, який є невід’ємним елементом інтелектуального потенціалу країни.

Загалом інтелектуальний потенціал країни – це можливості, що надані інтелектуальними ресурсами у певний час і в майбутньому, які створені людським і машинним (штучним) інтелектом, можуть бути використані для досягнення певної мети, хоча такі можливості не завжди будуть зреалізовані. Завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій сучасне виробництво вже не потребує просторової та часової єдності як обов’язкових ознак процесу праці. Інтелектуальна праця поєднує створення нових знань і відтворення відомої інформації. Необхідною умовою творення інтелектуальної власності (на відміну від матеріальної) є елемент креативності, освіченості, інтелекту. Однак інтелект у сучасних умовах асоціюється з природною розумовою діяльністю людини зі штучним інтелектом, сутність якого полягає у відтворенні машинами окремих інтелектуальних дій людини (сприйняття інформації, елементи міркування та ін.).

Структуру людського інтелектуального потенціалу національної економіки України, на нашу думку, можна визначити як єдність людського потенціалу, але творчих, а не економічних індивідів (властиве індустріальному суспільству), духовно-інформаційного потенціалу та соціального потенціалу.

Людський потенціал творчих індивідів є сукупністю розумових, творчих здібностей, умінь, здоров’я індивідів, які використовуються для відтворення особистостей і суспільного розвитку.

В інформаційному суспільстві жива людська особистість щораз менше стає носієм людського капіталу і дедалі більше – носієм людських інформаційних ресурсів. Завдяки збереженню мовної, культурної, наукової та іншої ідентичності створюються умови для творчої реалізації кожною людиною своїх інтелектуальних потенцій, тобто інтелектуального капіталу. Збільшення потреби в підвищенні духовної культури індивідів при переході до основ інформаційного суспільства зумовлено зростанням масштабів технічної могутності суспільства, його інформаційної уразливості, індивідуалізації особистості тощо [2, с.108-109].

Духовно-інформаційний потенціал як сукупність звичаїв, цінностей і норм, надає змогу на теоретичному рівні застосовувати знання, відомості, факти, залежності між ними для ефективного соціально-економічного розвитку суспільства.

Соціальний потенціал індивідів є інтегральним показником нереалізованих можливостей змін соціальної дійсності [3, с. 302]. Розвиток інформаційного суспільства в Україні передбачає зростання сукупності знань, норм, цінностей, що ускладнює, з одного боку, їх засвоєння людьми. З іншого боку, суспільство, окремі особистості завдяки опануванню загальнолюдських, наукових, світоглядних та поведінкових норм, цінностей причетні до формування соціального капіталу – передумови їх успішної координації і кооперації [4, с. 204]. Адже як члени суспільства люди творять

мережі спілкування і власні моральні якості, а як громадяни – їх застосовують.

Отже, структура людського інтелектуального потенціалу суспільства, на нашу думку, складається з таких елементів: людський потенціал творчих індивідів, духовно-інформаційний потенціал і соціальний потенціал[5,с.25-26].

Водночас структура інтелектуального потенціалу національної економіки України загалом має такий вигляд: людський потенціал творчих індивідів, духовно-інформаційний потенціал, соціальний потенціал, технологічний капітал (інформаційно-комунікаційні технології та об'єкти інтелектуальної власності). Як бачимо, вони різняться на одну компоненту – технологічний капітал. Тому використання людського інтелектуального потенціалу, особливо творчих здібностей людини, які є невичерпними, дає змогу зреалізувати важливі завдання з модернізаційного підходу до формування та розвитку прикордонних регіонів України у системі транскордонного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Динаміка використання Інтернету в Україні: лютий-березень 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=621>
2. Мельник Л. Г. Информационная экономика/Мельник Л. Г.–Сумы: Университетская книга,2003.–284с.
3. Соціологія: терміни, поняття, персоналії: Навч. словник-довідник / За заг. ред. В. М. Плічі; 2-ге вид., стереот. – Львів: Новий Світ, 2004. – 480 с.
4. Патнам Р. Творення демократії. Традиції громадянської активності в сучасній Італії / Патнам Р., Леонарді Р., Нанетті Р.; пер. з англ. – К.: Основи, 2001. – 302 с.
5. Стефанишин О. Людський потенціал економіки України: Монографія / Стефанишин О. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2006. – 299 с.

Кароліна Ткач, к.э.н., доцент,

Бельцкий государственный университет им. Алеку Руссо,
г. Бельцы, Молдова

СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТА ЗНАНИЙ В ОБЩЕСТВЕ ЗНАНИЙ

*«В современной тенденции развития необходимо
понимать и контролировать
изменения, но гораздо более важно действовать
с опережением на один шаг»*

Питер Друкер

Внутриорганизационно менеджмент знаний (Knowledge Management) – это процесс управления организационными знаниями с целью придания ценности осуществляемой деятельности и генерирования преимуществ в условиях меняющейся среды. В сущности, менеджмент знаний заключается в способности организации получать, усваивать и использовать знания в нужный момент. Данная способность могла бы казаться не столь комплексной и важной, если бы не обладала столь сильной связью с корпоративной стратегией и пониманием форм, в которых информация существует. В нашем понимании, менеджмент знаний предполагает создание процессов, включающих функции организации и обеспечения принятия и поддержания инициатив членами организации. Менеджмент знаний включает также создание новых знаний либо может концентрироваться на обмене знаниями, их разделении и усовершенствовании.

Соответственно, организационные процессы, участвующие в системе менеджмента знаний, заключаются в способности обрабатывать данные и информацию при помощи информационной техники и инновационно-креативной способности сотрудников организации. Менеджмент знаний – это наилучшее применение существующих знаний и постоянный поиск путей создания новых знаний.

Общество знаний заменяет индустриальное общество, которое, в свою очередь, заменило аграрное общество.

Общество знаний – это то общество, в котором информация (знания) является силой в прямом смысле слова – будь то экономическая, политическая или финансовая информация, получение, владение и использование которой становится ключевым моментом, апогеем в развитии общества. В современном обществе знания являются высококачественной силой, соответственно, будущая среда организации будет направлена именно на их получение и максимальное использование.

Общество знаний обладает некоторыми особенностями, которые отличают его от предыдущих моделей общества (таблица 1).

Таблица 1

Отличительные особенности индустриального общества и общества знаний

№	Характеристики	Индустриальное общество	Общество знаний	Комментарий
1.	Основной ресурс	Капитал	Знания	Прогресс знаний в основе развития общества
2.	Характерные блага	Оборудование, машины, транспортные сети, коммуникации	Компьютерные сети, программное обеспечение, электронные и коммуникационные услуги	Информационные технологии способствуют глобализации рынков
3.	Вложения	В производственную деятельность, сырье, материалы, энергоресурсы	В инвестиции и концепции	
4.	Обмен ценностями	Равнозначные ценности: ценность обмениваемых благ значительно схожа	Умножение ценности: обмен информацией не несет потерь, новая информация умножает ранее полученную	Используя информационные технологии и коммуникации, возможно быстрее достичь критического числа специалистов, способных генерировать новые идеи
5.	Труд	Рост производительности, приводящий к росту безработицы	Создание новых видов деятельности, абсорбирующих рабочую силу	Возникновение новых секторов: индустрия программного обеспечения, мультимедия, информационные центры и пр.
6.	Образование	Основанное на обучении, жесткое, непостоянное, прерывное	Формативное, гибкое, непрерывное	

Продовження табл. 1

7.	Доступ к информации	Посредством специализированных единиц	Прямой, посредством информационных сетей	
8.	Демократия	Представительская	Партисипативная (основанная на участии)	Реализация права участвовать в принятии решений

Исходя из вышеизложенного, можем утверждать, что менеджмент знаний проявляется в следующих аспектах:

1. Организационном – в процессах, среде, культуре, системе в целом.
2. Управленческом – стратегии, лидерство, методы воздействия на персонал.
3. Технологическом – высокие технологии производства, автоматизация, компьютеризация.
4. Политическом – необходимость в поддержке/лоббировании инициатив, касающихся практически всех сфер функционирования организации.

При этом важно отметить, что менеджмент знаний не заключается лишь в управлении информацией как таковой, а предполагает создание ценностей и рычагов улучшения, усовершенствования компетенции организации в процессе достижения целей.

Ценности в «обучающейся организации» создают ее конкурентные преимущества, являются производными продолжительного, непрерывного обучения, как индивидуального, так и коллективного. В «обучающейся организации» любой опыт рассматривается как возможность обучиться, акцент ставится также на обучение сотрудников.

Концепция «обучающейся организации» основывается на непрерывном процессе обучения, получения знаний, формирования компетенций на групповом уровне. В такой организации важно, как думает команда, как люди взаимодействуют. Такой подход обеспечивает сотрудничество, взаимодействие членов команды, позволяя утверждать, что именно таким образом формируется социальный капитал организации, осуществляются главные инвестиции в её развитие.

Юлія Урсакій, к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

Як відомо, минулого століття було досягнуто значного прогресу в економіці розвинутих країн та добробуті їх населення. При цьому розвиток добробуту, як правило, відбувається паралельно з економічним зростанням. Навіть якщо це зростання відставало, рівень життя виявляв помітну тенденцію до поліпшення. Вивчення цього досвіду потребує критичного аналізу політики, що здійснювалась розвинутими країнами, для вироблення більш досконалого підходу щодо визначення цілей управління зростанням характеристик якості життя населення України.

Розвиток людини відображає кінцеві результати здійснення функцій управління потенціалом діяльності підприємств, який для людини є одночасно і процесом, і його результатом. На сучасному етапі розвитку будь-якої країни проблеми якості життя населення, фактори, які впливають на їхню динаміку, займають важливе місце у суспільстві. За оцінкою рівня розвитку людських потреб, ступеня їхнього задоволення та умов, які створюються в суспільстві щодо їх забезпечення, роблять висновок про економічний, соціальний та політичний стан у країні.

У закордонних дослідженнях існує дискусія відносно трактування поняття «якість життя». Одні вчені ототожнюють його з поняттям «стиль» та «спосіб життя», інші – з якістю навколишнього середовища, рівнем стресових ситуацій у суспільстві. Також проводять аналогію з такими поняттями, як «добробут», «благополуччя» та інші. Поряд із поняттям «рівень життя» оперують категоріями «людський розвиток», «стиль життя», тому ці дефініції розглядаються з дуже багатьох точок зору.

Ретроспективний аналіз еволюції наукових поглядів свідчить, що починаючи з другої половини XIX ст., основною тенденцією, яка спостерігалась у дослідженнях життєвого рівня населення вченими Заходу, є перенесення акцентів з політико-економічного на економіко-статистичний напрям його аналітичної оцінки.

На сьогодні, аналізуючи суть поняття «якість життя», у науковій літературі можна знайти велику кількість визначень даної детермінанти тільки з економічної позиції. Необхідно також зазначити, що термін «якість життя» використовується в різних сферах наукового дослідження, і кожна з них пропонує своє трактування.

У теперішній час розробкою теорій якості та рівня життя займаються вчені в США: Ф. Андруз, Ф. Конверс, У. Роджерс; у Великобританії: А. Мак-Кенел, С. Райт [1; 2; 3; 4; 5]. Теорії якості та рівня життя використовуються також у діяльності національних та міжнародних соціально-політичних організацій (ЮНЕСКО та інші). Підходи щодо інтерпретування якості життя можна поділити на два основні напрями (рис. 1).

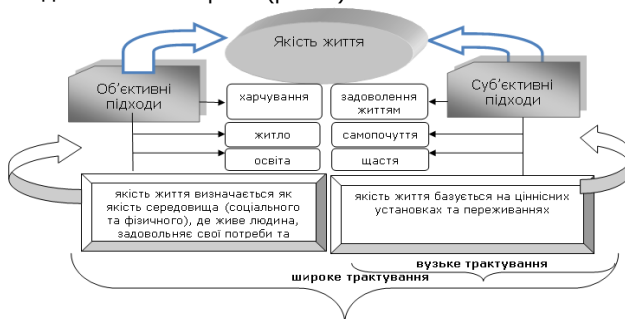

Рис. 1. Підходи до інтерпретації якості життя

Об'єктивні підходи характеризують як позитивно-технократичні, що пов'язані з ідеологією ліберал-технократизму та реформізму, розвитком НТР,

що веде за собою збільшення ролі техніки, технології та науки в суспільному житті. Його прихильниками були М.Кан, З.Бжезинський, Е.Вінер, Ч.Мартел, О.Тоффлер. У роботах цих теоретиків були відроджені ідеї американських економістів і соціологів: Т.Веблена, П.Друкера, Дж.Бернхейма – пов'язані з посиленням ролі техніки, технології і науки, й інженерно-технічної інтелігенції в суспільному розвитку. На думку технократів, метою економічної діяльності в постіндустріальному суспільстві буде не прибуток, а морально-психологічна задоволеність людини, її здатність до індивідуального вибору в задоволенні своїх духовних й інтелектуальних потреб [6-8].

Прихильники суб'єктивного підходу вважають, що технократизація економіки та фактори, що передують розвитку НТР, згубно впливають на покращення життєвого рівня. «Об'єктивістська» концепція спричиняє дегуманізацію людського буття.

З точки зору широкого трактування, якість життя – це задоволеність населення життям відносно різних потреб та інтересів, що включають у свою чергу характеристики та індикатори рівня життя добробуту, умови праці та відпочинку, соціальне забезпечення, екологію тощо [9, с.67].

У вузькому значенні з «якості життя» вилучаються економічні характеристики (власне характеристики рівня життя – доходи, споживання, вартість життя). Вузькі (сфокусовані) визначення якості життя зосереджуються лише на одній чи двох категоріях і передбачають переважно відображення специфічного змісту різних сфер.

Таким чином, поняття «якість життя» – це складний, багаторівневий конструкт, предмет різних підходів. Різноманітність змісту різних варіантів концепцій має на меті охопити найрізноманітніші проблеми, включаючи шляхи і цілі історичного розвитку, економічного зростання, проблем екології та їх впливу на людину, проблеми урбанізації і бідності населення, расово-етнічні конфлікти, боротьбу зі злочинністю та наркоманією, розвиток освіти та інших соціальних сфер, можливості самореалізації особистості, задоволення життям тощо. Розглядуване поняття є міждисциплінарним, про що свідчить актуальність даного питання у різних сферах діяльності.

Список використаних джерел:

1. Andrews F., Withney S. (1976). Social Indicators of Well-Being: American's perception of Life Quality.: L. Plenum Press, N. Y., XXI, 455 p.
2. Kelley-Gillespie N. (2009). Based on a Synthesis of the Literature. Applied Research Quality Life, No. 3, Pp. 259–282. Available at: <http://www.springerlink.com/content/w25127885112468u/fulltext.pdf>
3. Hankiss E. (1983). Cross-cultural quality of life research: an outline for conceptual framework. Quality of life: Problems of Assessment and Measurement. UNESCO, P., 12 p.
4. Hughes B. (1990). Quality of life. Researching social gerontology, Pp. 46–58.
5. McCall S. (1975). Quality of Life. Social Indicators Research, No. 2, Pp. 229–248.
6. Бжезинський З. Велика шахівниця (2000) [Електронний ресурс] / З.Бжезинський. – Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=34077>
7. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке : [навч. посібник] / П. Друкер ; пер. с англ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2000. – 272 с.
8. Тоффлер О. Будущее труда [Электронный ресурс] / О.Тоффлер. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Toffler/_FutW.php
9. Wiener N. God and Golem, Inc. Cambridge, Mass.: The M.I.T. Press, 1963 (перевод с англ.: Винер Н. Творец и робот. – М. : Прогресс, 1966).
10. Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції : [колективна монографія] : у 2. т. / Відпов. за випуск Л. М. Черненко, О. В. Макарова; за ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, 2012. – 436 с.

Валентина Чичун, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КОМАНДИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Нині в Україні, яка прагне побудувати відкрите, громадянське, демократичне суспільство, вирішальним чинником має бути виховання вільної людини. Уміння поважати людей, тактовність, витриманість, простота, товариськість, справедливість – усе це сприяє згуртуванню членів колективу навколо керівника, виникненню почуття поваги, довіри і любові до нього, що зміцнює позиції, дозволяє ненастирливо висувати вимоги у формі прохання, побажання, поради або пропозиції. Крім того, людяність у взаєминах підвищує емоційний тонус, сприяє готовності працювати на совість, виконувати вимоги керівника.

На сьогодні перед людством поставлена велика кількість складних завдань, виконання яких потребує об'єднання людських ресурсів, згуртованості та взаємопідтримки у колективі, враховуючи умови транскордонного співробітництва серед підприємств. Успіх будь-якого суб'єкта господарювання залежить не лише від професіоналізму та особистих якостей окремих працівників, але й від спільної діяльності всього колективу підприємства в умовах транскордонного співробітництва. Було відзначено, що результат виконання завдання здійснюється значно кращим шляхом, коли працівники взаємодіють в команді, а не окремо, оскільки кожна людина може зробити свій особистий внесок у певний процес найкращим чином.

Команди відіграють дуже важливу роль в діяльності підприємств, адже формуються тоді, коли люди із спільними уподобаннями і ставленнями бажають працювати разом для досягнення спільної мети. Команди мають потенціал, щоб відразу накопичити ресурси, організувати працю, виконати поставлену роботу і розійтися. Команди є ефективним інструментом мотивації персоналу.

Формування команди в умовах транскордонного співробітництва є досить складним процесом, що вимагає високої управлінської компетенції, а для його здійснення необхідні кваліфіковані люди, які хочуть працювати разом. Важливо враховувати той факт, що процес формування команди та становлення її як зрілої структури охоплює певний період часу. Встановлюючи відповідну позитивну атмосферу в колективі, заохочуючи співробітництво і співпрацю у процесі роботи в команді, взаємозалежність і довіра між її членами створюють основу для ефективного її розвитку [2].

Слід зазначити, що команди відрізняються від інших типів груп тим, що їхні члени орієнтовані на загальну мету, а використовуючи знання, вміння та навички своїх учасників, команда може створити якісно новий продукт. В організації команди є робочі групи, які створюються для вирішення певних завдань; їм надаються усі необхідні ресурси і повноваження для досягнення кінцевого результату, за який вони, відповідно, несуть повну відповідальність. Підбираючи людей в команду, як правило, здійснюється

вибір кандидатів, виходячи з наявних у них навичок, знань і досвіду. Але для забезпечення ефективної діяльності команди важливі не тільки навички, знання і досвід, а й особисті якості та характеристики членів команди. Коли люди працюють у складі однієї групи або команди, кожен з них виконує ролі двох типів, що базується на професійних навичках і практичному досвіді, а також залежно від особистісних якостей.

Створення ефективної команди, тобто колективу, оптимальним складом неминуче зв'язано з необхідністю визначати співвідношення між елементами однорідності і різноманітності в команді. При цьому потрібно сумістити явно несумісні речі. Підбираючи людей в колектив, працедавець, як правило, здійснюють свій вибір, виходячи з навичок, знань і досвіду, що є у претендентів. Але для досягнення ефективності колективу важливі не тільки навички, знання і досвід, але однаковою мірою особисті якості і особові характеристики членів колективу. Коли ми працюємо разом з іншими людьми у складі однієї групи, кожен з нас як член колективу при взаємодії з іншими її членами виконує ролі двох типів [1].

Команда є основним елементом стратегії успішних організацій. Основна увага організації може бути зосереджена на сервісі, якості, вартості, швидкості, ефективності, продуктивності, але команди залишаються центральними методами досягнення успіху більшості організацій у будь-якій сфері діяльності [3]. Факт залишається фактом, що коли команда стає більш вирівняною, існує чітке бачення цілі, її члени узгоджено співпрацюють, то окремі зусилля об'єднуються в один потік ефективної роботи, що забезпечує організації велику продуктивність та конкурентоспроможність на ринку. Особливістю команд є спільне бачення мети, а також розуміння можливості доповнювати зусилля один одного на шляху до успіху.

Список використаних джерел:

1. Діденко В. М. Менеджмент: Підручник [Текст] / В.М. Діденко. – К.: Кондор, 2008. – 584 с.
2. Охріменко А. П. Основи менеджменту: Підручник [Текст] /А.П. Охріменко.–К.:Алерта, 2007.–420с.
3. Палеха Ю.І. Культура управління та підприємництва: Навчально-методичний посібник [Текст] / Ю.І. Палеха, В.О. Кудін. – К.: МАУП, 2008. – 96 с.

Тетяна Шкабара, к.б.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПЕРСПЕКТИВИ МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ВЗАЄМОДІЙ У СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Одним із аспектів реалізації євроінтеграційної політики України є підвищення самостійності окремих ринкових суб'єктів у їхніх тактичних діях, зокрема йдеться про важливість виходу на рівень міжнародних взаємодій прикордонних регіонів. Необхідним завданням міжрегіональної транскордонної співпраці є взаємовигідне співробітництво для усіх його учасників, що може бути реалізовано на різних рівнях. Трансбордонне співробітництво на макрорівні є складною системою взаємодій, елементи якої мають економічне, політичне, екологічне, соціальне, культурне, гуманітарне та деякі інші

спрямування, на мікрорівні – забезпечує комерційну реалізацію окремих міжрегіональних проєктів, формує методичні інструменти до їх здійснення.

Необхідність підвищення ефективності розвитку прикордонних регіонів України, зокрема Карпатського, підтверджується тим, що відповідні місцеві громади не завжди бачать позитивні наслідки транскордонного співробітництва. Тому важливо розвивати таку співпрацю у напрямках підвищення економічної віддачі, з одного боку, з іншого – посилення її соціальної значущості, насамперед в екологічному аспекті як пріоритетному.

Зазначені аспекти актуалізуються в працях значної кількості вітчизняних науковців, зокрема в напрямі нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва України [1], запозичення досвіду транскордонної співпраці в європейських країнах та відповідного вдосконалення державної політики транскордонного співробітництва в Україні [2], наведення прикладів ефективної співпраці між прикордонними регіонами, для прикладу між Україною та Польщею [3]. Щодо еколого-економічного спрямування міжрегіональної співпраці, зокрема в Карпатському євро регіоні, до складу якого входить і Україна, доцільно відзначити дослідження, що відображають потенціал сталого розвитку [4], пропонуються окремі складові євро регіональної співпраці на основі розвитку сучасної економічної структури регіону, вироблення спільної політики щодо охорони довкілля тощо [5].

Поряд із окремими позитивними підходами до вирішення завдань в межах євроінтеграційних процесів, учасниками яких є окремі прикордонні регіони України, зокрема Чернівецька область, необхідним є підвищення рівня ефективності еколого-економічних взаємодій, співпраці міжтериторіальних громад та місцевих органів влади у прийнятті конструктивних рішень. Звідси метою авторського дослідження є обґрунтування перспектив транскордонної співпраці між прикордонним регіоном «Чернівецька область» та відповідними регіонами Румунії, розробка пропозицій до спільних інноваційних екологічних проєктів, підвищення економічної ефективності такої процедури на основі узгодження екологічної доцільності та комерційної значущості.

На сьогодні оновлення підходів до розвитку транскордонного співробітництва – це цінний ресурс, що практично відображено в політиці європейських держав щодо вирішення окремих проблем, зокрема екологічних. Останні є сукупними для прикордонних регіонів й потребують відповідного координування робіт з метою одержання позитивного результату. Зокрема, для інституціональної структури Карпатського євро регіону, що включає відповідні адміністративно-територіальні регіони України, Польщі, Румунії, Угорщини, Словаччини, йдеться про результативність окремих екологічних ініціатив, зокрема з боку Української Національної Ради – Карпатський євро регіон «Про спільні системи проєктів з охорони довкілля, сталого розвитку і техногенно-екологічної безпеки» (від 05.08.2009 р.).

Щодо перспектив об'єднаного розвитку прикордонних регіонів України та Румунії за окремими цільовими орієнтирами, на нашу думку, слід відзначити доцільність розробки спільних агроекологічних проєктів у сфері сільського та

лісового господарства (табл. 1). Підґрунтям до такого співробітництва є споріднені екологічні проблеми до вирішення, комерційні неузгодженості, обмежена інтенсивність сільськогосподарського виробництва тощо. Кінцева результативність співпраці додатково посилюється на основі спільних мотивацій – культурно-історичної спадщини, національних традицій, ментальності населення відповідних прикордонних територій.

Таблиця 1

**Напрями до концепції агроекологічних взаємодій
у співпраці прикордонних регіонів України та Румунії**

Аграрна система	Екологічна система
Мотивації до розвитку	
Подолання спільних проблем щодо недостатнього розвитку сільської інфраструктури, підвищення рівня життя сільських мешканців відповідних прикордонних регіонів на основі нових спільних соціально-економічних проєктів учасників Карпатського єврорегіону	Спільна політика щодо охорони довкілля в цілому та з окремими акцентами до відновлення агроекологічних ландшафтів, зосередження спільних зусиль до переведення лісового господарства Карпат (як українських, так і румунських) в екологічно відтворювальну форму
Сучасний стан	
Низька інтенсивність сільськогосподарського виробництва на території прикордонних регіонів як України, так і Румунії (за рахунок переважання гірської частини над рівнинною). Обмежені спеціалізації у рослинництві, тваринництві. Недостатнє використання інновацій	Значний рівень забрудненості ґрунтів внаслідок порушення агротехнічних та агрохімічних циклів у веденні рослинництва, насамперед раннього овочівництва. Порушення структури та функціонування екологічних ландшафтів у результаті інтенсивної господарської діяльності
Комерційні перспективи	
Налагодження комерційних зв'язків між відповідними регіонами у різних формах, що спрямовані на інтенсифікацію аграрного виробництва. Спільні проєкти з виробництва конкурентоспроможної аграрної продукції на основі інноваційних підходів, виходу її на європейські ринки	Поєднання процесів охорони навколишнього природного середовища та прибутковості такої діяльності у різних формах туризму, зокрема екотуризму, спільні проєкти в галузі бджільництва як екологічно перспективної галузі, різнобічні екологічні програми розвитку гірських регіонів Карпат

Форми та засоби реалізації агроекологічних взаємодій прикордонних регіонів України та Румунії в рамках спільної програми Карпатського Єврорегіону можуть бути різними: спільні платформи прогресивного соціально-економічного розвитку відповідних сільськогосподарських територій, інноваційні аграрні проєкти з екологічними домінантами в межах концепції сталого розвитку, міжрегіональні аграрні асоціації, зокрема комерційного спрямування, тощо. Виконання таких підходів одночасно буде сприяти вирішенню спільних прогресивних завдань транскордонної співпраці:

– зміцнювати двосторонні культурні відносини між відповідними регіонами України та Румунії;

- сприяти розвитку територіальних національних громад, зокрема румунської в Україні та української в Румунії;
- взаємне використання позитивного досвіду в аграрній сфері, лісовому господарстві та дотичних галузях, зокрема бджільництві та інших;
- підвищувати рівень економічної комунікативності, налагоджувати комерційні взаємозв'язки між підприємствами аграрного спрямування, приватними підприємцями тощо.

Таким чином, перспективи міжрегіональних еколого-економічних взаємодій у системі транскордонного співробітництва корелюють із рівнем готовності суспільства через окремі владні інституції, органи місцевого самоврядування, територіально-національні громади, громадські організації, комерційні структури відповідних прикордонних регіонів до спільної роботи, зокрема в сільськогосподарській сфері. Водночас, необхідним є підвищення результативності такої співпраці як із економічних, так і екологічних позицій. Йдеться про розробку механізмів моніторингу та оцінювання ефективності збалансування економічних цілей та екологічної відповідальності в рамках проектів сталого розвитку учасників Карпатського єврорегіону. Важливим є використання позитивних наслідків транскордонної співпраці, втілення їх у дієвих формах, підтримці національного демократичного розвитку тощо.

Список використаних джерел:

1. Волошин Ю. Європейські стандарти транскордонної співпраці місцевого самоврядування: проблеми теорії та її реалізації у вітчизняному законодавстві [Текст] / Ю. Волошин, С. Ковач // Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні. – 2012. – №1. – С. 21-23.
2. Тищенко О. П. Розвиток транскордонного співробітництва: досвід Європи та нові можливості для України [Текст] / О. П. Тищенко // Економічний часопис-XXI. – 2013. – №1-2(1). – С. 8-11.
3. Важинський Ф. А. Ефективна торгово-економічна транскордонна взаємодія між прикордонними регіонами України та Польщі [Текст] / Ф. А. Важинський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.10. – С. 158-163.
4. Химинець В. Потенціал сталого розвитку Карпатського єврорегіону [Текст] / В. Химинець // Економіст. – 2012. – №10. – С. 18-22.
5. Кваша О. С. Транскордонне співробітництво України з країнами ЄС: проблеми та перспективи Карпатського регіону [Текст] / О. С. Кваша // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 5.2. – С. 83-88.

Михайло Щурик, д.е.н.,

Івано-Франківський університет права ім. Короля Данила Галицького,
м. Івано-Франківськ

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОЛОГІЇ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ НА ТРАНСКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЯХ КАРПАТСЬКОГО МАКРОРЕГІОНУ

Зростання техногенного й антропогенного навантаження на природні ресурси в Карпатському макрорегіоні, до складу котрого входять Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області, призводить до погіршення екології, зростання засміченості й забрудненості не лише власних територій, а і земель тих країн, які з ними межують. Аналогічні процеси мають місце також у державах, які нині є транскордонними відносно досліджуваного макрорегіону. Аналіз засвідчує, що погіршення екології природних ресурсів транскордонних країн спричиняється суб'єктами господарювання, що функціонують в

Карпатському макрорегіоні та в країнах Західної Європи (Польщі, Румунії, Угорщині, Словаччині, Молдові). Складність полягає також у тому, що використання природно-ресурсного потенціалу призводить не лише до деструктивів екологічних процесів, а й спричиняє до надмірного фізичного знищення лісодеревини, зникнення багатьох водоресурсних джерел, обміління гірських рік, депопуляції фаунистики й флориністики, негативних змін клімату, посилення непередбачуваності природних катаклізмів тощо.

Дослідження засвідчують, що однією з причин, яка нині унеможлиблює раціональне використання та охорону природно-ресурсного потенціалу на досліджуваних транскордонних територіях, є відсутність реально діючих, узгоджуваних між сторонами домовленостей щодо дій, які би спрямовувались на збереження й поліпшення екології природних ресурсів. Нинішні міжнародні норми, що покладені в основу збереження екології, не є достатньо дієвими, оскільки виникають як постфактум, тобто після настання техногенної або антропогенної події. Про це переконливо свідчать аварії, що виникли в попередні роки на підприємствах Румунії, Угорщині, Польщі тощо. Передусім це стосувалося скиду шкідливих і забруднюючих відходів виробництва в ріки, по яких проходить кордон до досліджуваними областями України та транскордонними країнами Західної Європи. Збитків зазнала й фаунистика і флориністика.

Шкоду екології природних ресурсів завдають також викиди шкідливих і небезпечних газів, діючих тут підприємств і виробництв, які, як правило, часто не є видимими, що ускладнює їх засвідчення та запровадження адекватної правової відповідальності.

Дослідження процесу збереження екології природних ресурсів на територіях Карпатського макрорегіону та транскордонних країнах засвідчують про потребу побудови якісно нової моделі взаємовідносин між обома сторонами. Йдеться про формування якісно нового документу, котрий би регулював використання, охорону природно-ресурсного потенціалу місцевими органами самоврядування, громадськістю. Саме місцеве населення найбільш повно володіє достовірною інформацією щодо стану природно-ресурсного потенціалу, включаючи його екологічну складову. Крім того, місцеві жителі є найбільш зацікавленою стороною вирішення не лише екологічних, а й соціо-економічних проблем. Соціальні дії повинні відповідати потенціалу розвитку громади як певної території, а їх реалізація має бути ефективною як в економічному, соціально-культурному, так і в природоохоронному значенні, оскільки раціональне використання навколишнього природного середовища має очевидний територіальний вимір [1].

Йдеться про запровадження якісно нової моделі збереження екології природно-ресурсного потенціалу в Карпатському транскордонному макрорегіоні, ключова роль у якій належатиме місцевому населенню, а також місцевим органам самоврядування. Означене стане першим реальним кроком на шляху проведення реформ децентралізації влади. За інших умов реальне розв'язання проблем збереження, відтворення, використання та збереження природних ресурсів з дотриманням при цьому вимог законів онтології не є можливим. Звісно, що пропонувані трансформації зустрінуть опір зі сторони

центральної влади, котра нині продовжує безуспішно вирішувати проблеми збереження не лише екології, а й використання природних ресурсів Карпатських гір, використовуючи при цьому теоретичну й законодавчу базу, що була сформована ще в умовах функціонування командно-адміністративної моделі господарювання. Як результат, діючі засади збереження та поліпшення екології природно-ресурсного потенціалу призвели до формування нестійкої, крихкої точки біфуркації, котра може стати трагедією природної катастрофи, прояви котрої з кожним роком стають частішими та непередбачуваними.

Збереження та поліпшення екології природних ресурсів через проведення реформ децентралізації стане реально можливим процесом завдяки реальній передачі влади і повноважень місцевим органам самоврядування, забравши її в чиновників, які управляють цим процесом з високих кабінетів. Одночасно вдасться розв'язати ще одне життєво важливе завдання – подолання корупції в зв'язку з відтворенням природних ресурсів у досліджуваному макрорегіоні.

Подібні організаційні перетворення доцільно провести також у транскордонних країнах, які межують із областями Карпатського макрорегіону.

Наступним кроком на шляху подолання деструктивів збереження екології на досліджуваній території має стати формування спільних засад (концепту) місцевими органами влади країн, землі яких межують між собою. Мова йде про вироблення та дотримання єдиних правил поведінки з природними ресурсами, які би одночасно контролювались усіма транскордонними країнами учасниками цього процесу.

Покажемо у цьому плані, на нашу думку, є створення в 1957 році Європейського економічного співтовариства, до складу котрого увійшло шість країн, якими був запроваджений єдиний механізм підтримки сільського господарства – Спільну аграрну політику (САП) [2, с.76]. За результатами організації країнами-учасниками спільної діяльності вдалося досягти вагомих результатів.

Таким чином, успішність збереження екології природних ресурсів на територіях Карпатського макрорегіону потребує запровадження спільних зусиль усіх транскордонних країн досліджуваної території.

Список використаних джерел:

1. De Janvzy A., Sadoulet E. (2007). Toward a territorial approach to development. *CJADE*, Vol. 4 (1), Pp. 66-98.
2. Бородіна О.М. Науково-прикладні засади реконструктивного розвитку сільського господарства та села в Україні / О. Бородіна // *Економіка і прогнозування*. – 2011. – №4. – С. 70-80.

Leonid Babii, dr.hab. în economie,
Universitatea de Stat A. Russo din Bălți,
municipiul Bălți, Republicii Moldova

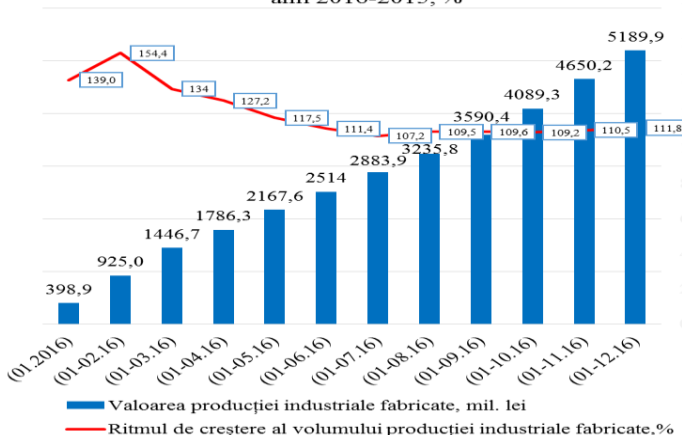
COLABORAREA TRANSFRONTALIERĂ – SPRIJIN PENTRU DEZVOLTARE A UNITĂȚILOR ADMINISTRATIV-TERITORIALE

In the article with Balti City as an example, was shown the importance of the cross-border cooperation, as an important instrument for a durable development of the economic in the regions.

This kind of cooperation must be developed, deepen and perfect, maintaining the transparency at the same time.

Conform datelor oficiale, economia Republicii Moldovei în urma șocurilor din ultimii ani (devalorizarea leului, trecerea la noi condiții de comerț cu UE, stoparea finanțării din exterior, șocurile din sfera bancară) treptat se stabilizează. Drept exemplu pot servi rezultatele mun. Bălți.

Dinamica volumului producției industriale fabricate pe
anii 2016-2015, %

Conform datelor statistice, volumul producției industriale fabricate de întreprinderile din municipiu în anul 2016 s-a majorat cu 11,8%, și a constituit 5189,9 mil. lei.

Volumul producției industriei prelucrătoare a crescut cu 13,6% și a constituit 89,9% din valoarea totală a producției industriale.

Volumul total al producției industriale exportate de întreprinderile din mun. Bălți reprezintă o creștere cu 169,8 mil. lei față de anul 2015. Numărul întreprinderilor exportatoare din municipiu s-a mărit de la 80 la 87 unități. Conform datelor statistice, ponderea volumului producției industriale exportate pe piețele externe a constituit 47,3% din volumul total al producției industriale fabricate. Structura exporturilor pe anul 2016 este formată în mare parte din 49,0% livrări de echipament electric; 21,6% produse alimentare; 4,1% producție altor produse din minerale nemetalifere; 0,5% băuturi.

TOP-10

Întreprinderiexportatoare din
mun. Bălțiipeanul 2016

1	"Dra DraexImaier automotive" SRL
2	ICS "GG Cables & Wires EE"
3	"FloareaSoarelui" SA
4	ICS "Maxmanserv" SRL
5	ICS "Excel Manufacturing" SRL
6	ICS "CB-TEX"
7	"Incomlac" SA
8	ICS "Knauf-Gips" SRL
9	IM "Electromanufacturing" SRL
10	"Textre" SRL

Pe parcursul anului 2016 activitatea investițională în mun. Bălți a consemnat o creștere cu 76,7% (în prețuri comparabile) comparativ cu anul 2015 a fluxului de investiții în active materiale pe termen lung, volumul cărora a constituit 1016,1 mii. lei. Evoluția pozitivă a investițiilor în perioada vizată a fost determinată de creșterea investițiilor străine de 14,8 ori și sporirea investițiilor din sectorul privat cu 25,1%. Astfel, ponderea investițiilor străine în economia locală a atins nivelul de 40,6%, ceea ce se apreciază ca o situație pozitivă luând în calcul că investițiile din sectorul privat a constituit 53,8% din totalul investițiilor. Cu alte cuvinte, la fiecare leu investit în economia locală, circa 40,6 bani a constituit investițiile cu capital străin.

Acești indicatori ai economiei municipale fac municipiul mai atractiv pentru investiții. Acesta este și rezultatul colaborării active a Primăriei mun. Bălți cu organizațiile neguvernamentale.

Primăria mun. Bălți colaborează cu cele mai mari (circa 20 organizații neguvernamentale) și interacționează în diverse domenii de activitate.

La moment, între Primăria mun. Bălți și organizațiile obștești sunt încheiate 21 acorduri de colaborare, din care, 4 acorduri de colaborare au fost încheiate în anul 2016, printre care din domeniul economiei:

1. AO «Asstreia», (Decizia Consiliului mun. Bălți nr. 1/7 din 04.02.2016). Scopul acestui Memorandum constă în crearea consorțiului și reprezentarea intereselor Primăriei mun. Bălți în raport cu organismele și programele de finanțare externă, pentru efectuarea în comun a activităților direcționate spre dezvoltarea socio-economică durabilă a municipiului Bălți;

2. AO «Caroma Nord» (Decizia Consiliului mun. Bălți nr. 1/6 din 04.02.2016). Scopul Acordului este edificarea și dezvoltarea unui parteneriat conținutiv și eficient între sectorul neguvernamental de mediu din mun. Bălți și Primăria mun. Bălți;

3. AO «Institutul Casei Pasive» (Decizia Consiliului mun. Bălți nr. 7/5 din 27.07.2016). Scopul acestui Memorandum constă în crearea consorțiului și reprezentarea intereselor Primăriei mun. Bălți în raport cu organismele și programele de finanțare externă, pentru efectuarea în comun a activităților direcționate spre dezvoltarea socio-economică durabilă a municipiului Bălți.

Suntem convinși că un rol important în dezvoltarea economiei (și nu numai) l-a avut și rămîne colaborarea R. Moldova cu Ucraina.

Rimul de creștere a mijloacelor fixe, pe anii 2015-2016, %

Clădiri de locuit Clădiri și edificii Mașini și utilaje Mijloace de transport Altele Proiectarea pământului Reparații capitale

O formă perspectivă de colaborare transfrontalieră servesc instrumentele de Vecinătate și Parteneriat European. În această ordine de idei a fost acumulată o experiență de colaborare la programul „România-Moldova-Ucraina” în anii 2007-2013 și în programul țărilor Bazinului Mării Negre. Aceste programe contribuie la îmbunătățirea competitivității mărfurilor, dezvoltarea relațiilor de parteneriat. În acest context drept exemplu relevant pot servi rezultatele ultimilor propuneri de proiecte. Din 1060 de propuneri de proiecte, înaintate în cadrul celui de-al doilea concurs în programul România-Moldova-Ucraina, 272 de propuneri au fost înaintate de organizațiile din Moldova și 141 din Ucraina.

Mun. Bălți la momentul actual colaborează cu câteva orașe din Ucraina, cum ar fi: Cernăuți, Vinița, Moghilev-Podolisc, Strii și Hmelnițk. De asemenea mun. Bălți participă la proiectul a două Euroregiuni: Prutul de sus (ВерхнийПрут) și Siret-Prut-Nistru.

Actualmente Moldova și Ucraina participă în patru proiecte transfrontaliere:

1. Programul operațional modern România-Republica Moldova 2014-2020.
2. Programul operațional modern de colaborare a țărilor Bazinului Mării Negre 2014-2020.
3. Programul de colaborare transfrontalieră a țărilor din bazinul Dunării 2014-2020.
4. Programul de colaborare teritorială Moldova-Ucraina.

A fost elaborat, aprobat și a început să fie implementate proiectele din Programul de colaborare teritorială Moldova-Ucraina. Bugetul Programei pentru anul 2016-2018 constituie circa 3 mil. euro. Scopul Programului este promovarea colaborării durabile între regiunile de frontieră a ambelor țări prin atragerea, crearea de parteneriate pentru dezvoltarea lor economică și socială.

Programul operațional comun cuprinde aspecte concrete de colaborare teritorială pe frontiera R. Moldova și Ucraina. În această ordine de idei Programul ea în calcul contextul de fapt, activitățile naționale atât a R. Moldova cât și a Ucrainei în contextul politicii naționale și regionale, a programelor de colaborare teritorială în curs de implementare între R. Moldova, România și Ucraina și a țărilor Bazinului Mării Negre.

În cadrul Programul operațional comun „România-Moldova-Ucraina 2007-2013” Primăria mun. Bălți a fost în calitate de partener la elaborarea proiectului transfrontalier „Protecția hotarelor de pericolele legate de animalele vagabonde” de rînd cu partenerii ucraineni – Departamentul proprietate municipală și relații funciare a Consiliului Municipal Cernăuți, Ucraina – beneficiarul proiectului; Organizația „Protecția animalelor” Cernăuți Ucraina și Centrul Bucovinean pentru reconstrucție și dezvoltare, Cernăuți, Ucraina și partenerului din România „ProAnima”, Suceava.

Programul operațional comun „România-Moldova-Ucraina 2007-2013” este finanțată de Uniunea Europeană și cofinanțat de țările partenere la proiect. Bugetul general pentru Primăria mun. Bălți a constituit 21450 euro, din care cofinanțarea a constituit 10%.

Scopul principal al proiectului constituie realizarea măsurilor complexe pentru diminuarea și preîntîpinarea răspîndirii bolilor infecțioase periculoase, controlul numărului animalelor vagabonde și a animalelor care prezintă pericol pentru om,

сът și a animalelor din zonele de frontieră; crearea pentru populație a condițiilor inofensive; asigurarea regimului sanitar.

Rezultatul scontat în urma proiectului este reducerea și prevenirea răspândirii infecțiilor răspândite de animale fără stăpân, și care sunt periculoase pentru oameni și alte animale. Va începe un declin ireversibil a numărului de animale fără stăpân, ceea ce duce la dispariția lor, în următorii 5-7 ani. Grupurile țintă: populația locală, (Populația Cernăuți - 253,800 de persoane, populația Suceavei - 86.000 de oameni, populația Bălțiului - 150.000 de persoane, 80.000 de oameni – populația satelor din apropiere), administrațiile, Servicii sanitare epidemiologice, medicii veterinari, medici, voluntari organizațiilor care protejează animale și mediul (2000 oameni), gospodăriile animaliere.

Printre principalele activități ale proiectului trilateral includ pregătirea (formarea) a specialiștilor în îngrijirea animalelor prin participarea la seminarii și training-uri în Ucraina, elaborarea regulilor privind întreținerea animalelor, publicații și difuzarea informațiilor către public, instalarea unor indicatoare speciale privind regulile de plimbare a animalelor.

Apropo, întru realizarea obiectivului asigurarea participării primăriei mun. Bălți în programe și concursuri de proiecte lansate de organizațiile donatoare regionale, naționale și internaționale numai în anul 2016, au fost elaborate și prezentate spre obținerea finanțării 11 proiecte și 5 note conceptuale, din care, 6 proiecte au fost acceptate, inclusiv un proiect realizat în anul 2016, 7 proiecte și note conceptuale în proces de evaluare, iar 3 proiecte și note conceptuale neacceptate.

În comparație cu anul 2015, în anul 2016, Primăria mun. Bălți a aplicat în cadrul programelor donatoare naționale și externe cu 4 proiecte mai mult.

Evident, că nu este simplu de a stabili și a dezvolta parteneriate. Este necesară o analiză permanentă a punctelor tari și a celor slabe a regiunilor de frontieră dintre Moldova și Ucraina:

Punctele forte	Punctele slabe
<ul style="list-style-type: none">• Condiții climaterice favorabile pentru dezvoltarea eficientă a agriculturii și a cultivării produselor agricole ecologice.• Rețeaua de transport internațional bine dezvoltată.• Așezarea geografică favorabilă față de piețele de desfacere europene.• Experiență bogată de lucru în proiecte transfrontaliere cu țările UE	<ul style="list-style-type: none">• Migrarea populației din localitățile rurale în localitățile urbane și peste hotare.• Dependența înaltă a economiei regionale de agricultură.• Dependența economiei regionale de munca necalificată ce limitează crearea valorii adăugate înalte.• Infrastructura învechită (canalizare, drumuri), calitatea joasă a serviciilor publice• Dezvoltarea scăzută a sectorului afacerilor mici și mijlocii, și a sferei serviciilor.• Migrarea în mare masă a populației din regiunea țintă a programei.

Concomitent menționăm că, nu în plină forță funcționează comisiile de lucru ale Euroregiunilor pe diverse domenii de activitate și mai ales Comisia de lucru pentru economie, infrastructură și turism. Comisiile de lucru nu au contribuit la dezvoltarea nemijlocită a legăturilor între întreprinderi, organizații cu pretenții în cadrul Euroregiunilor, a țărilor membre ale UE, precum și cu structuri internaționale.

Pe viitor scopurile și obiectivele proiectelor trebuie să prevadă utilizarea la maxim potențialul economic și intelectual existent în unitățile administrativ-teritoriale membre și parteneri ale Euroregiunii și proiectele, care se realizează, trebuie să corespundă tendințelor și principiilor activității Euroregiunii.

În concluzie, activitatea productivă dintre Moldova și Ucraina (lungimea frontierei 1222 km) urmează și pe viitor să se desfășoare cu pași mai, productivi, să păstreze și pe viitor transparența, mai ales, în următoarele domenii:

- dezvoltarea infrastructurii de transport și comunicații la nivelul coridoarelor transeuropene și comunicațiilor locale;
- dezvoltarea infrastructurii energetice la nivelul interacțiunii rețelelor de stat și surselor de energie localizate;
- perfecționarea consumului de apă și a sistemelor de canalizare, păstrarea nivelului apei în râul „Nistru”;
- dezvoltarea complexului agroindustrial și industriei ușoare;
- dezvoltarea comerțului transfrontalier la nivel local și mărirea volumului
- activității comerciale de tranzit;
- dezvoltarea tipurilor moderne de turism transfrontalier;
- protecția sănătății populației;
- edificarea în comun a sistemului de învățământ, de colaborare științifică și culturală. Stabilirea unor legături reciproce între mijloacele de informare publică pentru informarea populației.

Anume în această direcție mun. Bălți organizează Forumul Investițional Internațional „Investiții și oportunități de colaborare în regiunea de Nord” din 7 iunie 2017 ce are drept scop atragerea investițiilor, implementarea proiectelor și promovarea organizațiilor de dezvoltare a afacerilor în teritoriul, la care vor participa reprezentanți din Ucraina, România, Federația Rusă, alte țări din UE.

Bibliography:

1. Datele Direcției pentru Statistică a mun. Bălți, anul 2016.
2. Deciziile Consiliului mun. Bălți, anul 2016.
3. Programul de colaborare teritorială Moldova-Ucraina, p.9

Olha Babinska, PhD,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU,
Chernivtsi

THE KNOWLEDGE TRIANGLE AS A KEY TOWARDS SUCCESSFUL DEVELOPMENT OF ROMANIA – UKRAINE – MOLDOVA GROWTH TRIANGLE (RUM-GT)

It should be noted that situation in the modern world is changing dramatically, and Ukraine requires a completely new development paradigm as the appropriate response to global systemic problems and contradictions. In a changing context of the world tendencies the structural transformations in the border regions have increased the strategic role of the cross-border cooperation as a means to ensure comprehensive sustainable development and improve standards of living of these areas by promoting new forms of regional cooperation and economic integration. It has been long recognized that there is a

very hard situation in border regions and in order to ensure the competitiveness of border regions, it is necessary to develop new forms of regional interaction and economic integration, different types of international economic activities, the institutional infrastructure, to resolve the problems of employment, environment, security, etc. Unfortunately, the Ukrainian management in the sphere of the regional development is facing a rather large gap between theory and reality and the country currently lacks new approaches and mechanisms for improving the efficiency of regional interaction between border areas of neighbouring countries in the framework of the neighbourhood policy at all levels taking into account the existing experience and current trends, systemic problems and contradictions.

At present, in the conditions of intensification geopolitical tensions, Ukraine has to enrich the modern system of regional development with new organizational structures and management technologies, new forms and innovative formats of regional cooperation and economic integration which will be an actual significant step in the development of border regions. Therefore, the next stage in the development of multilateral economic cooperation between Ukraine and European countries should be the establishment of the RUM-GT. It is worth noting that the RUM-GT has the potential to transform their territories into a powerful growth magnet and substantially improve the quality of life and creation of knowledge triangle is a key towards of successful development of RUM-GT. So, we propose to create "The Knowledge Triangle in Romania, Ukraine and Moldova in the framework of RUM-GT" project, which aims at developing the knowledge triangle in partner countries in order to promote economic growth through the development of the three sides of the knowledge triangle (education, research and innovation) and the improving the use of existing geo-economic and scientific potentials in conditions of global challenges. At the present stage of progress civilization further development of the world economy is based on building the knowledge economy as a key to sustainable development and ensuring high standards of living. It's hard to deny the fact that the knowledge triangle reflects a kind of philosophy of cooperation and mutual understanding between the partner countries in the context of the interaction between research, education and innovation, which are key drivers of a knowledge-based society. Because Ukraine lags behind European countries considerably in economic development, creation of the knowledge triangle has enormous potential.

According to the European Commission the contribution of higher education to jobs and growth, and its international attractiveness, can be enhanced through close, effective links between education, research, and innovation – the three sides of the "knowledge triangle". The recent shift towards open innovation has resulted in increased flows of knowledge and new types of cooperation between education institutions, research organisations and business. So, the European Commission supports investment in innovation and the knowledge triangle through European Institute of Innovation and Technology (EIT) initiatives, University-Business Cooperation and Supporting Entrepreneurship [1]. It's important to mention that Ukraine actively cooperates with international organizations including EU, and experts through the mobility of staff, joint programs, and international collaboration in framework of various

entrepreneurial, research and educational projects, different forms of business and etc.

In the light of recent data by the experts, knowledge triangle is a priority in the process of creation of globally innovational society on the basis of development and integration of the three elements of the knowledge triangle, as well as capital investment into human resources, development of professional capacities and support of scientific research, ensuring modernization of education systems, etc., so that they become more relevant for the needs of a knowledge-based global economy. Every element of the knowledge triangle contributes to increasing the level of knowledge, the productive stock of capital, economic development by means of attraction of investment, development of exporting industries, promotion of knowledge-based society, and strengthening of research and development, innovation and technology transfer, oriented towards efficiency and competitiveness. The knowledge triangle also contributes to creation of the necessary conditions for the implementation of innovation in real economy – key elements for establishment of true knowledge-based society and economy [2].

Thus, we can conclude that the knowledge triangle is an important instrument of regional development policy for support measures to use specific features intensification and deepening socio-economic cooperation and resolve existing problems in border regions of Romania, Ukraine and Moldova. The proximity of the European Union has prompted the need to accelerate the growth of lagging areas within Ukraine so that they can take advantage of the opportunities from further regional cooperation and economic integration. In the light of these considerations, it seems justified to conclude that the knowledge triangle will promote economic growth and facilitates the development of this region as a whole by exploiting the underlying complementarities and comparative advantages of the member countries based on growing socio-cultural, military, economic, political and scientific linkages.

Bibliography:

1. Knowledge Triangle and Innovation. Available at: http://ec.europa.eu/education/policy/higher-education/knowledge-innovation-triangle_en.
2. Knowledge triangle in Moldova. Available at: <http://www.ase.md/files/proiecte/fktbum.pdf>.

Ірина Бутирська, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У межах європейської інтеграції та загалом серед наукових проблем достатньо новим явищем є соціальна політика, яка вже зайняла певне місце в дослідженнях європеїстики. Після численних наукових дискусій щодо ролі і місця соціальної політики у процесі інтеграції немає сумнівів, що вона стала однією з пріоритетних сфер діяльності ЄС. Якщо формування єдиного ринку на території країн-членів ЄС успішно завершено, то при розбудові

соціального простору Європейський Союз стикається з серйозними проблемами, незважаючи на беззаперечні досягнення в соціальній сфері і високий рівень життя населення.

Поступово від вирішення соціальних проблем, вироблення загальної європейської політики в соціальній сфері ЄС перейшов до визнання значимості соціальної інтеграції паралельно з економічною інтеграцією і побудови єдиного соціального простору. Соціальна складова в межах політики стійкого розвитку спрямована на зниження рівня безробіття, підвищення продуктивності праці і рівнів національного доходу. Особливо виділено вирішення проблеми соціального забезпечення зростаючої частки старіючого населення. Соціальна система ЄС складається з двох рівнів: національного і наднаціонального. До функцій соціальної політики на рівні окремої держави входить забезпечення колективних соціальних потреб, а до основних сфер регулювання – охорона здоров'я, охорона праці, захист оточуючого середовища, освіта та професійне навчання, соціальний захист пенсіонерів, недієздатних громадян, багатодітних сімей та безробітних.

Євросоюз предметно зайнявся питаннями планування процесу соціальної інтеграції, усвідомивши її нерозривний зв'язок з інтеграцією економічною і пряму залежність темпів та глибини останньої від соціального фактора. Ще 20-30 рр. тому йшлося швидше про гармонізацію національного права у соціальній сфері, вирівнювання економічних і соціальних меж розвитку, а нині багато нових факторів впливають на інтеграційний процес і його соціальні аспекти.

Відбулися зміни в соціальній структурі суспільств, змінився склад держав-членів ЄС, наповнення і сфера дій соціальної політики стали іншими. Відчутний значний вплив інформаційного простору, який зв'язав Європу, інновації, які спостерігаються у всіх сферах життя суспільства, в т.ч. соціальній. Тож не випадково ЄС перейшов до комплексного планування й активно використовує рамкові програми, які забезпечують стійкий зв'язок між економічними, науковими й освітніми структурами, через комунітарні заходи, які ефективні лише на його рівні, зокрема: пілотні проекти загального європейського рівня, пов'язані зі створенням транснаціональних програм переміщення робочої сили і обміну нею через системи найму та професійного навчання. Попри це увага надається запровадженню нових методів та інновацій в ці системи. Практично завершується формування європейського освітнього та інформаційного простору на території Євросоюзу. Водночас проведення ефективної політики можливе лише на організованому просторі, який забезпечує стабільність і сприятливий соціальний клімат [1, с.127].

Соціальна політика прямо пов'язана з соціальною структурою суспільства, адже в будь-якій державі всі верстви і групи суспільства в ході його розвитку і вдосконалення намагаються забезпечити свої інтереси і добробут, а при цьому вимушені взаємодіяти один з одним, використовуючи, зокрема, і такий дієвий механізм, як соціальне партнерство. Безперечно, що тут важливою є і наявність соціального законодавства, яке гарантує громадянам захист їх соціальних і демократичних прав та фіксує певні

обов'язки. Це здійснюється шляхом прийняття документів, які стосуються соціальної відповідальності держави (чи комунітарних інститутів), бізнесу, неурядових організацій (профспілок, асоціацій) і окремих громадян. Порушення соціального балансу у суспільстві породжує його нестабільність і наносить збитки стійкому розвитку в усіх його складових: політиці, економіці, соціальній сфері, екології тощо.

Можна стверджувати, що ЄС розбудовує єдиний соціальний простір, на якому громадяни країн-членів, працюючи над примноженням суспільного багатства, могли б відчувати себе комфортно і мали б необхідні умови для свободи дій і розвитку. Тож для створення єдиного соціального простору, який би забезпечував поступальний політичний, економічний та соціальний розвиток, повинна бути чітко визначена територія, дієві інструменти, методи проведення соціальної політики та наявність законодавчої бази. Національні реформи соціальної політики, які проводяться в нових країнах-членах ЄС, тісно пов'язані з загальноєвропейськими. Головним завданням стала необхідність ліквідації розриву між чітко організованою економічною політикою ЄС і наявними національними особливостями соціальної політики, що залишилися в компетенції держав-членів.

ЄС планує створити нову модель управління соціальним захистом через інструменти координації і спільної діяльності загальноєвропейських структур та національних урядів. Для цього пропонується використати «метод відкритої координації». Враховуючи труднощі, з якими стикнувся ЄС у спробах гармонізації національних законодавств, «метод відкритої координації» опирається на обмін ідеями і досвідом, пропонує спільно визначити принципи дій і знайти шляхи реалізації нової політики соціального захисту, щоб протистояти викликам часу, з якими стикаються всі держави-члени.

«Метод відкритої координації» дозволяє закріпити певний рівень соціального захисту. Він зафіксував його мінімальні норми і водночас представив державам свободу дій у методах досягнення поставлених стратегічних завдань та формах фінансування соціальної сфери.

До реальної реалізації «методу відкритої координації» включені представники Комісії, держав-членів, соціальні партнери і представники громадянського суспільства. Комісія виконує роль координатора: представляє спільно з Комітетом із соціального захисту і Комітетом по зайнятості пропозиції з основних напрямів діяльності, з визначення індикаторів і критеріїв. Вона також організовує обмін досвідом і успішною практикою, допомагає в підготовці національних доповідей, готує підсумкові документи, здійснює контроль, залучає до своєї діяльності держави-члени і соціальних партнерів. Особлива увага надається залученню до процесу представників громадянського суспільства, що відповідає традиціям відкритості і демократії.

Таким чином, із розширенням ЄС до 28 держав-членів «метод відкритої координації» було поширено і на нових акторів Співтовариства. Крім того, в останні роки його розробили більш детально і поширили на сферу боротьби з бідністю і соціальним відторгненням, а також на сферу пенсійного

забезпечення. Очевидно, що в наступних роках його використовуватимуть і в інших секторах, де компетенції Європейського Союзу ще недостатні, зокрема передбачається використовувати даний метод при розробці нових підходів до галузі охорони здоров'я, освіти, наукових досліджень та імміграції.

Список використаних джерел:

1. Бурдяк В.І. Громадянське суспільство і соціальний капітал у нових країнах-членах Європейського Союзу : Монографія / В.І. Бурдяк, І.В. Бутирська, М.Г. Герман, Т.П. Федорчак. – Чернівці: Технодрук, 2015. – 336 с.

Анатолій Вдовічен, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

**ПОДОЛАННЯ СТРУКТУРНИХ ДИСПРОПОРЦІЙ РОЗВИТКУ
ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ**

Актуальність дослідження інноваційної діяльності та стратегічних напрямів зовнішньої політики України у побудові спільної стратегії з ЄС обумовлено унікальністю якісних змін, що супроводжують інноваційний розвиток, а саме: забезпечення сталого розвитку, підвищення ефективності виробництва, зростання рівня якості життя, зміни у торговельній структурі, насамперед відмова від сировинно-орієнтованого вектора.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) дозволяють активізувати залучення інвестицій із-за кордону, а спільні дослідницькі проекти у рамках програм ЄС та розвитку прикордонної співпраці регіонів підвищують рівень науково-дослідницької діяльності та конструкторських розробок (НДДКР).

Успіх України у майбутньому багато в чому визначатиметься темпами здійснення політичної та економічної модернізації суспільства. На сьогодні ж позиція з цього питання є досить неоднозначною: незважаючи на наявність документів вищого державного рівня, що носять переважно декларативний характер, стан розбудови інформаційного суспільства не відповідає потенціалу та можливостям України. На жаль, дотепер немає структурного поєднання між владою, наукою, громадським сектором та бізнесом, а питанню використання міжнародного чинника в інтересах інноваційного розвитку економіки України приділяється надзвичайно мало уваги. Не визначеними залишаються шляхи та методи досягнення поставлених завдань, зокрема фінансування [1].

Економічна конкурентоспроможність 25 регіонів України, причому 19 з них є прикордонними, з сукупною площею близько 77% усієї державної території і орієнтацією на прикордонні території країн сусідів не завжди доброзичливих, вимагають побудови збалансованої ефективно-функціонуючої національної інноваційної системи, яка є недостатньою для забезпечення сталого розвитку вітчизняної економіки та виходу в найближчій перспективі за рахунок економічного зростання на європейські стандарти життя. Саме тому можливий розвиток сценарію у 2020 р. залежатиме від дій уряду найближчим часом. Проблематику розкривають

такі аспекти: слабка інтегрованість інноваційного розвитку регіонів України, особливо прикордонних, які можуть стати локомотивами розвитку економіки країни; відсутність економічної конкурентоспроможності України; відсталість практичного застосування здобутків науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР); недостатня інвестиційна привабливість щодо залучення інвестицій [3, с. 2].

В свою чергу, виконання процедури окреслення групи дієвих важелів регіонального, транскордонного та централізованого економічного впливу на процес інвестиційно-інноваційного стимулювання трансформаційних перетворень у прикордонних регіонах потребує якісного аналітичного *співвіднесення*, з одного боку, характеристик тих економічних перешкод і диспропорцій, котрі характеризують сучасний стан інвестиційного-інноваційного розвитку регіонів, з іншого – низки профільних нормативно-законодавчих положень, що слугують тому організаційно-правовими передумовами, а відтак потребують суттєвого удосконалення.

Першою диспропорцією, сформулювати яку вдалося І.В.Одотюку на підставі результатів структурного та порівняльного аналізу економічного розвитку таких інституційних складових економіки, як реальний сектор, промисловість, переробна промисловість, сектор високотехнологічного виробництва, став той факт, що *фінансування капітальних інвестицій в абсолютній більшості представлених далі інституційних секторів є значно менш масштабним за обсягом процесом, аніж здійснення інвестиційних вкладень у розвиток технологічних інновацій* [2, с. 254-257].

Другою диспропорцією постає факт *відсутності на теренах вітчизняної економічної системи прямого зв'язку між двома, на перший погляд, взаємопов'язаними економічними тенденціями, а саме: рівнем фінансування інновацій та рівнем технологічної інновативності виробничого процесу господарюючих суб'єктів* [2, с. 254-257].

Третьою диспропорцією постає ситуація, яка характеризує національну економіку як таку, котра до сьогодні, *пропагуючи і здійснюючи інноваційну діяльність, не володіє дієвим організаційно-економічним механізмом забезпечення комплексного результату даного процесу* [2, с. 254-257].

Під дещо узагальненою, як може видатися на перший погляд, характеристикою відзначеної вище диспропорції ми маємо на увазі насамперед те, що чинна законодавча база виявляє себе такою, котра практично не спроможна стати тим організаційно-правовим каталізатором, дія якого забезпечить необхідні на сьогодні масштабні інноваційно-технологічні зрушення в структурі національної економіки та її регіонів.

Дослідження рівня економічного розвитку високотехнологічного виробництва, динаміки технологічних зрушень у структурі промислового комплексу свідчить про те, що інтегруючого елемента, в межах якого сектор високих технологій набув би стійкої позитивної тенденції розвитку, наразі в цілому не створено. Відтак, розроблення і запровадження інноваційної моделі управління національною економічною системою виступають головною передумовою утвердження базових засад функціонування відзначеного

вище об'єднуючого елемента реалізації прогресивних інноваційних перетворень в економіці України.

Досі в Україні відсутній регіональний підхід у міжнародному векторі, а саме мережі регіональних центрів інноваційного розвитку. Усвідомлюючи необхідність залучення закордонного досвіду для досягнення поставлених цілей та враховуючи малу імовірність стрімкого євроінтеграційного розвитку, важливо зрозуміти, яким чином можна започаткувати ці зміни. А їх необхідно знаходити через проміжні інституції прикордонних територій, що можуть допомогти швидким та якісним змінам.

Створення нових виробничих систем (кластерів) є потужним інструментом для стимулювання регіонального розвитку, який може мати вплив через збільшення зайнятості населення, відрахувань у бюджети різних рівнів, підвищення ступеня оплати праці, стійкості та конкурентоспроможності регіонального виробництва.

Створення єврорегіонів і кластерів має спільну базу реалізації, оскільки їх основою є загальний територіально-фінансово-економічний принцип. Вітчизняний та зарубіжний досвід засвідчує ефективність транскордонної кластерної співпраці для вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіонів [3, с.11-12].

Кластерний принцип інтеграції забезпечує поєднання інтелектуального продукту, технологій та фінансових ресурсів. Об'єднання зусиль України та ЄС на шляху до побудови спільної інноваційної стратегії може відбуватись через залучення громадських організацій, науковців, установ та підприємств у рамках програм.

Утворення нових транскордонних регіональних вимірів з залученням громадського сектору, бізнесу, науки та влади в інтеграційних процесах Україна – ЄС допоможуть вигідно провести трансфер знань та навичок, залучити нові інвестиції, вийти на новий якісний рівень співпраці та гарантувати інноваційний розвиток. Забезпечення функціонування такої економічної моделі у рамках налагодження основ стратегічного партнерства між Україною та ЄС мають відбуватись за підтримки рамкових програм співпраці Україна – ЄС та національних програм інвестиційно-інноваційного розвитку.

Отже, реалізація сценарію інновацій та швидкого розвитку базуватиметься на очікуваних позитивних виходах від всіх можливих стратегічних поєднань, направлених на розвиток, а не тільки на зростання, що означає модифікацію факторів виробництва у продуктивнішому напрямі та забезпечення вищої життєздатності для розвитку регіонів України. У даній ситуації у прикордонних регіонах очікується зростання економіки знань, інновацій, високотехнологічних галузей. Всі сектори здійснюватимуть інноваційні розробки як відносно продуктів, так і процесів. Формуватиметься феномен інноваційної культури, необхідної для інтенсивного впровадження інновацій. Буде організована суттєва підтримка інноваційному підприємництву. Університети будуть орієнтовані на підвищення своєї ролі в економіці регіону та за його межами. Здійснюватиметься реалізація інноваційних Програм наукових парків, які включатимуть науково-технічні

проекти, готові до впровадження в промисловий комплекс та соціальну сферу прикордонних областей. Приносиме плоди забезпечення ефективного бізнесового та інвестиційного середовища і маркетингової регіональної політики. Очікується приплив інвестицій у високотехнологічні галузі. Людські ресурси будуть орієнтовані на отримання якісних знань для розвитку, створення чи найму вишуканими у науковому та технологічному планах секторах економіки. Буде розширено залучення європейських фондів у багатьох напрямках, у т.ч. на розвиток інновацій. Продовжуватиметься розробка спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства.

Активно розвиватиметься малий і середній бізнес, поступово зміщуючись зі сфери торгівлі і послуг у сферу високотехнологічного виробництва та наукоємних послуг. Буде активно розвиватися сільське господарство та харчова промисловість, можливе розширення органічного землеробства та виробництва харчової продукції. Інвестиційно-привабливою галуззю економіки прикордонних регіонів стає туристична галузь, підставою чого є екологічно чисті гірські території, збережені етнічні культури і традиції, достатньо розвинена туристична інфраструктура, базові навички ведення туристичної діяльності у великої частки населення. Територіальні громади отримають значний матеріально-фінансовий ресурс на поступове покращання соціальної та інженерної інфраструктури. Території за кілька років, як ми сподіваємося, вирівняються у своєму розвитку з прикордонними територіями зарубіжних держав і стануть територіями збалансованого розвитку на інноваційній основі нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Регіональні інноваційні системи: досвід розвинених країн і перспективи його використання в Україні: навчально-методичний посібник / ДП «Укртехінформ». – Київ, 2013. – 325 с.
2. Технологічна структура промисловості України: реалії та перспективи розвитку / І.В.Одотюк; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 304 с.: табл., рис.
3. Артеменко Л.В. Україна у міжнародних економічних відносинах. Компас 2020 [Електронний ресурс] / Л.В. Артеменко; Фонд ім. Фрідріха Еберта в Україні. – 13 с. – Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/07752.pdf>

Валерій Євдокименко, д.е.н., професор,
Буковинський університет,
м.Чернівці

КОНВЕРГЕНЦІЯ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ У СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА: МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Світове господарство як складна система перебуває у ХХІ ст. в стані динамічної нерівноваги, формує основні центри сучасної світової економіки, які є носіями власних інтересів. Зміна пріоритетів у національних інтересах країн детермінує формування нового світового економічного порядку через те, що нові геоекономічні та геополітичні виклики поглибили деформацію національних інтересів. І саме тому кожна з країн (як суб'єкт міжнародних економічних відносин в умовах зростання відкритості національних економік)

обирає найбільш прийнятну для себе модель економічної поведінки, в т.ч. і в системі транскордонного співробітництва. Іншими словами, сучасний стан розвитку глобальної економіки характеризується істотними змінами моделей та форм міжнародного співробітництва, виникненням загроз зовнішньоекономічним інтересам, різновекторність яких поглиблюється, зокрема, такими асиметріями, як: загрози щодо дотримання досягнутих у переговорному процесі домовленостей і зобов'язань; порушення цілісності глобального інституційного середовища; поширення торговельної експансії та воєн, які негативно впливають на стратегічне партнерство країн та їхню економічну безпеку.

Саме тому країни з подібними, схожими ознаками економічного розвитку прагнуть до інтеграції зусиль та ресурсного потенціалу, прикладом чого можна вважати інтеграційні та реінтеграційні процеси в Європі та інших міжрегіональних інтеграційних угрупованнях. І саме тут коріниться об'єктивна необхідність конвергенції моделей розвитку прикордонних регіонів. Ця необхідність посилюється тим, що глобалізація світового господарства супроводжується істотними суперечностями соціально-економічного розвитку країн, що поглиблюють відмінності у розвитку національних економік, деформують міжнародні економічні відносини, змінюють світовий економічний порядок. Скажімо, в останні роки дестабілізуючими чинниками для країн стали нові локальні кризи та порушення діалогу між країнами-членами ЄС та іншими країнами Європи. Окрім того, у XXI ст. глобальні трансформації, спрямовані на лібералізацію міжнародних економічних відносин, набувають нового виміру, підтверджують складність узгодження геоекономічних пріоритетів країн, які, дотримуючись уніфікованих міжнародними інституціями правил, змушені захищати свої власні національні інтереси. Пріоритетом інтеграції країн у глобальне економічне середовище залишається забезпечення їхніх зовнішньоекономічних інтересів відповідно до власного потенціалу та обґрунтованих потреб, що й визначає використання ними різних моделей економічної поведінки. Є об'єктивна потреба вбудовувати в усі ці процеси і національні, і регіональні ринки, знаходячи ефективні місце в структурі світового ринку, в процесах міжнародної інтеграції і захищаючи ринок внутрішній. Оскільки (за М.Портером) конкурентні переваги створюються і утримуються в тісному зв'язку з місцевими умовами, а глобалізація такі переваги посилює, без згаданої конвергенції не обійтися. Отже, вплив новітніх особливостей світового економічного процесу вимагає адаптації до них практики формування стратегій розвитку прикордонних регіональних економік, що дозволило б, залишаючись активними і ефективними суб'єктами міжнародних економічних відносин, в той же час обирати прийнятну для себе модель поведінки, взаємозближуючи моделі розвитку.

З якого боку не підійди до проблематики транскордонного співробітництва, йдеться про всіма бажаний, свідомо чи несвідомо, результат відповідних міжнародних інтеграційних процесів, який полягає в трансформації суб'єктів господарювання, перш за все, за рахунок виробничо-ресурсної інтеграції, до стану інвестиційної привабливості,

фінансової спроможності; піднесення їхньої продуктивності; розширення часового об'єму в діловому мисленні та «дозрівання» їх до ролі реальних конкурентоспроможних гравців на ринках.

Зрозуміло, що від загальних принципів погоджень, угод тощо бажано було б перейти до формування можливих алгоритмів дій і підбору інструментів з інтеграції і досягнення синергетичного ефекту в умовах цивілізаційних змін, переформатування середовища, турбулентності ринків, новітніх чинників економічного розвитку та дії факторів з невизначеними наслідками.

На перший план виходить ідентифікація господарських систем і окремих суб'єктів економічної діяльності країн регіонів, виявлення рівня їхньої "генетичної" спорідненості в інтеграційному контексті. Ми спробували зробити це за допомогою методів евклідової відстані, нечіткої кластеризації та гравітаційної моделі на основі індексів локалізації. Показники визначали для кожного ВЕД (вид економічної діяльності). Після цього висновки доопрацьовувались експертним шляхом. Це те, що бажано б розробляти партнерами спільно і в науковому, і в практичному плані.

І тут логічно виникає наступне запитання, яке, до речі, чомусь майже не згадується при розв'язанні такого роду задач. В яких пропорціях і за якими темпами мають розвиватися ВЕД сусідніх регіонів з метою максимізації випуску ВДВ (валової доданої вартості) взагалі і від транскордонного співробітництва, зокрема? Звісно, склад ВЕД залежить від ПРП (природно-ресурсного потенціалу). Під ПРП ми розуміємо всі види і групи джерел та засобів існування людей в регіоні — природні, технічні, економічні, культурно-історичні, соціально-побутову інфраструктуру, а також людину — головний і найбільший ресурс, за допомогою якого забезпечується використання всіх інших ресурсів.

Ми спробували досліджувати це питання як на матеріалах в цілому по Україні і Румунії, так і окремо по сусідніх регіонах Румунії й України. Результати автокореляційного аналізу показали, що між складовими сумарної доданої вартості (за ВЕД) існує тісний кореляційний зв'язок. Мінімальний коефіцієнт кореляції складає 0,83 для України та 0,76 для Румунії. Так само й на регіональному рівні. Далі ми пішли шляхом розробки економіко-математичного методу прогнозування стратегій розвитку країн та їхніх регіонів на основі нейронних мереж Хопфілда. Розв'язання цієї задачі можливе за наступними етапами. Етап 1. Побудова регресійних моделей. Етап 2. Аналіз чутливості. Етап 3. Побудова нейронної мережі Хопфілда. Етап 4. Формування варіантів стратегій розвитку. Етап 5. Комп'ютерний експеримент. Продовжуємо вишукувати інший сучасний інструментарій аби співставляти й оцінювати результати застосування кожного з них.

Отже, на відміну від існуючої практики пропонується доповнити використовувані нині підходи та методи визначення пріоритетів у транскордонному співробітництві об'єктивними моделями, які орієнтують на конкретне визначення мети, об'єктів і суб'єктів співробітництва та максимізацію виробництва ВДВ, на сценарне прогнозування транскордонного співробітництва в умовах цивілізаційних змін.

Насамкінець хотілося б апробувати на такому високоповажному і високопрофесійному зібранні думку про те, що складність задач, які належить розв'язати, вимагає перш за все і негайно масштабної, інтенсивної і глибокої ментально-психологічної та інформаційно-комунікаційної роботи з причетними до реалізації цих завдань управлінськими кадрами. Я б насмілився назвати це не просто роботою, а ментально-психологічною і інформаційно-комунікаційною інтервенцією. Без цього втратимо дуже багато дорогоцінного часу.

Виникає, звісно, потреба виходити на кінцевий науковий продукт. Ним міг би бути веб-сервіс, котрий інтегрує розроблені та запропоновані методи, що дозволить в режимі реального часу формувати сценарний прогноз щодо найбільш перспективних видів економічної діяльності, пропорцій між ними і темпів їхнього розвитку та інтеграційних тенденцій. Сегмент ринку цього сервісу — державні і галузеві органи, суб'єкти господарювання, аналітики. Зрозуміло, що виконати таку роботу могла б спільна наукова команда наших навчальних закладів, сформована відповідно до Угоди про співпрацю.

Список використаних джерел:

1. Євдокименко В. Інституційне забезпечення економічної євроінтеграції західних регіонів України : Монографія / Євдокименко В., Воршан А. – Чернівці: Прут, 2010. – 292 с. ISBN 978-966-560-467-9.
2. Євдокименко В. Особливості регіонального регулювання економічної інтеграції : Монографія / Євдокименко В., Яскал І. – Чернівці: Прут, 2011. – 256 с. ISBN 978-966-560-528-7.
3. Yevdokymenko V., Yaskal I. (2012). Interregional integration in Ukraine. Dialogue between peoples and culture. East European cross border actors in the dialogue: Cross border Euro Conference, 10–12 May 2012, Iasi (Romania), Pp. 191–206. ISBN 978-606-575-205-4.
4. Євдокименко В.К. Трансформація системи маркетингу та брендингу країн, регіонів, міст / В.К. Євдокименко // Науковий вісник БДФЕУ. Економічні науки: [зб. наук. пр.]. – Чернівці : БДФЕУ, 2012. – Вип. 2 (23). – С. 246–257.
5. Євдокименко В. Особливості управління відтворенням соціально-економічних процесів регіону в сучасних умовах : Монографія / В.Євдокименко. – Чернівці: Технодрук, 2013. – 270 с. – ISBN 978-617-7096-09-1.
6. Vyklyuk Y., Yevdokymenko V. (2014). New methods of soft computing in regional development strategy formation. MEST Journal, Ed. Ćekerevac Zoran. Belgrade: MEST, 07 15, 2: Vol. 2, Pp. 274–284.
7. Євдокименко В. Такими ми не будемо: з роздумів провінціала / В. Євдокименко. – Чернівці: Букрек, 2014. – 108 с. – ISBN 978-966-399-576-2.
8. Євдокименко В. Механізми реалізації регіональної структурної політики / В. Євдокименко // Вісник Тернопільського національного економічного університету, 2015. – №3. – С.136-140.
9. Vyklyuk Y., Yevdokymenko V., Yaskal I. (2016). The proportions and rates of economic activities as a factor of gross value added maximization in transition economy. Scientific Annals of Economics and Business, Vol. 63, Issue 1, Pp. 47-64.

Vitalii Kolomiets, the first Deputy Head of
Hlyboka district state administration
Hlyboka, Chernivtsi region

PERSPECTIVES OF CROSS BORDER GOVERNANCE

Cross-border regions are multi-actor and multi-level spaces. Without any formal competencies they are exclusively based on cooperation between widely self-organized systems (regions). Thus, cross-border governance is facing multiple governance dilemmas.

Contemporary border studies reflect continuity and change in scientific thought as well as innumerable contributions to the conceptualization of social

space and its workings. Through the investigation of borders we realize that there can be no hegemonic dominance of any specific social theory, whether critical or not, in the understanding of space and its social significance. And whereas space is abstract and absolute, we now understand that it is borders that 'fix' space and make space concrete as lived and comprehensible social places. As a result of this realization, the study of borders has moved from a dominant concern with formal State frontiers and ethno-cultural areas to the study of borders at diverse socio-spatial and geographical scales, ranging from the local and the municipal, to the global, regional and supra-state level.[2]

Borders are thus not given, they emerge through socio-political border-making or bordering that takes place within society (Van Houtum and Van Naerssen 2002; Scott 2011). Rather than focus strictly on physical borders as formal markers of territoriality, the bordering perspective is about the everyday construction of borders among communities and groups, through ideology, discourses, political institutions, attitudes and agency.

In this sense, cross-border governance will be considered as a collective regime by which interlocal problems of border areas are managed and borderlands regulated within and in ambiguous relation to the respective national frames. Used in this sense, its empirical dimensions need to be clearly identified so that the implications in terms of border meaning and transformation can be grasped.[2]

Cross-border regions are even more multi-actor and multi-level spaces than institutionalized regions in decentralized states. Without any formal competencies, cross-border regions are fully depending on successful governance-processes to co-ordinate and develop common activities. Their activities are exclusively based on cooperation between widely self-organized systems (regions). Thus, however, cross-border governance is also facing multiple governance dilemmas. Common challenges are further aggravated by differing institutional and legal systems resulting in conflicting allocations of competencies on diverging administrative levels, by varying cultural backgrounds, by different languages or lacking knowledge about the different systems. In this respect imperative environmental problems have often served as unifying element, bringing diverging forces to the background. But just as often environmental issues were neglected when the most important problems seemed to be solved or eased, as environmental issues are too likely to cause severe conflicts between the partners. Furthermore cross-border environmental coalitions are often bypassed via coalitions at the national level or have difficulties in establishing effective trans-boundary institutions capable of providing democratic voice to their inhabitants vis-à-vis higher levels of decision-making powers.

The concept of border politics raises a series of interesting questions regarding the power relations involved in the making of borders; this manifests itself, for example, in tensions between the local constitution and external determination of borders in society. This has, of course, been amply considered in debates on region-building (Keating 1997; Allen and Cochrane 2007; Davoudi and Strange 2009; Jonas 2012). However, these questions remain relatively underdeveloped in the border studies literature. With reference to debates on

regionalism and citizenship, one underlying bordering narrative is the idea that bounding of social space can be an incremental and endogenously driven process that creates a shared notion of community [1].

In the following, the concept of border politics will be developed with regard to the European Union's conceptualizations of supranational territoriality and its strategic use of State borders in order to advance its geopolitical goals. The EU's border politics is a complex array of programmes, policies, and imaginaries of political community in which borders are used as resources for different specific aims. Cross-border cooperation is a prominent instrument of the EU's border politics: it is assumed that with time, CBC will both break down barriers to deeper political and social integration as well as create new development opportunities through communication, ideas and synergies.

CBC can be defined in terms of political projects carried out by private, State and, to an extent, third sector actors with the express goal of extracting benefit from joint initiatives in various economic, social, environmental and political fields. Through new forms of political and economic interaction—both institutional and informal—it has been suggested that greater cost-effectiveness in public investment can be achieved, economic complementarities exploited, the scope for strategic planning widened and environmental problems more directly and effectively addressed. Research interest in CBC has been spurred by the momentous political changes of the past two decades.[1]

In a globalized world, functional linkages steadily increase - also at the smaller, regional scale. As a consequence cross-border problems and connections, geographic relations and confrontations define challenges and risks for regional development across national boundaries. Under such complex conditions different kinds of proximities are of importance structuring the environment in which regions have to compete. Therefore these proximities promise competitive advantages. The different kinds of proximities (spatial, cognitive, organizational, social, institutional) are complementary or even reinforce each other. Especially spatial proximity is seen as supportive factor for the other ones [2]. In this context regions join forces and co-operate on a supraregional level. By their co-operations they try to make use of these different kinds of proximities assuming that they give them a specific solidarity. Yet, the only definite proximity is spatial proximity as a starting point for crossborder co-operations. Transnational integration and domestic decentralization/regionalization are challenging the dominance of national administrations in governing these supraregional co-operations. The institutionalized links between subnational actors and the official inclusion of subnational actors in cross-border institutions are undermining the exclusive gate-keeper role which national executives held during most of the twentieth century, especially in the field of international policy.

The EU has played a crucial role in supporting local and regional cross-border governance processes as these are seen to be important aspects of interstate integration and a mechanism for deepening relations with non-EU neighbours. The principal strategy pursued by the EU in supporting CBC has been to couple the development of local and regional cooperation structures with more general

regional development policies. This has necessitated a process of institution-building, generally, but not exclusively, in the form of so-called Euroregions or other cross-border associations.

Cross-border governance engages a plurality of actors operating at times in tandem at times separately. Indeed, institutional pluralism set up in the wake of decentralization processes in different countries does not result necessarily in an ideal participation of all actors [4]. Depending on contexts, this dimension of governance as a collective action and a regulatory regime will be unequally distributed. The analysis of discourses and practices of the latter will help distinguish between administrative coordination, security cooperation and cultural diplomacy as various and overlapping modalities of cross-border governance.

Cross-border governance engages a plurality of actors operating at times in tandem at times separately. Indeed, institutional pluralism set up in the wake of decentralization processes in different countries does not result necessarily in an ideal participation of all actors [4]. Depending on contexts, this dimension of governance as a collective action and a regulatory regime will be unequally distributed. The analysis of discourses and practices of the latter will help distinguish between administrative coordination, security cooperation and cultural diplomacy as various and overlapping modalities of cross-border governance.

Bibliography:

1. Anderson, J., O'Dowd, L., and Wilson, T.M. (eds). (2001). Cross-Border Cooperation. Special Issue of Administration. 49 (2).
2. Boschma, R. (2005). Proximity and Innovation: A Critical Assessment. Regional Studies, 39(1), 61-74.
3. Donnan, H., and Wilson, T.M., (eds). (1994). Border Approaches: Anthropological Perspectives on Frontiers. University of America, Lanham MD.
4. Faye, O. (2005). La crise casamançaise et les relations avec la Gambie et la Guinée-Bissau (1980-1992). Université Cheikh Anta Diop, Dakar.

Yurii Koroliuk, Doctor of Sciences (Public Administration),
Chernivtsi trade and economics institute of KNTEU,
Chernivtsi

THE DEVELOPMENT DOMINANTS IN THE PROCESS OF EU ENLARGEMENT

In the basis of the public government system there are the principles of network organization among the advantages of which we distinguish:

- authorities credit increase;
- lessening of transaction expenses;
- more rational use of common resources;
- readiness to implement innovations;
- mutual benefit for all parts;

Public management has brought to light a new term "governance" – as a new way of administration in a network society, where the main idea is: "network is not an influence, but a participation". The vivid examples of the most progressive countries when we speak about reforms in public management are Great Britain (reform "Big Society"), France, the USA, Norway. So EU creation is a direct consequence of "governance" realization.

The main problem of implementation and development of the public administration concept lasting for decades is – “controllability”. Controllability is reaching the desired aims, the aim of public administration, i.e. the aim of all participants. The main reason for development the controllability problem is uncertainty of aims and the object.

In a worse case the number of public administration aims may be equal to the number of its subjects participants. There is a need for an integral and mutually acceptable aim, a system-forming factor of the public administration system. A choiceless variant of such management aim is “mutual benefit”, that should be clear for and accepted by all network participants and be based on mutual credit.

Negative results of absence or losing the integral aim (mutual benefit and mutual credit) lie in destruction or disability of the public administration system synthesis. As the example we may consider the difficulties in joint territorial communities’ formation in Ukraine, Ukrainian tendencies to European integration and Dutch negative referendums, the example of EU – “Brexit”.

Everyone should remember that when there appear problems of information exchange between the network agents – the system of public management ruins (on any stage of its development). The process complicates greatly when considering the interaction of public administration systems in different countries (our example Ukraine and its bordering countries Romania, Poland, Slovakia, Hungary). In such occasion there is a need for creation such information field that will:

- reflect specific objective and numerical measuring aspects of both countries network interaction;
- be clear for a wide circle of experts and foresee their coordinated and unlimited involvement;
- have clear interpretation for the public and the community.

Today the only platform for the formation of such field is the use of the cognitive maps method.

The main aim in the cognitive map formation – is the description of main social and economic parameters. In our case we investigate the parameters of Ukraine and Romania and as a prospective those of Poland, Slovakia and Hungary.

Though the top priority aim when using such a map is the search of mutual development dominants (the parameters, the insignificant information, financial or other energetic influence on which can flow into a rather powerful progressive and positive dynamics of the rest of indices in the social and economic system of the given country and its neighbouring country) [1, c. 225-240].

In today’s science under the notion of development dominants we understand the resonance effect sources and connect it closely with the system nonlinear self-organization effects. In the management theory such parameters are preferable from the point of view of the effective management (parameters of the system governance). In the case of public management – such parameters (open information about them) are system forming.

For the development dominants search we have put into life the following theory of investigation:

1. The public statistic information database analysis.

In our case we have taken the World Bank data.

The selection of 8 indices for Ukraine and Romania for the period of 2005-2015:

- GDP per capita (US dollars);
- Export in % as to GDP;
- Import in % as to GDP;
- Consumer price index, in %;
- Internet users (for 100 people);
- Level of unemployment, in %;
- Agricultural production value added in %;
- Central government debt in % as to GDP.

2. Neural network building.

Neural network formation was made according to the earlier described approaches [2].

The architecture of the neural network comprises 16 incoming neurons, 16 of the hidden layer ones and 16 outgoing ones. The learning was held by means of incoming and outgoing statistic data shift on one time unit (sequence approach). The records were divided into learning and test sets with the ratio of 95 and 5 per cent accordingly. Sigmoid was used as the activation function of the neurons. The method of back propagation was the algorithm of learning. The mistake of the learning for the whole data set was 0,5-1%.

3. The cognitive map basis building.

The obtained neural network underwent the factor analysis. For this aim the country factors, that influences, were changed regularly, and there was held the analysis of the country under the influence parameter changes. In the case when there was a resonance effect, the elasticity coefficient should show 0.3 or more times influence – this factor was represented on the cognitive map graphically.

The results application. In the result of building cognitive maps the organs of government, experts and the public from both countries get a dot (tendency) map of collaboration or on the contrary, the tendencies (parameters) the collaboration in which will lead to the negative Pareto principle consequences. This will strengthen the publicity and network principle in the countries interaction.

Among the advantages there is also the fact that cognitive maps may be used and developed by the experts of other fields.

Put in the map building process the method of neural networking allows to complete the map on the basis of the World Bank statistic data renewal.

Bibliography:

1. Королюк Ю.Г. Домінанти соціо-еколого-економічного розвитку прикордонних регіонів / Ю. Г. Королюк, В. О. Григоренко // Екологічний виклик сучасному глобальному світу в економічному вимірі : колективна монографія / За ред. С.Д.Лучик. – Чернівці: ВІЦ «Місто», 2016. – С. 225-240.

2. Королюк Ю. Г. Міжрегіональна взаємодія у контексті регулювання соціально-економічного розвитку регіону: системний підхід / Ю. Г. Королюк // Статистика України. – 2009. – № 2. – С. 102-107.

Богдана Короп, к.е.н.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Врахування транскордонних чинників при розробці стратегій соціально-економічного розвитку регіонів відповідає новій парадигмі регіональної політики, яка передбачає не формальний перерозподіл ресурсів від розвинутих до периферійних регіонів, а дозволяє передусім підвищувати конкурентоспроможність регіону. Контактність прикордонних територій дозволяє об'єднати зусилля для вирішення спільних проблем та більш ефективно досягати реалізації спільних інтересів. Саме така теза закладена експертами ОЕСР у розуміння нової парадигми регіонального розвитку.

Аналіз існуючих стратегій соціально-економічного розвитку регіонів підтверджує застосування ідентичних підходів до стратегічного управління регіонами незалежно від їхнього розміщення відносно кордонів країни. У більшості стратегій транскордонному потенціалу регіонів приділяється недостатньо уваги або пріоритети їхнього розвитку розглядаються під одним кутом зору без узгодження із пріоритетами транскордонних партнерів. Викликом на таку ситуацію стало формування вперше в українській практиці наступних спільних транскордонних стратегій розвитку:

- Стратегія розвитку транскордонного співробітництва «Карпати 2004 – 2011»;
- Польсько-українська стратегія транскордонного співробітництва на період 2007–2015 р.;
- Стратегія розвитку українсько-словацького транскордонного співробітництва до 2020 р.;
- Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області на 2014-2020 роки.

Загалом такі транскордонно-узгоджені стратегії соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів – це результат стратегічного планування соціально-економічного розвитку транскордонного регіону, сукупність цілей, пріоритетів, напрямів та конкретних заходів, розроблених відповідно до чинників його внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування, реалізація яких сприятиме розкриттю їх транскордонного потенціалу та підвищенню конкурентоспроможності.

Основні завдання формування концептуальних засад узгодження стратегій соціально-економічного розвитку регіонів у транскордонному вимірі полягають у наступному:

- підвищення інтенсивності соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів;
- транскордонне узгодження стратегічних цілей соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів;

- визначення пріоритетів інтенсифікації транскордонної співпраці та розширення комунікаційних можливостей прикордонних регіонів у транскордонному вимірі;
- зниження бар'єрної функції кордону та підвищення ефективності менеджменту кордонів;
- активізація соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів та отримання синергетичного транскордонного ефекту від їхньої взаємодії;
- нівелювання негативної дії екзо- та ендегенних чинників;
- сприяння європейським інтеграційним процесам;
- забезпечення участі прикордонних регіонів України у міжнародних міжрегіональних програмах співпраці, зокрема у Програмі Східного партнерства, в ініціативах Європейської політики сусідства у перспективі 2014-2020 рр. та ін.

Для транскордонного узгодження стратегій соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів доцільно використовувати наступні підходи та принципи:

- застосування експертно-партиципативного методу, що поєднує експертні оцінки з пріоритетами та оцінками сформульованими суб'єктами реалізації та місцевими і регіональними громадами;

- гнучкість – узгодження стратегій соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів повинно відбуватися із врахуванням можливого впливу всіх зовнішніх чинників, модифікуватися та доповнюватися відповідно до зовнішніх умов;

- взаємна комунікація та відкритість до співпраці – забезпечення транскордонної узгодженості стратегій вимагає опрацювання спільних інструментів і механізмів для координації транскордонної співпраці. Тому передбачає проведення постійного діалогу та обміну інформацією між транскордонними партнерами, участю у робочих зустрічах, конференціях, круглих столах та реалізацію спільних проектів;

- комплексний багатofункціональний підхід – спрямованість стратегічного управління на використання ендегенних потенціалів прикордонних регіонів та нівелювання дії чинників, пов'язаних із існуванням бар'єрної функції кордону:

- цільове спрямування;
- застосування моделі «multi-level governance» для інституційно-координаційного забезпечення механізму транскордонного узгодження стратегічного управління, що передбачає залучення публічного сектора (урядова адміністрація, територіальні самоврядування), приватного сектора (суб'єкти підприємництва), суспільного сектора (громадські організації), сектора досліджень і розвитку (виші, науково-дослідні інститути).

Формування транскордонно-узгоджених стратегій соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів є важливим інструментом забезпечення їхньої конкурентоспроможності та реагування на сучасні цивілізаційні зміни.

Список використаних джерел:

1. Носа-Пилипенко Н.О. Сталій розвиток прикордонних регіонів через ефективне стратегічне планування на прикладі Закарпатської області / Н.О. Носа-Пилипенко, Lujza Jurkovičová // Науковий вісник Ужгородського університету: серія "Економіка". – Випуск 1 (45). – Т.3. – С. 128–133.

2. Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області на 2014-2020 роки: листопад 2013 р. – Люблін, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.euroregionbug.com.ua/article/strategya_transkordonnogo_spvrobnitstva_lyublinskogo_vovodstva_lvvsko_oblast_volinsko_oblast_ta_brestsko_oblast_na_2014_2020_rocki. – Назва з екрану.

3. Development Policies in OECD Countries, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/urban-rural-and-regional-development/regional-development-policies-in-oecd-countries_9789264087255-en#page3.

4. Verstyak O., Korop B. (2016). Modern approaches to the formation of socio-economic development of border areas. Formation strategy of economic structures: the tools and practices, collective monograph. Riga, p. 91-101.

Тетяна Мельник, д.е.н., професор,
Оксана Лошенко,

Київський національний торговельно-економічний інститут,
м. Київ

ПРИЧИНИ ТА МОТИВИ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Сучасна трудова міграція є наслідком процесу раціонального розміщення продуктивних сил та форм капіталу як у межах національних, так і світових ринків. Основними причинами, які зумовлюють міжнародну трудову міграцію (МТМ) та є важливими мотивами для її здійснення, перш за все, виступають відмінності у рівнях економічного розвитку країн, викликаних безробіттям, низьким рівнем життя та соціальної захищеності суспільства, пов'язаних з неналежними умовами праці, відсутністю можливостей для професійного розвитку, низькою якістю системи освіти та медицини тощо. Вагомим стимулом є порівняно високий розмір заробітної плати в основних країнах тяжіння мігрантів. На МТМ також чинить вплив порівняно вищий рівень технологічного розвитку країн, найсуттєвішим з якого є розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, засобів зв'язку і транспорту; зростання значення екологічних чинників, які відображаються у наявності чистої води, якості продуктів харчування тощо. Економічна нестабільність країн світу, яка посилилась останніми роками, стала причиною міжнародного руху капіталу та ротації кадрів у міжнародних корпораціях. Вищий рівень демократизації суспільства, податкова та політична стабільність в країні посилюються низьким рівнем корумпованості суспільства та дотримання прав мігрантів. Велику роль відіграють військові конфлікти та громадські заворушення; релігійні, національні та культурні причини, зокрема етнічна і расова приналежність, свобода віросповідання; природні катаклізми та зростання ролі охорони навколишнього середовища в країнах тяжіння мігрантів.

Із зростанням мобільності людського капіталу зростає попит на іноземну робочу силу, особливо в умовах масового експорту виробничого капіталу та формування підприємств із місцевою та іноземною робочою силою.

У кожній країні у певний період часу складається унікальна комбінація факторів розвитку МТМ. Прояв їх впливу відбувається у межах існуючих у країні суспільних інститутів, зовнішньої мобільності, яка під впливом глобальних факторів стає усе більш ліберальною та сприятливою. При цьому,

при загальній універсальності факторів МТМ, стосовно кожної категорії мігрантів слід виділяти і специфічні причини (комбінації національних факторів). Серед усіх груп національних факторів МТМ ключову роль відіграють економічні, вплив яких підсилюється або послаблюється певними чинниками. На мікроекономічному рівні економічні фактори здобувають форму стимулів і обмежень МТМ, впливають на рішення і вибір потенційних мігрантів. На макроекономічному рівні такі фактори визначають характер зовнішніх міграцій (наприклад, хвильовий) і можливості впливу на МТМ із боку держави. При дослідженні МТМ на глобальному рівні слід диференціювати національні фактори стосовно країн еміграції й імміграції (наприклад, фактори виштовхування і тяжіння); універсальні (незалежно від рівня розвитку країн) і специфічні (для певних груп країн, виділених за рівнем розвитку); об'єктивні і суб'єктивні. Важливим питанням у дослідженні МТМ є аналіз співвідношення глобальних і національних факторів, враховуючи комбінації різних їх груп та особливості впливу. Вони залежать від рівня відкритості національної економіки і ступеня «включення» країни у процеси глобалізації та міжнародної інтеграції. Головним проявом міграційної відкритості є взаємодія національного і світового ринку праці, яка активізується у контексті соціальної і економічної глобалізації.

Міжнародна трудова міграція значною мірою впливає на зміну кількісних і якісних характеристик трудового потенціалу, ефективність використання економічних ресурсів і результатів виробництва у країні. Так, масштабність трудової міграції українців напряму пов'язана з економічним становищем країни. ВВП на душу населення з урахуванням купівельної спроможності в Україні, за даними Світового банку, суттєво поступається країнам призначення українських працівників. На наш погляд, для будь-якої країни важливо, щоб дослідження міжнародної трудової міграції включало не тільки вплив і аналіз сучасних тенденцій мобільності робочої сили як такої, визначення динаміки і причин міграційних процесів, але і дозволяло б регулювати їх вплив на економіку певної країни.

Мігранти виступають джерелом формування трудових ресурсів через нестачу власних джерел робочої сили на ринку праці країни. При цьому наслідки залучення мігрантів можуть відобразитися на економіці і суспільстві країни як позитивно, так і негативно. У межах кадрового забезпечення країн, неоднозначність, а точніше протилежність напрямів впливу міжнародної трудової міграції полягає, з одного боку, у зіткненні інтересів самих мігрантів, з другого – роботодавців, з третього – суспільства і економіки країни.

Розвиток міжнародної трудової міграції супроводжується не тільки перевагами притоку додаткових трудових ресурсів, але й ускладнюється проблемами, які можуть загострювати економічні, соціальні і політичні обставини у країні. Таким чином, міжнародна трудова міграція, з одного боку, є однією з умов ефективного розвитку економіки країни внаслідок забезпечення існуючого дефіциту власних трудових ресурсів і скорочення витрат виробництва, а з іншого – вона збільшує напруженість на ринках праці країн і конкуренцію за робочі місця, сприяє стримуванню підвищення заробітної плати.

Необхідною умовою переміщення мігранта з однієї країни в іншу є можливість втілити свої наміри у життя. Основною проблемою тут виступає визначення вимог, які необхідні для реалізації цієї можливості. У межах трудової міграції при прийнятті рішення про переміщення з ціллю працевлаштування необхідною умовою виступає наявність роботи, яка, у свою чергу, забезпечить отримання засобів до існування. У той же час кількість робочих місць слугує обмеженням масштабів трудової міграції.

При цьому базовими принципами міжнародної трудової міграції можуть бути, по-перше, узгодженість масштабів, структури і напрямів зовнішньої трудової міграції з внутрішніми міграційними потоками. Відсутність узгодженості приводить до того, що у певні країни надходить приток зовнішніх мігрантів, при достатній кількості внутрішніх трудових ресурсів, які могли б ефективно використовуватися замість іноземних працівників. Відповідно, повинен здійснюватися постійний моніторинг балансів трудових ресурсів, соціально-економічного та трудового середовища країни. По-друге, визначення додаткової потреби країн у зарубіжних трудових мігрантах повинно здійснюватися у розрізі професійно-кваліфікованих груп з урахуванням перспектив соціально-економічного розвитку і впровадження нових технологій.

Одним з основних мотивів еміграції для висококваліфікованих спеціалістів з менш розвинутих країн стала різниця в рівні оплати праці. Наприклад, головним чинником української міграції до європейських країн залишається приваблива матеріальна оцінка трудової діяльності. Так, середньомісячний заробіток одного трудового мігранта в Європі майже в сім раз більше, ніж отримує один штатний працівник, зайнятий в Україні. Оскільки оплата праці навіть некваліфікованих робіт у країнах ЄС є в рази вищою порівняно з Україною, можна припустити, що після спрощення візового режиму між Україною та ЄС кількість мігрантів збільшиться [1].

Збільшенню кількості трудових мігрантів у світі також сприяють інтеграційні процеси, різниця в рівні життя між країнами і можливості працевлаштування за кордоном, розвиток інформаційних технологій і доступ до інформації, посилення зв'язків між країнами, збільшення кількості випускників вищих навчальних закладів (в країнах з низьким рівнем заробітної плати їх кількість збільшувалась на 5,5% щорічно, в той час як у розвинутих країнах усього лише на 1%) [2].

Таким чином, міжнародна трудова міграція є необхідною й ефективною умовою економічного розвитку країни. Дослідження тенденцій і закономірностей у розвитку міграційних процесів дозволяє не тільки визначати та фіксувати показники поточного стану МТМ, але й виробляти ефективні рішення щодо їх регулюванню відповідно до конкретних потреб та умов розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Migration and Remittances Factbook 2016. World Bank Group. Available at: <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1199807908806/4549025-1450455807487/Factbookpart1.pdf>.
2. International Migration Report 2015. Nations Department of Economic and Social Affairs/Population Division. Available at: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2015_Highlights.pdf

Oleg Buga, Habilitated Doctor, University Professor, USARB, Bălți

Sabina-Elena Păvăluc, Novice (English) Teacher, I. V. Liteanu,
Technological High School, Liteni, Suceava

Elena-Simfonia Onuțu, First Level Teacher Certification,
Alexandru cel Bun College, Gura Humorului, Suceava

**STUDY CONCERNING THE POSSIBILITY OF CROSS-BORDER ROMANIAN-
MOLDAVIAN-UKRAINIAN TOURISM IN BUKOVINA SECTOR
(GURA HUMORULUI – VATRA DORNEI)**

In the absence of large attractive resources in Moldova, we find it appropriate that citizens of Moldova and citizens of Chernivtsi region could capitalize and use the tourism potential of Bukovina (Southern Bucovina, Gura Humorului – Vatra Dornei segmental). Thus, the tourism potential is based on elements of the landscape.

The tourism potential is based on elements of the natural environment but also on the human resources. These concern:

The relief potential relief is a major element in the structure of tourism potential, being the material support of conducting tourism activities and an essential element along with vegetation and sometimes alongside the anthropogenic element for the landscapes that characterize the Transcarpathian Corridor Gura Humorului – Câmpulung – Vatra Dornei – Bârgău. From Păltinoasă, where is placed the limit of Suceava Plateau through Ciungi Hill with Obcinele Frasin – Molid Hollow – Vama Hollow – Câmpulung Moldovenesc Hollow – Pojorăta Hollow – Hollow Basin of Putna Valley – Dornelor Hollow Pass – Tihuța Pass – Bârgău Mountains (western foothills of these mountains between the Valleys Ilva, Bârgău and Bistrița).

The entire hollow alignment is bounded and closed by the mountain peaks and massifs: northward: Obcina Mare – Obcina Feredeului – Obcina Mestecănișului and Suhard Mountains (mainly their southern slopes); northward: Stânișoara Mountains – The Rarău–Giupalău Mountains – Bistrița Mountains; southwesterly Călimani Mountains and to the west, at north of Tihuța Pass, Bârgău Mountains.

The main geomorphological elements of the Corridor with tourist activity continue to be the rocks of various types (huge limestone blocks) and the lithologic erratic blocks (often witnesses of tectonic movements), the karst and pseudokarst forms (very picturesque in the landscape), the peaks, the passes, the mountain valleys, etc. Within each type the situation is different from case to case, the levels of activity being differentiated according to various criteria such as altitude, massiveness, shape, appearance, the spectacular etc., criteria which fully reflect in the landscape, as a basic resource “consumed” in tourism, in general, and especially in the analyzed Corridor. Between all these forms, the peaks are distinguished to be very important for the tourism, any mountain climbing, be it trekking, hiking or climbing and mountaineering, usually having as finality a mountain peak. Of great variety of aspect and altitude as a result of geological and petrographic different conditions in which were formed, mountain ridges surrounding peaks belonging the aisle are also very numerous (from

Bârgău Mountains until Stânișoara Mountains, main and secondary peaks sequence more or less continuously on longitudinal and transverse oriented ridges formed on a varied structure and lithology).

The tourism potential of the climate is also very important, due to the fact that the natural climate has in turn a major role in determining features of the current geographic landscape, thus influencing the socio-economic activities in general and tourism in particular. By their values, the climatic elements specifically determine, for this economic activity, touristic seasons and forms of tourism that can be practiced in a certain territory (winter sports tourism). Tourist activity in general and balneary tourism in particular are interested in the biological action of climatic factors influencing the human body, leading to climatic comfort or discomfort (heat, humidity etc.) and also in the curative and therapeutic properties of the climate (eg. local outstanding results of the interaction of climatic factors have led to climate resorts). Thus, the climate elements, through the values recorded in the Transcarpathian Corridor Gura Humorului - Câmpulung - Vatra Dornei - Bârgău support tourism activity taken both individually (air temperature, precipitation, wind, cloud cover, atmospheric pressure, etc.) and also as a whole unit that creates the necessary environment for general activities and it is as well an important source of tourism for health (climate and balneary) in particular.

Along with relief and vegetation, hydrography is a basic component of the natural landscape that fully enhance the attractiveness of the region. At this space level, the *hidromat*[Lozato-Giotard, J. – P., 2003] that generates tourist attraction is represented by both the lacustrine sails of local or maybe regional interest (Colibița, Sadova Tarn) and by numerous watercourses which delimit the mountain units, larger or smaller, that enhance the landscape charm (among them a great potential untapped at present would be the revival by tourism of rafting routes on Bistrița). The underground mineral waters are an essential component of hydrography of Transcarpathian Corridor Gura Humorului - Câmpulung - Vatra Dornei - Bârgău in general and also of its west area Dorna - Bârgău in particular. They were investigated, described and used with curative and tourist aim in Dorna area since the late eighteenth century and early nineteenth century.

The tourism potential offered by bio-geographical resources is inseparably interrelated with that of relief and hydrography. The tourism role of vegetation can be primarily appreciated by its aesthetic value which gives to the landscape and it can be defined by the associations of major plants (ex. subalpine vegetation - juniper trees, coniferous forests, deciduous forests etc.), by the combination of these (the combination of hay and pasture surfaces with the forested landscapes is a dominant for the Transcarpathian Corridor), by the presence and especially by the absence of forested areas and by the phenological phases taking place during the year (mostly visible in areas with deciduous forests). Fauna is also well represented in the Transcarpathian Corridor Gura Humorului - Câmpulung - Vatra Dornei- Bârgău and it plays an important role in the ecosystems. Most often, in terms of tourism, it counts only certain species

considered attractions due to the aesthetic value that it brings to the landscape or as a result of representing hunting trophies.

The tourism potential related to the vernacular architecture as major part of cultural tourism potential of Transcarpathian Corridor Gura Humorului – Câmpulung – Vatra Dornei – Bârgău. In terms of type of settlements, there are mainly encountered those that are scattered (arranged along the valleys and along the roads) and sparse, both being adapted to varied mountain relief of the area. In terms of households, they differ from one ethnographic region to another (there are distinguished as the main ethnographic regions Bukovina and Năsăud) mainly based on the traditional occupations of the inhabitants. The typological diversity of the household dependencies is a direct consequence of the specific of economy, "the household being the direct reflection of the practical occupation of the population of a region or an area" [Bănăceanu T., „arta populară bucovineană” , București, 1975, p. 62]. Regarding the Bukovinian traditional household from the mountain areas, it included: the dwelling or main house with 1-3 rooms, the stables or the livestock barns, the summer kitchen or "cottage" (*căsuță* – named by those from Câmpulung). The buildings ornamentation is given by the interior and exterior decoration in which excels wooden artworks. Stylized decorations are also in the outside painting of the house, an example in this sense being Bistrita Valley, where it stands the village - museum Ciocănești.

The religious cultural heritage represents a special attraction for this territory, focusing most often on the objectives of Orthodox worship, especially on monasteries with exterior paintings representing the image of Bukovina province. Monasteries with exterior fresco are the largest tourist attraction in the region, on one hand, helping to develop a transit cultural tourism (circuits 1-3 days), on the other hand, contributing on the development of religious tourism. Within the analyzed Corridor there are integrated objectives of this type: Humor Monastery (medieval architectural Moldavian masterpiece, built in the early fifteenth century) and Voroneț Monastery (which is only 5 km away from Gura Humorului, founded in 1488 by Stephen the Great, considered because of its impressive beauty, because of the exterior and interior motifs and paintings, a *Sistine chapel of the East*).

Located close to the territory of each town and commune center, monuments usually commemorate heroic deeds and martyrs who died in the two world wars, being considered historical monuments. Among the most significant that may have a tourist function it can be remembered: *Vodă's Pillar of Vama*, *the Statuary Group Dragoș Vodă and the Aurochs* from Câmpulung Moldovenesc.

The popular customs and traditions related to important religious celebrations during the year depict a consistent part of tourism resources related to mobile cultural heritage, usually referring to winter folk customs (related to traditional Christian holidays - Christmas, New Year, Epiphany). Within these, a specific manifestation of this micro-region, specifically originating in Campulung (Cape - Village) and then spread in other villages on Moldova corridor (Vama) or on Suha Bucovineană Valley (Ostra, Stulpicani) is *Bumbireasca* or *Bumbierilor Game*. This is a game that dates back from nineteenth century, symbolizing soldiers and their enrollment in the army from the time of Habsburg Empire. Sometimes

Bumbierilor Game is part of the *Goat Game*, an interesting manifestation around the New Year with a higher spread also in other regions of Bukovina and the county of Neamt.

The traditional cuisine remains a basic tourist resource. The natural environment, the occupations and customs of the inhabitants are usually reflected by the products, methods of preparation and rituals present in the culinary culture of a region.

The tourist resources related to the economic and to the transport infrastructure objectives refer both to the communication paths with a special meaning in the social - economic activity of the Corridor, as well as to other objectives, aims of engineering architecture such as road and railway bridges, tunnels (Mestecăniș Tunnel), even to some train stations (Gara Dorna - Băi) etc.

Bibliography:

1. Ion Nistor. *Istoria Bucovinei*, Editura Humanitas, București, 1991.
2. Laurențiu Dragomir. *Monumente istorice și de arhitectură din ținutul Cernăuților*, Editura Eminescu, București, 2000.
3. Mihai Iacobescu. *Din istoria Bucovinei*. Vol. I (1774-1862). București, Ed. Academiei Române.
4. Simion Florian Marian. *Tradiții populare române din Bucovina*, Editura Imprimeria Statului, 1895.

Наталія Бикова, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ФОРМУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО КЛАСТЕРУ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

В умовах тенденцій світового розвитку все частіше постає питання створення регіональних угруповань. Частіше такі угруповання (кластери) створюються у прикордонних регіонах, які можуть створювати такі угруповання між сусідніми регіонами інших країн. Тому актуальним є дослідження можливості створення сільськогосподарського кластеру Чернівецької області.

Визначення можливості створення сільськогосподарського кластеру Чернівецької області вимагає детального аналізу справ у галузі. Нами визначено його оцінювати на основі трьох коефіцієнтів: локалізації, душевого виробництва та експортної орієнтації.

Використовуючи дані Державної служби статистики України за 2010-2015 роки, нами розраховано запропоновані коефіцієнти. Це дало змогу визначити, що у досліджуваній області:

- коефіцієнт локалізації становив: у 2010 році – 2,269; у 2011 році – 2,081; у 2012 році – 2,149; у 2013 році – 1,954; у 2014 році – 2,206;

- коефіцієнт душевого виробництва: у 2010 році – 1,054; у 2011 році – 0,967; у 2012 році – 1,013; у 2013 році – 0,919; у 2014 році – 0,884; у 2015 році – 0,803;

- коефіцієнт експортної орієнтації: у 2010 році – 0,045; у 2011 році – 0,083; у 2012 році – 0,061; у 2013 році – 0,321; у 2014 році – 0,202; у 2015 році – 0,253.

За результатами визначено, що коефіцієнт локалізації у сільському господарстві досліджуваної області складає більше 1, що свідчить про високу можливість створення кластеру сільського господарства у Чернівецькій області. З розрахунку коефіцієнта душевого виробництва видно, що спостерігається щорічний спад, починаючи з 2012 року. Але все-таки він наближений до 1, що знову ж таки дає можливість стверджувати про створення кластеру. Щодо експортної орієнтації, то тут показники є надзвичайно низькими, що доводить здійснення реалізації продукції сільського господарства на внутрішньому ринку.

Отже, розвиток сільського господарства у досліджуваній області локалізований, але з розрахунку експортної орієнтації та душевого виробництва не відповідає умовам створення кластеру. Але, на нашу думку, з огляду на орієнтацію реалізації сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку, кластер можна створити саме на ньому.

Виходячи з розрахунків, нами запропоновано створення кластеру сільськогосподарських підприємств у вигляді асоціації сільськогосподарських підприємств Чернівецької області для забезпечення державно-приватного партнерства. Також створення такої асоціації допоможе українським виробникам сільськогосподарської продукції в майбутньому знайти партнерів з ЄС. Основними завданнями асоціації будуть:

- розвиток інформаційного поля між підприємцями України та ЄС;
- пошук та створення бази даних виробників агропромислової продукції за групами товарів та потужності їх виробництва;
- створення законодавчого поля країн ЄС та України.

Тому тільки створення кластеру сільськогосподарських підприємств надасть можливість ефективності розвитку системи державно-приватного партнерства українських сільськогосподарських підприємств та в майбутньому допоможе розвивати економічну співпрацю з країнами ЄС за умови домовленості про асоціацію з ЄС.

Вікторія Вудвуд, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРУ З ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ, НАПОЇВ ТА ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Необхідність підвищення економічної ефективності господарств ставить перед регіонами нові завдання, перш за все, пов'язані з вибором конкурентоспроможної моделі регіональної економіки, що дозволяє максимально використовувати існуючий ресурсний, у тому числі й інноваційний, потенціал. Отже, під час розроблення нової інноваційної політики регіонів стає актуальним використання кластерного підходу, основу якого складають методи формування конкурентних переваг, розроблені Майклом Портером. Кластерний підхід полягає у створенні інтегрованої схеми, що складається з підприємств, організацій, установ, які виконують різні функції, але об'єднані однією метою, спрямованою на кінцевий результат – випуск конкурентоспроможної продукції.

Зрозуміло, що поява кластерів сприятиме росту продуктивності та інноваційній активності підприємств, які входять до складу кластера, а також підвищенню інтенсивності розвитку малого і середнього бізнесу, активізації залучення інвестицій, забезпеченню прискореного соціально-економічного розвитку регіонів розміщення кластерів, що в кінцевому підсумку дозволить збільшити кількість робочих місць, підвищити заробітну плату та збагатити надходження до бюджетів усіх рівнів, в цілому підвищити стійкість та конкурентоспроможність економіки регіонів.

Попри зростаючий інтерес до нових виробничих систем та здійснену низку заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності України та її окремих регіонів, кількість кластерів в Україні збільшується повільно. Це обумовлено низкою факторів: відсутність нормативного визначення «кластера», його видів, комплексу заходів щодо створення кластерів в Україні; відсутність достатнього інформаційного забезпечення, створення та функціонування кластерів в Україні; недостатня зацікавленість малих та середніх підприємств об'єднуватись у великі виробничі системи; невеликий досвід функціонування кластерів в Україні; відсутність інвесторів у зв'язку з інвестиційною непривабливістю регіонів [4].

На сьогодні лише невелика кількість підприємств в Україні проходять або пройшли стадію неформальної кластеризації. Проте тільки усвідомлене створення кластерів дозволяє повною мірою використати та забезпечити конкурентні переваги кластерів.

Необхідно зазначити, що на даний час в Україні відсутня чітко регламентована методика визначення можливості кластерного утворення та розрахунку показників їх ефективності.

На думку В. П. Ільчук, В. І. Гавриленко та І. В. Лисенко механізм створення промислового кластера ґрунтується на територіальних, технологічних та інших засадах виникнення та розвитку організаційно-економічних та технологічних зв'язків виробничих підприємств, акумулює інноваційно-технологічний та виробничий потенціал всіх його учасників, забезпечує якісно нові можливості у створенні, виробництві та реалізації конкурентоспроможної продукції. Аналіз існуючих організаційно-економічних зв'язків деяких виробничих підприємств дає змогу виявити певні ознаки зародження виробничих кластерів. Але точне визначення меж виробничого кластера виявляє проблему системного аналізу зв'язків підприємств між собою, які утворюють кластер та зв'язків кластера з зовнішнім середовищем [3].

Герашенко В. та Оксенюк В. для виявлення перспективних кластерів у своєму регіоні наводять перелік питань Іфора Фоукс-Вільямса, світового експерта з бізнес-кластерів, на які необхідно шукати відповідь:

1. Чи характерна для цієї території концентрація фірм зі схожою спеціалізацією?

2. Якщо так, то чи є вона значно вищою, ніж у сусідніх регіонах?

3. Ядрова спеціалізація в концентрації фірм виражена чітко?

4. Компанії, що базуються на цій території, продають свої товари/послуги в інші регіони?

5. Чи є постачальники устаткування і сировини?

6. Державні установи, університети, дослідницькі центри, асоціації, що працюють у цьому регіоні, пов'язані з його ядровою спеціалізацією? Як вони співпрацюють з бізнесом?

7. Люди, що проживають на інших територіях, можуть чітко стверджувати, що цей регіон відомий своєю ядровою спеціалізацією? [1].

Для визначення можливостей реалізації нових економічних пріоритетів (кластерів) у харчовій промисловості Чернівецької області проаналізуємо загальновідомі показники регіональної економіки, результати обчислення яких наведено в табл.1.

Зростання коефіцієнтів та їх величина, якщо вона більше одиниці, свідчить про потенціал можливостей для створення кластеру у цьому регіоні.

За даними таблиці видно, що, на жаль, протягом всіх досліджуваних періодів значення коефіцієнтів душевого виробництва та коефіцієнтів експортної орієнтованості не перевищує одиниці, а коефіцієнти локалізації та спеціалізації виробництва (реалізації), хоч і мали величину більше одиниці у періоді з 2010 по 2014 роки, в звітному році також знизились і стали менше 1.

Таблиця 1

Динаміка показників ефективності кластеру з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у Чернівецькій області за 2010-2015 р.*

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Коефіцієнт локалізації	1,429	1,490	1,031	0,911	1,01	0,933
Коефіцієнт душевого виробництва	0,22	0,238	0,164	0,141	0,17	0,169
Коефіцієнт експортної орієнтованості виробництва (реалізації)	0,058	0,089	0,058	0,070	0,095	0,089
Коефіцієнт спеціалізації виробництва (реалізації)	1,429	1,490	1,031	0,911	1,01	0,933

*Джерело: розраховано автором за даними Головного управління статистики про обсяги реалізованої промислової продукції в Чернівецькій області [2].

Отже, проведені розрахунки та визначені показники, на жаль, засвідчують низьку ймовірність та результативність процесу кластеризації, тому рекомендувати створення кластеру у сфері виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у Чернівецькій області на сьогодні не можна.

Список використаних джерел:

1. Герашенко В. Я і середовище, або як запустити зміни в регіоні [Електронний ресурс] / Оксенюк В., Герашенко В. – Режим доступу: <http://innovations.com.ua/ua/articles/op-manage/19402/ya-i-seredovishe-abo-yak-zapustiti-zmini-v-regioni>
2. Головне управління статистики Чернівецької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>
3. Ільчук В. П. Виробничі кластери розвитку конкурентоспроможності економіки регіону [Електронний ресурс] / Ільчук В. П., Гавриленко Н. І., Лисенко І. В. – Режим доступу: http://www.nbu.v.gov.ua/old_jm/soc_gum/vcndtu/2009_39/4.htm
4. Концепція створення кластерів в Україні (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://biznes.od.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=499&Itemid=33

Наталія Гнатишина, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КЛАСТЕРУ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Українська легка промисловість сьогодні є потужним багатогалузевим комплексом з виробництва товарів народного споживання, який орієнтується насамперед на кінцевого споживача. У 2015 році у галузі функціонувало 2765 підприємств, що забезпечували робочими місцями понад 80 тис. працівників. Станом на кінець 2016 року у Чернівецькій області функціонувало всього 19 підприємств легкої промисловості. Це становить близько 0,7% у загальній кількості підприємств галузі [1].

На сьогодні основна проблема української легкої промисловості – відсутність українських тканин. Це ставить більшість виробників у залежність від імпорту, а отже, і від курсу валюти. Тому дехто закуповує дешевші тканини, щоб стримати ціну. А переважна більшість підприємств, що займається пошиттям одягу, взагалі працює на давальницькій сировині. Ті

фабрики з виробництва тканин, які функціонували у недалекому минулому, уже практично припинили існування. Тож виробництво одягу та взуття в Україні начебто зростає, але практично повністю на основі закупленої за кордоном сировини. Навіть фурнітуру (гудзики, нитки) доводиться імпортувати. За даними Асоціації «Укрлегпром», українські швейні підприємства забезпечені власними тканинами та трикотажним полотном лише на 10% [2]. Втратилась ціла ланка сільського господарства, зокрема вирощування та переробка льону, вирощування овець та функціонування ферм з виготовлення шовку-сирцю. Також в Україні працює дуже мало підприємств, які виготовляють штучні та синтетичні волокна. У Чернівецькій області функціонує лише 1 підприємство, що запатентувало нову технологію виробництва волокна нового типу, яке використовується для виготовлення ковдр [1].

Ще однією проблемою функціонування легкої промисловості в сучасних умовах є те, що у цю галузь важко залучити інвестиції, оскільки в Україні відсутній нормально функціонуючий ринок збуту. Адже одяг не є предметом першої необхідності, його купують під настрій, а в даний час український ринок обмежений низькою купівельною спроможністю споживачів [2].

Зважаючи на це, в умовах динамічних економічних змін, що відбуваються на фоні широкомасштабних загальносвітових інтеграційних процесів, в яких українські підприємства змушені вести конкурентну боротьбу на ринку не тільки між собою, але і з зарубіжними виробниками, неминучою складовою діяльності економічних суб'єктів є ведення активної інноваційної діяльності.

Сьогодні для України загалом та Чернівецької області зокрема важливо позбутися збиткових виробництв, прискорити технічне оновлення діючих компаній, забезпечити створення ефективних високорентабельних підприємств, що випускають конкурентоспроможну за якісно-ціновими параметрами продукцію, котра відповідає міжнародним стандартам. Майбутнє належить висококомплікованим підприємствам, на яких може бути досягнута висока продуктивність при низьких витратах праці.

Актуальним напрямом, що забезпечує удосконалення територіальної і організаційної форми розвитку підприємств легкої промисловості і зростання їх конкурентоспроможності, є формування інноваційних регіональних кластерів. Кластерний підхід включає створення на його території високоефективних комплексних утворень, що інтегрують в єдиний комплекс більшість системоутворюючих підприємств регіону, науково-дослідних центрів, вузів та інших організацій, які взаємодоповнюють один одного в досягненні системних загальноекономічного, бюджетного і соціального ефектів [3, с. 73].

З огляду на вищезазначені проблеми розвитку легкої промисловості, пропонується створення інноваційного кластеру легкої промисловості у Чернівецькій області, перш за все для вирішення проблем галузі та ведення активної інноваційної діяльності, забезпечення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

В інноваційному кластері розробка і виробництво інноваційної продукції – це процес узгодженої діяльності, взаємодія цілої низки господарських

суб'єктів: науково-дослідних і дослідно-конструкторських організацій, виробництв з виготовлення експериментальних зразків нової техніки та нових видів продукції (від волокон до готового одягу); організацій, що забезпечують просування нових продуктів і послуг на ринок на всіх етапах, від аналізу перспективних потребної на стадії НДДКР, до освоєння нових сегментів ринку на стадії серійного випуску [3, с. 74].

Кожен з перерахованих вище учасників інноваційного кластеру, в загальному випадку, буде пов'язаний з групою суб'єктів, що забезпечують виробництво інноваційного продукту сировиною і матеріалами, комплектуючими, необхідним виробничим обладнанням, якщо інноваційне виробництво передбачає нові технологічні рішення, інформаційне забезпечення і т. п.

Для ефективного розвитку інноваційних кластерів важливою є реалізація інноваційного потенціалу малого та середнього наукомісткого бізнесу на основі створення об'єктів високорозвинутої інноваційної інфраструктури, до яких можуть бути віднесені технопарки, техноцентри і бізнес-інкубатори [4]. Тому ми пропонуємо створення профільного технопарку легкої промисловості як інструменту розвитку інноваційного кластеру, який виступає в ролі ядра об'єкта інноваційної інфраструктури.

Створення такої інноваційної зони легкої промисловості (технопарку) в Чернівецькій області може мати спеціальну структуру, в якій будуть об'єднані науково-дослідні інститути, об'єкти індустрії, ділові центри, виставкові майданчики, навчальні заклади, а також обслуговуючі об'єкти: засоби транспорту, під'їзні шляхи, охорона тощо.

Звісно, для реалізації даного кластеру необхідно створення економічного середовища, що сприятиме задоволенню комерційних, соціальних і загальноекономічних інтересів її учасників, в ролі яких виступають: населення, суверенні господарські суб'єкти (бізнес-еліта, а також малий і середній бізнес) і регіональна адміністрація.

Таким чином, одним з найбільш ефективних механізмів щодо формування інноваційного кластеру легкої промисловості є створення профільного технопарку як необхідної умови для ефективного використання науково-технічного потенціалу, матеріальних і фінансових ресурсів, що спрямовуються на створення наукоємних ресурсозберігаючих технологій і принципово нових видів продукції та в цілому інноваційного розвитку економіки регіону.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
2. Одяг Made in Ukraine: тканина турецька, гудзики китайські [Електронний ресурс] // Високий замок online. – Режим доступу: <http://wz.lviv.ua/economics/139912-odiah-made-in-ukraine-tkanynaturetska-gudzyky-kytayski>
3. Миронова В.И. Формирование инновационного кластера предприятия легкой промышленности на основе профильного технопарка как инструмента эффективной формы организационного развития / В.И. Миронова, С.Г. Молчанова // Научно-практический журнал «Инновации». – СПб., 2013. – №2 (172). – С. 73-77.
4. Борисоглебская Л.Н. Формирование инновационных кластеров на основе классификации технопарков для обеспечения конкурентоспособности развития региона / Л.Н. Борисоглебская, А.А. Мальцева, И.З. Глебова // Региональная экономика: теория и практика. – 2011. – №1 (184). – С. 14-20.

Любов Гут, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ОБҐРУНТУВАННЯ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ УТВОРЕНЬ (НА ПРИКЛАДІ ДЕРЕВООБРОБНОЇ, ПАПЕРОВОЇ ТА ПОЛІГРАФІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ КАРПАТСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ)

Кластер в економіці — це галузеве, територіальне та добровільне об'єднання підприємницьких структур, які тісно співпрацюють із науковими (освітніми) установами, громадськими організаціями та органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції і сприяння економічному розвитку регіону. Однак на даний час зусилля влади, науки та бізнесу стосовно кластерних засад розвитку регіональної економіки гальмується через відсутність налагодженої взаємодії між зазначеними суб'єктами та недовіру один до одного та підсилюється відсутністю нормативного визначення кластера, його видів, комплексу заходів щодо створення кластерів в Україні; недостатнім інформаційним забезпеченням створення та функціонування кластерів в Україні; слабкою зацікавленістю малих та середніх підприємств об'єднуватися у великі виробничі системи; відсутністю інвесторів у зв'язку з низькою інвестиційною привабливістю регіонів [1, с.36].

Вивчення закордонного та вітчизняного досвіду функціонування кластерів у деревообробній промисловості показало, що:

- у Словенії успішно функціонує кластер деревообробки, який об'єднує підприємства лісової, деревообробної промисловості та найбільші дослідницькі інститути у лісовому секторі, які реалізують науково-дослідні проекти і завдяки кооперації та об'єднанню усіх компонентів виробничого процесу від постачальників сировини до споживачів кінцевого продукту, включаючи сферу обслуговування, а також представників науки, сприяють зміцненню конкурентних позицій членів кластера на національному ринку. Продукція кластеру включає практично всі види продукції: напівфабрикати, будівельну арматуру, фурнітуру до меблів;

- у Фінляндії кластер охоплює виробництво деревини та продуктів її переробки, паперу, меблів поліграфічного та пов'язаного з ним обладнання, сприяє розвитку обслуговуючих виробництв (машинного обладнання, виробництва паперу, целюлози, лісохімічні та поліграфічні виробництва) та інфраструктури (науково-дослідні інститути, університети, консалтингові фірми);

- у Швеції кластер у целюлозно-паперовому секторі поширюється на обладнання в сфері деревообробки і виробництва паперу;

- в Австрії спрямований на виробництво дерев'яних меблів, в Угорщині – на виробництво продукції деревообробної промисловості;

- в Україні Львівський кластер деревообробки та меблевого виробництва (ДОМВ) [2] заснований у 2010 році як об'єднання деревообробних та меблевих підприємств, які працюють з деревиною у Західній Україні, спрямований на:

➤ розширення ринків збуту продукції компаній-членів та ринків продукції з деревини загалом за рахунок пошуку нових партнерів для залучення до процесу налагодження прозорості в лісозаготівлях; організації аналізів енерго- та ресурсоефективності для деревообробних та меблевих підприємств Західної України;

➤ впровадження нової продукції, покращення технологій та реалізація інноваційних проектів шляхом співпраці з профільними навчальними закладами та науково-дослідницькими організаціями у спільних проектах;

➤ підвищення компетенцій працівників та розширення доступу до людського капіталу шляхом організації навчальних заходів для компаній-членів та наближення підготовки фахівців вищими навчальними закладами до потреб компаній-членів;

➤ налагодження співпраці з державними органами влади.

У 2013 р. за ініціативи Асоціації деревообробників Буковини та за підтримки GIZ Ukraine узгоджена концепція кластеру деревообробки в Чернівецькій області, яка націлена на втілення конкретних заходів зі створення деревообробного кластеру у Чернівецькій області.

З метою обґрунтування доцільності формування кластерних утворень у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості Карпатського економічного району нами розраховані коефіцієнти локалізації в областях Карпатського економічного регіону за 2010-2015 роки на основі даних про обсяги випуску валової продукції у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості та валовому регіональному і внутрішньому продуктах (табл. 1).

Таблиця 1

Коефіцієнти локалізації у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості Карпатського економічного району за 2010-2015 роки

Області	Роки						2015 до 2010, +/-
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Закарпатська область	2,322	2,248	2,246	1,916	1,710	3,388	1,066
Івано-Франківська область	6,807	8,286	7,284	6,418	6,865	6,810	0,003
Львівська область	2,567	2,679	2,625	2,432	2,172	2,352	-0,215
Чернівецька область	1,656	1,534	1,530	1,466	1,541	1,666	0,01
Всього по областях	3,312	3,532	3,353	3,072	2,893	3,265	-0,047

Проведені розрахунки підтверджують доцільність формування кластерів у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості в Івано-Франківській (6,810), Закарпатській (3,388), Львівській (2,352) та Чернівецькій областях (1,666).

Щодо коефіцієнта виробництва виробів з деревини, паперу та продукції поліграфічної промисловості на душу населення в областях Карпатського економічного району за 2010-2015 роки (табл. 2), то аналіз показав, що тенденція його росту є характерною для всіх областей.

Таблиця 2

Коефіцієнти виробництва виробів з деревини, паперу та продукції поліграфічної промисловості на душу населення в областях Карпатського економічного району за 2010-2015 роки

Області Карпатського регіону	Роки						2015 до 2010, %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Закарпатська область	0,513	0,543	0,535	0,514	0,503	0,897	174,8
Івано-Франківська область	2,043	2,376	2,190	2,160	2,236	2,195	107,5
Львівська область	1,284	1,497	1,484	1,415	1,365	1,405	109,4
Чернівецька область	0,255	0,245	0,243	0,228	0,259	0,274	107,4
Всього по областях	1,145	1,314	1,264	1,221	1,219	1,310	114,4

В областях, де значення коефіцієнта перевищують 1,0, характерний рівномірний і пропорційний розподіл населення і розподіл підприємств деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості і це означає, що у Івано-Франківській та Львівській областях доцільно створювати кластери у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості. Так, коефіцієнти виробництва виробів з деревини, паперу та продукції поліграфічної промисловості на душу населення у Івано-Франківській області склав у 2015 році 2,195 та у Львівській області – 1,405.

Отже, кластерний метод організації економіки сьогодні є одним із найбільш ефективних способів забезпечення самодостатності регіональних економічних систем, оскільки вони дозволяють оптимально поєднувати процеси кооперації та спеціалізації, тим самим створюючи необхідні умови для підвищення стійкості вітчизняних виробників деревообробної продукції та випуску ними конкурентоспроможної продукції. Ми вважаємо, що впровадження моделі кластерної організації у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості у Івано-Франківській та Львівській областях Карпатського економічного району дасть можливість підприємствам набути більш потужного виробничо-ринкового потенціалу та здійснити перехід галузі від експортно-сировинного до інноваційного типу розвитку.

Список використаних джерел:

1. Ігнатюк А. І. Галузеві ринки: теорія, практика, напрямки регулювання : монографія / А. І. Ігнатюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – С. 35-36.
2. Кластер деревообробки та меблевого виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.domv.lviv.ua](http://www.domv.lviv.ua).
3. Купчак П. М. Перспективи розвитку деревообробної галузі України / П. М. Купчак // Ефективна економіка. – 2014. – № 11. – С. 57-65.

Ігорь Журович, магистрант,
Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

ФОРМИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ КЛАСТЕРОВ КАК ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

Переход к инновационному развитию экономики регионов характеризуется усилением роли научных знаний и инноваций, а также наличием развитой инновационной инфраструктуры. При этом инновационное развитие экономики предполагает формирование направлений развития отраслей и предприятий государства на основе инноваций, обеспечивающих устойчивый экономический рост и повышение конкурентоспособности предприятий региона.

Важным процессом в формировании этих направлений является кластеризация, под которой понимается группировка или разбиение множества объектов на непересекающиеся подмножества, кластеры, состоящие из схожих объектов. Относительно регионального развития кластер представляет собой сконцентрированную на определенной территории группу взаимосвязанных организаций, взаимодополняющих друг друга и усиливающих конкурентные преимущества отдельных компаний и кластера в целом. Он обладает свойствами взаимной конкуренции и кооперации компаний-участников, формирования уникальных компетенций региона и концентрации предприятий на определенной территории.

Использование кластерного подхода основывается на учете положительных синергетических эффектов региональной агломерации, т.е. близости потребителя и производителя, сетевых эффектах и диффузии знаний и умений за счет миграции персонала и выделения бизнеса. При этом немаловажным является то, что границы между секторами и видами деятельности отсутствуют и все они рассматриваются во взаимосвязи.

Помимо этого кластер открывает ряд преимуществ:

– для администраций: увеличивается количество налогоплательщиков и налогооблагаемая база (центры управления малым и средним бизнесом, как правило, находятся на той же территории, что и сам бизнес, в отличие от вертикальных корпораций), появляется удобный инструмент для взаимодействия с бизнесом, снижается зависимость от отдельных бизнес-групп, появляются основания для диверсификации экономического развития территории;

– для бизнеса: улучшается кадровая инфраструктура; появляется инфраструктура для исследований и разработок; снижаются издержки; появляются возможности для более успешного выхода на международные рынки.

Схематично модель регионального кластера представлена на рисунке 1.

Региональное экономическое развитие на основе стимулирования кластеров предполагает инициативу и совместные усилия бизнеса и администраций. Роли, которые должны играть администрация и бизнес при развитии отраслевых кластеров, разные, но взаимодополняющие. Роль

адміністрації може состояти в підтримці і ініціюванні процесів активації кластерів. Регіональні адміністрації практично завжди сильно вовлечені в діяльність бізнесу. Бізнес же часто оказує сильне впливання на адміністрацію. По тому особливо важно участь адміністрації в кластерних совещаннях і прийнятті рішень, касаючихся розвитку кластерів.

Рис. 1. Обобщенная модель регионального кластера

Так же существует высокоэффективный способ стимулирования кластеров, который есть у администраций, – целевые программы. Они могут оказать существенное влияние на развитие кластера. Администрация может проводить активную работу в построении взаимодействия между различными субъектами развития кластера, а также заниматься урегулированием различных вопросов кластера между другими уровнями власти.

Кластер предполагает горизонтальную структуру, хотя в последнее время получило активное распространение мнение о том, что наиболее естественной и перспективной формой организации и развития бизнеса в Республике Беларусь являются вертикально интегрированные бизнес-группы.

При этом роль административного ресурса должна заключаться в том, чтобы грамотно использовать интерес малого, среднего и крупного бизнеса и способствовать созданию кластеров вокруг основных локомотивов регионального бизнеса. В этом случае крупные компании выполняют роль ядра кластера, а малые и средние предприятия, которые развиваются ускоренными темпами вокруг этих локомотивов, становятся важным налогоплательщиком и основным источником развития территории.

Таким образом, главным преимуществом, которое дают кластеры, выступает возможность развития бизнеса и региона не по инерции, а по намеченной стратегии. При этом важно понимать, что кластеры, как и любая другая методика, могут принести результаты только тогда, когда они вписаны в более широкий контекст стратегий регионального развития.

Список использованных источников:

1. Бериков В. С. Современные тенденции в кластерном анализе / Бериков В. С., Лбов Г. С. // Всероссийский конкурсный отбор обзорно-аналитических статей по приоритетному направлению «ИТС». – М., 2012.
2. Николаев М. В. Кластерная концепция эффективной интеграции регионов в глобальную экономику [Электронный ресурс] / Николаев М. В. – Режим доступа: <http://www.m-ecopomy.ru>
3. Ляпина С.Ю. Управление рисками в инновационной деятельности / С.Ю. Ляпина, М.В. Грачева. – М. : Юнити-Дана, 2012. – 351 с.
4. Медведев В. П. Инновации как средство обеспечения конкурентоспособности организации / В. П. Медведев. – М. : Магистр, 2011. – 160 с.

Андрій Кругляно, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

**ФОРМУВАННЯ НОВОГО ТИПУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ПІДПРИЄМСТВОМ У ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ**

Світові економічні тенденції до зростання рівня конкуренції, трансформаційні процеси світової економіки у поєднанні з глибокими кризовими явищами в Україні у сфері вітчизняної економіки, відсутність прогнозованих системних реформ, погіршення конкурентоспроможності українських підприємств як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках тощо вимагає адекватної уваги з боку керівників та власників таких підприємств, які ставлять за мету не просто виживання, але й розвиток за таких умов.

Особливими умовами функціонування таких підприємств характеризуються прикордонні регіони, в економічному середовищі яких суттєво відчувається вплив сусідніх держав, їхніх економік, їхніх підприємств, їхніх підходів до ведення бізнесу тощо.

Внаслідок зазначених процесів при відсутності ефективного державного регулювання у сфері функціонування ринку та адаптації його до кращих зразків ринкової економіки передових країн світу вітчизняні підприємства переважно еволюційно, під тиском обставин змінюють формат своєї діяльності, адаптуючи її до умов сьогодення, наслідуючи (часто – просто копіюючи) успішні приклади підприємств сусідніх країн, з якими безпосередньо контактують як партнери чи конкуренти.

Така ситуація вимагає вирішення вищим менеджментом та/або власниками підприємств, а також науковців-фахівців низки проблем у наступних напрямках:

- осучаснення принципів стратегічного управління в цілому та специфічних принципів (залежно від галузевих, регіональних особливостей діяльності підприємств) [див. напр. 1];
- активізація запровадження сучасних моделей стратегічного управління підприємствами на основі колективних взаємодій керівників підприємств, які розробляють і приймають стратегічні рішення з персоналом, який буде ці рішення впроваджувати у практику при одночасній всебічній підтримці процесів самоорганізації підприємств [2];
- формування «центрів адаптації» діючих підприємств під нові формати діяльності, які б відповідали зазначеним вище ознакам (це можуть

бути як фізичні адаптаційно-консультаційні центри, так і центри засновані на онлайн-інтернет-технологіях).

Фактично формування нового для більшості підприємств формату господарської діяльності представляє собою реінжиніринг бізнес-процесів з врахуванням специфіки середовища діяльності у прикордонних регіонах.

Осучаснення принципів стратегічного управління можна розглядати у двох аспектах. Перший – глобальний, що полягає у наступному. Базові принципи сформувалися приблизно століття тому і суттєво з тих пір не змінювалися при кардинальній зміні підприємницького середовища, рості конкурентності, динамізмі ділових процесів, глобалізації, техніко-технологічних, правових та інших новацій. Другий – локальний, притаманний окремим транскордонним локаціям. Специфіка функціонування підприємницького середовища у прикордонних регіонах характеризується своїми автентичними особливостями бізнес-процесів (психологічних, економічних, юридичних, ментальних, демографічних, системних тощо), а отже, застосуванням особливих підходів до господарювання в таких умовах.

Активізація використання сучасних моделей стратегічного управління підприємствами прикордонних регіонів вимагає формування нових типів економічних утворень на засадах зазначених особливостей. Такі моделі управління мають характеризуватися значною увагою топ-менеджменту не лише до розробки стратегій, але й залучення до процесу генерування стратегічних альтернатив, процесу розробки програм/планів реалізації стратегій тих працівників, які безпосередньо братимуть участь у цій реалізації, які мають досвід «прикордонного спілкування» з клієнтами, постачальниками, іншими контрагентами підприємства. Крім того, часто життєвий економічний досвід таких працівників значно перевищує такий досвід самого підприємства, тому ігнорувати сукупність індивідуальних потенціалів персоналу буде для бізнесу підприємства економічно неграмотно.

Зазначимо, що такі утворення можуть носити як суто внутрішній характер, тобто формуватися всередині окремо взятих підприємств як певні центри активності, кризові центри, центри інновацій тощо, так і зовнішній – як об'єднання підприємств у асоціації, кооперативні форми, або як інституційні інфраструктурні утворення, що ініційовані не підприємницькими структурами. Такі структури можуть функціонувати на базі діючих утворень або як новостворені «центри адаптації».

Системне застосування окреслених підходів враховує специфіку господарських процесів у прикордонних регіонах та одночасно дає простір для моделювання стратегічного управління підприємствами, що ведуть свій бізнес за інших, неприкордонних, специфічних умов, наприклад, галузевих, загальноекономічних тощо.

Список використаних джерел:

1. Яркіна Н. М. Управління підприємством як економічна категорія (теоретичні аспекти) [Електронний ресурс] / Н. М. Яркіна // Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво. – 2014. – № 1. – С. 130-136. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2014_1_26

2. Ігнат'єва І. А. Методологічні основи стратегічного управління підприємством [Текст] : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.06.01 / Ігнат'єва Ірина Анатоліївна ; Національний ун-т харчових технологій. – К., 2006. – 38 с.

Igor Kulakov, Leila Kulakova,
Brest State Technical University,
Brest, Belarus

TRANS-BORDER CONSTRUCTION CLUSTERS: PROSPECTS OF DEVELOPMENT (BELARUS-UKRAINE-POLAND)

Having in mind the border territories of Belarus, Poland and Ukraine, it is necessary to state the existence of joint ventures, traditional long-term cultural and scientific ties of residents of neighboring countries, their intention to have a common infrastructure, including innovating informational, trading and financial, scientific and educational, engineering, transportation and logistics, etc.

Since May 1998, the Brest region is a member of trans-border association "Euroregion "Bug", which also includes Lublin voivodeship of Poland and Volyn region of Ukraine.

The study and analysis of the economic potential of the above-mentioned neighboring territories make it possible to draw a conclusion on the prospects of creating a trans-border cluster in the construction industry. The arguments are modern European technologies and building materials in Poland, the significant construction capacities of Belarus and the receptive internal market of Ukraine, taking into account the necessity of building renovation after the political conflict and cheap labor.

If we consider the key "growing point" of trans-border construction cluster, let's say, Brest, so significant opportunities for the implementation of this innovative project can be the following:

- Over 500 enterprises with foreign investments are registered in the Brest region. The first three places in the number of joint and foreign enterprises in the region are divided by Poland, Germany and Russia.
- The region has a large number of highly skilled labor up to provide a high level of efficiency, if provided progressive technologies and good production management.
- According to the data of National Statistical Committee of the Republic of Belarus from 01.01.2014, there were registered 1159 legal entities in construction industry, which are different forms of ownership and size of establishment. Among the others, the biggest players in this market are GRPUPE "Brestobselstroy Association", OAO "Building Trest No. 8", KUP "Brestzhilstroy", OAO "Polesiezhilstroy". In our opinion, the GRPPUP "Brestobselstroy Association" or OAO "Building Trest No. 8" could well rise to the role of "growth centers" of a trans-border construction cluster.
- There is a well-developed transport infrastructure in the region. Brest railway junction is one of the largest in Central Europe and fully cover the transit of the CIS countries to the countries of Western Europe on the Moscow, Bryansk and St. Petersburg routes. Critical importance has the vehicular transit corridor "M-1 / E30": Berlin – Warsaw – Brest – Minsk – Moscow. Branching network of railways and highways makes it possible to carry out a large number of transit cargo transportation through the region (about 80% of CIS countries' land exports to Western Europe).

• There are 4 state higher educational establishments in Brest region, 29 scientific-research, design, planning and surveying institutions and organizations. Besides, there are:

— Technological cluster BOKUP "Research and technology implementation center";

— Science and technology Park at LLC "Brest Innovation Business Center".

The scientific potential of the region is oriented, mainly, to applied researches. The universities are engaged in research in the field of biology, disposal of sewage, the development of new types of building materials.

"Brest State Technical University", which grew out of the Institution of Civil Engineering, was founded on 1st of April, 1966. At the university, highly skilled workers are trained in many technical specialties, among which are constructors, architects, IT engineers and many others. The "Brest State Technical University" is actively involved in the transfer, promotion and commercialization of scientific, technical and innovative developments of teaching staff, candidates and students.

Purposefully this activity in the university is carried out by the following units:

— Research unit;

— Department of Innovation and Intellectual Property management;

— Testing center.

The partners of BrSTU in promotion of developments and innovations are: Brest Regional Executive Committee; BKUP "Center for the introduction of scientific and technical developments"; OAO "Brest Science and Technology Park"; Scientific and technological park BNTU "Polytechnic"; LLC "Startup Technologies"; Brest Radio Engineering Plant; ChPTUP "Plasma Service"; Information marketing hub of the Ministry of Education of the Republic of Belarus.

• In addition, insurance, logistics, consulting, audit, financial and credit organizations successfully operate in the Brest region. Comprehensive assistance and support in creating a trans-border construction cluster can be expected from the Oblast Government, City administration, the Brest branch of the Belarusian Chamber of Commerce and Industry, the Brest branch of the OAO "Belarusian Universal Commodity Exchange".

So, in summary, we believe that there is a strong background for creating a trans-border construction cluster capable of uniting efforts, resources and technologies of three neighboring territories at present time, namely, Brest Region (Belarus), Lublin Voivodeship (Poland) and Volyn Region (Ukraine). The matter depends on enforceability of such projects and, of course, political will.

Bibliography:

1. On the approval of the concept of the formation and development of innovation-industrial clusters in the Republic of Belarus and measures for its implementation, Resolution of the Council of Ministers of the Republic of Belarus on January 16, 2014 No. 27, The National Legal Internet Portal of the Republic of Belarus. Available at: <http://www.pravo.by> (Accessed 9.03.2017).

2. Brest Region in figures, 2016. Statistical compilation, Internet site of the Main Statistical Office of the Brest Region. Available at: http://brest.belstat.gov.by/bgd/public_compilation?id=98 (Accessed 9.03.2017).

Monika Jaworska,
Damian Kocot,
Суспільна академія наук,
м. Краків, Польща

МІЖОРГАНІЗАЦІЙНІ ВІДНОСИНИ ЯК ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ СТРУКТУР НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Міжорганізаційні відносини між незалежними органами розглядаються сьогодні як одна з найбільш важливих тенденцій розвитку механізмів створення конкурентоспроможності підприємств. У науці управління і теорії організації існує кілька концепцій, які підкреслюють особливу важливість міжорганізаційної співпраці (до них відносяться також управління мережею і управління проектами), а також роботи, пов'язані з новими організаційними формами (такими як кластери, партнерства, мережі або союзи). У міжорганізаційних відносинах набувають все більшої значущості переваги конкурентоспроможності і джерела вигідних результатів. Явище мережі стає ключовою категорією в науці управління. І, в свою чергу, практичні приклади міжустановних відносин вже не можна розглядати як повсякденне явище в економічній реальності. Ці відносини можуть бути як відносин між компаніями, співпраця між підприємствами і державним сектором, відносини між державними структурами, співпраця між компаніями та неурядовими організаціями, відносини між державними та неурядовими організаціями, відносини між самими неурядовими організаціями.

Загалом під взаємодією компаній розуміється будь-яка форма відносин між блоками даних, які використовуються для координації економічної діяльності. Ці посилання набувають різних форм, починаючи з ринку прямих контактів на основі довгострокових договірних відносин, для комплексних заходів, здійснюваних у рамках однієї компанії. За словами П. Томського, найширше розуміння взаємодії означає будь-які звіти компаній, що працюють на ринку: від несвідомих, випадкових або короткочасних до дуже близьких і міцних зв'язків [1].

Таким чином, можна сказати, що міжорганізаційні відносини включають взаємодію і співпрацю з метою реалізації цілей діяльності, в тому числі спільних. Це визначення містить мету дії, яка заснована на принципах взаємної вигоди та будь-якої діяльності щодо її здійснення.

У визначеннях мережевих організацій можна виділити внутрішні стосунки як систему взаємовідносин між організаціями, які в основному характеризуються горизонтальними зв'язками. Ці відносини дають можливість децентралізованого планування, децентралізованого доступу до ринків тощо.

У крос-організаційній мережі співпраці передують різні процеси. Одним з них є розвиток інтелектуального капіталу, знань та інформаційного потоку, який, в свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності як окремих компаній, так і всієї мережі компаній [2].

Організації партнерських мереж створюють супутні системні процеси. У їх формуванні важливу роль відіграє починання з ключових компетенцій в

сфері створення знань, особливо тих, що призводять до інноваційних рішень і проникають в інші мережеві об'єкти. Однією з цілей функціонування цього утворення є розподіл знань між учасниками мережі. Для інших цілей, зокрема для виконання завдань мережі, теж повинні використовуватися знання. Як наслідок цих заходів, зростає вартість мережі як ефекту синергії [3].

Ми можемо зробити висновок, що взаємодія підприємств в міжорганізаційних мережах сприяє генерації факторів управління, таких як інформація, знання, інтелектуальний капітал (включаючи людський капітал, соціальний капітал або внутрішній капітал), довіра та культурний фон. Окремо виділено культурний фактор щодо чіткого визначення в соціології та антропології для точного й однозначного використання в політичній науці, в тому числі міжстановних відносин. Другий фактор, а саме легка ідентифікація довіри, по суті, знаходиться у площині психології, в тому числі і соціальної психології. Інтелектуальний капітал розуміється найчастіше як компонент декількох частин, кількість цих частин і їх розуміння іноді відрізняються [4].

З метою визначення ролі та потенціалу міжорганізаційних відносин для українських підприємств проведено експериментальні дослідження, спрямовані на уточнення ролі побудови міжорганізаційних відносин в українських прикордонних регіонах. Їх мета полягала в тому, щоб показати, наскільки потенціал для розвитку підприємств передбачає міжорганізаційну співпрацю. Основна увага приділяється виявленню міжстановних відносин як джерела конкурентної переваги сучасних підприємств. Вона також підкреслює переваги існування міжорганізаційних відносин, які сприяють створенню конкурентних переваг сучасних підприємств [5].

Дослідження дозволили сформулювати такі тези:

1. Велика група українських компаній у прикордонних районах не планує співпрацювати з науково-дослідними установами.
2. Українські компанії не мають достатніх знань з питань, пов'язаних з вигодами міжорганізаційної співпраці.
3. Встановлення міжорганізаційних відносин посилює потенціал розвитку українських організацій.
4. Встановлення міжорганізаційних відносин призвело до зростання інновацій і конкурентоспроможності українських підприємств.

Встановлення міжорганізаційних відносин обстежених підприємств стало фактором для їх конкурентної переваги. Ці організації дають можливість залучити ресурси (матеріальні і нематеріальні активи), які неможливо було б самостійно отримати через недоступність їх всередині країни.

Список використаних джерел:

1. Borkowska B., Klimczak B. (1998). Współdziałanie przedsiębiorstw w świetle mikroekonomicznej teorii firmy. Współdziałanie strategiczne w gospodarce. Prace Naukowe AE we Wrocławiu, nr 786, Wrocław, s. 17.
2. Czakon W. (2012). Sieci w zarządzaniu strategicznym. Oficyna Wolters Kluwer, Warszawa, s. 13.
3. Macias J. (2009). Relacje międzyorganizacyjne jako nowy zasób strategiczny przedsiębiorstwa. "Przegląd Organizacji" nr 12, s. 28.
4. Tomski P. (2003). Interpretacja istoty i zakresu współdziałania przedsiębiorstw. W: Czarnota J.L., Moszkowicz M. (red.): W poszukiwaniu strategicznych przewag konkurencyjnych. Wydział Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa, s. 226.
5. Wiatrak A.P. Więzy międzyorganizacyjne. „Problemy zarządzania”.

Наталья Яцевич, к.э.н., доцент,
Олег Клюбко,

Белорусский торгово-экономический
университет потребительской кооперации,
г. Гомель, Республика Беларусь

РАЗВИТИЕ ТРАНСПОРТНО-ЛОГИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРИГРАНИЧНЫХ РЕГИОНОВ НА ОСНОВЕ РЕАЛИЗАЦИИ МЕХАНИЗМА ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА

В современных условиях очевидна необходимость эффективного развития транспортно-логистического потенциала приграничных регионов. Это обусловлено не только потребностями национальных экономик в полном и качественном удовлетворении спроса на транспортно-логистические услуги, но и особенностями геоэкономического положения приграничных территорий. С одной стороны, такие регионы занимают определенное периферийное положение в экономике страны, вследствие чего наблюдается рост транспортных расходов, сужение рынков сбыта и другие неблагоприятные тенденции. С другой стороны, приграничные регионы обладают высоким интеграционным потенциалом и широкими возможностями для трансграничного сотрудничества. Примером такого сотрудничества может быть создание еврорегионов, специфика которых заключается в использовании транзитного положения приграничных территорий, развитии коммуникаций, торговли и др. Поощрение еврорегионов как формы приграничного сотрудничества в целях сглаживания различий в уровнях социально-экономического развития территорий, развития приграничной инфраструктуры, совместного решения различных проблем отмечено в Законе Республики Беларусь от 14.11.2005 № 60-З «Об утверждении основных направлений внутренней и внешней политики Республики Беларусь» в качестве основного направления развития трансграничного сотрудничества.

Для развития транспортно-логистического потенциала Республики Беларусь, совершенствования инфраструктуры, необходимой для осуществления трансграничного партнерства, с нашей точки зрения, необходимо активно использовать механизм государственно-частного партнерства, что позволит обеспечить экономическое развитие транспортно-логистической сферы за счет привлечения дополнительных источников финансирования. Проблема реализации механизма государственно-частного партнерства в настоящее время в Беларуси является достаточно актуальной и востребованной, однако данный механизм пока не получил должного распространения и реализации на практике.

Под государственно-частным партнерством понимается юридически оформленное на определенный срок взаимовыгодное сотрудничество органов и организаций публичной власти и субъектов предпринимательства в отношении объектов, находящихся в сфере непосредственного государственного интереса и контроля [6, с. 32-33]. Этот инструмент применяется в том случае, если государство заинтересовано в привлечении

частних інвестицій і, в то жє время, в сохранении за собой права собственности на стратегически важные объекты. Особенностью государственно-частного партнерства являются равноправные отношения сторон партнерства, зафиксированные в форме договорных отношений.

В мировой практике государственно-частное партнерство широко применяется в сфере транспорта и транспортной инфраструктуры (авто- и железные дороги, порты, аэропорты), в частности, в форме строительства, эксплуатации и обслуживании систем мониторинга и управления движением, строительства и эксплуатации автомагистралей, терминалов аэропортов, а также во множестве других проектов, связанных со всеми видами транспорта.

Так, успешными примерами применения государственно-частного партнерства в транспортной сфере можно назвать опыт Китая при строительстве национальной магистральной системы скоростных дорог, Евротуннель под проливом Ла-Манш, Сиднейский портовый туннель, мост Конфедерации в Канаде, национальные аэропорты в Гамбурге и Варшаве, отдельные линии метрополитена в Лондоне и многие другие.

Стоит отметить, что самый большой объем операций государственно-частного партнерства в Европе приходится на транспортный сектор, который в 2016 г. составил 3,7 млрд. евро [7].

Для приграничных регионов развитие государственно-частного партнерства в транспортно-логистической сфере имеет особую актуальность, поскольку транспортная инфраструктура обеспечивает осуществление внешнеэкономической деятельности и приграничной торговли. Для развития приграничного сотрудничества актуальным будет координация взаимодействия стран на межрегиональном уровне по развитию государственно-частного партнерства. С нашей точки зрения, привлечение частных инвестиций в форме государственно-частного партнерства в улучшение транспортной и логистической инфраструктуры еврорегионов может внести свой вклад в налаживание эффективного межрегионального приграничного сотрудничества.

Таким образом, развитие транспортно-логистической инфраструктуры приграничных регионов, в том числе на основе механизма государственно-частного партнерства, будет способствовать повышению качества и доступности транспортных и логистических услуг, обеспечит повышение эффективности взаимовыгодного приграничного сотрудничества и международных связей. Кроме того, это позволит повысить взаимодействие органов власти и бизнеса.

Список использованных источников:

1. Бондарь Н.Н. Место государственно-частного партнерства в инвестиционном обеспечении развития отраслей экономики / Н.Н. Бондарь // Вестник ГГТУ им. П.О. Сухого. – 2012. – № 4. – С. 80–86.
2. Морозова О.В. Формирование устойчивой системы инфраструктурной безопасности транспортного комплекса / О.В. Морозова, Н.В. Яцевич // Проблемы и тенденции развития системы государственного, муниципального управления и регулирования экономики: матер. Междунар. заочн. науч.-практ. конф., Чебоксары, 2–3 июня 2015 г. / Чувашский гос. ун-т им. И.Н. Ульянова; редкол.: Н.В. Тумаланов [и др.]. – Чебоксары, 2015. – С. 100–105.
3. Об утверждении республиканской программы развития логистической системы и транзитного потенциала на 2016–2020 годы: утв. постановлением Совета Министров Респ. Беларусь № 560 от 18 июля 2016 г. [Электронный ресурс] / Консультант Плюс: Беларусь; ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2017.

*ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ
УТВОРЕНЬ У ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ*

4. Об утверждении основных направлений внутренней и внешней политики Республики Беларусь: Закон Респ. Беларусь № 60-3 от 14 нояб. 2005 г. [Электронный ресурс] // Консультант Плюс: Беларусь; ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2017.
5. Сняк Н.Г. Перспективы развития государственно-частного партнерства в Беларуси / Н.Г. Сняк, В.В. Валетко // Земля Беларуси. – 2008. – № 3. – С. 35–42.
6. Тур А.Н. Особенности формирования государственно-частного партнерства в Республике Беларусь / А.Н. Тур // Проблемы управления. – 2011. – № 2. – С. 31–36.
7. Market Update. Review of the European PPP Market in 2016. European Investment Bank. Available at: http://www.eib.org/epoc/resources/publications/epoc_market_update_2016_en (Accessed 06.03.2017).

Nelli Amarfi-Railean, PhD,
Alecu Russo Balti State University,
Balti, Republic Moldova

ESTIMATING THE ECONOMIC POTENTIAL OF ENTERPRISES IN CROSS BORDER AREAS THROUGH ADVANCED ANALYSIS

In the context of market economy relations, the diagnosis of enterprise economic activity is one of the basic functions of the decision-making system. Based on this diagnosis, the internal reserves of increasing the company functioning efficiency can be detected, which, in the activities carried out, is achieved by developing concrete measures that ensure an increase of the financial results, the production profitability indicators, the financial stability, the ability to pay and the credibility of the enterprise.

In this context, the current conditions of activity of the production units in cross border areas, determine the need for theoretical and practical changes in the examination methods of the results regarding the activities carried out, in order to become compatible for the market economy requirements.

Currently, in order to strengthen the economic potential of the enterprise it is not only necessary to appeal to sources of long-term loan, but to ensure sufficient own available resources, fact that may be possible only in conditions of a stable financial situation. Therefore, with the purpose of finding ways to improve the financial situation in priority, it is necessary to undertake a complex analysis of financial reports that will facilitate the estimation of enterprise operations and taking efficient decisions regarding the formation and distribution of financial resources and cash flows.

The financial situation of the enterprise depends primarily on the correctness and efficiency of investment of the financial resources into business assets.

The core issue for local and foreign analysts is to determine the quantitative and qualitative characteristics of the economic potential of the company at a specified date and to estimate its growth rate in the future. In this case, the following indicators are examined and estimated:

1. The profit of the management period until the taxation.
2. Revenues from sales.
3. The amount of the produced goods.
4. The amount of the sold goods.
5. The yield of the consumed materials.
6. The yield of the fixed means of production.
7. The yield of the labour force use.

This estimate is based on a systemic vision, on a complex analysis of the factors, on a quantitative and qualitative selection of the objective information.

The economic potential estimate through a complex analysis involves the examination of the following functional elements of the enterprise:

- The technical potential estimate.
- The production potential estimate.
- The quality and competitiveness estimate.
- The commercial potential estimate.

- The use of production factors estimate.
- The financial potential estimate [1].

On the basis of the estimate of these elements it is possible to highlight several indicators that can be divided in:

- a. Quantitative indicators.
- b. Technical-economic indicators.
- c. Qualitative indicators.

It is recommended that these indicators be compared with their optimal dimensions or with the dimensions obtained during the previous periods.

Therefore, the knowledge of the enterprise dimensions, of the revenues from the sales and of the efficient use of the resources allocated for the production and marketing process, allows us to create a general picture concerning the object of the evaluation.

The autochthonous analysts claim that the **enterprise economic potential estimate** consists of the acknowledgement of the condition of its technical-productive potential and of the production capacities. For this end, it is necessary to collect and to analyze the information regarding the existent technical potential for production (quantity, structure, value, physical and moral deterioration of the equipment) and regarding the evolution over time, the exploitation degree, the equipment and production installations maintenance and repair mode, the programs concerning the development, the modernization and the reorganization through investments, the production pursuit and management mode, the performance of the used technologies, the degree of production mechanization and automation, as well as the effects of the production process on the environment (the degree of pollution) [2, p. 147-153].

The enterprise human resources are analyzed within the **staff potential estimate** [2] under the following heads: quantitative, structural and qualitative, as well as the efficiency use of the labour force.

The quantitative, structural and qualitative work force analysis is characterized by the determination of the average on the staff number of employees, inclusively on categories of workers, the degree of qualification and studies, the maximum number of personnel under conditions of a certain level of production.

The efficiency use of labour force analysis involves the determination of the work productivity level for the whole enterprise, inclusively on categories of workers and on separate products, as well as the determination of the average salary level and its comparison with the average level on economy or with the level registered by similar enterprises.

The estimation of the financial potential is performed through two steps:

1. Analysis of Financial (Accounting) Statements– structural analysis and dynamic analysis of financial statements
2. Analysis of financial indicators - analysis of indicators of liquidity, payment capacity and financial stability.

In the specialized literature [4- 6] the complex estimation of the economic potential of the enterprise requires determining the profitability and return indicators. An important role in the economic potential estimation problem is given to the analysis of financial statements that include:

- the overall assessment of the financial situation and its changes during the reporting period;
- analysis of the financial results of the company and the efficiency of their management;
- analysis of the liquidity of assets and the payment capacity;
- analysis of enterprise stability and financial autonomy.

Another group of writers [6] doesn't regard the analysis of the financial statements of the company as an objective of estimating its economic potential, but consider the gathering of information for the implementation of actions aimed at improving this potential.

In addition to the above, we consider that the estimation of the economic potential of the enterprise should be performed using a limited system of analytical indicators, which are found in a logical well-defined compliance. Thus, we believe that the estimation method of the enterprise economic potential presents an applied interest based on the determination of the following three economic indicators:

1. Company patrimony at its balance value
2. Sales revenue
3. Profit for the management period.

In our opinion, the estimation of these indicators can be made not only on the basis of their absolute values but also on the basis of their relative ones, taking into account the need to conform the following conditions: the growth rate of the company assets should not exceed the growth rate of sales revenue, and the last one should not exceed the growth rate of profit for the management period before taxation.

$$I_{TA} < I_{VV} < I_{PPI} (\%); \quad 1)$$

where: I_{TA} – the growth rate of the enterprise assets;

I_{VV} – the growth rate of sales revenue;

I_{PPI} – the growth rate of profit before taxation of the enterprise.

1. Consequently, from the inequality shown above, we can conclude that the efficient use of the economic potential of the enterprise should ensure a certain degree of profitability. The higher is the achieved level of profitability, the more pronounced is the potential development of the enterprise in the future, and vice versa.

We consider that based on this concept, we can estimate, with sufficient accuracy, not only the exploit level of the economic potential achieved, but also the real possibilities of improvement of this potential in the future.

Subsequent to the results of the investigations on the estimated economic potential, we conclude that its goal constitutes in the appreciation of technical and productive potential; the production and commercialization process, the process of exploitation of production factors, as well as, the results and the company financial stability.

Bibliography:

1. Altman E. Corporate Financial Distress and Bankruptcy, 2nd edition, John Wiley & Sons, Inc, 2007.
2. MOROȘAN J. Diagnostic, analiză și previziune economico-financiară, Iași, 2008.
3. Păun M., Hartulari C. Analiza, diagnoza și evaluarea sistemelor din economie, București, Editura ASE, 2004.

4. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Ковалев В.В. – Москва, 2001.
5. Самогкин В.В. Гибкое развитие предприятия. Анализ и планирование / Самогкин В.В. – Москва, 2000.
6. Селезнева Н. Финансовый анализ / Селезнева Н. – Москва, 2002.

Марина Балджи, д.е.н., професор,
Інна Котова,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Розглядаючи економічний потенціал регіонів як певну складну та багатоаспектну структуру, науковці підкреслюють його провідну роль для розвитку національної економіки країни. Найбільш повне трактування економічного потенціалу окреслює його як «сукупну здатність наявних економічних ресурсів забезпечити виробництво максимально можливого обсягу матеріальних благ і послуг, що відповідають потребам суспільства на даному етапі його розвитку» [1, с. 136].

Економічний потенціал країни «може бути подано у вигляді комплексу взаємозв'язаних потенціалів як складових структури національної економіки» [2, с. 49]. В основу класифікації економічного потенціалу покладені види економічних ресурсів, сфери діяльності та напрями їхнього використання. Це дозволяє науковцям виділити його різні складові: природно-ресурсну, виробничу, трудову, науково-технічну, внутрішню експортну, соціально-демографічну, рекреаційну, соціально-економічного споживання, галузеву, інформаційну тощо.

Завдяки своєму економічному та політичному розташуванню Одеська область має усі можливості для успішного використання інструменту транскордонного співробітництва як засобу економічного та соціального розвитку. Співробітництво області здійснюється здебільшого з прикордонними регіонами Румунії та Республіки Молдова в рамках єврорегіону «Нижній Дунай». Зовнішньоекономічні та зовнішньополітичні чинники розвитку транскордонного співробітництва, що включають в собі незначну роль в економіці Одеської області торговельних та інвестиційних зв'язків із суміжними регіонами Республіки Молдова та Румунії, певну напруженість в дипломатичних українсько-румунських та українсько-молдавських відносинах, економічну незацікавленість сторін у здійсненні єврорегіонального співробітництва та недостатність фінансових ресурсів, що особливо стосується молдавської сторони, для здійснення ТКС, формують організаційні (недостатню координованість дій в рамках співробітництва, відсутність єдиних інтересів у регіонів-учасників формування) та технічно-правові (розбіжності в законодавстві України, Румунії та Республіки Молдова, різний рівень повноважень регіональних влад у країнах) проблеми розвитку транскордонного співробітництва на рівні єврорегіону. Складність подолання зовнішніх чинників полягає в тому, що вони склалися історично і є

об'єктивними, тобто не залежать чи майже не залежать від місцевої влади, тому це подолання лежить в компетенції урядів країн або їх вирішення – справа довгострокова, якщо це стосується питань з гармонізації законодавства або підвищенні ролі економічних зв'язків між країнами.

Аналіз даних щодо стану транскордонного співробітництва Одеської області демонструє наявність великої кількості стримуючих чинників та проблем розвитку такого співробітництва, що значно знижує ефективність здійснення співробітництва.

В силу багатьох причин історично склалось так, що основні елементи економічного потенціалу (за винятком природно-ресурсного) знаходяться на деякій відстані від кордонів країни. Тому вести мову далі доречно тільки про природно-ресурсний потенціал. Причому варто зазначити, що прикордонні території України, як правило, володіють тими же ресурсами, що й прикордонні регіони інших країн. Але рівень їх використання, вилучення, обробки, зберігання радикальним чином відрізняється від існуючого за кордоном.

Існуюча регіональна політика в європейських країнах тісним чином пов'язана з державною інноваційною політикою, що створює нові стимули економічного розвитку територій та заохочує регіони й окремі громади ефективно використовувати наявний природно-ресурсний потенціал. На жаль, в Україні на ці питання тільки-но почали звертати увагу.

Наявність природно-ресурсного потенціалу на прикордонних територіях може сприяти активному розвитку туристичної діяльності, але для цього існують декілька перешкод, які доречно розділити на п'ять груп: пов'язані з митницею та процедурою перетину кордону; недосконале правове поле, діюче з питань транскордонного співробітництва; перешкоди, які виникають у зв'язку з неузгодженістю інтересів суб'єктів та учасників співробітництва; пов'язані зі специфікою певної діяльності (страхування, охорона здоров'я туристів тощо); перешкоди, які виникають в зв'язку з неузгодженістю поглядів між представниками органів місцевої влади й представниками бізнесу.

Для подолання зазначених перешкод розвитку туристичної діяльності в прикордонних регіонах виникає потреба у формуванні зацікавленості органів місцевої влади та акцентування на такий напрямок територіальних громад.

Отже, запропоновані два напрями удосконалення організаційної складової здійснення транскордонного співробітництва Одеською областю: удосконалення в рамках єврорегіональних транскордонних утворень, що включає реформування організаційної структури Єврорегіону «Нижній Дунай» та створення нових білатеральних єврорегіональних утворень із суміжними регіонами сусідніх країн; пошук нових, більш ефективних форм здійснення транскордонного співробітництва. Реалізація запропонованих перетворень значно підвищить ефективність здійснення транскордонного співробітництва Одеської області.

Список використаних джерел:

1. Національна економіка: навч. посіб. / В.П. Решетило. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 386 с.
2. Національна економіка: навч. посіб. / В.М. Тарасевич. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 280 с.

Оксана Верстяк, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО КЛАСУ В ПРИКОРДОННИХ ЗАХІДНИХ РЕГІОНАХ

З початку 2000-х років в описі структури суспільства в розвинених країнах постійно фігурує поняття «креативний клас». Наявність такої соціальної групи в країнах стала навіть вважатися визначальним чинником їх потенційного входження до клубу розвинених економік і навіть ширше – в клуб країн, що освоїли постіндустріальні рецепти глобалізації. Всі визначення креативного класу підкреслюють, що це люди, які зайняті в нематеріальному секторі економіки, домагаються індивідуального успіху завдяки своїй освіті і творчим здібностям.

Саме цю групу оголошують відповідальною за зростання та інновації в постіндустріальній економіці. Стверджують, що креативний клас – це пролетаріат «економіки знань». Інша думка: креативний клас – це конструкція, насамперед, не економічна і не політична, а скоріше, відображає соціальну структуру глобалізованого світу і цінності глобалізації [1].

Протягом ХХ століття креативний клас виріс приблизно вдесятеро; тільки з 1980 року його чисельність більш ніж подвоїлася. Приблизно 15 мільйонів фахівців, більше 12% робочої сили США, належить до його креативного ядра. До креативного ядра, як відомо, належать: професії в області програмування і математики, професії в галузі архітектури та інженерної справи, професії в галузі природничих та соціальних наук, професії в галузі освіти, виховання та бібліотечної справи, професії в галузі мистецтва, дизайну, розваг, спорту, ЗМІ. Креативними професіоналами вважаються: керуючі професії, професії у сфері бізнесу і фінансів, професії у сфері права, професії в галузі охорони здоров'я (лікарі і технічні фахівці), керівні професії, пов'язані з продажами та управлінням продажами. Сьогодні в США креативний клас чисельно перевершує традиційний робочий клас, який об'єднує тих, хто працює на виробництві, в будівництві або на транспорті [2, с. 12, 23, 355].

В Україні, починаючи з 2013 року, чисельність працівників, які належать до креативного ядра, зросла на 1% (з 13,6% у 2013 році до 14,6% у 2015 році), в той час як загальна зайнятість по Україні зменшилася на 14,9% (з 19314,2 осіб у 2013 році до 16443,2 у 2015 році) [3]. У прикордонних західних областях України, до яких належать Львівська, Волинська, Закарпатська, Чернівецька та Івано-Франківська, загальна чисельність робочої сили, яка належить до креативного ядра складає 13,7%, зокрема: у Львівській області 15% (загальне число зайнятого населення – 1042,0 осіб), Волинській – 15,1% (загальне число – зайнятого населення 397,3 осіб), Закарпатській – 11,9 (загальне число зайнятого населення – 519,3 осіб), Чернівецькій – 13% (загальне число зайнятого населення – 367,2 осіб), у Івано-Франківській області – 13,3% (загальне число зайнятого населення – 558,3 осіб). Починаючи з 2013 року, найбільша кількість працівників

креативних професій зростає в Львівській та Волинській областях, на 1 та 1,3% відповідно [4]. Такі дані підтверджують той факт, що в Україні зростає чисельність працівників, зайнятих у галузі ІТ, інженерних професій, музиці, дизайну, а також у галузі розваг та відпочинку. Як відомо, до складу ТОП-20 професій майбутнього 50% належить саме креативним напрямкам [5]. Отже, основною метою місцевої влади на сьогодні має бути створення сприятливих умов праці для креативного класу та конкурентоспроможної міської інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Восканян М. Креативный класс: ещё одна маска неолиберализма / Восканян М. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.odnako.org/almanac/material/kreativniy-klass-eshchyo-odna-maskaneoliberalizma/>.
2. Флорида Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее [Электронный ресурс] / Р. Флорида. – М. : Издательский дом «Классика-XXI», 2007 – 384 с. – Режим доступа : <http://vikent.ru/enc/4085/>.
3. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012-2015 роках (КВЕД-2010) [Електронний ресурс] : за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/rp/zn_ed/zn_ed_u/zn_ed_2013_u.htm
4. Зайняте населення за видами економічної діяльності та регіонами [Електронний ресурс] : за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/rp/zn_ed_reg/zn_ed_reg_u/zn_ed_reg_2014k_u.htm.
5. Азархіна О. ТОП-20 професій майбутнього [Електронний ресурс] / О. Азархіна. – Режим доступу : <http://studway.com.ua/top-professions/>

Татьяна Зглюй,

Полесский государственный университет,
г. Пинск

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТОПЛИВНО-ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ БЕЛОРУССКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Энергетическая проблема остается актуальной в настоящее время практически для всех стран Европы. Остро она ощутима и в Республике Беларусь, способной обеспечить себя примерно на 16% собственными топливными ресурсами, остальное количество их приходится завозить из-за рубежа и платить большие деньги. Удельный вес ввоза топливно-энергетических и сырьевых ресурсов в валовом внутреннем продукте составляет более 43%. Республика импортирует (в основном из России) весь потребляемый каменный уголь, более 90% нефти, 100% природного и четверть сжиженного газа [1, с. 20].

В промышленности расходуется примерно половина всего топлива и две трети энергии. В качестве топлива предприятия используют уголь, мазут, торфяные брикеты, дрова и древесные отходы, природный газ. С развитием научно-технического прогресса и ростом производства потребление энергии систематически растет. Растёт и доля затрат на энергоресурсы. Доля энергозатрат в себестоимости продукции доходит до 40-45%.

Энергоемкость ВВП в Республике Беларусь остается в 1,5 раза выше, чем в среднем в странах Организации экономического сотрудничества и развития, и в 1,2 раза выше мирового среднего уровня этого показателя. За

последние годы ВВП вырос на 9,8 процента, при этом снижение энергоёмкости ВВП составило 8,3 процента. Валовое потребление ТЭР в республике практически не изменилось, что свидетельствует об эффективности работы отраслей страны по экономии топлива и энергии. Достижение такого результата стало возможным благодаря повсеместной реализации мероприятий по энергосбережению, введению жестких лимитов потребления ТЭР промышленными организациями, внедрению приборного учета, усилению материальной ответственности этих организаций за сверхлимитное потребление, стимулированию населения к экономии электрической энергии [2].

В настоящее время стоимость топливно-энергетических ресурсов на мировом и отечественном рынке имеет постоянную тенденцию увеличения, поэтому важно уделять большое внимание вопросам повышения эффективности их расходования, создавая для этой цели структурные подразделения, специализирующиеся именно на использовании материалов и топлива в производственном процессе.

Основной задачей ресурсосбережения, как науки, является экономия материальных ресурсов. Экономить материальные ресурсы можно по-разному: можно их меньше тратить (для этого устанавливаются нормы), а можно внедрять новые технологии.

Экономное использование топливно-энергетических ресурсов предполагает систему сознательно осуществляемых мероприятий, направленных на сокращение материальных затрат общественного производства, на устранение различного рода потерь.

В повышении эффективности энергосбережения большое значение имеет не только внедрение нового оборудования, передовой технологии, совершенствование и модернизация существующего оборудования, широкое использование всех местных и вторичных ресурсов, но и правильно организованное управление энергопотреблением, то есть энергоменеджмент и энергоаудит.

Наиболее значительные резервы повышения эффективности использования топливно-энергетических ресурсов имеются на самом предприятии. Предприятие может использовать, прежде всего, внутренние резервы рационализации движения оборотных средств. С учетом структуры оборотных средств наиболее существенные резервы – в системе эффективной организации производственных запасов [4, с. 58].

Важным условием повышения эффективности использования топливно-энергетических ресурсов является наличие действенного хозяйственного механизма ресурсосбережения. Опыт экономически развитых стран свидетельствует, что наибольших результатов в области рационального и экономного потребления топливно-энергетических ресурсов достигали те из них, где ресурсосберегающая политика является одним из приоритетов деятельности государства.

Решение проблемы улучшения использования материальных ресурсов обусловлено экономным и рациональным их использованием и базируется на реализации государственной ресурсосберегающей политики. Государство

через целенаправленную научно-техническую, структурную, налоговую, финансово-кредитную и иную политику должно воздействовать на все субъекты хозяйствования при реализации ресурсосберегающей стратегии.

Решение проблемы снижения материалоемкости продукции позволяет получать выгоды в экологическом и социальном аспектах. Также сокращаются затраты на выпуск продукции, повышается конкурентоспособность, значительно увеличивается прибыль, накапливаются собственные оборотные средства и др.

Одно из общих направлений в мировой экономике за последние 10 лет – это то, что от 50-70% всех инвестиций осуществляется не в создание новых предприятий, а идут на модернизацию уже готовых. Именно поэтому так важно рациональное использование материальных ресурсов. А инструментом, позволяющим наладить контроль, учет, анализ и планирования использования материальных ресурсов является нормирование.

Следовательно, эффективное использование топливно-энергетических ресурсов предполагает достижение экономического эффекта от потребления энергоресурсов при имеющемся уровне развития техники и технологий и соблюдении требований охраны окружающей среды. Показателем энергоэффективности является абсолютная или удельная величина потребления или потери энергетических ресурсов для продукции любого назначения, определённая государственными стандартами.

Рост эффективности использования топливно-энергетических ресурсов может быть достигнут различными способами. Выделяют две основные категории мероприятий по энергосбережению: первоочередные и перспективные. Характер промышленного объекта и его энергосберегающий потенциал определяют экономическую целесообразность внедрения определённых первоочередных энергосберегающих мероприятий.

Ключевым условием увеличения эффективности потребления сырья и материалов, топлива и энергии является существование эффективной хозяйственной системы ресурсосбережения. Для перехода к ресурсосберегающему воспроизводству необходимы: комплексная рационализация всей совокупности ресурсов на предприятии, структурное изменение производства, учитывающее действительные потребности рынка, использование последних достижений научно-технического прогресса, новейших методов управления, анализа и планирования.

Список использованных источников:

1. Социально-экономическое положение Республики Беларусь. Январь-март 2014 г.: стат. материал. – Минск: ИВЦ Нац. статистического комитета Респ. Беларусь, 2014. – 228 с.
2. Об утверждении государственной программы «Энергосбережение» на 2016-2020 годы: Постановление Совета Министров Респ. Беларусь, 28 марта 2016 г., № 248 // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2016. – № 5/41892.
3. Сущность, содержание и значение ресурсосбережения в современных условиях хозяйствования [Электронный ресурс] / Объединение мыслей в цифровом виде. – Режим доступа: http://www.newtemper.com/obschestvo/politika/suschnost_soderzhanie_i_znachenie_resursosberezheniya_v_sovremennyh_usloviyah_hozyaystvovaniya_1670 (Дата доступа: 27.02.2017).
4. Борисевич В.И. / Прогнозирование и планирование экономики: учеб. пособие. Ред. В.И. Борисевич, Г.А. Кандаурова; доп. Министерством образования Респ. Беларусь. – Минск: Экоперспектива, 2011.–432 с.
5. Гурская Е.В. Возмущающие воздействия и их оценка при управлении эффективностью производства / Е. В. Гурская // Экономика и Управление: Ежеквартальный научный и производственно-практический журнал Минского института управления. – 2014. – № 1. – С. 120-124.

Алина Коляда,

Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

РОЛЬ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО КОМПЛЕКСА В ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Значение продовольственного обеспечения неоспоримо для экономики во все времена и во всех государствах. При некоторых различиях в подходах стран к определению продовольственной безопасности общим для всех выступает требование поддержания на необходимом уровне продовольственного снабжения населения, который гарантировал бы устойчивое экономическое развитие и социально-политическую стабильность в обществе [3, с. 123].

При анализе эффективности аграрной политики (в том числе сбалансированности питания) специалисты Всемирного банка используют разделение всех продуктов питания на три группы:

1) с содержанием энергетических компонентов. Поставляет в организм энергию, необходимую для того, чтобы работать, заниматься спортом и т.д., т. е. для простого «воспроизводства организма». Эту проблему решают хлебопродукты, сахар, жир и некоторые другие продукты;

2) с содержанием конструкционных элементов, в первую очередь протеина (белка). Это основа для здоровья подрастающего поколения и воспроизводства населения (бобовые, мясные, молочные, рыбные, зерновые продукты и яйца);

3) с содержанием элементов защиты от различных болезней (зерновые продукты, плоды, овощи и фрукты) [4, с. 112].

Следовательно, зерновые продукты входят во все три группы продуктов питания и занимают определяющее место в питании человека, а значит и в обеспечении продовольственной безопасности.

Уровень производства зерна позволяет судить об эффективности функционирования агропромышленного комплекса и его отраслей, уровне жизни населения, экономическом потенциале государства. Функционирование зернового хозяйства включает все товарно-денежные отношения, посредством которых регулируются производство, сбыт, потребление зерна, формируются хозяйственные и коммерческие связи между субъектами зернового рынка [1, с. 47].

Спрос на зерно на мировом рынке постоянно возрастает. По данным Продовольственной сельскохозяйственной организация (ФАО) тенденция к увеличению спроса на зерно сохранится и в будущем, это во многом объясняет, что зерновое производство является основой не только сельского хозяйства, но и в целом экономики страны.

Зерно является незаменимым сырьем для производства хлеба, хлебобулочных и макаронных изделий, круп. Оно широко используется в качестве фуража. На его основе производятся концентрированные, в том числе комбинированные корма и продукция животноводства: молоко, мясо, яйцо. Зерно используется и для технических целей – для производства

спирта, клея [5]. Зерно содержит необходимые питательные вещества – белки, углеводы, жиры. Оно служит сырьем для многих отраслей промышленности: крахмалопаточной, декстриновой, пивоваренной, спиртовой.

На долю зерна устойчиво приходится около одной трети стоимости валовой и свыше 50 % продукции растениеводства, а также около одной трети всех кормов для животноводства. Расходы зернового хозяйства составляют почти 20 % всех затрат сельскохозяйственного производства. На зернопродуктовый подкомплекс приходится большая часть его прибыли, четвертая часть стоимости основных производственных фондов и 15 % численности работников [2]. Данная отрасль является системообразующей в агропромышленном комплексе Беларуси: каждое рабочее место, связанное с производством зерна, создает основу как минимум для 7-10 мест в других сферах экономики.

Место и значение производства зерна в экономике страны представлено в таблице 1.

Таблица 1

Основные показатели производства зерна в Республике Беларусь*

Показатели	Годы			Темп роста за период, %
	2013	2014	2015	
Площадь посева зерновых и бобовых, га	2627	2639	2405,8	91,6
Урожайность зерна, ц/га	29,7	36,6	36,5	122,9
Валовое производство, тыс. т.	7600	9564	8657	113,9
Удельный вес зерна в структуре товарной продукции, %	14	13,9	14	0 п.п.

*Источник: Рассчитано автором по данным Национального статистического комитета Республики Беларусь.

В 2013 году валовой сбор зерна в Беларуси составил 7600 тыс. т, в 2014 году отмечено увеличение показателя на 1964 тыс. т. В 2015 г. валовой сбор зерновых и зернобобовых культур в стране составил 8657 тыс. т., что почти на 14% больше уровня 2013 года. По сравнению с началом анализируемого периода абсолютное увеличение урожайности зерновых и зернобобовых составило +6,8 ц/га, темп прироста – почти 30%.

Основными критериями оценки состояния продовольственной безопасности ФАО считает объем переходящих запасов зерна (остающийся на складском хранении до следующей уборки урожая) и средний уровень производства зерна на душу населения [2, с. 6]. По объемам его производства и на душу населения Беларусь сравнялась со многими европейскими государствами. Производство зерна в Республике Беларусь за последний год составило 912 кг на человека в год, т. е. превышает критический уровень продовольственной безопасности (КУПБ) (таблица 2).

Потребление хлебных продуктов из года в год снижается и в 2015 году составило 85 кг, что ниже рациональной нормы на 20 кг.

По среднему производству зерна Беларусь занимает третье место после Казахстана (1070 кг) и Украины (1388 кг).

**Динамика производства и потребления зерна на душу населения в
Республике Беларусь***

Вид продукции	Рациональ- ная норма	Годы			Темп роста за период, %
		2013	2014	2015	
Производство зерна на душу населения, кг	900-1000	803	1009	912	113,6
Потребление хлебных продуктов, кг	105	85	85	⁸ 5	100,0

*Источник: Рассчитано автором по данным Национального статистического комитета Республики Беларусь.

Зерновой подкомплекс является основой всего сельскохозяйственного производства Беларуси, а значение производства зерна определяет его особую роль в формировании продовольственных ресурсов страны и обеспечению ее продовольственной безопасности.

Список использованных источников:

1. Борисовец Т. Новые сорта зерновых культур – путь к росту урожайности / Т. Борисовец // Агроэкономика. – 2009. – № 12. – С. 14-15.
2. Гатаулина Г.Г. Технология производства продукции растениеводства: Учебник. – М: Колос, 2005. – 440 с.
3. Фуре И.Н. Продовольственная безопасность Беларуси: Монография / И.Н. Фуре, М.Н Хурс. – Минск: ИСПИ, ФУАинформ, 2000. – 256 с.
4. Фурс И. Н. О повышении роли зерна, зерно- и хлебопродуктов в обеспечении продовольственной безопасности Республики Беларусь / И. Н. Фурс // Белорусский экономический журнал. – 2004. – № 2. – С. 112-120.
5. Экономика предприятий и отраслей АПК: Учебник / П.В. Лещиловский, В.С. Тонкович, А.В. Мозоль. – Минск: БГЭУ, 2007. – 574 с.

Степан Кошкаров, к.е.н., доцент,

Чернівецький кооперативний економіко-правовий коледж,
м. Чернівці

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ У КООПЕРАТИВНИХ СИСТЕМАХ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Діяльність у конкурентному середовищі, напрями вектору розвитку споживчої кооперації України, члена Міжнародного кооперативного альянсу (ICA), європейських кооперативних об'єднань (Euro COOP, Cooperatives Europe) та інших, направлені на запровадження досвіду корпоративного (кооперативного) управління розвинутих європейських країн, складовою яких є інтелектуальний аналіз як ефективний нематеріальний ресурс економічного зростання. Такий ресурс необхідний з об'єктивних причин: у 1990 році доля найбільш розвинутої кооперативної галузі – торгівлі – у загальному товарообігу України складала 27,5%, а у 2014 році – 0,51% [1].

У більшості наукових публікацій економічний аналіз визнається складовою менеджменту. Наведемо один з поглядів на його роль: «Виявлення закономірностей і тенденцій розвитку економічних процесів, встановлення та оцінки основних факторів, що позитивно чи негативно

впливають на показники ефективності – основні завдання економічного аналізу» [2].

Структура побудови економічного аналізу у системі споживчої кооперації України у 1990 році характеризувалась «перевернутою пірамідою» – зі зростаючою кількістю економічних управлінь із постійно зростаючими аналітичними процедурами від низового рівня управління до вищого четвертого – республіканського, де переважав галузевий підхід. У той час інформаційною основою економічного аналізу була обліково-економічна звітність (місячна, квартальна, піврічна, річна), яка складалася із 45 звітних форм, 140 таблиць [3].

Основним недоліком даної схеми було те, що система управління не використовувала і не могла використати значну частину інформації основної низової кооперативної ланки у зв'язку з укрупненням по вертикалі об'єктів дослідження і управління, що призводило до відсутності в аналітичній інформації значної частки даних щодо "вузьких місць".

Найбільша питома вага в адміністративно-управлінському апараті низової ланки припадала на обліковців, які працювали в умовах обмеження їх посадових обов'язків виконанням робіт переважно з приймання і контролю первинної документації і підготовки її для облікової обробки та власне облікової обробки, іноді з частковою механізацією бухгалтерського обліку.

Прийняття кооперативних законів («Про кооперацію», «Про споживчу кооперацію»), на їхній основі – статутів на всіх рівнях, закономірно вплинули на перебудову кооперативного управління. Та, судячи з показників діяльності, система управління у споживчій кооперації потребує удосконалення і до цього часу не має однозначного трактування. Для прикладу, розглянемо інформаційне забезпечення кооперативного менеджменту (і аналізу).

1. У 2015 році обліково-аналітична звітність складалася всього з 14 звітних форм, 48 таблиць [3].

2. Програмою інформатизації споживчої кооперації України, п.1.3.2, було заплановано створення єдиного інформаційного поля системи управління з наступною ідеологією побудови: «Вся стратегія із впровадження комп'ютерних УКС-технологій повинна будуватися з урахуванням вертикальної організаційної підпорядкованості в системі споживчої кооперації від облспоживспілки до споживчого товариства. Основною ланкою тут повинна стати райспоживспілка (райСТ, підприємства та організації)» [4].

Закономірно виникає питання інформаційно-аналітичної ролі і місця республіканської споживспілки (верхній рівень системи) та основної ланки – споживчих товариств (низовий основний рівень системи).

У Статуті республіканської спілки визначено, що вона не тільки сприяє розвитку споживчої кооперації, підвищенню ефективності господарювання її членів, удосконалення господарського механізму, підвищення ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, але й безпосередньо в системі «сприяє організації торговельного обслуговування і ресторанного господарства, наданню населенню, насамперед членам

споживчих товариств, різних послуг». Крім того, типовим Договором про делегування повноважень і функцій передбачено наділяти правом вищестоящу спілку організовувати інформаційне забезпечення управлінської вертикалі та горизонталі [5, с.109-158].

Що стосується споживчого товариства, то його Примірним статутом передбачено, що споживче товариство і його підприємства ведуть бухгалтерський облік, а також складають бухгалтерську, фінансову, статистичну та іншу звітність про свою діяльність вищестоящій споживспільці (ст. 55). Якщо врахувати, що члени споживчого товариства можуть приймати безпосередню участь в управлінні (ст. 15, 33) [5], то перенесення певних (чи всіх) управлінських функцій в районну ланку є алогічним. А вже процес обліку (всіх його видів) і прийняття аргументованих рішень на основі, у тому числі економічного аналізу, є нерозривним і безпосередньо пов'язаним з операційною діяльністю споживчого товариства, підприємства чи кооперативних об'єднань, хоча сучасний розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій забезпечує технічну можливість будь-якого ступеня централізації обробки інформації.

Висновки і пропозиції.

1. Схема побудови економічного аналізу в системі споживчої кооперації повинна базуватись на наступних принципах: єдине формалізоване інформаційне комп'ютеризоване поле з горизонтальними, вертикальними, змішаними зв'язками між елементами кооперативної системи. Верхній рівень вертикалі економічного аналізу кооперативної системи повинен бути не на рівні облспоживспілки, а на республіканському рівні.

2. У споживчих товариствах з економічних служб залишилась тільки бухгалтерія. Виконання управлінського комплексу процедур на сучасному рівні, у тому числі аналітичних, можливе і необхідне через суттєве швидке впровадження ІТ-технологій із застосуванням найбільш вживаних і розвинених комп'ютерних комплексів із вмонтованими інтегрованими процедурами складових менеджменту, у тому числі аналізу.

3. Наступний рівень розвитку економічного аналізу (пов'язаний також з євроінтеграційними процесами, членством у EURO COOP) можливий із застосуванням міжнародних аналітичних стандартів, наприклад, аналітичних процедур міжнародних стандартів аудиту (Internationale Standards on Auditing). [6].

4. Методи аналізу повинні бути дієвими: від простих (порівняльного, відхилень, варіантного аналізу тощо) до сучасних методів інтелектуального системного аналізу (об'єктно-орієнтовного моделювання, імітаційного моделювання, методів швидкої розробки застосування тощо) для системного управління із елементами автоматизації у комп'ютеризованому середовищі.

5. Найбільший ефект від аналітичних процедур може бути досягнутий у контролінговому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Показники господарсько-фінансової діяльності підприємств і організацій споживчої кооперації України за 1990-2014 роки [Електронний ресурс] : Офіційний сайт Укркоопспілки. – Режим доступу: <http://www.coop.com.ua/ua/content/virobnictvo>.

2. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Економічний_аналіз.

3. Про спеціалізовану статистичну звітність : Постанова Правління Укоопспілки від 10.02.2015 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/>.

4. Програма інформатизації споживчої кооперації України на 2011-2015 роки. Постанова третій зборів Ради Укоопспілки двадцятого скликання від 10.11.2010 року.

5. Довідник інструктора організаційно-кооперативної роботи. – К.: Видавничий дім «Комп'ютерпрес», 2007. – 432 с.

6. Міжнародні стандарти аудиту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf.

Світлана Лучик, д.е.н., професор,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці
Маргарита Лучик, к.е.н.,
Київський кооперативний інститут бізнесу і права,
м. Київ

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Вирішальну роль в успішному розвитку кожної держави відіграє її здатність генерувати нові знання, тобто інновації, та ефективно їх імплементувати. Глобальний інноваційний індекс 2016 року очолили такі країни, як Швейцарія, Швеція, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Фінляндія та Сінгапур. Україна зайняла 64 місце, перед нею Польща (44), Росія (46), Молдова (48), Румунія (54) [1].

Серед пріоритетних напрямів розвитку інноваційної діяльності для Великобританії, Німеччини, Фінляндії та інших розвинутих країн є проведення космічних досліджень, розвиток енергетичної галузі, сфери охорони здоров'я, біотехнології, інформаційні та комп'ютерні технології; для Китаю – машинобудування, приладобудування і автоматика, хімічна і нафтохімічна галузь, біотехнології, мікробіологія та ін.

Серед країн Євросоюзу у 2015 р. найбільшу частку витрат на наукові дослідження і розробки у ВВП виділяли Швеція (3,26%), Австрія (3,07%), Данія (3,03%), Фінляндія (2,9%), Німеччина (2,87%). Середній показник для зони ЄС (28 країн) становив 2,03% [2] (рис. 1).

Для України показник фінансування наукових і науково-технічних робіт за 2005-2015 рр. зменшився в 1,7 рази і у 2015 р. становив 0,64% ВВП. Дещо краща ситуація в Угорщині, де зазначений показник у 2015 р. склав 1,38%, і це на 50% більше, ніж у 2005 р. Значно збільшилось фінансування науки в Словаччині: якщо у 2005 р. в країні витрачалося 0,49% ВВП, то у 2015 р. – 1,18%. У Польщі та Румунії також спостерігалась позитивна динаміка зростання даного показника на 78,6% і 19,5% відповідно. В Румунії, однак, частка витрат на дослідження і розробки зовсім невелика – у 2015 р. склала 0,49% ВВП. В Україні такі витрати становили 0,64% ВВП, однак спостерігається стійка тенденція зниження показника. За 2005-2015 рр. це зниження склало 41,3%, а порівняно з 1996 р. – 124,1% [3].

Для інновацій дуже важливим є створення державою комфортних умов для їх розвитку – доступність фінансів, ефективна регуляторна політика, відсутність корупції тощо. Перехід від моделі «закритих інновацій» (весь

ланцюжок створення і впровадження замикався в рамках одного підприємства) до моделі «відкритих інновацій» (знання, винаходи доступні для всіх) потреба створення ефективної інноваційної інфраструктури, в рамках якої ідея/знання успішно доводиться до готового комерційного продукту [4].

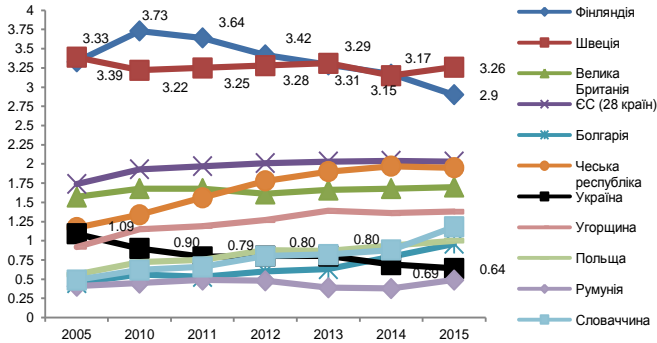

Рис. 1. Динаміка витрат на наукові та науково-технічні роботи, % у ВВП*

*Джерело: побудовано за даними [2].

У 2015 р. з боку держави фінансувались наукові і науково-технічні роботи найбільше у Люксембурзі (0,41% у ВВП), Чеській Республіці (0,4%), Словаччині (0,33%). В Угорщині, Румунії та Польщі ці показники склали відповідно 0,18; 0,19 і 0,25%. В Україні з державного бюджету на наукові дослідження було виділено 0,21% від ВВП [2].

Фінансування наукових досліджень і розробок з боку бізнес-структур є значно потужнішим. У Швеції, наприклад, витрати бізнесу у 2015 р. склали 1040 євро на одного мешканця, Австрії – 862,5 євро, Німеччині – 727,3 євро. В сусідніх з Україною країнах цей показник значно скромніший. Так, в Угорщині з боку бізнесу виділено 112,6 євро на одного мешканця, Польщі – 52,9 євро, Словаччині – 47,8, Румунії – 17,3 євро [2].

У 2015 р. в Україні загальний обсяг витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт власними силами організацій становив 12224,9 млн. грн., у тому числі витрати на оплату праці – 5483,0 млн. грн., матеріальні витрати – 2472,0 млн. грн., капітальні витрати – 340,8 млн. грн., з них витрати на придбання устаткування – 285,5 млн. грн.

В Україні інноваційний розвиток демонструють переважно підприємства промисловості. У 2015 р. на інновації підприємства витратили 13,8 млрд. грн., у т.ч. на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 11,1 млрд. грн., на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 2,0 млрд. грн., на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій) – 0,1 млрд. грн. та 0,6 млрд. грн. – на навчання та підготовку персоналу для розробки та запровадження нових або значно вдосконалених продуктів та процесів, діяльність щодо ринкового запровадження інновацій

та інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій (інші витрати) [5].

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств – 97,2% загального обсягу витрат на інновації. Кошти державного бюджету отримало 11 підприємств, місцевих бюджетів – 15, (0,7% загального обсягу витрат); кошти вітчизняних інвесторів отримали 9 підприємств, іноземних – 6 (1,9%).

У 2015 р. 87,7% інноваційно активних промислових підприємств упроваджували інновації (або 15,2% обстежених промислових). Серед українських областей Карпатського регіону найкращий відсоток інноваційної активності промислових підприємств демонструє Івано-Франківська область – 21,6% від загальної кількості підприємств. Львівська і Чернівецька області дещо поступаються і мають показники 19,3 і 17% від загальної кількості підприємств промисловості. Закарпатська область має значно нижчий рівень інноваційної активності – 10,1%. Вищу частку інноваційно активних промислових підприємств у 2015 р. мали Миколаївська (31,2%), Харківська (28,6%) і Кіровоградська (24,8%) області [5].

Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), внесених в економіку Чернівецької області з початку інвестування, на 31 грудня 2015 року становив 59322,7 тис. дол. США, що на 13,6% менше обсягів інвестицій на початок 2015 року. До найбільших країн-інвесторів входили Нідерланди, Великобританія, Кіпр, Туреччина, Румунія, Італія та Ізраїль, на які припадало 74,6% від загального обсягу прямих інвестицій по області. Частка інвестицій, що надійшли з Румунії, склала 6,3%.

У 2015 році інноваційною діяльністю у промисловості Чернівецької області займалось 9 підприємств, що становило 17,0% від загальної кількості обстежених промислових підприємств. Найбільше інноваційно активних підприємств спостерігалось у машинобудуванні (33,3% від загальної кількості). У 2015 році інноваційну продукцію реалізовували 9 промислових підприємств. Обсяг реалізованої інноваційної продукції становив 100,0 млн. грн. Найбільше нової продукції було освоєно підприємствами з виробництва харчових продуктів та машинобудування. Нових технологічних процесів також найбільше впроваджено на підприємствах з виробництва меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування.

Обсяги реалізованої інноваційної продукції підприємствами Чернівецької області у 2015 р. становили 99981,9 тис. грн., з них за межі країни реалізовано 22265,7 тис. грн. [6].

Отже, національна і регіональна економіка орієнтована на науково-інноваційний розвиток, однак державна фінансова підтримка інноваційних процесів здійснюється слабо. Всі інноваційні розробки підприємства здійснюють за рахунок власних коштів. Більшість секторів економіки практично не створюють інновації. Вважаємо, що економіка регіонів, зокрема Чернівецької області, повинна стати більш відкритою для міжнародного капіталу.

Список використаних джерел:

1. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>.

2. Science and technology (scitech) / Research and development(research) /Eurostat / European Commission. Available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

3. Наука, технології та інновації [Електронний ресурс]: сайт Державної служби статистики України / Статистична інформація:Наукова та інноваційна діяльність (1990-2015). – Електронні дані. – Київ: Державна служба статистики, 2017. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua//> (дата звернення 10.03.17 р.).

4. Наскільки інноваційна Україна. Що потрібно для прориву в «перший світ» технологічно розвинених держав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1407459-naskilki-innovacijna-ukrayina>.

5. Наукова та інноваційна діяльність України у 2015 році: статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

6. Інвестиційно-інноваційна діяльність Чернівецької області за 2015 рік : статистичний збірник. – Чернівці: Головне управління статистики у Чернівецькій області, 2016. – 99 с.

Валерія Пенюк,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

За сучасних умов розширення процесів глобалізації зростає роль транскордонного співробітництва регіонів та відкриваються нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях й підвищення їх конкурентоспроможності. Потенціал регіону визначається такими основними аспектами, як обсяг та наявність ресурсів, потенціал підприємств та окремих секторів економіки на регіональному рівні, можливості регіонального менеджменту, інформаційні, інноваційні та фінансові можливості тощо. Ефективне управління діяльністю та розвитком підприємств регіону суттєво залежить від наявного на підприємстві кадрового потенціалу. При цьому у сферах, де частина працівників підприємства безпосередньо контактує зі споживачами в процесі виконання своїх функцій (як, наприклад, у торгівлі), значущість якості кадрового забезпечення особливо висока, оскільки будь-які кадрові прорахунки можуть призвести не тільки до економічних, але й іміджевих втрат. Саме тому правильна організація та проведення діагностики кадрового потенціалу на сьогодні є одним з найбільш важливих практичних завдань з точки зору задоволення потреби підприємства у формуванні та розвитку ефективної кадрової політики.

Кадровий потенціал – це сукупність кваліфікованих штатних працівників, професійна підготовка та трудовий досвід яких дозволяють виконувати їм покладені на них у межах діяльності підприємства торговлі функції, та їх компетентностей (або компетенцій) [1, с 244]. Формування кадрового потенціалу є першочерговим завданням кожного підприємства, адже головною його метою є зведення до мінімуму резервів потенційних можливостей, які обумовлені розбіжностями якостей, що потенційно сформувалися у процесі навчання здібностей до праці та особистих якостей з можливістю їх використання при виконанні конкретних видів робіт, потенційній та фактичній зайнятості у кількісному та якісному відношенні.

Система формування кадрового потенціалу підприємства повинна містити такі процеси, як: процес комплектування ядра колективу, що здатний постійно

підтримувати оптимальний рівень кадрового потенціалу підприємства; створення умов, що сприяють адаптації працівника на підприємстві; організація системи професійно-кваліфікаційної підготовки та всебічного розвитку працівника; здійснення заходів, що попереджують виникнення незадоволення працівника своїм положенням, з метою скорочення плінності та зменшення негативних наслідків, які обумовлені ним [2].

Важливим процесом, пов'язаним з наявністю кадрового потенціалу на підприємстві, є його діагностика. Діагностика кадрового потенціалу – це такий процес, який повинен базуватися на даних оцінювання різних його елементів, витрат на управління ним в цілому тощо (у т.ч. шляхом оцінювання конкурентоспроможності кадрів / персоналу підприємства й окремих працівників, вартості створення та розвитку кадрового потенціалу тощо). Проте процес діагностики, на наш погляд, є більш комплексним, ніж просте оцінювання кадрів та кадрового потенціалу, оскільки одним із основоположних напрямів діагностики є власне оцінка фактичного рівня кадрового потенціалу. Так, оцінювання передбачає співставлення фактичних значень показників з їх еталонними або аналогічними значеннями у певних періодах, а діагностика – ще й їх аналіз, опис поточного і перспективного стану, пошук перешкод та перспектив розвитку потенціалу чи його конкурентоспроможності, розробку напрямів підтримки потенціалу в збалансованому стані тощо. Таким чином, діагностика включає в себе оцінювання кадрового потенціалу, будучи при цьому більш комплексним процесом.

Для належного проведення діагностики кадрового потенціалу підприємства торгівлі, яка дозволить реалізувати ефективну кадрову політику, необхідно, передусім, чітко усвідомлювати, які саме кадри та з якими саме компетенціями потрібні цьому підприємству для якісного виконання своєї операційної діяльності та досягнення оперативних, тактичних та стратегічних цілей у процесі розвитку на конкурентному ринку. Зауважимо, що складовими елементами кадрового потенціалу підприємства торгівлі є особистісні, професійні, інструментальні, міжособистісні та системні компетентності його кадрів. А отже саме їх і потрібно оцінювати у процесі діагностики кадрового потенціалу, якщо інше не обумовлено певними об'єктивними (наприклад, неможливість отримати інформацію) та / або суб'єктивними (наприклад, небажання того, хто проводить діагностику, збирати дані й оцінювати компетенції кадрів) обставинами.

Отже, в сучасних умовах кадровий потенціал є головним фактором досягнення високих економічних результатів діяльності будь-якого підприємства, а отже і регіону. Відсутність розуміння такої важливості є підставою для зниження продуктивності праці кожного працівника і, як наслідок, зниження результатів діяльності підприємства загалом. Грамотна і добре продумана робота з формування, використання, діагностики, оцінки стану та рівня розвитку кадрового потенціалу на будь-якому підприємстві є запорукою економічного розвитку будь-якого регіону.

Список використаних джерел:

1. Пенюк В. О. Кадровий потенціал підприємства торгівлі: визначення та складові елементи / В.О.Пенюк // Науковий журнал «Бізнес-Інформ». – 2015. – № 6. – С.240-248.
2. Богацька Н. М. Кадровий потенціал – невід'ємний елемент діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Н. М. Богацька, М. Верська. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=22260>

Олена Бозуленко, к.е.н., доцент,
Олександр Бозуленко, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

РОЛЬ РЕКЛАМИ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВА

Зовнішньоекономічні зв'язки, які історично склалися між країнами, що мають спільні кордони, стали невід'ємною частиною економічного існування не тільки національної економіки, а й її основних частин – економік окремих регіонів. Торгівля є найважливішою складовою в системі організації зовнішньоекономічної діяльності на регіональному рівні. Однією із перших форм транскордонного співробітництва стала прикордонна торгівля, яка забезпечує активну співпрацю із суб'єктами інших прикордонних країн Європейського співтовариства. Успішний розвиток таких держав, як Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, що безпосередньо межують з Україною, має служити для неї прикладом у створенні сучасної торговельної галузі.

Процес трансформації торгівлі у ринкову економіку був непростим: зменшилась чисельність торговельних підприємств, інфляція та гіперінфляція знецінила власні обігові кошти, а довготривала збитковість підприємств галузі спричинила подекуди повну втрату власних обігових коштів. Лише з удосконаленням системи управління та маркетингу підприємствам поступово вдалося змінити ситуацію на позитивний лад [1].

Однією з форм адаптації жителів прикордоння до ринкових відносин стала прикордонна торгівля, що утворилася фактично без участі держави. Особливість прикордонної торгівлі полягає у географічній близькості, що нівелює вплив трансакційних витрат, а отже створює можливість продавцям одержувати вигоду від відмінностей у постачанні, попиту та цінах на різні товари та послуги, що доступні з обох сторін кордону або лише на одній з прикордонних територій [2, с. 24].

Після вступу західних країн – сусідів України в ЄС – підприємці прикордонних територій України швидко відгукнулися на вимогу в якісному сервісі цих груп відвідувачів. Тому сьогодні з'явилася гостра потреба в високоякісному маркетингу, активному позиціюванні й рекламі наших прикордонних підприємств [3, с. 57].

Досвід багатьох країн світу й особливо держав Європейського Союзу, вказує на те, що з розвитком прикордонної торгівлі створюється конкурентна ситуація на транскордонних ринках, яка в період кризи дає шанс на виживання, а при стабільному стані сприяє прискоренню підвищення життєвого рівня населення прикордонних областей [2, с. 25].

Часто знайомство з країною на прикордонних територіях починається з підприємств торгівлі. Тому у своїй діяльності вони повинні орієнтуватися на запити різних аудиторій, які представляють для них інтерес, будувати з ними відносини та діяти за тими правилами, які визначає оточуюче середовище. Це можливо реалізувати через систему ефективних дій, спрямованих на результат – формування їх позитивного іміджу, зростання престижу, ділової та соціальної конкурентоспроможності [4].

Будь-яке підприємство створює свій неповторний образ у свідомості інших учасників ринку незалежно від того, усвідомлює воно це чи ні. Імідж підприємства – це наслідок взаємодії великої кількості факторів, частину з яких підприємство може контролювати, більшість же факторів контролю не піддається, але на них можна спробувати здійснювати певним чином вплив. Сформований імідж – це сприйняття індивідуальності даного підприємства, усвідомлення його специфічних рис, особливостей [5, с. 37]. Створення іміджу – питання довгострокової діяльності підприємства. Привабливий імідж може служити багато років і підтримувати підприємство у важкі часи.

У даний час спостерігається тенденція підвищення впливу підприємства на зовнішнє середовище за допомогою сучасних технологій маркетингу, однією з яких є реклама. Зокрема, реклама виступає як інструмент стратегічного планування інновацій та розвитку підприємства, є одним з активних методів ведення конкурентної боротьби, формування іміджу підприємства та залучення споживачів. Реклама та імідж тісно пов'язані між собою. Якщо підприємство має власний імідж серед споживачів, тобто своє обличчя, то реклама працює набагато ефективніше.

Реклама – це засіб поширення інформації і переконання людей, які створюють уявлення про продукт, викликають довіру до нього та бажання купити цей продукт.

Іміджева реклама є найбільш складним та дорогим напрямком реклами. Тільки на розроблення фірмового стилю, що включає концепцію, виготовлення товарного знаку, вибір його оформлення, фірмового кольору, слогана, потрібно витратити десятки тисяч доларів. Проте підприємства йдуть на такі затрати, адже престиж, доброзичливе ставлення до нього громадськості примножують ймовірність продажу товарів. Наприклад, товарний знак має значну здатність проводити рекламу, дозволяє вирізнити й донести до певного сегменту ринку престижність, унікальність чи іншу споживчу властивість товару [6].

Підприємства, які дбають про свій імідж, як правило, закладають в своєму бюджеті витрати не тільки на зовнішню, а й на внутрішню рекламу.

Для всіх торговельних підприємств, а особливо для закладів торгівлі, розташованих у прикордонних містах, виняткового значення набуває внутрішня реклама, завдяки якій споживачі, в тому числі й з інших країн, формують своє враження не тільки про саме підприємство, але й про країну загалом.

Серед принципів формування внутрішньої реклами, перш за все, необхідно виділити принцип добровільного співробітництва, принцип співучасті в управлінні підприємством, принцип доступності інформаційного середовища, принцип ефективного зворотного зв'язку, принцип створення позитивного іміджу підприємства [7].

Отже, мета рекламної підтримки іміджу – залучити увагу потенційних споживачів до підприємства: його можливостей, його товарів та послуг тощо. Для підприємства набагато вигідніше послідовно створювати свій сприятливий імідж, ніж пускати справу на самоплив і виправляти згодом небажані та хибні уявлення людей про себе та свою діяльність.

Список використаних джерел:

1. Верхоглядова Н. І. Роль і значення торгівлі для розвитку національного господарства України / Н. І. Верхоглядова, Р. С. Шостак // Ефективна економіка. – 2012. – № 7. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_7_27
2. Розвиток транскордонного співробітництва : науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В. С. Кравців. – Львів, 2015. – 52 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
3. Божидарнік Т. Розвиток прикордонних регіонів на засадах маркетингової концепції / Т. Божидарнік, В. Левчук // Економіст. – 2013. – № 7. – С. 56-60.
4. Вардеванян В.А. Фактори впливу на зміну іміджу фірми / В.А. Вардеванян // Транскордонне співробітництво як важлива складова євроінтеграційних процесів України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Чернівці, 6-7 травня 2010 р. – Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2010. – С. 133.
5. Блинов А. О. Имидж организации как фактор ее конкурентоспособности / А. О. Блинов, В. Я. Захаров // Маркетинг в России и за рубежом. – 2003. – № 3. – С. 35-44.
6. Олександр Фудар. Формування іміджу підприємства та його значення [Електронний ресурс] / Фудар Олександр. – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2275>.
7. Ящук Н. Ю. Психологические аспекты формирования внутрифирменной рекламы / Н. Ю. Ящук // Концепт. – 2014. – № 30. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskie-aspekty-formirovaniya-vnutrifirmennoy-reklamy>.

Ольга Вдовічена, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПРОСУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ: МАРКЕТИНГОВИЙ АСПЕКТ

У сучасних швидкозмінних ринкових умовах адміністративно-територіальні одиниці, інтегруючись у світове господарство, створили умови, за яких території поступово перетворюються у повноцінних учасників ринку та стають об'єктом регіональної економіки та державної політики соціально-економічного розвитку. Внаслідок таких перетворень активізується конкурентна боротьба між територіями та регіонами за увагу основних цільових аудиторій.

Безперечно, розвиток держави в цілому неможливий без ефективного та повноцінного розвитку регіонів (в тому числі і прикордонних), інтегрованих у національну та міжнародну економіку, й інвестиційних процесів, адже формування національного престижу та інвестиційної привабливості країни напряму залежить від іміджу та привабливості її регіонів та територій. Складні ринкові умови призвели до диференціації регіонів за рівнем економічного та соціального розвитку, географічними та культурними особливостями, а також особливостями регіональної політики. Як наслідок, у регіонах сформувалась різна соціально-економічна ситуація, інвестиційна привабливість, політична стабільність, якість та безпечність життя, туристична привабливість і рівень розвитку інфраструктури. Відтак, зростає значення конкурентних переваг регіонів та територій, їх позиціонування серед потенційних цільових ринків.

Метою державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її адміністративно-територіальних одиниць, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих соціальних стандартів для кожного

громадянина незалежно від місця проживання. Як мету такої політики необхідно також відзначити поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів, підвищення дієвості управлінських рішень, удосконалення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Особливо важливим є вищезазначене для прикордонних регіонів України [1, с. 4].

Останнім часом спостерігається стійке зростання наукового та політичного інтересу до проблематики державних кордонів і прикордонних регіонів. Це обумовлено глобалізацією економіки, розвитком регіональної співпраці, кардинальними змінами на політичній карті світу, тенденціями до поглиблення демократії в розвитку суспільства. Державні кордони впливають на розвиток прикордонних регіонів та територій і країни в цілому через свої фундаментальні властивості –бар'єрність і контактність. Таким чином, держава захищає інтереси національних виробників та споживачів і тим самим реалізує свою протекціоністську функцію.

Після розширення Європейського Союзу (ЄС) у 2004-2007 рр. Україна отримала спільний кордон з країнами-членами ЄС, а її прикордонні регіони (насамперед Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька та Одеська області) стали об'єктами регіональної політики цього об'єднання. Це створило додаткові можливості для прикордонних територій ефективно використовувати потенціал свого розвитку, для виходу на європейські ринки товарів та послуг шляхом поглибленої взаємодії через механізми транскордонного співробітництва та адаптації європейського законодавства у сфері регіональної політики тощо. Процес входження України в європейський інтеграційний простір і визнання її європейськими партнерами потребує координації зусиль з розвитку співпраці з країнами ЄС і, насамперед, сусідами України. Тому розвиток транскордонних регіонів, у рамках яких формуються інтенсивні та багаторівневі взаємодії між усіма суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва, є важливим об'єктом сучасної регіональної політики[2, с. 6].

У таких умовах актуальним є використання маркетингових інструментів для просування окремої прикордонної території, які дають можливість визначити суть території як територіального продукту, залежність структури цього продукту від адміністративного статусу території, формування портрета цільового територіального споживача, виокремлення основних споживчих сегментів, на які в подальшому повинна орієнтуватись територіальна маркетингова програма, або програма просування територій.

Програма просування прикордонної території (англ. place promotion plan) – інструмент комунікаційного менеджменту та маркетингу територій; система маркетингових дій, які виявляють і підтримують конкурентні переваги території, здатні зберігатися тривалий час. Іншими словами, це не тільки результат узгодженості і взаємодії всіх громадських та політичних сил на прикордонній території, але і конкретний механізм якісних перетворень прикордонного регіону. По суті, це управлінський документ, який містить положення та стратегії розвитку прикордонного регіону за допомогою маркетингового підходу і комунікаційного інструментарію. Поряд з тим,

застосування такої програми неможливе без вибору цілей розвитку території та визначення шляхів досягнення цих цілей; відповідних ресурсів; підтримки місцевої адміністрації[3].

Підходячи до просування прикордонної території з позиції маркетингу, важливо спочатку визначити унікальність торгової пропозиції, щось особливе, що буде вигідно відрізнити її від інших територіальних одиниць. До таких особливостей можуть належати: вигідне географічне розташування; особливі природні або кліматичні фактори; ресурси (сировинна база, людські ресурси, промисловий потенціал); високий потенціал для розвитку інфраструктури; прозорий механізм регулювання транскордонного співробітництва; вигідні для потенційного інвестора відмінності території в інформаційній, податковій, регуляторній, політиці.

Обрана маркетингова стратегія просування прикордонних територій повинна реалізуватися в конкретних тактичних кроках, таких як: розробка реальних інвестиційних проєктів, створенні сучасної інфраструктури, в проведенні широкомасштабних рекламних кампаній, активна співпраця з сусідньою країною в питаннях розвитку туристичної індустрії тощо. Просування прикордонних територій може бути орієнтоване на різні цілі, серед яких: залучення нових приватних компаній і підтримка діяльності існуючих; розвиток малого та середнього бізнесу; розвиток та виведення на високий міжнародний рівень сфери послуг; створення ділового центру; створення нових робочих місць. Крім географічного розташування, природних, промислових і інших ресурсів, слід звернути увагу на пошук нестандартних ідей просування таких територій [4, с. 396].

Першочергово суб'єктами, які активно здійснюють просування прикордонних територій, виступають територіальні органи влади й управління, місцеві громадські організації соціально-економічного розвитку, туристичні оператори та агентства, торгові доми, спортивні комітети і федерації, будь-які інші структури, які локалізовані на території і проявляють активність з метою залучення уваги до неї можливих споживачів (замовників продукції) та утримання вже присутніх.

Ефективне просування прикордонних територій неможливе без дотримання та виконання основних маркетингових умов.

По-перше, просування прикордонних територій повинно гарантувати надання повного переліку послуг і підтримку інфраструктури регіону в робочому стані для задоволення потреб жителів, ділових кіл і відвідувачів.

По-друге, необхідно постійно вести пошук нових чинників привабливості, щоб отримувати підтримку з боку існуючого ділового співтовариства і держави, а також для залучення нових інвестицій, компаній, людей та інших ресурсів.

По-третє, необхідно вчасно інформувати цільову аудиторію про особливості та нові переваги, розвивати та підтримувати позитивний імідж прикордонного регіону, впроваджувати нові комунікаційні програми.

По-четверте, прикордонна територія повинна отримати підтримку місцевих жителів, лідерів і впливових інститутів, щоб з гостинністю залучати нові компанії, інвесторів і відвідувачів[4, с. 398].

Ці чотири умови здатні вплинути на успішність розвитку та просування території або регіону, а також на залучення і задоволення їх потенційних цільових ринків, до яких належать: ринок виробників товарів і послуг; торговельні мережі і регіональні представництва корпорацій; ринок зовнішніх інвестицій і експортні ринки; ринок туристичного і готельного бізнесу; жителі прикордонного регіону.

Список використаних джерел:

1. Фролов С.М. Бюджетний менеджмент і проблеми розвитку прикордонних територій: монографія [Текст]/ С.М. Фролов. – Суми: Вид-воСумДУ, 2010. – 317 с.
2. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь [Текст]/ Наук. редактор В.С. Кравців; НАН України, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». – Львів, 2016. – 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
3. Качагин Е.А. Маркетинг територій [Текст]/ Е.А.Качагин, А. Ю. Мартынова. – Ульяновск :УлГТУ, 2014. – 127 с.
4. Панкрухин А.П. Маркетинг територій [Текст]/ А.П. Панкрухин. –СПб.: Пітер, 2006.– С. 383-401.

Анатолій Гулей, д.е.н., доцент,
Українська міжбанківська валютна біржа,
м. Київ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Інструментом для отримання необхідної інформації про потреби споживача, стан і тенденції розвитку ринків, довгострокового фінансового планування діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є маркетингові дослідження.

Успішне просування товарів та послуг неможливе без чіткого розуміння потреб. Тому в розвинутих країнах маркетингові дослідження стали обов'язковим елементом у діяльності організацій при досягненні поставлених цілей.

Вітчизняні підприємства стикаються зі складним та швидкозмінним зовнішнім середовищем, якому притаманні зміни економічного циклу, руйнування традиційних та виникнення нових ринків збуту, швидка зміна технологій, посилення конкурентної боротьби та ускладнення потреб споживачів. Нерозуміння ролі маркетингу у виробничій діяльності багатьох підприємств в Україні на сьогодні є одним з найбільш актуальних питань. Проблема полягає в тому, що керівники підприємств недооцінюють роботу маркетингових підрозділів, а найчастіше просто відмовляються від них з метою економії ресурсів. Основною причиною є недостатня інформованість про прямий зв'язок між вчасно проведеним маркетингом і подальшим вдалим позиціонуванням підприємства в конкурентному середовищі й отриманим прибутком.

Основною проблемою розвитку маркетингу в Україні є й те, що масовий покупець, із його уподобаннями, до цих пір не став об'єктом детального аналізу, його поведінка не є основою для прийняття рішень про випуск того чи іншого продукту, збільшення його функціональності, зміни технології.

Сьогодні необхідно пам'ятати, що місія будь-якої компанії – максимальне задоволення потреб споживача. А це, у свою чергу, формує її маркетингову,

ринкову стратегію, забезпечує необхідний обсяг збуту. Під неї формуються і фінансові, і кадрові, і виробничі та інші плани. Саме тому дуже важливим є розуміння накопиченої інформації та адекватність сформованих завдань діяльності.

Маркетинг відіграє важливу роль в економічному розвитку, виступає драйвером економічного зростання, допомагає у визначенні оптимальних можливостей зростання (наприклад, з точки зору вибору місця розташування одиниці бізнесу, сфери концентрації матеріальних, фінансових і людських ресурсів) при визначенні шляхів структурної трансформації економіки в конкретних соціальних, політичних і культурних умовах країни, сприяє економічному розвитку і стимулює трансформацію соціальної і економічної системи, допомагаючи забезпечувати моніторинг змін на рівні виробництва і ринкового попиту.

Незважаючи на разючі зміни в галузі впровадження маркетингової концепції, багато хто з підприємців ще не подолав перешкоди на шляху усвідомлення її важливості та практичної доцільності відповідно до західних зразків ведення бізнесу.

Нині трансформація маркетингової концепції у вітчизняному бізнесі повільно відбувається від збутової орієнтації у напрямку задоволеності потреб споживача. Тільки близько третини українських підприємств від загальної кількості підтвердили використання у своїй практичній діяльності результатів маркетингових досліджень для успішної адаптації до умов мінливого зовнішнього середовища. Водночас у переважній більшості з них дослідження ринку зосереджені тільки на накопиченні інформації та ринковому моніторингу. Лише окремі суб'єкти господарювання намагаються використовувати отримані результати ширше – для операційного планування та вирішення інших завдань.

Маркетингова орієнтація передбачає проведення маркетингових досліджень стратегічного характеру, які повинні формувати необхідну інформаційну базу для планування та прийняття стратегічних рішень. Це означає формування можливих сценаріїв розвитку та визначення тактичних і стратегічних кроків, прийняття рішень про майбутні напрямки зростання в тривалому періоді. Така діяльність для багатьох підприємців є далекою перспективою, яку складно реалізувати не тільки через відсутність необхідних фахівців та ресурсів, але й через нерозуміння її необхідності.

Сьогодні маркетингову діяльність більшості малих українських підприємств можна охарактеризувати як спонтанний або підприємницький маркетинг, що виявляється у періодичних спробах проведення невеликої рекламної компанії для стимулювання продажів. Неправильне розуміння завдань, які необхідно ставити перед маркетологом, призвело до того, що такий фахівець так і не зайняв своє місце в організаційній структурі підприємства, а його завдання здебільшого зведені тільки до реклами товару.

Проте позитивні зміни є. В даний час керівники бізнесу все більше говорять про вимір ефективності маркетингової діяльності. Уже зараз стає зрозумілим, що маркетинг – це не реклама, а, насамперед, інструмент стратегічного аналізу, стратегічного планування.

Владислав Гуринович,

Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

СБЫТ НА ПРЕДПРИЯТИИ И ОРГАНИЗАЦИЯ КАНАЛОВ ТОВАРОДВИЖЕНИЯ

Работа всех организаций-производителей в современных экономических условиях строится на новых принципах, что наиболее очевидно проявляется в сфере сбыта готовой продукции. Несмотря на то, что сбыт – это завершающий этап деятельности производителя, именно ему должно отводиться одно из главных мест при разработке стратегии товародвижения и производства, а этап планирования сбыта должен предшествовать производственной стадии. Вся совокупность действий по управлению сбытом образует сбытовую политику организации, предполагающую использование ряда стратегий, к которым относятся: формирование канала распределения товара, охват рынка, ценообразование, ассортиментная политика.

В условиях жесткой конкуренции главной задачей в системе управления сбытом становится завоевание и сохранение организацией предпочтительной доли рынка и удержание превосходства над конкурентами в избранном сегменте [1, с. 1].

Важное значение при планировании сбыта имеет управление товародвижением. Товародвижение – это осуществление и контроль физического перемещения товаров от мест их производства к местам использования. Процесс организации товародвижения включает:

- обработку заказов,
- складирование,
- поддержание товарно-материальных запасов,
- транспортировка,
- выбор вида транспорта,
- определение структуры управления товародвижением фирмы [1, с. 2].

В современных экономических условиях реализация продукции представляет собой совокупность взаимосвязанных и взаимодействующих видов деятельности. Результат этого процесса напрямую зависит от того, что происходит во внешней и внутренней среде каждого промышленного предприятия.

Предприятие осуществляет товародвижение посредством каналов распределения (сбыта). Канал распределения – это система, обеспечивающая доставку товара к местам продаж. В случае, когда система предусматривает участие в сбыте торговых посредников и отличия между производителем и конечным потребителем опосредованы, такая их связь носит название косвенного канала. Эти каналы строятся на использовании опыта посредников и различных форм сотрудничества с торговой сетью. Здесь предприятие перекладывает значительную часть издержек по сбыту и соответствующую долю риска на формально независимых контрагентов, снижая контроль за товародвижением, и, как следствие, уступает им часть коммерческой выгоды. Существуют также смешанные каналы, которые

объединяют черты первых двух каналов товародвижения. По количеству посредников на каждом уровне каналов сбыт может носить характер интенсивного селективного или исключительного [1, с. 3].

Расходы на сбыт – расходы, связанные с реализацией продукции (товаров) – расходы на содержание подразделений, которые занимаются сбытом продукции (товаров), рекламу, доставку продукции потребителям. Эффективность затрат на рекламу зависит от стадии жизненного цикла предприятия и продукции этого предприятия, поэтому рекламный бюджет должен формироваться на основании результатов портфельного анализа и анализа «Издержки – Объем – Прибыль» по каждой ассортиментной позиции с учетом ценовой политики и структуры производственных затрат (постоянные, переменные) по этим позициям.

В отличие от маркетинга, который занимается выявлением и стимулированием спроса, логистика призвана удовлетворить сформированный маркетингом спрос с минимальными расходами. Очевидно, что решение задачи организации каналов распределения играет при этом важную роль.

Использование каналов распределения приносит производителям определенные выгоды:

- экономию финансовых средств на распределение продукции;
- возможность вложения сэкономленных средств в основное производство;
- продажа продукции более эффективными способами;
- высокая эффективность обеспечения широкой доступности товара и доведение его до целевых рынков;
- сокращение объема работ по распределению продукции [2].

Таким образом, решение о выборе каналов распределения — одно из важнейших, которое необходимо принять руководству организации.

По причине специализации посреднических организаций они нередко выполняют перечисленные функции каналов распределения товаров более эффективно. Для покрытия своих расходов посредники взимают с производителя дополнительную плату. Таким образом, вопрос о том, кому следует выполнять разные функции канала распределения, — это вопрос относительной эффективности. При появлении возможности более результативно выполнять функции канал перестраивается.

Формы доведения товара до потребителя определяются характером самого товара, местом и условиями его производства, потребления и возможностями транспорта. В этом смысле представляет интерес опыт сбытовой деятельности, накопленный в Западной Европе, где уровень производственной кооперации и концентрации производства чрезвычайно высок.

Механизмы сбытовой деятельности постоянно видоизменяются в зависимости от внешних условий. Следует ожидать, что в ближайшее время на западном рынке процесс структурных преобразований в области сбытовой деятельности продлится.

Список использованных источников:

1. Управление сбытом: Учеб. пособие / Барановский С. И. Шишло С. В. – М.: БГТУ, 2012 – 38 с.
2. Логистика: Учеб. пособие / Под ред. Б.А. Аникина. — М.ИНФРА-М, 1999. – 253 с.

Ірина Лошенко, к.т.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Сьогодні маркетингова стратегія діяльності торговельних підприємств перетворилася на невід'ємну складову ринкових відносин і впливовий фактор розвитку споживчого ринку регіону. Вона створює підприємствам нові умови для інтенсифікації торговельних процесів і сприяє глибоким перетворенням у структурі реалізації товарів споживачам.

Підприємства регіону беруть активну участь в обміні товарів з споживачами, що, у свою чергу, викликає необхідність захисту їх торговельних інтересів. При цьому проблеми різних торговельних підприємств уподібнюються, а їх рішення вимагають вироблення ефективних маркетингових стратегій діяльності на споживчому ринку регіону.

Сучасна маркетингова діяльність підприємств формується у контексті становлення торговельної системи, яка є проявом нового політичного мислення і втіленням концепції розвитку споживчого ринку. Закономірним наслідком стало підвищення ролі маркетингової стратегії у діяльності підприємств, пріоритет у якій віддається не тільки економічним, а й фінансовим, торговельним і збутовим проблемам, що створює додатковий вплив на формування їх конкурентних переваг. Відтак, сучасний механізм маркетингової стратегії включає два рівні: внутрішній і зовнішній. Саме дослідження внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування регіону дають можливість визначити потенціал даного регіону (трудовий, фінансовий, природно-ресурсний, виробничий) і виявити фактори, які зможуть забезпечити конкурентні переваги серед інших регіонів [1, с.56]. Його генезис визначений становленням системи торговельного права, зокрема у сфері захисту прав як продавців, так і споживачів товарів та регулювання торговельних відносин.

Механізми маркетингової стратегії мають охоплювати не тільки споживчі ринки товарів, а й інформаційні, комунікаційні та інші, у межах яких виникають різноманітні взаємовідносини, побудовані на основі партнерства [2, с.68]. Практичне втілення на торговельних підприємствах маркетингова стратегія повинна одержувати у вигляді двох функціональних механізмів: інституціонального і контрольного. Інституціональний механізм покликаний забезпечити організацію і проведення маркетингових програм і заходів, націлених на оптимізацію всіх торговельних процесів. Контрольний механізм як функція маркетингового управління повинен бути способом впливу на весь комплекс діяльності підприємства для досягнення запланованих результатів.

При цьому найважливішою передумовою формування механізмів та інструментів маркетингової стратегії виступає ринкова активність підприємств та орієнтація їх діяльності на забезпечення гармонічної взаємодії з постачальниками, продавцями та споживачами товарів. Звідси, у реалізації маркетингової стратегії задіяні не тільки державні структури, але і суспільні інститути, робота яких спрямована на захист як інтересів підприємств, так і прав споживачів.

Маркетингова стратегія повинна розглядатися як діяльність з упорядкування торговельних процесів, а також як комплекс (система) загальних і спеціальних маркетингових заходів, які реалізуються підприємствами регіону і спрямовані на зміну якісної структури і параметрів динаміки реалізації товарів (на основі прямого і непрямого впливу).

У практичній діяльності торговельних підприємств регіону, на нашу думку, маркетингову стратегію доцільно виділяти за такими ознаками: 1) подвійність (внутрішня суперечливість) – необхідність дотримання принципу вільного вибору споживачами товарів, а також дотримання певних торговельних інтересів, які можуть знаходити втілення в обмеженні видів діяльності або асортименту товарів залежно від потреб та смаків споживачів; 2) селективність – заснована на диференціації товарів за відповідними характеристиками їх використання; 3) конфліктність – виникнення протиріч, пов'язаних з надходженням товарів на підприємства та їх реалізацією споживачам; 4) реакційність – реагування на соціально-економічну і торговельну ситуацію на споживчому ринку регіону. Водночас представлені ознаки проявляються і самостійно, у тому числі при взаємодії маркетингової стратегії з іншими напрямками діяльності підприємств на споживчому ринку. У цілому ж вона формується на основі загальних цілей і завдань, але передбачає спеціальне забезпечення та інструментарій.

Основою маркетингової стратегії є її цілі, які повинні охоплювати всі ключові напрямки і принципові питання діяльності, визначати характер участі у торговельно-виробничих процесах, враховувати різні завдання та спрямовуватись на реалізацію інтересів підприємств на споживчому ринку регіону. Постановка цілей відбувається на основі маркетингових пріоритетів підприємств, враховуючи необхідність захисту інтересів інших суб'єктів торговельних відносин, а також залежно від характеру та традицій діяльності підприємств у даному регіоні.

Алгоритм формування та реалізації маркетингової стратегії в регіоні включає в себе блоки: аналіз ринкової ситуації, постановка цілей та завдань, формування стратегії, її реалізація і оцінка результатів. Якщо мета не може бути досягнута наявними ресурсами, тоді необхідно проводити диверсифікацію видів діяльності та/або диференціацію товарів. Маркетингова стратегія спрямована на удосконалення всіх компонентів: товар, ціна і цінова політика, географія ринку і стимулювання збуту.

Оптимальність маркетингової стратегії визначається її максимальним впливом на забезпечення сталого економічного зростання діяльності підприємств. Виходячи з цього, вона носить довгостроковий характер, а тому її реалізація формується з урахуванням високого динамізму і стохастичності зовнішнього середовища, яке зумовлює вимоги до гнучкості та адаптованості підприємств до діяльності на споживчому ринку регіону. Головне завдання маркетингової стратегії полягає у перетворенні торговельного процесу зі стихійного у планомірний і керований, захисті інтересів усіх його учасників на основі задоволення потреб споживачів. Назріла необхідність стратегічного мислення, яке має втілитися в програму дій, уточнюючу цілі та засоби обраного шляху розвитку підприємств регіону. Сьогодні основний орієнтир

робиться на ефективну організаційну та управлінську систему та розподіл відповідно до цього торговельного потенціалу підприємств.

Відтак, маркетингова стратегія набуває комплексного змісту, а масштаби її застосування безпосередньо залежать від економічних і торговельних проблем, їх поєднання з потребами споживачів. При цьому маркетингова стратегія підприємств усе більше будується на принципі селективності, орієнтується на окремі категорії товарів, які виділені за спеціальними якісними ознаками. Отримати конкурентні переваги підприємства можуть шляхом найповнішого задоволення потреб споживачів за рахунок пристосування товарів до їхніх побажань і пріоритетів та досягнення на цій основі додаткового обсягу продажу й одержання додаткового прибутку; можливості реалізації стратегії низьких цін або стратегії диференціації товарів для обмеженого кола споживачів у цільовому сегменті ринку; уникнення конкуренції на ринку шляхом освоєння незайманого сегмента ринку; створення іміджу підприємства, що піклується про потреби конкретних споживачів.

В умовах глобалізації економічний аспект маркетингової стратегії істотно посилюється та характеризується різноманітністю напрямів як стимулюючого, так і обмежувального впливу. Це змушує керівників підприємств приділяти особливу увагу економічним бар'єрам і стимулам, спектр використання яких залежить від ресурсних факторів, характеру поведінки реальних і потенційних споживачів та пов'язує маркетингову стратегію з загальною економічною політикою діяльності підприємств на споживчому ринку регіону. Тому важливим є вибір маркетингової стратегії, яка б відповідала усім вимогам самого підприємства, забезпечувала ефективну та рентабельну роботу, приносила прибуток та сприяла подальшому йому розвитку. Грамотне, обґрунтоване управлінське рішення щодо вибору маркетингової стратегії допоможе підприємствам регіону вижити в несприятливому зовнішньому середовищі.

Таким чином, маркетингова стратегія повинна забезпечити баланс не тільки економічних і торговельних інтересів підприємств регіону, але й інтересів різних споживачів, враховуючи їх значну суперечливість та вплив сучасної маркетингової парадигми.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко В. М. Маркетингова стратегія як складова стратегії розвитку регіону / В. М. Бондаренко // Актуальні питання науки і практики. – 2015. – №1. – С.51-59.
2. Савчук А. М. Складові інформаційного забезпечення стратегічного маркетингу підприємств торгівлі / Савчук А. М. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 7 (158). – С. 66-71.

Галина Любківська,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Після вступу західних країн – сусідів України в ЄС (Польщі, Словаччини, Угорщини) підприємці прикордонних територій України швидко відреагували

на виникнення потреби в якісному обслуговуванні цих груп відвідувачів. Отже, на сьогодні виникла гостра потреба в якісному маркетингу, активному позиціонуванні й рекламі наших прикордонних територій. Тому маркетинг транскордонного регіону передбачає вивчення попиту, цін на продукцію не окремого підприємства, а ринку, попиту і цін на продукцію ТКР, реалізацію всього його потенціалу [2, с. 114]. В маркетинговому контексті обов'язковою умовою поглиблення взаємовигідного міжнародного співробітництва є активна презентація комерційного та інвестиційного потенціалу на всіх можливих заходах рекламно-промоційного характеру, а також впровадження ефективної регіональної політики, розвитку співпраці прикордонних територій України, застосування прогресивних інтеграційних моделей, що є актуальним і важливим науковим завданням в контексті сучасного й динамічного розвитку інтеграційних процесів.

Метою дослідження є вивчення впливу транскордонного ефекту на розвиток прикордонних регіонів на основі маркетингової стратегії. Концепція маркетингу стверджує, що досягнення мети підприємства можливе шляхом ретельного дослідження й виявлення потреб цільових ринків, забезпечення бажаного рівня їх задоволення більш ефективними й продуктивними, ніж у конкурентів, засобами. Концепція маркетингу переключає увагу дослідження й виробництва з товару на його споживача. Саме тому важливим є дослідження транскордонного ефекту як результату транскордонного співробітництва, що безпосередньо впливає на регіон і його місцевих жителів, громадських організацій, підприємців, підприємств як усередині регіону, так і за його межами. При цьому необхідно враховувати ефективну регіональну політику, розвиток співпраці прикордонних територій України, застосування прогресивних інтеграційних моделей, що є актуальним і важливим науковим завданням у контексті сучасного й динамічного розвитку інтеграційних процесів.

Транскордонний ефект проявляється і повинен мати значний вплив саме на прикордонні регіони, які відіграють, з одного боку, роль форпостів у міжнародному співробітництві, а з іншого – знаходяться на віддалі від центру. А безпосередня наближеність до державного кордону одночасно виконує роль бар'єру, фільтру й комунікації. Через бар'єр стають розділеними єдині в соціально-культурному аспекті території, які мають спільні побутові й родинні зв'язки, мають культурну й мовну подібність, схожий менталітет. Роз'єднуючи єдину в історичному минулому територію, кордон створює перешкоди в їхній комунікації, але й активізує взаємини між населенням прикордоння, розвиваючи тим самим створення транскордонного ефекту.

Цільовим ринком прикордонного регіону як суб'єкта господарювання є насамперед іноземні власники фінансових або матеріальних ресурсів (інвестори, банки, інші кредитори тощо). Цим «споживачам» транскордонний регіон продає особливий продукт – привабливі умови для залучення їх капіталу. Споживачами продукції транскордонного регіону виступають також приїжджі (ділові й приватні відвідувачі: бізнесмени, туристи, родичі), мешканці та наймані працівники, а ще зовнішні ринки.

Розглядаючи ефект вигоди економічної взаємодії із сусідніми державами та прагнень України вступу до ЄС, актуальними є можливості використання

механізму фінансування регіонів через участь у грантових програмах прикордонних територій, зокрема шляхом запровадження Європейського інструменту сусідства та партнерства. Обмін ідеями й творчими напрацюваннями з колегами інших країн є досить важливим елементом формування механізму управління підприємствами на засадах маркетингової концепції. Проте чимало причин стримують комплексний розвиток регіонів держави, що в свою чергу ускладнює умови для зміцнення позицій України в міжнародному економічному співробітництві. При цьому в конкурентній боротьбі за клієнтів важливим інструментом є активне позиціонування транскордонного регіону.

Так, внутрішнє позиціонування означає підкреслення ролі транскордонного регіону для внутрішніх цільових груп – населення, підприємців, громадськості, місцевої влади та має за мету виховання у цих груп почуття любові до свого краю, патріотизму і, як наслідок, здобуття регіоном нових конкурентних переваг. Макрорегіональне позиціонування спрямоване на визначення ролі та місця регіону в макрорегіоні більш високого порядку. Дуже важливими у макрорегіональному позиціонуванні є чітка стратегія розвитку, програма регіонального маркетингу. Ефективними інструментами є великі події національного масштабу, що відбувалися в регіоні (виставки, ярмарки, фестивалі) і сприяли популяризації іміджу транскордонного регіону у країнах, до яких вони належать. Міжнародне позиціонування передбачає використання таких інструментів, як: інтернаціональні рейтинги за різними характеристиками і сферами розвитку, спеціальні міжнародні наукові дослідження. На цьому рівні позиціонування необхідні стратегії розвитку, відкриття представництв ТКР у столицях партнерських регіонів, участь у роботі організацій об'єднань регіонів, організація великих міжнародних проектів.

З попередніх досліджень маркетингової діяльності вітчизняних підприємств відомим є той факт, що проблема ефективності використання маркетингу в них криється в його недостатньому або надмірному використанні. Недостатнє використання маркетингу зумовлено відсутністю повного розуміння потреби й можливостей маркетингових інструментів. Так, в більшості виробничо-торговельних підприємств маркетингова діяльність обмежується переважно рекламними заходами та методами просування продукції чи послуг. Надмірне використання маркетингу спостерігається в тих організаціях, які для вирішення простих завдань залучають висококваліфікованих спеціалістів, перед якими ставлять завищені завдання, що призводить до надмірних витрат на маркетинг, які зазвичай не в змозі компенсуватися в результаті господарської діяльності [3]. Саме тому перед прийняттям рішення про використання маркетингових засад у діяльності будь-якого вітчизняного підприємства перш за все варто визначити необхідний рівень їх застосування. Особливо важливою маркетингова діяльність є для тих підприємств, які розширюють географію свого господарювання за межі регіону. У випадку, коли це стосується прикордонного регіону і при цьому перетинається національний кордон, маркетинг трансформується в регіональний і/або міжнародний [1]. Необхідно

також враховувати стримуючі фактори, які впливають на розвиток маркетингу прикордонних регіонів в Україні та обумовлені проблемами впровадження маркетингових засад на всіх рівнях управління територіями, а саме: недостатнє визначення та осмислення необхідності маркетингового управління місцевими адміністраціями, нестабільна ситуація у різних сферах економіки [2, с.115].

Отже, транскордонне співробітництво регіону – це не тільки сектор розвитку, а в контексті маркетингової концепції – це насамперед інструмент, який через державні кордони полегшує контакти між регіонами, муніципалітетами та установами, що створює основу для цільової взаємодії та співпраці. Реалізація спільних культурних, освітніх, соціальних та інших проектів, набуття позитивного досвіду в цій сфері; стимулює обмін досвідом, сприяє компетентній професійній співпраці, забезпеченню більш ефективного використання інструментів швидкої передачі ноу-хау, підготовці та здійсненню ефективних програм на регіональному й місцевому рівні; забезпечує суттєвий внесок у вирішення повсякденних проблем на місцевому й регіональному рівні, особливо на зовнішніх кордонах ЄС; є важливим чинником у підвищенні конкурентоспроможності економіки в прикордонних районах, реалізації спільних підприємницьких проектів; сприяє підвищенню іміджу прикордонних регіонів; через наближення кордонів Європейського Союзу безпосередньо до України дає можливість адаптувати національну економіку до нових умов господарювання й долучатися до європейських економічних процесів.

Список використаних джерел:

1. Жуков С. А. Дослідження маркетингової діяльності підприємств – суб'єктів транскордонного економічного співробітництва Закарпатської області [Електронний ресурс] / С. А. Жуков. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vnuvgrp/ekon/2009_1/v45ek10.pdf.
2. Коляда С. П. Погляд на управління транскордонним регіоном як суб'єктом господарювання [Електронний ресурс] / Коляда С. П., Пасічник Т. О., Глуха Г. Я. // Європейський вектор економічного розвитку. – 2011. – № 2 (11). – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ever/2011_2/15.pdf.
3. Божидарнік Т. В. Діагностика інноваційного потенціалу регіону / Т. В. Божидарнік, В. Ю. Левчук // Соціально-економічна мотивація інноваційного розвитку регіону : монографія / За заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – С. 31-56.

Валентин Нікульча, к.е.н.,

Ксенія Мартинюк,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Транскордонне співробітництво, відповідно до законодавства України [1], охоплює спільні дії, пов'язані із встановленням та поглибленням відносин в різних сферах між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством. Зміст

транскордонного співробітництва визначає одним із завдань консультування, підтримку та координацію транскордонної співпраці у пріоритетних сферах, зокрема економічному розвитку та транспорті [7, с. 92]. За даних умов одним із векторів оптимізації транспортування є впровадження та використання логістичної концепції, а окремими авторами пропонуються підходи до формування транспортно-логістичного кластеру у вигляді дворівневої структури [8, с.163] в системі транскордонного співробітництва.

Справді, сьогодні логістику можна вважати важливим фактором впливу на підвищення економічної ефективності переміщення вантажів, в той час як динамічний розвиток інформаційних технологій створює передумови використання сучасних методів збору, обробки та передачі інформації в логістиці. Інформаційне забезпечення транспортної логістики в системі транскордонного співробітництва є одним з найбільш важливих та актуальних завдань, що обумовлено суттєвим впливом інформації на управління ланками транспортного ланцюжка, що у результаті дозволяє значно прискорити процес транспортування вантажів.

Інформаційне забезпечення транспортної логістики пов'язане із використанням сучасних комп'ютерних технологій, серед яких слід виділити наступні види:

1. Інтернет-технології, до яких відносять пошукові системи, поштові програми, відео- та телеконференції, чати, браузері, веб-сервери тощо.

2. Технологія електронного обміну даними (EDI) – це електронний обмін діловою інформацією і такими документами, як рахунки, замовлення і навантажувальні ордери, між діловими партнерами [5, с. 258].

3. Електронний цифровий підпис – вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача [2], що призначений для захисту електронного документа від підробки.

4. Технології безконтактної ідентифікації – технічні засоби, організаційні заходи, послідовність дій, що забезпечують розпізнавання і реєстрація об'єктів і прав, введення цієї інформації в комп'ютер без використання клавіатури в режимі реального часу [3].

5. Технології радіочастотної ідентифікації (RFID-технології) – забезпечують електронний контроль доступу і переміщень персоналу на території підприємств і складів; видачу та переміщення товарів і матеріальних цінностей, контроль, захист дорогих виробів на складах та в магазинах; захист і сигналізацію на транспортних засобах та ін. [3].

Визначений набір технологій відкриває перспективи їх подальшого впровадження у логістиці [4]:

- розвиток електронних технологій: e-mobility; e-business; e-logistics та ін.;
- інформаційна інтеграція на транспорті на основі Інтернету і телематики, що забезпечує глобальний моніторинг руху товарів;
- вдосконалення внутрішнього і зовнішнього документообігу в транспортних логістичних компаніях;

– забезпечення сумісності технологій обліку та розрахунків українських і західних компаній, що сприятиме залученню великих транзитних вантажів і якісно-швидкому їх обслуговуванню;

– використання Інтернету для створення мережі віртуальних транспортно-експедиторських агентств для координації відносин між клієнтами і постачальниками транспортних послуг.

Отже, забезпечення функціонування транспортної складової системи транскордонного співробітництва, на нашу думку, має супроводжуватися впровадженням сучасних логістичних інформаційно-комп'ютерних технологій. Розмаїття інформаційно-комп'ютерних технологій дозволяє забезпечити ефективне управління усім транспортним ланцюжком, вирішити завдання підвищення ефективності транспортування, спростити розрахунки та взаємодію між партнерами й контрагентами, забезпечити високу якість транспортно-експедиційних послуг.

Список використаних джерел:

1. Про транскордонне співробітництво : Закон України у редакції від 02.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>
2. Про електронний цифровий підпис : Закон України у редакції від 02.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
3. Алесинская Т. В. Основы логистики. Функциональные области логистического управления (ч. 3) / Т. В. Алесинская. – Таганрог: Изд-во ТТИ ЮФУ, 2010. – 116 с.
4. Борисова Л. Перспективи впровадження і застосування інформаційних технологій в транспортній логістиці [Електронний ресурс] / Л. Борисова. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Nv_2014_12_4.pdf
5. Зайцева О. О. Електронний бізнес: навч. посіб. / За наук. ред. Н. В. Морзе. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2015. – 264 с.
6. Дудар Т. Г. Основы логистики : навч. посіб. / Т. Г. Дудар, Р. В. Волошин. – К. : ЦУЛ, 2012. – 176 с.
7. Мікула Н. А. Євро регіони : досвід та перспективи / Н. А. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2003. – 222 с.
8. Озерська Г. В. Формування структури транспортно-логістичного кластера у транскордонному співробітництві / Г. В. Озерська // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – Вип. 50. – С. 161-164.

Валентина Полянко, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Об'єктивною основою регіонок і радикальних перетворень, що відбулися у торгівлі прикордонних глибоків України, став перехід до ринкових методів господарювання та значне посилення ролі конкуренції. За цих умов перед кожним торговельним підприємством гостро постає проблема забезпечення конкурентоспроможності, яка одночасно визнається і як мета розвитку, і як підґрунтя для реалізації визначених цілей.

Науковцями зазначається, що об'єктами конкуренції є елементи зовнішнього середовища підприємств, за які ведеться конкурентна боротьба: споживчий попит (на внутрішньому та світовому ринках), фактори

виробництва та влади [2, с.18]. На сьогодні основним об'єктом суперництва підприємств торгівлі є споживач, а одним із найважливіших економічних важелів у системі управління конкурентоспроможністю з точки зору боротьби за споживача виступає ціна на товари та торговельні послуги. Використання цього важеля у процесі управління здійснюється шляхом розробки спеціальної цінової політики підприємств. Теоретичним та практичним питанням формування цінової політики як важливого елементу стратегічного управління в останні роки науковцями приділялася значна увага.

Визначаючи місце цінової політики в системі стратегічного управління підприємствами, світова економічна думка дотримується двох принципових підходів. Деякі економісти вважають, що цінова політика є невід'ємною складовою частиною загальної маркетингової стратегії підприємства, яка спрямована на позиціонування товарів на ринку, розширення своїх сегментів на діючих ринках, проникнення на інші ринки тощо. Інші науковці та фахівці дотримуються думки, що цінова політика виступає як складова частина загальної фінансової стратегії підприємства, забезпечуючи стратегічні цілі формування його доходів та прибутку.

На наш погляд, між цими двома принциповими підходами до визначення місця цінової політики як в системі стратегічного управління підприємствами, так і в процесі управління їхньою конкурентоспроможністю протиріч нема. Цінова політика підприємства, справді, є водночас механізмом реалізації і маркетингової, і фінансової його стратегій. Понад те, цінова політика за своїм призначенням має відобразити постійний зв'язок між маркетинговою та фінансовою діяльністю підприємства, забезпечуючи оптимальні шляхи вирішення задач формування стратегічної позиції підприємства на ринку та отримання прибутку як фінансового джерела його економічного розвитку, одного із чинників забезпечення конкурентоспроможності.

Загалом чинники, що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства, та їх класифікація – це проблемне поле для подальших досліджень, оскільки єдності поглядів науковців у цьому питанні на сьогодні немає. На думку ж деяких з них, конкурентоспроможність підприємства визначає п'ятирівнева ієрархія чинників, на п'ятому рівні якої конкурентоспроможність формують «результати діяльності компанії у попередньому періоді, серед яких найважливішим є прибуток як джерело ресурсів у боротьбі за ринок, оскільки чим більше прибутку, тим вищою є конкурентоспроможність, і навпаки» [3, с.94]. У зв'язку з цим у торгівлі виникає необхідність формування принципів розробки цінової політики, які б враховували особливості торговельної діяльності та забезпечували підтримку необхідних результатів діяльності підприємств.

В той же час серед сформульованих в економічній літературі принципів формування цінової політики підприємств [1; 4] зазначений аспект не враховано. Ми пропонуємо до системи таких принципів доцільно включити такі:

1. Забезпечення взаємозв'язку цінової політики торговельного підприємства із загальною стратегією розвитку його доходів. Окремі напрямки цінової політики мають бути спрямовані на забезпечення розвитку доходів торговельного підприємства відповідно до цілей управління ними.

2. Врахування у процесі формування цінової політики прогнозованого рівня витратомісткості окремих груп товарів і підприємства в цілому. Основну частку в загальному розмірі торговельної та оптової надбавок, а також комісійної винагороди за посередницькі торговельні послуги займають витрати обігу. Тому в процесі розробки цінової політики торговельного підприємства має бути забезпечено, перш за все, повне покриття цих витрат за рахунок доходів не тільки по підприємству в цілому, а й по основних групах товарів.

3. Врахування при розробці цінової політики торговельних підприємств очікуваних змін у системі їх оподаткування. Необхідність реалізації цього принципу зумовлюється тим, що будь-які зміни в системі оподаткування підприємств здійснюють активний вплив на цінову політику.

4. Забезпечення в процесі формування цінової політики торговельного підприємства необхідного рівня його прибутку, визначеного загальною економічною стратегією його розвитку. Формування необхідного розміру прибутку виступає однією із пріоритетних цілей цінової політики підприємств.

5. Забезпечення в процесі формування цінової політики зв'язку між рівнем торговельної надбавки та рівнем торговельного обслуговування покупців. Розвиток прибутку на підприємствах торгівлі забезпечують не тільки зростання обсягу продажу товарів, а й розвиток і якість торговельних послуг, що надаються покупцям. Більшість цих послуг не носять платного характеру (плата за їх здійснення входить до ціни реалізованих товарів). Тому чим вищим є рівень торговельного обслуговування покупців на конкретному підприємстві, тим відповідно більшим має бути і рівень встановлюваної торговельної надбавки на товари, що реалізуються в ньому. Це формує і відповідний рівень його доходів та прибутку.

6. Забезпечення необхідної гнучкості розроблюваної цінової політики торговельного підприємства залежно від зміни умов формування результатів його діяльності. Ця гнучкість має забезпечувати високу швидкість реагування розробленої цінової політики на зміну зовнішніх та внутрішніх умов діяльності торговельного підприємства. Залежно від зміни цих умов мають своєчасно переглядатись і окремі параметри цінової політики підприємства, насамперед, рівні торговельної і оптової надбавок та комісійної винагороди на посередницькі торговельні послуги.

Запропоновані принципи дозволяють перейти до безпосереднього формування цінової політики у торговельних підприємствах, яка б сприяла забезпеченню їх конкурентоспроможності на сучасному етапі розвитку торгівлі прикордонних регіонів.

Список використаних джерел:

1. Балабанова Л. В. Цінова політика торговельного підприємства в умовах маркетингової орієнтації : Навчальний посібник / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 156 с.
2. Воронов А. Конкуренція в XXI столітті / А. Воронов // Маркетинг. – 2010. – №5 (0). – С. 16–24.
3. Омеляненко Т. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства : Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Т. В. Омеляненко, Д. О. Барабаль, А. В. Вакуленко. – К. : КНЕУ, 2006. – 272 с.
4. Пінішко В. С. Ціни і ціноутворення: Навчальний посібник / В. С. Пінішко. – Львів: Інтеллект-Захід, 2006. – 488 с.

Родика Слуту,

Бельцкий государственный университет им. Алеку Руссо,
г. Бельцы, Республика Молдова

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ МАРКЕТИНГА ПЕРСОНАЛА

Маркетинг персонала – это вид управленческой деятельности, направленной на долговременное обеспечение организации человеческими ресурсами. Эти ресурсы образуют стратегический потенциал, с помощью которого возможно решение конкретных целевых задач.

Маркетинг персонала означает содержательное расширение функции производственного маркетинга в область управления человеческими ресурсами. Он включает следующие понятийные элементы:

1) маркетинг как основной принцип управления, ориентированного на рынок;

2) маркетинг как метод систематизированного поиска решений. Через использование современных методов исследования рынка формируется база данных, как для стратегических, так и для оперативных решений;

3) маркетинг как средство достижения конкурентных преимуществ. Ориентированная на потребности продуктовая политика и целенаправленная коммуникативная политика решают стратегическую задачу по представлению на рынке собственной организации как конкурентоспособной и привлекательной.

Маркетинг персонала трактует рабочее место как продукт, который продается на рынке труда. С этой точки зрения понятийные элементы маркетинга персонала могут быть представлены следующим образом: он выступает направлением стратегического и оперативного планирования персонала; создает информационную базу для работы с персоналом с помощью методов исследования внешнего и внутреннего рынка труда; направлен на достижение привлекательности работодателя через коммуникации с целевыми группами [1].

В существующих в зарубежных организациях подходах к определению состава и содержания задач маркетинга персонала следует выделить два основных принципа.

Первый принцип предполагает рассмотрение задач маркетинга персонала в широком смысле. Под маркетингом персонала в данном случае понимается определенная философия и стратегия управления человеческими ресурсами. Персонал (в том числе и потенциальный) рассматривается в качестве внешних и внутренних клиентов организации. Целью такого маркетинга является оптимальное использование кадровых ресурсов путем создания максимально благоприятных условий труда, содействующих повышению его эффективности, развитию в каждом сотруднике партнерского и лояльного отношения к предприятию. Фактически это «продажа» предприятия своим собственным сотрудникам. Принцип маркетинга персонала в его широком толковании опирается на рыночное мышление, что отличает его от традиционных административных концепций управления кадрами.

Второй принцип предполагает толкование маркетинга персонала в более узком смысле — как особую функцию службы управления персоналом. Эта функция направлена на выявление и покрытие потребности предприятия в кадровых ресурсах.

Главное отличие между вышеназванными принципами заключается в следующем. Широкое толкование маркетинга персонала подразумевает его отнесение к одному из элементов кадровой политики организации, реализуемому через решение комплекса задач службы управления персоналом. В узком смысле маркетинг персонала предполагает выделение определенной специфической деятельности службы управления персоналом, причем эта деятельность относительно обособлена от других направлений работы кадровой службы [2].

Следует отметить, что оба рассмотренных принципа не противоречат определению маркетинга персонала, данному в начале.

Отсюда маркетинговой концепцией управления персоналом является утверждение, согласно которому одним из важнейших условий достижения целей организации выступает четкое определение требований к персоналу, его социальных потребностей в процессе профессиональной деятельности и обеспечение удовлетворения этих требований и потребностей более эффективными, чем у конкурентов, способами.

Многие отечественные организации под маркетингом персонала подразумевают только ту работу, которая предшествует найму кандидата на вакансию, не считая собственных сотрудников объектом маркетинга персонала. В действительности же рынок персонала в каждый данный момент действует на каждом предприятии. Смысл внутреннего маркетинга персонала сводится к тому, что каждый работник обладает качествами, позволяющими ему покинуть организацию и победить в любом конкурсе на новое место, но не делает этого, так как его удерживают условия труда: производственный климат, возможности развития, оплата труда и т.п.

Таким образом, в зависимости от места распространения следует различать внешний и внутренний маркетинг персонал.

Внешний маркетинг персонала означает, что предприятие концентрирует свои усилия на внешнем рынке рабочей силы. Основной задачей маркетинга персонала является внешнее позиционирование предприятия, что означает передачу потенциальным кандидатам на вакансию позитивного настроения на организацию и обеспечения её необходимыми, профессионально пригодными сотрудниками.

Исследование внешнего рынка рабочей силы должно быть направлено так же на выявление новых проблем, которые в перспективе могут стать существенными [4].

Внутренний маркетинг персонала сфокусирован на работниках, уже занятых в организации, и подразумевает принятие во внимание и формирование следующих наиболее важных пяти факторов привлекательности места работы:

- 1) диапазон задач и ответственности работника на конкретном рабочем месте;

- 2) можливість професійного росту і реалізація кар'єрних устремлень;
- 3) можливість навчання, підвищення кваліфікації і перепідготовки;
- 4) виробничий клімат в колективі, організаційна культура;
- 5) формування системи мотивації і стимулювання трудової діяльності.

В маркетингу прийнято дотримання наступних п'яти основних принципів:

1. Виробництво і продаж товарів повинні відповідати потребностям покупців, ринкової ситуації і можливостям компанії.
2. Повне задоволення потребностей покупців і відповідність сучасному технічному і художньому рівню.
3. Присутність на ринку на момент найбільш ефективно можливої реалізації продукції.
4. Постійне оновлення випускаємої або реалізуємої продукції.
5. Єдинство стратегії і тактики для швидкого реагування на змінюванийся попит [3].

Функції маркетингу персоналу по організаційній діяльності в управлінні персоналом наступні:

1. Аналітична.
2. Дослідження внутрішнього і зовнішнього ринку праці.
3. Комунікаційна.
4. Інформаційна функція маркетингу персоналу. Состоїть в створенні інформаційного базису, який представляє собою основу планування в області сегментування ринку і комунікацій по цільовим групам (сегментам ринку). Вона може бути диференційована на наступні більш часті функції: вивчення вимог, пред'являються до посадам і робочим місцям; дослідження зовнішньої і внутрішньої середовища організації; дослідження ринку праці; вивчення іміджу організації як роботодавця.

Список використаних джерел:

1. Кибанов А. Я. Управління персоналом: енциклопедія / А. Я. Кибанов. – М.: Інфра-М, 2010. – 554 с.
2. Управління персоналом організації: підручник / Під ред. Кибанова А. Я. – М.: Інфра-М, 2005.
3. Макарова І. К. Управління персоналом: підручник / І. К. Макарова. – М.: Юриспруденція, 2002.
4. Мурахтанова Н.М. Маркетинг: підручник / Мурахтанова Н.М., Єреміна Е.І. – М., 2013.

Любов Хотинь, Наталія Хотинь,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ТЕЛЕВІЗІЙНОГО МАРКЕТИНГУ

Економічно розвинені країни постійно вдосконалюють методи прямого (інтерактивного) маркетингу як одного з найефективніших засобів продажу товарів. Найсучаснішими формами прямого маркетингу фахівці вважають телевізійний маркетинг, маркетинг прямого відгуку та інтерактивний маркетинг.

Телевізійний маркетинг та маркетинг прямого відгуку – це варіант масового маркетингу товарів та послуг, але з елементом зворотного зв'язку. Обов'язковою умовою такої форми продажу є наявність в рекламних зверненнях номера безкоштовного телефону, що забезпечує потенційному споживачеві певну незалежність, право самостійно приймати рішення – телефонувати чи ні, замовити чи ні товари та послуги, що рекламуються на телебаченні.

Телевізійний маркетинг прямого відгуку має два різновиди:

- 1) реклама прямого відгуку;
- 2) канали купівлі товарів вдома.

Другий різновид дає змогу не тільки ефективно продавати товари та послуги, а й використовувати його для створення позитивного ставлення до товарів та послуг фірми, надання інформації про новинки та особливості застосування вже відомих товарних марок, створення передумов для проведення інших заходів прямого маркетингу тощо. Але найціннішим здобутком цього різновиду є можливість створювати базу даних щодо покупців.

Телевізійна реклама прямого відгуку відрізняється від загальної телевізійної реклами тим, що її рекламні звернення значно більші за обсягами (вони можуть мати вигляд 15-30 хвилинної тематичної програми, присвяченої одному товару або послугі). Крім того, впродовж усього показу експерти та споживачі (користувачі) демонструють всі переваги даного товару або послуги. Іншим є також спосіб подання інформації: глядач отримує детальну інструкцію щодо користування товаром або послугою [3, с. 293].

Ще однією формою телевізійного маркетингу негайного відгуку є телемагазини – телепрограми (чи цілі канали), що спеціалізуються на продажу товарів та послуг. Використовування мультимедійної техніки передбачає неймовірно яскраву рекламну подачу товару, створення атмосфери театралізованої вистави (нерідко із залученням зірок та відомих осіб), а також подання свіжої інформації відносно наявності товарів. Все це створює у глядачів неймовірне бажання придбати настільки ефективно рекламований товар [1, с. 498].

Телебачення – це своєрідний віртуальний простір, в якому немає обмежень для творчої думки і способів втілення в життя найнеймовірніших ідей. Можливість емоційного впливу на цільові групи та масштаб охоплення аудиторії, якими володіє телебачення, практично недосяжні для інших засобів розповсюдження реклами [5, с. 156].

Особливості телемаркетингу наступні:

1) телебачення повинне кілька разів повторити рекламне повідомлення, щоб воно гарантовано досягло цільової аудиторії (це обумовлено тим, що глядач бачить повідомлення протягом дуже нетривалого часу);

2) телебачення є чудовим засобом для створення іміджу корпоративного бренду ритейлора;

3) телебачення дає можливість доповнювати рекламу одночасно зображенням, звуком, текстом і музикою, але послання при цьому залишається одним і тим же для всіх глядачів;

4) реклама на телебаченні закінчує своє існування відразу ж після виходу в ефір, і для досягнення ефективності ролик потрібно повторити кілька разів;

5) час виконання замовлення на рекламу на телебаченні може виявитися занадто тривалим через популярність цих засобів масової інформації та особливостей їх функціонування [2, с. 325].

Цифрове телебачення зобов'язане своїм успіхом зручному для користувача мультимедійному інтерфейсу (як в комп'ютерних іграх). Цифрові технології дозволяють перетворювати тексти, звуки і образи в «цифрові частки» інформації, які можуть передаватися за допомогою наземного телевізійного мовлення. Технологія компресії дозволяє ритейлорам звертатися до споживачів зі своєю пропозицією в ефективній і привабливій манері. Цифрове телебачення використовує зв'язок з мережею. Сигнал, «упакований» в двійковий код, надходить з телецентру на «вхід» домашнього телевізора.

Цифрове телебачення розширює можливості ритейлора з організації покупок з інтерактивного телебачення, забезпечуючи доступ до сотень каналів. Найбільш популярними послугами, швидше за все, виявляться відвідування магазину, не виходячи з дому, дистанційна освіта і регіональні інформаційні послуги.

Досягнення в цифровому телебаченні поліпшили доступ в Інтернет, і для розміщення замовлення споживачеві досить «клацання» по піктограмі. З огляду на залежність багатьох покупців від телебачення, доступ в Інтернет за допомогою телевізора має велике значення для споживачів і постачальників [4, с. 374].

Отже, телевізійний маркетинг призводить до істотного зростання популярності інтерактивних покупок, тому що пропонує споживачам величезну різноманітність і велику доступність.

Список використаних джерел:

1. Армстронг Г. Маркетинг. Загальний курс, 5-те видання. : пер. з англ. : уч. посібник / Г. Армстронг, Ф. Котлер. – М. : Видавничий дім «Вільямс», 2001. – 608 с.
2. Варли Р. Основы управления розничной торговлей: учебник / Розмари Варли, Мохаммед Рафик. – М. : Издательский Дом Гребенникова, 2005. – 456 с.
3. Ковальчук С. В. Маркетинг: навч. посібник / С. В. Ковальчук, В. Л. Карпенко, Л. М. Коваль, Р. В. Бойко. – Львів. : Новий світ – 2000, 2012. – 679 с.
4. Ньюман Э. Розничная торговля: организация и управление: учебник / П. Кален: пер. с англ. под ред. Ю. Каптуревского – СПб. : Питер, 2005. – 416 с.
5. Разумовская А. Л. ПРО ДВИЖЕНИЕ. Технологии эффективного продвижения услуг: практический посібник / А. Л. Разумовская. – СПб. : Питер, 2009. – 320 с.

Юрій Чаплінський, к.е.н., доцент,

Аліна Чаплінська,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

PEST-АНАЛІЗ ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ

PEST-аналіз дозволяє проаналізувати основні групи факторів впливу зовнішнього середовища на діяльність суб'єктів ринку (political-legal –

політико-правові, economic – економічні; social-cultural – соціально-культурні; technological – технологічні) та визначити найважливіші з них. PEST-аналіз прикордонного регіону, до складу якого входять Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька області, передбачає урахування стану та тенденцій розвитку регіону, актуальних проблемних питань галузей господарського комплексу та соціальної сфери, соціально-економічного аналізу розвитку за попередні роки, а також пропозицій, наданих до проекту Стратегії розвитку відповідних областей на період до 2020 року [1-4] фахівцями різних галузей, експертами, науковцями, представниками влади, громадських організацій.

Серед основних політико-правових (political-legal) факторів визначено: політична нестабільність та зростання соціальної напруги в суспільстві у зв'язку з військовими діями на сході країни; нестабільність законодавчої та нормативно-правової бази; зарегульованість економіки, корупція в державних органах на всіх рівнях та пов'язаний з цим низький рівень довіри громадян до державних інститутів; привабливіші умови інвестицій в інших країнах, в т.ч. в суміжних країнах ЄС; гальмування проведення нагальних структурних соціальних та економічних реформ центральними органами влади; недостатній рівень транскордонного співробітництва регіону, незадовільна існуюча інфраструктура місцевих пунктів пропуску на кордоні; низький рівень зв'язків в системі влада-наука-бізнес; погіршення стану довкілля внаслідок незбалансованого природокористування, недосконалість законодавства у сфері контролю за використанням природних ресурсів.

Серед основних економічних (economic) факторів визначено: вигідне економіко-географічне розташування на перехресті магістральних шляхів Центральної, Південної та Східної Європи; високий рівень ділової активності та самоорганізації населення, відносно високий рівень розвитку малого та середнього бізнесу; інвестиційна привабливість регіону, успішний досвід функціонування СЕЗ; високий рівень диверсифікації сільського господарства; наявність сировинної бази для подальшої переробки сільськогосподарської продукції; наявність виробничої бази в галузях машинобудування та електроніки (особливо виробництво електричного устаткування, електронної та оптичної продукції); значний обсяг надходження коштів від трудових мігрантів з-за кордону; наявність кваліфікованих трудових ресурсів; достатньо розвинута інфраструктура готельно-ресторанного бізнесу в обласних центрах регіону, інших населених пунктах, що володіють рекреаційно-туристичною привабливістю; низький рівень залізничного сполучення окремих територій; низька якість управління у різних сферах; низький рівень середньомісячного наявного доходу у розрахунку на одну особу та середньомісячної номінальної заробітної плати, високий рівень безробіття; високий рівень дотаційності бюджетів всіх рівнів, незначні обсяги капітальних видатків у структурі місцевих бюджетів, значна адміністративна роздробленість територіальних громад регіону; диспропорції у розвитку територій та адміністративно-територіальних одиниць (особливо обласних центрів), депопуляція сільського населення; низький рівень

кооперації у сфері промисловості та сільського господарства, відсутність замкнутого циклу виробництва продукції; низький рівень експортної орієнтованості товарів власного виробництва та висока інтервенція іноземних товарів, низький рівень внутрішніх та іноземних інвестицій; низька інвестиційна та інноваційна активність малого та середнього бізнесу, складний фінансовий стан підприємств, зменшення обсягів кредитів наданих банками суб'єктам господарювання та населенню; низька питома вага промисловості у структурі економіки регіону, недостатній рівень завантаження виробничих потужностей, низький обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу порівняно з сусідніми регіонами; шоківі коливання курсу національної грошової одиниці, фінансова нестабільність, погіршення інвестиційного клімату в країні; зростання конкуренції на ринку високотехнологічної та інноваційної продукції з боку розвинених країн; недостатність власних фінансових ресурсів у господарюючих суб'єктів, а також ускладнення запозичення коштів на прийнятних умовах; недостатнє державне фінансування закладів освіти, науки, культури, охорони здоров'я, житлово-комунального та дорожнього господарства.

Серед основних соціально-культурних (social-cultural) факторів виявлено: традиції розвитку торгівлі; висока густота (компактність проживання) населення (окрім гірських районів); значний науковий потенціал, наявність наукових кадрів та наукових розробок; розвинута мережа навчальних закладів; значний туристичний історико-культурний та природно-рекреаційний потенціал; багатий природно-заповідний фонд; значна частка екологічно чистих територій; невідповідність освітніх послуг потребам регіонального ринку праці, брак кадрів робітничих професій; недостатньо розвинена матеріально-технічна база наукових, навчальних, дошкільних навчальних закладів, культурних та соціальних установ; недостатній рівень і якість надання соціальних і медичних послуг, недостатня забезпеченість медичних закладів сучасною лікувально-діагностичною технікою і устаткуванням та якісними медикаментами; неналежний стан багатьох об'єктів історико-архітектурної спадщини; забруднення територій стихійними сміттєзвалищами; виникнення надзвичайних ситуацій природного (паводки, зсуви, селі, ерозії) та техногенного характеру, зокрема внаслідок нерационального використання природних ресурсів.

Серед основних технологічних (technological) факторів виявлено: розвинений сектор інформаційно-комунікаційних технологій; наявність виробничої бази для розвитку енергетичної галузі, в т.ч. альтернативних джерел енергії; низький технологічний рівень та конкурентоспроможність підприємств базових галузей економіки регіону, низька капіталізація об'єктів інтелектуальної власності, високий рівень тіньової економіки регіону; значна енерговитратність виробництва та житлово-комунального господарства в умовах збереження високих цін на енергоносії; недостатній рівень розвитку інфраструктури підтримки малого та середнього бізнесу (насамперед наукових парків, технопарків, бізнес-інкубаторів); низький рівень розробки

та використання природних ресурсів, насамперед корисних копалин, що застосовуються у будівництві; незадовільний рівень протипаводкового захисту та його фінансування.

Систематизація тенденцій функціонування соціальних, економічних сфер, інституційного середовища, природно-географічних характеристик областей, дозволяє виділити ключові внутрішні сильні та слабкі сторони прикордонного регіону, а також можливості і загрози зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/05/Strategiya.pdf
2. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.if.gov.ua/files/SP_IF_oblast_4.pdf
3. Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/05/146_dod_Strategiya_2020.pdf
4. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bukoda.gov.ua/sites/default/files/doc/PDF/proekt_strategiji_rozvitku_oblasti_2020.pdf

Татьяна Байбардина, к.э.н., доцент,
Оксана Бурцева,
Белорусский торгово-экономический
университет потребительской кооперации,
г. Гомель, Республика Беларусь

ПРИОРИТЕТЫ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ГОМЕЛЬСКОГО РЕГИОНА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Значение туризма многогранно и включает экономические, социальные, исторические и культурные составляющие. Туризм оказывает стимулирующее действие на развитие экономики страны, укрепляет и расширяет источники инвестирования, влияет на сохранение и развитие культурного потенциала населения территории, выступает в качестве эффективного средства создания условий для межнационального и межкультурного диалога. Важная роль в социально-экономическом развитии Республики Беларусь в условиях происходящих глобализационных процессов принадлежит формированию и позиционированию туристического потенциала регионов страны. Особую актуальность и значимость для популяризации туристических услуг приобретают вопросы использования современных направлений развития туристской индустрии в приграничных регионах.

Интенсивный поиск отечественных и зарубежных инвесторов для реализации инвестиционных проектов в Беларуси, высокая экономическая конкуренция, борьба за высококвалифицированные трудовые ресурсы заставляют выбирать такую стратегию позиционирования, которая бы выгодно отличала каждый регион республики, отражая его уникальные достоинства [1].

Развитие туризма в любой стране, регионе зависит от целого комплекса факторов, условий и ресурсов. Формирование Беларуси как туристического государства определяется географическим положением, постоянно возрастающим транзитным значением для передвижения людей, капитала, товаров и услуг на путях между Западной Европой и Россией, Скандинавией и Азией. В частности, имеется ряд таких географических преимуществ, как: близость к Западной Европе, Скандинавии – туристскому рынку с очень высоким финансовым потенциалом; соседство со странами Балтии, Россией, Украиной является серьезным ресурсом к развитию трансграничного туризма; древняя и богатая история, самобытная культура; богатый природный потенциал, включающий уникальные водно-болотные угодья, реликтовый лес – Беловежскую пущу и т.д.

Одним из важнейших факторов, определяющих формирование положительного имиджа Республики Беларусь у отечественных и зарубежных инвесторов, является туристическая привлекательность страны, ее регионов. Одним из привлекательных приграничных регионов страны для отечественных и зарубежных туристов является Гомельский регион, который представляет собой один из наиболее динамично развивающихся регионов Республики Беларусь, который занимает лидирующие позиции по объему инвестиций в основной капитал. В Гомельской области проживает 1424 тысячи человек (более 15 % общей численности населения республики) [2].

Індустрія туризму Гомельської області включає в себе більше 2000 організацій: 78 готельних, 40 санаторно-курортних і оздоровительних організацій, 228 агроусадіб і агротуристических комплексів, більше 1500 об'єктів громадського харчування, 204 – придорожного сервісу, 34 – дозвілля, 15 будинків мисливців, Національний парк «Прип'ятський», 55 заказників і др. [1, с.26]. Туристическіє і екскурсійніє послуги надають 114 організацій різної форми власності і підпорядкованої підлежаності. Туристическими організаціями області надаються поїздки по 124 основним туристическим маршрутам з відвідуванням різних об'єктів (одноденних і багаторічних, комбінованих, автобусних, пішохідних, водних, велосипедних, конних і др.) і 42 промаркованих і обладнаних екологіческим шляхам [1].

Особлєє місце в формуванні туристического потенціалу Гомельського регіону належить агроекотуризму, який дозволяє створити приємний, індивідуально-виражений образ країни в очах світового суспільства. В планах розвитку агроекотуризму на найближчу перспективу – залучення в цю сферу крім покинутих будинків, також і хуторів, родових усадеб і сільсько-виробнических кооперативів. Розвитку агроекотуризму буде сприяти створення бренду «Білоруська дерев'яна», проведення традиційних свята і ярмарків («Купалле», «Калєдкі», «Гуканне в'ясы»).

Кількість туристів, використавших послуги агроекотуризму Республіки Білорусь за 2015 рік, складала 294,3 тис. осіб. По даним Міністерства по податкам і зборам Республіки Білорусь, на кінець 2015 року кількість суб'єктів агроекотуризму в республіці складала 2263, з них в Гомельській області – 196 [3].

Одним з пріоритетних напрямків розвитку сучасного туризму Республіки Білорусь є екологіческий туризм, який, як показує досвід зарубіжних країн, може стати одним з перспективних напрямків для нашої країни. З недавніх пор екотуристи потянулись і на болота, місця для відпочинку, релаксації і пізнання природного світу, більш сприятливі для зв'язу з дикою природою. Особлєє привабливі для туристів, відвідуєщих Гомельський регіон, мають такі об'єкти, як: екотропа Республіканського біологіческого заказника «Споровський», ландшафтні заказники республіканського значення «Мозирьськіє овраги» і «Стрєльський».

Значительним іміджевим потенціалом, а також науково-пізнавальною цінністю сьогодні має ряд туристических маршрутів Гомельської області. Розроблено більш 100 основних туристических маршрутів. Найбільш важливим з них – «Золоте кільце Гомєльщини». Статус і категорії історико-культурних цінностей надано 873 об'єктам насліддя області, з них 866 матеріальних нематеріальних історико-культурних цінностей (377 археологіческих пам'яток, 167 архітектурних пам'яток, 313 пам'яток історії, 8 пам'яток мистецтва і один об'єкт градостроїтельної забудовки – історический центр г. Мозирь) [1].

Поступово зростає популярність в Гомельській області подіїє туризм, який в нинішнєє час є також привабливим для

отечественных и иностранных туристов. На территории области проводятся многочисленные фестивали и конкурсы, в которых принимают участие сотни людей из Беларуси и разных стран мира. Культурными «брендами» Гомельщины стали: международные фестивали «Славянские театральные встречи», «Ренессанс гитары», «Арт-сессия», «Сожскі карагод», Международный фестиваль этнокультурных традиций «Зов Полесья», Международный детский конкурс «Музыка надежды» и другие.

В Республике Беларусь пользуется популярностью религиозный туризм, который в основном имеет просветительский характер. Кроме того, в последние годы в моду входит и форт-туризм – поездки в страны и города, где проходили знаменитые сражения разных времен и народов.

Вместе с тем, инфраструктура используемых туристических объектов значительно уступает аналогичным в западных странах, реклама туристических организаций направлена в большей степени на выездной туризм, недостаточно привлекается финансовых инвестиций в развитие туристического потенциала региона, что оказывает влияние на снижение туристической активности в регионе.

Укреплению туристического потенциала Гомельской области и его развитию будет способствовать реализация ряда мероприятий, направленных на развитие инфраструктуры туризма, проведение рекламных кампаний туристических дестинаций по опыту западных стран, подготовку высококвалифицированных специалистов для сферы туризма. Это, в свою очередь, позволит сформировать положительный имидж белорусского туризма и укрепить возможности массового привлечения туристов в приграничные регионы.

Список использованных источников:

1. Байбардина Т. Н. Перспективы развития туристического потенциала Гомельской области / Т. Н. Байбардина, Н. В. Лацкевич, Л. В. Мищенко // Потребительская кооперация. – 2016. – № 1(52). – С. 25-31.
2. Статистический ежегодник Гомельской области. 2015 г. – Гомель, 2016. – 469 с.
3. Статистический ежегодник: Туризм и туристические ресурсы в Республике Беларусь, 2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.belstat.gov.by>

Роман Гишук, к. геогр. н., доцент,
Тетяна Незвещук-Когут, к.е.н., доцент,
Олександр Крецький,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

КРАЄЗНАВСТВО І ТУРИЗМ У СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО КЛУБУ ЧТЕІ КНТЕУ «ПЛАЙ»)

У системі навчально-виховної роботи освітніх закладів туризм постає діяльністю, що поєднує подорож та пізнання довілля. З огляду на це, туристично-краєзнавчу діяльність О. Остапець визначав як комплексний засіб гармонійного розвитку молоді, що полягає в активному пізнанні і покращенні навколишнього середовища і самих себе в процесі туристичних подорожей.

Особливої актуальності туристично-краєзнавча діяльність у системі навчально-виховної роботи в освітніх закладах набуває нині. Вона передбачає дослідження рідного краю у взаємозв'язку із вивченням глобальних і регіональних особливостей довкілля, створює умови для використання краєзнавчого матеріалу в навчально-виховній роботі, забезпечує застосування набутих знань, умінь і навичок (як результат безпосереднього розвитку школярів і студентів, забезпечення їхнього життєвого досвіду) [1, с. 20].

Сьогодні найвищою формою організації туристично-краєзнавчої діяльності, де відбувається процес розподілу інтересів, є туристичний клуб. Зокрема, така діяльність з 2014 року успішно реалізовується у системі навчально-виховної роботи студентської молоді туристичним клубом Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ «Плай». Відтоді було здійснено низку заходів навчального, виховного та просвітницького змісту.

Так, для ідейної реалізації діяльності керівниками клубу було оголошено конкурс на його кращу назву та емблему, розроблено статут його діяльності. Таким чином, студенти мали змогу проявити свої творчі та дизайнерські здібності в проекті клубної геральдики, самостійно визначити найвлучнішу назву свого туристичного клубу, визначити для себе найцікавіші напрями його роботи. За сприяння викладачів і керівників клубу Тетяни Незвещук-Когут, Олександра Крецького і Романа Гищука учасниками і членами клубу було затверджено статут, назву та емблему.

До Всесвітнього дня туризму, який традиційно святкується в останню неділю вересня, учасниками та членами туристичного клубу «Плай» було неодноразово здійснено сходження на вершини Чорногірського хребта Українських Карпат, висотою понад 2000 м над рівнем моря. У 2014 році членам клубу кілька разів підкорилося г. Говерла (2061 м), а в 2015 році – г. Піп Іван Чорногірський (2028 м). Удосконалили студенти набуті навички організації туристичних походів та подолання гірських вершин, провівши навесні 2016 року урочистий підйом із прапором ЧТЕІ до 50-річчя від дня його заснування, влітку – за спільної участі наших студентів і учнів школи №16 м. Чернівці, а восени того ж року організували спільне сходження на Говерлу разом із своїми колегами-студентами з Полтавського університету економіки і торгівлі.

Під час таких походів студенти мали змогу практично ознайомитися та удосконалити свої навички з орієнтування в незнайомій місцевості, самостійно проходити маршрути з використанням основ спортивного туризму. У кожній із краєзнавчих мандрівок керівниками клубу також було організовано збір студентами побутового сміття на туристичному маршруті з метою екологічного виховання молоді, почуття бережливого ставлення людини до довкілля.

Із краєзнавчою метою щороку влітку туристичним клубом «Плай» організовується своєрідна кількадедна навчальна туристична практика на базі літнього відпочинку ЧТЕІ КНТЕУ в с. Кормань Сокирянського району, яка знаходиться на березі Дністровського водосховища.

У 2016 році діяльність туристичного клубу «Плай» була насичена заходами просвітницько-виховного та патріотичного спрямування. Так, на початку весни члени та учасники клубу побували на горі Причілок на Прикарпатті та відвідали комплекс-меморіал С. Бандери в його рідному селі Угринів. У квітні була здійснена подорож замками Поділля та Львівщини, в якій студенти познайомилися з історико-архітектурними особливостями та ресурсами Львова, Золочева, Олеська, Підгірців.

Неодноразово студенти в рамках діяльності туристичного клубу «Плай» мали змогу зустрітися з провідними працівниками-практиками туристичної галузі в області, обговорити з ними проблемні питання організації та розвитку туризму в краї, запропонувати своє бачення щодо їхнього вирішення чи удосконалення. Найзнаковішими з них були зустрічі з головою асоціації працівників туристичної сфери Чернівецької області «Туристична Буковина» та головою Чернівецької обласної організації спортивного туризму Скрипником Віктором Володимировичем; генеральним директором Генерального агентства по туризму в Чернівецькій області – ВАТ «Туристичний комплекс «Черемош», головою громадської організації «ХоРеКа» Олександром Наталією Дементівною; директором туристичного оператора «Круїз 2000», депутатом Чернівецької обласної ради Кіреєвим Ігорем Анатолійовичем.

У ході зазначених вище засідань було визначено основні актуальні проблеми розвитку туризму на Буковині та в Україні загалом; окреслено сучасні вимоги роботодавців до майбутнього фахівця туристичної сфери; запропоновано актуальні тематики для здійснення науково-пошукових досліджень студентами – членами туристичного клубу; наведено безліч цікавих прикладів з власної професійної діяльності. Було обговорено зі студентами їхнє творче бачення в розробках нових креативних туристичних маршрутів територією Буковини та Західної України.

Щорічно студенти туристичного клубу «Плай» беруть участь у змаганнях зі спортивного туризму «Буковинські екстремальні ігри», які вже традиційно проводяться восени. Програма даних змагань включала подолання різних технічних етапів, а саме дистанції спортивного орієнтування, розпалювання багаття, кидання рятувального кінця, в'язка вузлів, проходження спелеологічного етапу (тунелю під центральною частиною міста Чернівці), дистанцій з велосипедного туризму та подолання туристичної смуги перешкод. У цих змаганнях наша команда показала високий командний дух, згуртованість, високі фізичні якості та технічні навички з туризму, що дозволило їй у 2016 році посісти високе 3 командне місце.

У рамках своєї діяльності студентський туристичний клуб ЧТЕІ КНТЕУ «Плай», на чолі з його керівниками Тетяною Незвезщук-Когут, Романом Гищуком та Олександром Крецьким, взимку 2014 року здійснили закордонну подорож за маршрутом м. Чернівці – м. Сучава – м. Гура-Гуморулуй – м. Кемпунг-Молдевенець (Румунія). Основними завданнями мандрівки були налагодження співпраці зі студентським туристичним клубом «Вояж» Сучавського університету ім. Ш. чел Маре та обмін досвідом туристично-краєзнавчої діяльності обох клубів, вивчення та презентація туристичних

можливостей Румунії в Південній Буковині. Також дана подорож мала просвітницько-виховний та патріотичний зміст, оскільки студенти мали змогу відвідати місце народження відомої буковинської та української письменниці О. Кобилянської, покласти квіти до її пам'ятника в м. Гура-Гуморулуй.

Влітку 2016 року найдопитливіші учасники клубу, за активного сприяння його керівника Олександра Крецького, з просвітницькою метою та удосконаленням навичок у гірському спортивно-пішохідному туризмі вибороли право відвідати найцікавіші туристичні об'єкти на Балканах. Зокрема, група студентів побувала в замку «Пелеш» у м. Сіная, перетнули Південні Карпати по мальовничому Трансфегерашському шосе з Трансильванії до Мунтенії, здійснили поселення на найвищу гору Румунії Молдовяну (2544 м) та найвищу гору Східної Європи г. Мусала (2925м), відвідали печеру Магура, що в Болгарії. Упродовж двотижневої мандрівки студенти пройшлися гірськими масивами Південних Карпат, Рила, Стара Планіна, Родопі, відпочивали на чорноморському узбережжі Балканського півострова.

Ще одним напрямком діяльності туристичного клубу є безперервний збір студентами краєзнавчої інформації про усі куточки нашого регіону (легенди, перекази, історія поселення, археологічні артефакти, знайдені в межах населеного пункту, відомі постаті, туристичні об'єкти локального значення та ін.), яка, на замовлення відділу з питань туризму Чернівецької ОДА, має стати основою нової інтерактивної туристичної карти Чернівецької області. Студенти, виконуючи завдання такого змісту, мають при цьому змогу ознайомитися з методикою польових досліджень, глибше та всебічно пізнати свій край, виховати в собі патріотичні почуття любові до рідної землі.

Список використаних джерел:

1. Пангелов Б. П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей : Навчальний посібник / Б. П. Пангелов. – К.: Академвидав, 2010. – 248 с.

Наталія Зам'ятіна, к.е.н.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

СУЧАСНИЙ СТАН ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ В УКРАЇНІ

Розвиток туризму та рекреації визначено основним із пріоритетів соціально-економічного зростання країни, вагомим чинником стабілізації та структурної перебудови національної економіки. Однак сьогодні в Україні сфера туризму та рекреації знаходиться лише на початковій стадії свого розвитку. І це незважаючи на значний туристсько-рекреаційний потенціал, що характеризується значними водними, лісовими, фауністичними ресурсами та значною площею рекреаційних територій, придатних для створення санаторно-курортних установ, баз відпочинку, туристичних маршрутів.

Рекреація – це відновлення фізичних, інтелектуальних та емоційних сил людини. Рекреаційно-туристичний комплекс можна розглядати в двох аспектах: з одного боку, як міжгалузевий комплекс у складі сфери послуг, де виникають і набувають розвитку економічні відносини з виробництва, обміну

і споживання рекреаційно-туристичного продукту; з іншого – як складову соціальної інфраструктури територій різного рівня, що становить комплексну систему (мережу) підприємств і закладів з виробництва, просування і реалізації рекреаційно-туристичних послуг [1].

Для розвитку рекреаційно-туристичного комплексу України необхідні природні умови, історико-культурні, матеріальні та трудові ресурси. Окрім ресурсів, слід враховувати і систему забезпечуючих елементів: розвиток транспортного сполучення, інфраструктуру території, її інвестиційну привабливість, відповідність послуг, що надаються, світовим вимогам і стандартам.

За даними Державного земельного кадастру України, площа земель, які використовуються для відпочинку, становить 745,4 тис. га, або 1,2 % від загальної площі території України. В той же час, площа потенційних рекреаційних територій в Україні становить 12,8 % її площі [2]. Це свідчить про те, що потенціал лише десятої частини територій використовується належним чином. Сконцентровані ці території нерівномірно, переважно у Карпатському, Причорноморському, Подільському Поліському регіонах країни.

До найважливіших рекреаційних ресурсів України належать бальнеологічні, кліматичні, ландшафтні, пляжні, пізнавальні ресурси. В Україні наявні мінеральні води всіх основних бальнеологічних груп. Деякі з них, зокрема «Миргородська», «Куюльник», «Поляна Квасова», «Берегівські мінеральні води», «Нафтуса» і радонові води, мають світове значення та є унікальними на нашій планеті. Рекреаційні можливості України характеризуються наявністю 3304 санаторно-курортних та оздоровчих закладів різної відомчої підпорядкованості та форм власності, в тому числі: санаторії 487, санаторії-профілакторії – 357, бази та інші заклади відпочинку – 2015, пансіонати відпочинку – 235, будинки відпочинку – 38, пансіонати з лікуванням – 68, інші заклади – 104 [3, с. 102]. Кліматичні ресурси України з погляду їх рекреаційного використання належать до найкращих і хороших, тобто тепле літо і не дуже холодна зима зі стійким сніговим покривом.

Ландшафтні рекреаційні ресурси України теж доволі багаті та різноманітні. Велику роль тут відіграють рельєф і рослинність. Для нашої держави характерна доволі розчленована поверхня з безліччю мальовничих височин, плато, підняття, останців тощо. Близько 14 % території країни вкрито лісами. Цей показник дуже диференційований по території. У Степу лісистість не перевищує 4%, у Криму – 10%, на Поліссі – близько 30, у Карпатах – понад 60% [1]. Однак сьогодні можна спостерігати інтенсивну вирубку лісів, що набуває катастрофічних екологічних наслідків. Важливе значення мають в Україні рекреаційні ресурси пляжів, природно-заповідного фонду, спелеоресурси. Майже неосвоєні пізнавальні (історико-культурні) туристично-рекреаційні ресурси. Держава охороняє понад 70 тис. пам'яток історії і культури, більш як 12 тис. з них цікаві для туристів усього світу. Українські замки, фортеці і монастирі є унікальним історико-архітектурним явищем Європи і всієї планети, однак більшість з них знаходиться сьогодні в руйнівному стані та потребує реконструкції. Також необхідно інвестувати кошти і в прилеглі території, створивши налагоджену інфраструктуру для потенційних туристів.

Однак існує низка проблем у даній галузі, зокрема: відсутність підтримки з боку держави; відсутність сприятливих умов для інвестування; всеохоплююча корупція; ведення бойових дій на сході України; проблеми транспортної системи; нераціональне використання природних ресурсів; нанесення значної шкоди навколишньому середовищу, що вже сьогодні має екологічні наслідки тощо. Також більшість готелів, мотелів, кемпінгів, санаторіїв, баз відпочинку та туристичних баз будувалися за проектами, що сьогодні не відповідають міжнародним стандартам.

Основними стратегічними напрямками розвитку рекреаційних територій повинні стати:

- збереження навколишнього природного середовища та його екологічного потенціалу;
- охорона і відтворення рекреаційних природних ресурсів і природних об'єктів;
- забезпечення загальнодержавної і регіональної підтримки туризму, залучення до його розвитку як державних, так і підприємств інших форм власності, а також окремих громадян;
- створення розвиненої туристичної інфраструктури з метою надання якісних і різноманітних послуг туристам;
- розвиток інформаційно-рекламної і маркетингової діяльності;
- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів для протреб рекреаційно-туристичної діяльності.

Таким чином, слід зазначити, що Україна має всі об'єктивні передумови, щоб стати однією з передових рекреаційно-туристичних країн світу, однак аналіз сучасного стану функціонування вітчизняної рекреаційної сфери свідчить про те, що ефективність її діяльності стримується через невирішеність низки проблем.

Список використаних джерел:

1. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посібн. / П. О. Масляк. – К. : Знання, 2008. – 344 с.
2. Центр державного земельного кадастру [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://land.gov.ua/info/tsentr-derzhavnoho-zemelnoho-kadastru/>
3. Парубок Н. В. Головні стратегічні напрями розвитку рекреації в Україні / Н. В. Парубок // Стратегічні перспективи туристичної і готельно-ресторанної індустрії в Україні : теорія, практика та інновації розвитку : матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (31 жовтня 2016 р.). – Умань : Видавець «Сочинський М. М.», 2016. – 172 с.
4. Мішаловська О. І. Характеристика стану та тенденції розвитку сфери рекреації та туризму в Україні / О. І. Мішаловська, О. О. Маслиган // Економічний простір. – 2013. – №74. – С. 131-141.

Юрій Карпенко, к.е.н.,

Михайло Логвин, к.геогр.н., доцент,
ВНЗУ «Полтавський університет економіки і торгівлі»,
м. Полтава

САКРАЛЬНІ ОБ'ЄКТИ ТУРИЗМУ ЯК СКЛАДОВА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Населення проживає у світі, прив'язаному до тимчасових і матеріальних речей. Однак секуляризація суспільства не обов'язково передбачає відмову від істини чи цінності релігії, вона просто пробує обмежити релігію приватною

сферою життя людини. Априорі вважається, що релігія може мати тільки «особисте» значення для індивідумів і не має ніякого стосунку до політичних чи економічних проблем у країні. Тобто, для того, щоб бути конкурентоспроможним на сучасних глобальних ринках країни, регіони повинні бути продуктивними й ефективними, але ні релігія, ні духовність не можуть цьому допомогти. Якщо сказати, що релігія і духовність ніяк не зв'язані із суспільним життям, економікою (особливо туризмом) і політикою, значить дати визначення «релігії», що суперечить сучасному релігійному життю [1, с. 34].

Сакральні центри, об'єкти, ландшафти у всі часи відігравали непересічну роль у збереженні духовних традицій для формування духовно-релігійного світогляду та життєстійкості населення. Традиційно сакрально-релігійні пам'ятки використовувались лише як екскурсійні об'єкти. Зараз відвідування культових споруд набуває рис паломництва. Коло об'єктів релігійного паломництва значно розширилось. До матеріальних ресурсів релігійного туризму входять не лише культові споруди, але й святі джерела, дерева, скелі, тобто об'єкти природних туристичних ресурсів. На сучасному етапі ці об'єкти є також важливими елементами культурно-пізнавальної та виховної функції туризму.

Також важливо нагадати окремі тези А. С. Панаріна, який говорив, що культура модерну може бути представлена фігурою паломника, культура постмодерну – фігурою туриста. Свідомість паломника доцентрова: де б він не знаходився, його шлях у Мекку або в Єрусалим означає, що місце його постійного перебування і священний центр світу – суть точки єдиного організованого й ієрархізованого простору, що надає нашому життю вищого сенсу. Зовсім інакше поводить себе турист, який не шукає єдиного сенсу. Навпаки, чим вище дискретність соціокультурного поля світу, тим гостріше задоволення туриста. Його влаштувала б повна мозаїчність світу, населеного різними людськими видами. Паломник свято вірив у єдність людського роду, в єдність світу і тому готовий був сперечатися про цінності [5, с. 18-19].

У реальному житті основну увагу, як правило, приділяють економічним, політичним, екологічним аспектам сучасного суспільного розвитку, а проблеми сакральної, духовної та етнокультурної поведінки населення залишаються на другому плані. Питання взаємовпливу культури та економіки постійно актуалізуються, але механізм впливу культури, зокрема духовності, на туризм залишається охопленим поверхнево. А соціальна поведінка, мотиви і цінності людей багато в чому визначають характер процесів в економіці і, в тому числі, туризмі.

Тобто, необхідним є дослідження національно-культурних, соціокультурних, соціальних, особливо духовних, факторів на функціонування регіональних і локальних туристичних систем. Серед оцінкових показників велика увага приділяється економічним і екологічним, а соціокультурна складова, зокрема духовні фактори, або відсутня або представляється епізодично [2-4].

З цих позицій туризм є тією сферою суспільного життя, яка дає можливість побачити і дослідити духовну спадщину країн, регіонів, областей,

населених пунктів. У багатьох туристичних маршрутах присутні сакральні туристичні об'єкти: собори, храми, монастирі, скити та інші святі місця. Відвідування саме цих туристичних об'єктів може слугувати прикладом співпраці транскордонних регіонів, зокрема, у сфері туризму.

Буковина багата на сакральні об'єкти, до яких тяжіють люди не тільки з прикордонних, але й більш віддалених територій. Варто виділити, зокрема, Кафедральний собор Святого Духа, що знаходиться практично в самому центрі Чернівців. Прототипом собору в стилі італійського ренесансу виступив Ісаакіївський собор в Санкт-Петербурзі. Заслугує на увагу Боянський жіночий монастир, який знаменитий чудодійною Боянською іконою Божої Матері. За 15 років її відвідало понад 2 млн. паломників з різних країн світу. У Свято-Вознесенському чоловічому монастирі «Банчени», що розташований в с. Молниця, знаходиться Свято-Троїцький собор, один з найбільших храмів в Україні.

Туристичні маршрути включають також відвідування таких сакральних споруд, як Костьол Воздвиження Святого Хреста, що у Чернівцях, Вознесенська церква у с. Лужани Кіцманського району; Свято-Івано-Богословський Хрещатицький і Свято-Успенський Кулівецький чоловічі монастирі, що на Заставнівщині, та інші визначні релігійні святині області.

Надбанням сучасної Молдови є і величні собори, і маленькі печерні монастирі. Монастирі представляють не тільки духовну, але й культурно-історичну цінність країни. Духовним центром Молдови вважається чоловічий монастир Святої Трійці в с. Сахарна, який знаходиться серед крутих ущелин. Монастир Капріяни існує з 1429 р. і розташований в мальовничому заповіднику «Кодри».

При будівництві монастирських комплексів зодчі Молдови зуміли уникнути повторів, знайти свій шлях розвитку ансамблевої архітектури, вдало поєднуючи традиційні ландшафтні прийоми планування і нові класичні принципи композиційного рішення будівель. Як наслідок, з'явилися своєрідні за конструктивними і стильовими рішеннями храми, які є свідками героїчних і трагічних, радісних і сумних подій, з яких формувалася історія краю.

За переказами, християнство було принесене в Румунію св. ап. Андрієм і учнями св. апостола Павла, які проповідували слово Боже на території римської провінції Мала Скіфія між річкою Дунай і західним узбережжям Чорного моря. Одним з найавторитетніших святих регіону є вмч. Іоанн Сочавський Новий, який жив у XIV ст. в Трапезунді і часто подорожував на кораблі для продажу і закупки товарів. Він прийняв вінець мученика за віру Христову в Криму в кінці XIV ст. Мощі його в 1402 р. були перенесені в столицю Молдо-Влахійського князівства Сочаву і покладені в соборній церкві. Святий Іоанн Новий став покровителем ділових людей, які і зараз відвідують його святі мощі.

Сакральними пам'ятками є монастир Драгомирна в с. Мітоку Драгомирній. Історичною пам'яткою є Церква «Всіх Святих Воскресіння» в с. Хинцешть. Пам'яткою ЮНЕСКО є Церква Воздвиження Святого Хреста в с. Петреуц. В Яссах зберігаються мощі прп. Параскеви. У храмі Митрополії Молдови і

Буковини також знаходяться частки мощей св. апостола Андрія із Патр (Греція), вчм. Георгія із Лівадії (Греція) і частка поясу Пресвятої Богородиці із м. Волос (Греція).

Перелічені святині (як і не включені до переліку) і зараз виконують своє пряме призначення – формування ідеї збереження духовних традицій, відродження толерантного ставлення до духовного спадку, сакрально-релігійних цінностей, духовності. Але сакральні святині неповторні не тільки з духовного боку, але й з точки зору культурно-естетичної спадщини. Ці об'єкти відвідують мільйони туристів із багатьох країн світу, розширюючи свої знання про сакральне та наповнюючи казну країни чи регіону фінансовими надходженнями.

Список використаних джерел:

1. Алфорд О. Х. Менеджмент, когда вера имеет значение / Алфорд О. Х., Нотон М.; пер. с англ. О. Живицы, Ю. Щербининой. – К.: Кайрос, 2003. – 357 с.
2. Куклина Е. А. Устойчивость экономической системы: методологические подходы к определению понятия, виды устойчивости, типы устойчивого развития / Е. А. Куклина // Образование. Экономика. Общество. – 2007. – №3. – С. 42-47.
3. Логвин М. М. Сакральні ландшафти як об'єкт туризму / М. М. Логвин, П. В. Шуканов // Географія та туризм: Науковий збірник / Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відпов. ред.) та ін. – К.: Альтерпрес, 2011. – Вип. 13. – С. 64-68.
4. Логвин М. М. Туристична цінність сакральних об'єктів України / М. М. Логвин // Модернізація туристознавства: теорія і практика партнерства: монографія / За ред. Г. П. Скляра. – Полтава: ПУЕТ, 2015. – С. 247-254.
5. Панарин А. С. Искушение глобализмом / А. С. Панарин. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 418 с.

Олександр Кифяк, к.е.н., доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ У ПРИКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

Останніми роками економіка України характеризується відносною нестабільністю, що створює перешкоди на шляху до динамічного та успішного розвитку як країни загалом, так і її регіонів. Як наслідок, спад виробництва, високий рівень інфляції, девальвація грошової одиниці – все це відобразилось в усіх сферах економічного життя, в тому числі і у сфері готельно-ресторанного бізнесу. Особливо загострилася проблема розвитку готельного бізнесу у прикордонних регіонах, що пов'язано з периферійністю та посиленням бар'єрних функцій кордону. Таким чином, у ситуації, що склалася, виникла проблема актуалізації ефективності функціонування закладів готельного бізнесу прикордонного регіону, що вимагає змін у підходах до управління підприємствами та використання інструментів сучасного менеджменту та маркетингу для їх адаптації до сучасних умов.

До 2013 року вітчизняне готельне господарство динамічно розвивалося. Цьому сприяло формування іміджу України як туристичної країни, що мало суттєвий вплив на зростаючі туристичні потоки, проведення Євро-2012, транскордонні обміни тощо. Проте в останні роки ця тенденція отримала

негативний напрямок. Основними причинами стали фактична зміна влади в Криму і проведення антитерористичної операції на Сході України. Перша призвела до зменшення кількості засобів розміщення, друга – до зменшення чисельності туристів, що ускладнило фінансове становище готельних підприємств, які змушені були загальмувати, а в окремих випадках і припинити свою діяльність.

У зв'язку з подіями, які відбуваються на сході та півдні України, частина туристів спрямувала свої інтереси на Карпатський регіон, який має значний рекреаційний потенціал, важливе геополітичне розташування та наближеність до кордонів багатьох туристичних країн. Важливе місце в розвитку готельно-ресторанного бізнесу Карпатського регіону посідає Чернівецька область. Тут функціонують 97 готелів і інших засобів розміщення, які пропонують 5239 місць для проживання та 884 заклади харчування. Незважаючи на високий рівень забезпеченості номерним фондом, його використання залишається низьким. Це пов'язано з недостатнім розвитком транспортної інфраструктури (автомобільні шляхи, залізничне та авіасполучення), недостатністю реклами та просування туристичних можливостей Чернівецької області, відсутністю маркування туристичних маршрутів та ін.

Найбільш рівномірне завантаження готелів спостерігається у місті Чернівцях. Тут функціонує 30 готелів, із загальним номерним фондом у 848 номерів, розрахованих на 1827 місць. З них 4 найбільші готелі – «Черемош», «Буковина», «Турист» та «Київ» – мають місткість понад 50 номерів. Найкращими в місті є нові й модернізовані готелі: «Буковина», «Георг Палац», «Голд Георг Палац», «AllureInn», «Магнат Люкс», «Київ».

Серед готельних комплексів, що розміщені за межами міста Чернівці та характеризуються відмінним сервісом і умовами для відпочинку, виділяються такі як: «Сонячна долина», «Буковинська зірка», «Козацький хутір», «Карпатська зірка», «Графська садиба» та інші. Ці готелі забезпечені автостоянками, ресторанами, кафе, барами, торговельними кіосками, аптеками, басейнами, саунами й іншими спортивними та розважальними закладами. Середньорічний коефіцієнт завантаження в них знаходиться в межах 40%.

Високий рівень обслуговування в сучасному готельно-ресторанному комплексі зумовлений не тільки станом матеріально-технічної бази, що його пропонує суб'єкт господарювання (будівлі, споруди, інженерне й санітарно-технічне обладнання, електроприлади, меблі), але й гостинністю та наявністю розширеного спектру додаткових послуг. Дослідження стану розвитку готельного бізнесу у Чернівецькій області підтверджує, що в останні роки спостерігається процес оновлення та урізноманітнення матеріально-технічної бази готельних господарств області, підвищується фаховий рівень персоналу готелів, впроваджуються інноваційні технології.

У Чернівецькій області як прикордонному регіоні формуються такі основні тенденції розвитку готельного господарства:

- будівництво готелів, мотелів та інших закладів розміщення вздовж автомобільних доріг, що ведуть до кордону;

- впровадження міжнародних стандартів в роботу готельних підприємств та використання сучасного менеджменту, оскільки якісне управління є критичним фактором успішної діяльності;

- переформатування готелів на багатофункціональні комплекси, де готельна складова функціонує поряд з офісною, торгівельною, розважальною, житловою та ін.;

- будівництво малих спеціалізованих готелів, спроможних створити неповторний колорит регіональної гостинності.

Перспективним є будівництво готелів не тільки в обласному центрі, а й по всій території Чернівецької області. Адже від гірської частини краю і аж до Дністра – вся ця територія є потенційно привабливою для туристів, що цікавляться рекреаційними та активними видами туризму.

Перспективи розвитку готельного бізнесу у прикордонному регіоні передбачають поглиблення транскордонного співробітництва, формування високої туристичної привабливості регіону, створення сучасної регіонально інформаційно-маркетингової служби, підготовку висококваліфікованих кадрів для готельного та ресторанного бізнесу тощо.

Актуальним для розвитку готельної справи в регіоні залишається перехід на міжнародні стандарти обслуговування, впровадження передових інноваційних технологій, використання досвіду країн сусідів, що в цілому сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємств готельного господарства, формуванню позитивного іміджу та стимулюванню реалізації готельних послуг.

Євген Колосінський, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

Мар'яна Колосінська, к.е.н.,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

м. Чернівці

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ

Транскордонні процеси, що відбуваються в економіці на світовому рівні, призводять до зростання конкурентної боротьби у всіх сферах економіки, зокрема в туристичній, та як наслідок спричиняють необхідність пошуку альтернативних шляхів стимулювання руху туристичних потоків. Одним із перспективних способів одержання конкурентних переваг на ринку є модель співпраці суб'єктів підприємництва та створення на їх основі такого територіально-галузевого об'єднання, як туристичний кластер.

На сучасному етапі розвитку нашої країни, незважаючи на значні природні рекреаційні ресурси та природні умови, простежується низький рівень розвитку туристичної сфери. Саме тому застосування кластерної моделі розвитку, яка ґрунтується на об'єднанні зусиль окремих споріднених галузей та інституцій, дозволить досягнути синергетичного ефекту для розвитку туризму в Україні.

Питанням дослідження механізму доцільності формування, регулювання та розвитку кластерних утворень для розвитку туристичної сфери присвячені праці таких провідних вчених, як В. Гоблик, О. Давидова, М. Долішнього, С. Соколенко та інших, що свідчить про перспективність та актуальність досліджень. Однак відсутнє комплексне дослідження перспектив формування кластерних утворень для розвитку туристичної сфери прикордонного регіону. Тому невирішеність зазначених проблем і зумовила вибір теми дослідження, яка є актуальною та своєчасною.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності формування кластерних утворень у прикордонному регіоні на прикладі Карпатського регіону.

Для безперервного розвитку та успішного функціонування туристичної сфери недостатньо лише існування природних рекреаційних ресурсів та наявність унікальних історичних, архітектурних та культурних пам'яток. В умовах постійної конкурентної боротьби необхідний відповідний рівень забезпечення та постійне удосконалення банківської, торговельної та транспортної інфраструктури, засобів комунікації та розміщення тощо. Усе більший інтерес з боку вітчизняних та іноземних туристів до вітчизняного туристичного продукту здатний підтримати сформований туристичний кластер, який містить комплекс необхідних умов і ресурсів для найефективнішого функціонування туристичної сфери регіону. Отже, туристичний кластер – сукупність підприємств туристичної сфери, які географічно близько розташовані, характеризуються спільністю основного виду діяльності та взаємодоповнюваністю діяльності, діють на спільному ринку з метою посилення індивідуальної і колективної конкурентоспроможності.

На нашу думку, однією із найперспективніших територій для формування туристичного кластеру є Карпатський регіон України, до якого належать Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області. Для всієї економіки Карпатського регіону туристичний кластер виконуватиме роль локальних точок зростання внутрішнього ринку, що створить умови до створення нових кластерів у інших сферах, а це значно посилить міжнародну конкурентоспроможність регіону та країни загалом. Доцільно зазначити, що як свідчать дослідження вченого В. М. Черторижського [2, с. 57], створення туристичного кластеру приводить до низки переваг:

- підвищується ефективність управління всіма складовими туристичної системи кластеру;
- відбувається вільний обмін інформацією та швидке поширення інновацій серед туристичних операторів, туристичних агентів та інших підприємств, що виробляють та надають туристичні послуги;
- здійснюється певна спеціалізація окремих підприємств з виробництва та надання послуг, внаслідок чого підвищується якість, знижується собівартість туристичних продуктів. Нові виробники, що приходять з інших галузей та розширюють набір послуг, прискорюють свій розвиток, стимулюючи пошук сучасних інноваційних технологій, проведення науково-дослідних робіт та забезпечують необхідні кошти для впровадження нових стратегій;
- взаємозв'язки кластеру з зовнішнім середовищем постійно розширюються та набувають вагомості, підвищують конкурентоспроможність послуг та створюють нові можливості;

– кооперація фінансових, матеріальних, туристичних, трудових ресурсів регіону сприяє ефективному їхньому розподілу та залученню інвестицій в туристичну сферу.

Незважаючи на зростаючий інтерес серед наукової та бізнес-спільноти до нових економічних утворень, зокрема кластерів та пошуку шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняного туристичного продукту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, а також здійснену низку заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності України, її окремих регіонів та сфер економічної діяльності, кількість кластерів в Україні, на відміну від більшості європейських країн, зростає повільно. Це обумовлено такими факторами, як:

1. Відсутність нормативного визначення «кластера», його видів, комплексу заходів щодо створення кластерів в Україні, в тому числі туристичних та нормативно-правового й інституційного середовища їх функціонування.

2. Відсутність достатнього інформаційного забезпечення створення та функціонування кластерів в Україні серед пересічних громадян, підприємців та громадських організацій України.

3. Недостатня зацікавленість малих та середніх підприємств об'єднуватись у великі виробничі мережі внаслідок невірних та неповних розуміння принципів діяльності кластерних об'єднань.

4. Невеликий досвід функціонування кластерів в Україні внаслідок недостатнього вивчення світового досвіду формування кластерної політики розвитку держави, участі держави в процесі підтримки та реалізації ініціатив створення кластерів, переваг та можливостей від участі в кластерах підприємств, громадських організацій та вищих навчальних закладів, що призводить до зниженої активності серед інвесторів [1].

Отже, формування туристичного кластеру прикордонного регіону, на прикладі Карпатського, активізує вирішення не тільки проблем конкурентоспроможності туристичної сфери, але й цілої низки питань, пов'язаних з підвищенням ефективності управління, розробкою програм регіонального розвитку, стимулюванням інноваційної діяльності, взаємодії великого і малого бізнесу, підвищенням конкурентоспроможності регіону та і країни в цілому. Саме тому в основу сучасної наукової парадигми України має бути покладене розуміння того, що створення кластерів у туристичній сфері у прикордонних регіонах є пріоритетною та найбільш перспективною стратегією розвитку.

Список використаних джерел:

1. Мельничук А. Л. Передумови створення українсько-польського транскордонного туристичного кластеру [Електронний ресурс] / А. Л. Мельничук, А. О. Бодіна. – Режим доступу: file:///C:/Users/1/Downloads/gt_2010_8_11.pdf
2. Черторижский В. М. Кластер як ефективна форма організації рекреаційної діяльності / В. М. Черторижский // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів : зб. наук. пр. / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; відп. ред. Є. І. Бойко. – Львів, 2008. – Вип. 3 (71). – 546 с.

Віктор Лошенко, к.е.н., доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці

РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Малий та середній бізнес в Україні стикається з багатьма проблемами, пов'язаними з корупцією, недосконалістю судової та правоохоронної системи. Водночас, у невеликих підприємств є низка й інших проблем, які обмежують можливості для розвитку.

По-перше, у нас залишається економічно неефективна модель оподаткування, перш за все в частині так званого єдиного соціального внеску. Він є непідйомним для малого бізнесу, у якого витрати на зарплати значно вищі, аніж у великих підприємств. Якщо великі компанії витрачають близько 12% заробітку на зарплату, то малі підприємства на ці потреби витрачають до 90%. Відповідно, за таких умов ставки єдиного соціального внеску є надто високими і призводять до тінізації бізнесу. Це стає серйозною причиною для зменшення можливостей для росту.

Інша проблема – переваги великих корпорацій на бюджетних тендерах. Тут Україні було б варто звернути увагу на досвід ЄС. З одного боку, зараз відбувається руйнування первинних наївних уявлень про співпрацю з європейською спільнотою і можливості отримання негайного результату від неї. Це ж можна скидати на незрілість нашого суспільства і на те, що промоція співпраці з ЄС була набагато кращою до запровадження ЗВТ, аніж під час її дії. З іншого, йдеться про реальні пробуксовування реформ господарчого сектору України і всього, що пов'язане із його діяльністю.

Економічним фундаментом країн ЄС часто називають малий та середній бізнес, а його благополуччя є визначальним для європейських політиків. В Україні становище цієї ланки бізнесу значно гірше. Та західні експерти впевнені, що саме розвиток невеликих підприємств — малих та середніх — може стати рушієм і української економіки також. Щоб такий бізнес зміг конкурувати з великими "китами", ЄС створює спеціальні програми підтримки. Однією з найновіших таких ініціатив є EU4Business.

У Євросоюзі підтримка невеликого бізнесу є звичним явищем. До прикладу, у ЄС є цілі програми, які передбачають, що певний відсоток державних закупівель має відбутися саме у малих та середніх підприємств. Відповідно їм не доводиться конкурувати з великими компаніями, які в іншому випадку мають перевагу. Адже великі компанії можуть здешевлювати ціни на продукцію, пер за все через оптові закупівлі. Також у них є доступ до кредитів та експорту на вигідніших умовах. Все це робить великі компанії більш ефективними з точки зору ціни.

EU4Business — проект Євросоюзу та Європейського банку реконструкції та розвитку. Головна мета програми — різнобічна підтримка малого та середнього бізнесу. Проект працюватиме не лише в Україні, а й в Грузії та Молдові. Першочергово це інформаційна підтримка, навчання та бізнес-консультації. Тобто усе, що допоможе здобути українцям нові навички, щоб згодом використати їх для розвитку власної справи. У ЄС сподіваються, що

через розвиток невеликих підприємств в Україні вдається створити робочі місця, значно збільшити підтримку малого бізнесу в Україні та допомогти різноманітним компаніям у використанні можливостей, які з'явилися внаслідок створення Зони вільної торгівлі з ЄС. Євросоюз рішуче налаштований допомогти місцевим компаніям стати рушійною силою економічного зростання в регіонах України та успішно конкурувати на світових ринках.

Попри такі ініціативи ЄС українцям не вистачає допомоги з боку власної держави. Уряду разом з депутатами потрібно прийти до розуміння того, чому потрібно створити так званий Український банк розвитку другого рівня.

Наразі ж частково полегшити життя українським підприємцям спробує ЄС. Зокрема отримати консультативну допомогу та інформацію українці зможуть у центрах підтримки бізнесу. Їх створенню безпосередньо сприятиме ЄБРР. Центри відкриють у 15 областях України. Окрім навчання та консультацій, українські підприємці отримують від Європи і реальні кошти. Зокрема, на кредитування малих та середніх підприємств у програмі передбачили 12 мільйонів євро. Щоправда, їх зможуть отримати не всі. Претендентами на ці гроші є ті, хто вже експортує свою продукцію на європейські ринки. Також на кредити можуть розраховувати компанії, які вже фактично готові починати свій експорт до ЄС. Перші ж можуть отримати кредит за умови, що вони планують збільшити свою присутність на закордонних ринках.

Передбачається, що щонайменше 50 малих та середніх компаній отримують пряме фінансування від ЄБРР. На таку кредитну лінію передбачили ще 100 мільйонів євро.

За даними Державного комітету статистики України, за 9 місяців 2016 року експорт в ЄС виріс всього на 415 млн. дол. порівняно з аналогічним періодом минулого року, в інші країни зменшився на 2,5 млрд. дол. відповідно. Структура експорту України погіршується. Сировинна спрямованість також погіршується, зараз Україна продає в Європу 40% продукції агропромислового комплексу, перш за все зерно, 20% від загального експорту в ЄС складає метал [1]. Тобто, скасування мит на ввезення українських товарів до країн Об'єднаної Європи не дало негайного ефекту: товарообіг між двома сторонами не зріс.

На початку дії ЗВТ стала очевидною ментальна неготовність багатьох українських підприємців, які не розуміють, навіщо їм потрібна співпраця з ЄС, які виявилися неготовими будувати довготривалі плани із розвитку власної справи та грати за правилами чесної конкуренції.

З одного боку, підприємців лякають високі іноземні стандарти та конкуренція на зарубіжних ринках, з іншого боку, заважає недосконалість законодавчої бази України, яка регулює експортну діяльність (проблеми з поверненням ПДВ, сертифікація, маркування, митні тарифи тощо) та відсутність підтримки з боку держави.

Утім, за рік дії ЗВТ можна говорити і про певні зрушення у сприйнятті українським бізнесом ЄС як торговельного партнера. Останнім часом можна спостерігати підвищення інтересу до роботи на ринку ЄС. Мовляв, змінюється саме емоційне сприйняття такої співпраці. Це відбувається на фоні закриття

російського ринку і усвідомлення того, що співпраця із Митним союзом може уповільнити темпи розвитку бізнесу.

Країна змінюється, економіка трансформується, разом з нею і попит, розподіл ринків. Угода про зону вільної торгівлі – це інструмент, яким треба вміло скористатися. Український бізнес може бути конкурентоспроможним, випускати якісні продукти чи надавати послуги високого рівня. Для цього треба докласти зусиль, обрати правильну стратегію для свого бізнесу, раціонально інвестувати кошти, впроваджувати інновації, зараз вже можна говорити про те, що під дією зовнішніх факторів (прийняття нових українських законів, запровадження норм і стандартів ЄС, євроінтеграція владних інституцій) вітчизняний бізнес вимушений ставати цивілізованим. За таких умов підприємці більш прихильно ставляться до можливості працювати у ЄС.

Торгівля у ЄС для підприємців цінна тим, що вона дає свободу дій та створює передумови для підвищення власної конкурентоспроможності.

Але незважаючи на ці зрушення, незважаючи на налагодження роботи у рамках Зони вільної торгівлі, на шляху до європейського ринку український бізнес чекають чималі складнощі. Досі у багатьох галузях економічної діяльності не вирішеним є питання податкової лібералізації та повернення ПДВ. Досі у нашій країні не створено комфортної логістичної системи для торгівлі.

У питаннях виходу на ринки ЄС український бізнес має дві проблеми, що значно ускладнюють для нього цей процес. По-перше, це високі ризики зустріти корупційні схеми у своїй країні, які стримують розвиток підприємства в основі. По-друге, зараз Україна спроможна заробляти на експорті до ЄС маленькі суми. Адже у нашій державі існує обмаль компаній, що продають товари із високою доданою вартістю. Українська економіка найбільше продає сировину або аграрну продукцію, ціни на які є низькими та нестабільними.

Відтак серйозних зрушень і динамічного зростання прибутків від Зони вільної торгівлі з Європейським союзом нашій країні очікувати не варто, можливо, у найближчий рік. Але її дія є необхідною для якісних перетворень української економіки та бізнесу. Адже ЗВТ вносить цивілізовані правила роботи на ринку. Вона примушує владу до вольових рішень. В іншому випадку Київ не зрозуміють західні колеги. Та найголовніше те, що ЗВТ створює умови для переходу на український ринок європейських компаній. Вони можуть інвестувати в економіку України. Вони можуть надати нові робочі місця. Вони можуть створити здорове конкурентне середовище, в якому зміцніє український підприємець, який за таких умов впевненіше дивитиметься на перспективу експорту до ЄС.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>.

Максим Москальов, К.П.Н.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Відмінності соціально-економічних та політичних умов розвитку країн світу визначають різні підходи щодо державного регулювання розвитку туристичної сфери, зокрема такими є політична та економічна стабільність країн, значення туризму у формуванні державного бюджету країни, рівень туристичної привабливості.

Водночас, універсальні основи управління туристичною галуззю зберігаються, утворюючи незмінний базис та потенціал для її розвитку. Сучасними науковцями розглядаються чотири моделі державного регулювання розвитку туристичної сфери [1].

У першій моделі (ринкова-американська) передбачається відсутність центральної державної туристичної адміністрації, органу державного управління на рівні центральної влади. Питання розвитку туристичної сфери розглядаються на рівні регіонів або самостійно суб'єктами господарювання на основі оперативного регулювання та принципів ринкової економіки. Основна умова для можливості використання цієї моделі полягає в тому, що країна має бути привабливою для іноземних туристів з усіх поглядів і не мати потреби в особливій рекламі національного туристичного продукту на світовому ринку [2].

Друга модель (туризм – основне джерело надходжень до бюджету) передбачає наявність міністерства (органу управління) як сильного та авторитетного апарату управління, який здійснює розвиток та контроль всієї туристичної галузі країни. Така модель управління притаманна країнам, що розвиваються, з перехідною економікою і має наміри зробити туризм одним із найперспективніших видів економічної діяльності. Наприклад, Єгипет, Мексика, Туреччина характеризуються багатим історичним та природним потенціалом, що має бути підтримано на державному рівні.

Третя модель державного регулювання туристичної діяльності називається європейською, адже представниками є розвинені європейські держави, а саме Франція, Іспанія, Великобританія, Італія, на частину яких, згідно з даними ВТО, припадає близько 1/3 світових туристичних прибутків [3, с. 136]. Питання розвитку туристичної діяльності вирішуються в міністерстві на рівні відповідного галузевого підрозділу, який відповідає за розвиток туризму в країні, а свою діяльність спрямовує у двох напрямках: 1) вирішення загальних питань державного регулювання: розробка нормативно-правової бази, координація діяльності регіональної представницької й виконавчої влади, міжнародне співробітництво на міждержавному рівні, збирання й обробка статистичної інформації; 2) координація маркетингової діяльності: участь у виставках і міжнародних об'єднаннях у туристичній сфері, управління туристичними представництвами своєї країни за кордоном та ін. [4, с. 88].

Світова практика виділяє ще четверту модель державного регулювання розвитку туристичної діяльності (змішану), що передбачає створення комбінованого міністерства, яке охоплює разом із туристичною діяльністю ще й інші суміжні галузі. Характерними ознаками четвертої моделі державного регулювання є визначення туристичної галузі пріоритетною для країни, чіткий розподіл повноважень між центральною та регіональною туристичними адміністраціями [1].

Державне регулювання туризму в Україні має низку недоліків, серед яких: відсутність цілісної системи управління туризмом на регіональному рівні, підпорядкованість суб'єктів туристичної діяльності різним органам влади, недосконалість нормативно-правового забезпечення туристичної діяльності (наприклад, відсутність визначеності в окремих аспектах ведення туристичного бізнесу, що проявляється, зокрема, через відсутність визначення приналежності підприємств готельної сфери до таких, що надають туристичні послуги), неналежний рівень підтримки туристичних підприємств з боку держави у плані методичної, організаційної, інформаційної підтримки, недостатні темпи зростання інвестицій, відсутність динаміки створення об'єктів туризму у сільській місцевості, відмінності у діяльності підприємств сфери туризму порівняно з міжнародними стандартами, незадовільний стан туристичної інфраструктури, низька соціально-економічна ефективність використання туристичного потенціалу, недоліки у сфері ведення статистики, формування баз даних туристичних об'єктів та підприємств, підготовки кадрів для туристичної сфери тощо [5, с. 81].

Водночас, пріоритетними напрямками у сфері державного регулювання туризму, посилена діяльність за якими мала б нівелювати існуючі недоліки, є такі, як удосконалення механізмів державного регулювання та забезпечення результативності їх діяльності, проведення активних промоційних акцій на підтримку туризму, підвищення реальних доходів населення з метою активізації участі у туристичних потоках, підвищення якості і розширення асортименту туристичних послуг, розвиток соціально-туристичної інфраструктури, розбудова матеріальної бази зон туристично-рекреаційного значення, реставрація об'єктів історико-культурного значення, розвиток суміжних галузей, як-от народні промисли, виробництво сувенірів тощо [6, с. 8].

Міжнародна практика державного регулювання розвитку туристичної діяльності показує, що окремі складові системи державного регулювання слід застосовувати у розвитку та формуванні туристичної сфери України, беручи до уваги її природний та історико-культурний потенціал.

На даний час, державне регулювання туристичної сфери вимагає нових шляхів покращання механізму управління, тому доцільним є застосування європейської моделі управління, оскільки в ній державне регулювання туризму здійснюється з усіх сторін впливу держави на формування, функціонування та подальший розвиток туристичної галузі взагалі.

Список використаних джерел:

1. Давидова О.Г. Моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності: світовий досвід / О.Г. Давидова // Ефективна економіка. – 2012. – № 10.
2. Бартошук О.В. Моделі розвитку індустрії туризму (зарубіжний досвід) / О.В. Бартошук // Держава і регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2011. – № 2. – С. 62–68.

3. Кравчук І.В. Державне регулювання розвитку туризму: зарубіжний досвід та перспективи впровадження / І.В. Кравчук // Вісник Львівського національного університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2008. – Вип. 24. – С. 134–141.

4. Папирян Г.А. Экономика туризма / Г.А. Папирян. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 208 с.

5. Стельмах О. А. Концепція державного регулювання туризму в Україні [Електронний ресурс] / О. А. Стельмах // Экономика Крыма. – 2013. – № 1. – С. 78-81. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econkr_2013_1_16

6. Мельниченко О. А. Теоретико-методологічні основи державного регулювання туризму / О. А. Мельниченко. // Державне будівництво. – 2010. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2010_2_16

Ірина Сафронська, к.е.н., доцент,

Юлія Пеняк, к.е.н., доцент,

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва,
м. Харків

ЄВРОРЕГІОН У СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Останніми роками значно зріс інтерес науковців, економістів та політологів до транскордонної співпраці як одного із способів розв'язання глобалізаційних проблем на міжрегіональному рівні. Транскордонне співробітництво, перш за все, може вирішити такі важливі питання, як охорона навколишнього середовища, економічні або політичні відносини, соціальний та науково-технічний розвиток або реалізацію спільних програм на міжнародному рівні. Таким чином, транскордонні відносини – це процес, який сприяє розвитку дружніх стосунків між країнами.

Транскордонне співробітництво (ТКС) - це спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, екологічних, науково-технічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими установами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами й відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [1].

Транскордонне співробітництво є ефективним засобом вирішення наступних завдань:

1) у сучасних умовах розвитку інтеграційних процесів ТКС має властивість прискорювати процеси вирівнювання якості життя населення прикордонних територій та сприяти створенню умов для вільного переміщення людей, товарів, капіталів та послуг через кордон, є передумовою економічної інтеграції;

2) транскордонне співробітництво відіграє також важливу роль як специфічний засіб адаптації та випробування європейського законодавства та механізмів фінансової підтримки;

3) транскордонне співробітництво сприяє підвищенню життєвого рівня населення прикордонних територій завдяки мобілізації та ефективному використанню місцевого інтегрального ресурсного потенціалу;

4) в рамках транскордонного співробітництва об'єднуються зусилля для вирішення спільних проблем прикордонних регіонів держав-учасників, зокрема для вирішення питань національної безпеки, дотримання екологічної рівноваги.

Транскордонне співробітництво для України, з одного боку, є важливим елементом інтеграційного процесу, що здійснюється шляхом оптимального поєднання можливостей і ресурсів прикордонних регіонів суміжних країн, а з іншого – допомагає розв'язанню спільних проблем і сприяє соціально-економічному розвитку цих регіонів. Такий тип двостороннього співробітництва є істотним чинником поліпшення міждержавного клімату, а також дієвим засобом ліквідації диспропорцій в економічному і соціальному розвитку по обидва боки кордону[2].

Суттєво активізувалося транскордонне співробітництво України з іншими країнами через єврорегіони.

Єврорегіон – це форма транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, яка спрямована на координацію їх взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності, у відповідності до національних законодавств і норм міжнародного права, для вирішення спільних проблем і в інтересах людей, що населяють його територію по обидва боки державного кордону [3, с. 172].

Закон України "Про транскордонне співробітництво" дає таке визначення єврорегіону: єврорегіон – організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво [1].

Головні риси, що характеризують єврорегіон:

- географічна – єврорегіон є територією, яка має конкретне географічне положення;
- політична – частини цієї території знаходяться під юрисдикцією суверенних держав, які мають спільний кордон;
- адміністративна – єврорегіон утворюють прикордонні регіони держав, що мають спільний кордон;
- функціональна – єврорегіон є формою транскордонного співробітництва.

Основні завдання єврорегіонів: обмін досвідом і інформацією; вирівнювання і постійне покращення життєвих умов; підтримка регіонального розвитку; обмін досвідом та інформацією у сфері ринку зайнятості; розвиток економіки, торгівлі та туризму; розвиток інфраструктури, особливо технічної; покращення прикордонного руху; охорона і покращення стану навколишнього середовища; співробітництво в запобіганні та подоланні стихійних лих і катастроф, у сфері територіального планування, в сфері гуманітарної і соціальної діяльності, у сфері освіти, спорту і охорони здоров'я; культурний обмін і турбота про культурне надбання [4, с. 41].

Україна не може залишатись осторонь транскордонних процесів, що відбуваються в Європі. Однак в Україні існує низка чинників, що стримують розвиток єврорегіонів:

1. Недостатня залученість представників ділових кіл у діяльність транскордонних утворень. У спільних органах єврорегіонів, до яких входять регіони України, українська сторона представлена здебільшого державними

службовцями, що мало сприяє розв'язанню проблем представників бізнесу та громади, і перетворює діяльність єврорегіонів в Україні на формальну.

2. Відсутність спільної стратегії розвитку транскордонного та міжрегіонального співробітництва.

3. Суперечливе законодавче поле реалізації транскордонного співробітництва, на противагу ЄС, де створено уніфіковане законодавче середовище для такого співробітництва. Серйозною перешкодою активізації транскордонного співробітництва між Україною та ЄС є неузгодженість у митному та податковому законодавствах.

4. Нерозвиненість інституційної бази транскордонного і міжрегіонального співробітництва. Агенції регіонального розвитку поки що не стали двигунами транскордонного співробітництва.

5. Слабка фінансова забезпеченість та низька інвестиційна привабливість спільних проектів, а також відсутність чітко визначених механізмів використання фінансових ресурсів місцевих влад і територіальних громад.

6. Дисбаланс повноважень органів місцевого самоврядування та територіальних громад різних країн-учасниць єврорегіонів, централізація цих повноважень на державному рівні.

7. Як показав вітчизняний досвід, у рамках єврорегіонів реалізуються переважно політичні, культурні, освітні та інші напрямки співробітництва, натомість економічна діяльність у рамках єврорегіонів недостатньо розвинена. Насамперед це обумовлено тим, що єврорегіон створюється з ініціативи місцевих органів влади, тобто «згори», та ними ж і керується.

8. Суттєва різниця у рівнях економічного розвитку держав-учасниць єврорегіонів.

9. Відсутність планування та моніторингу розвитку транскордонного і міжрегіонального співробітництва.

Таким чином, активне залучення України та її регіонів до системи міжнародної співпраці в умовах розвитку світових інтеграційних процесів обумовило необхідність організації ефективного прикордонного співробітництва. Саме розвиток транскордонних відносин сприятиме налагодженню дружніх стосунків на прикордонних територіях, що може принести значну користь у досягненні стратегічних завдань країни.

Список використаних джерел:

1. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2004 № 1861-IV (поточна редакція від 02.12.2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 1.03.2017).
2. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2016. – 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
3. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи / Н. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – 222 с.
4. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів : Збірник праць / В.С. Куйбіда, А.Ф. Ткачук, В.В. Толкованов. – Київ: Видавництво «Крамар», 2009. – 242 с.

Георгій Складар, д.е.н., професор,
Віталій Животенко, к.е.н., доцент,
ВНЗУ «Полтавський університет економіки і торгівлі»,
м. Полтава

СУЧАСНА ОНТОЛОГІЯ ТУРИЗМУ: ДЖЕРЕЛА І КОНЦЕПТИ (ЧЕРНІВЕЦЬКО-ПОЛТАВСЬКИЙ ДІАЛОГ)

Європейський вектор модернізації сфери туризму в Україні передбачає ознайомлення з результатами наукових досліджень сучасних іноземних авторів. Так, німецький фахівець Х. Шпode (H. Spode) виокремлює в туристичних дослідженнях дві основні гілки. Одну можна назвати «класичною» економіко-орієнтованою прикладною наукою, яка займається майже всіма видами подорожей для задоволення потреб індустрії туризму. Виникнення цієї галузі (гілки) датується приблизно 1900 р. З іншого боку, дослідник виділяє молодшу соціально-культурну гілку, яка є більш «чистою» наукою, що супроводжується роботою соціологів, антропологів та істориків. По суті, це соціально-культурні дослідження, що стосуються туризму і добре підходять для звичного поняття «туризм» (туризм і рекреація). Ця галузь бере початок у післявоєнний період, коли вчені почали визнавати туризм центральним аспектом «масової культури». На думку Х. Шпode, починаючи із 1960-х років, існує чітка різниця між цими двома гілками дослідження туризму [10, с. 45, 49-50].

Проблема осмислення феномену туризму безпосередньо пов'язана з розвитком другої гілки туристичної науки, що має бути адекватною викликам ХХІ століття, яке «повинно стати століттям духовно-інтелектуального пробудження людини і її морально-етичного сходження до висот всезагального розуму і чесноти» [1, с. 6]. На думку науковців В. П. Бабіча, Г. В. Задорожного і С. А. Заветного, першочерговим завданням провідних вчених і педагогів-гуманітаріїв є ефективне використання всевітнього розуму для пробудження суспільної свідомості до розуміння необхідності формування сучасного цивілізованого, ноосферно-онтологічного світопорядку, адекватного суворим вимогам історії і довкілля [1, с. 6]. Вказані автори вважають за потрібне створення всезагальної універсальної методології повномасштабного світогляду і світорозуміння. Цю творчу історичну місію дослідники покладають на «Сучасну онтологію» як нову галузь науково-прикладних соціально-гуманітарних знань щодо сутності, сенсу і цілей земного буття людини та її розумній взаємодії з навколишньою природою [1, с. 4]. Особливістю «Сучасної онтології» є поєднання протилежних ідеалістичної та діалектико-матеріалістичної систем світогляду, формування наукової концепції духовно-матеріалістичного пізнання світу. Виникнення у зв'язку з цим потреби у конструктивному розв'язанні проблеми методологічного характеру щодо взаємодії, а не конфронтації духу і матерії знаходить, на наш погляд, задоволення, наприклад, у позитивному досвіді синтезу протилежних методологічних підходів «таких важливих у науково-пізнавальному і методологічному сенсі філософських, культурологічних, світоглядних парадигм сучасної епохи, як «модерн» і «постмодерн» [4, с.

34]. Автор статті А. Павко вважає, що «сучасна методологічна культура наукового аналізу і продуктивного мислення має органічно поєднувати елементи модерністського та постмодерністського світогляду, раціональні й ірраціональні принципи пізнання, здоровий дух, оптимізм і гострий, проникливий, неупереджений розум. Саме такий підхід відкриває можливості єдності мислення і культури, дає змогу уникнути деструктивності, надмірної раціоналізації й агресивної ірраціональності» [4, с. 38-39].

Актуальним, на наш погляд, є подальше поглиблення дослідження зазначеної теми в контексті проблемного поля «чистої» теоретичної туристичної науки («туризмознавства», «туризмології», «туристики», «прикладного туристичного господарствознавства» тощо). Теоретичний аналіз вітчизняних наукових джерел, які мають методологічний характер і, відповідно, містять проблематику онтології туризму, його онтологічного статусу, дозволив дійти до певних висновків.

По-перше, низка сучасних спеціальних літературних джерел містить матеріали щодо першості науковців з м. Чернівці у формуванні власне української школи теоретичного осмислення туризму. Так, В. С. Пазенок фіксує цей факт в одній зі своїх робіт наступним чином: «Власна школа туризмознавства і туризмології утворилася і в Україні. В 1980 році Микола Павлович Крачило (Чернівці) видав книгу «Основи туризмознавства». У ній він відмітив, що значення туризму «неможна обмежувати лише економічними вигодами». Написана більше тридцяти років тому робота Н. Крачило передбачила деякі характерні тенденції розвитку туризму, що знайшли прояв в наш час» [7, с. 66]. В наступній публікації узагальнюючого характеру автори Кручек О. А. і Дьорова Т. А. підтвердили це положення. «Свій внесок в осмислення сутності туризму зробили українські вчені. У 1980 році в Києві вийшла праця М. Крачила «Основи туризмознавства». У ній було подано широкомасштабну характеристику туризму як активної і невимушеної форми спілкування людей, що сприяє зміцненню миру і взаєморозуміння між народами, ознайомленню з культурою інших народів, глибокому пізнанню навколишнього світу, поєднанню відпочинку та оздоровлення, пізнання і вражень. Автор зосередився на класифікації туризму, його територіальній структурі, підготовці кадрів, охороні рекреаційних ресурсів» [9, с. 44]. В ґрунтовній монографії Михайличенко Г. І. також відведене місце визнанню першості М. П. Крачила у визначенні туризмознавства як науки. «Першим визначення туризмознавства як наукового напрямку сформував проф. М. Крачило в своїй працях, присвячених основоположним принципам туризмознавства як знаннєвого ресурсу про соціально-економічне значення, основні умови та чинники розвитку туризму; його видів; рекреаційного ресурсного забезпечення. Науковцем розкрито питання організації і розвитку туризму, його політичне, економічне, освітнє, виховне й оздоровче значення; визначено місце і роль туристичного господарства в суспільному виробництві, зв'язок з іншими галузями економіки. Саме з моменту виходу його книги «Основи туризмознавства» (1980 р.) науковий напрям, що вивчає якість і стан туристських ресурсів, технології їх використання, вплив туризму

на природу і соціум, процеси, що відбуваються в туристській індустрії, дістав назву туризмознавство» [3, с. 236]. Таким чином, науковці академічних установ і провідних університетів підтверджують наш попередній висновок.

По-друге, саме д.ф.н., професор Павловський В. з Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ опублікував статтю [5], на яку, як основне джерело з дослідження онтологічних аспектів філософії туризму, посилається один із провідних вчених у галузі туризмології і філософії туризму В. С. Пазенок [7, с. 104-105; 9, с. 53]. До речі, сам В. Павловський посилається на статтю І. Зязюна [2], чия професійна діяльність тривалий час була пов'язана з м. Полтавою.

По-третє, саме вчені з Чернівців і Полтави активно обговорюють і публікують результати досліджень у виданнях університетів-партнерів, тобто конституують і формалізують чернівецько-полтавський діалог, суттю якого є сучасний погляд на науку, що «досліджує суще як суще» [8, с. 7], буття як буття, тобто онтологію, філософське вчення про буття, про реальність, але стосовно сфери туризму.

Вже згадуваний нами автор В. Павловський дає наступне визначення онтології туризму. «Онтологія філософії туризму є першим, вихідним розділом, який розглядає фундаментальні природні та суспільні основи буття туризму, найбільш загальні сутності, категорії, ідеалізовані об'єкти та моделі, а також закономірності розвитку цієї сфери» [5, с. 100]. Коментуючи це визначення і зміст статті, В. С. Пазенок використовує поняття «соціальна онтологія туризму» і робить висновок, що соціальна онтологія є методологічним фундаментом формування «туристської» теоретичної свідомості, уможливорює вироблення світоглядних орієнтацій цієї свідомості та відповідне спрямування діяльності суб'єктів туристської практики [9, с. 53]. Вказаний автор, розглядаючи проблеми адаптації туризму до обставин «суспільства ризику» та особливості сучасного понятійного дискурсу, наводить поняття «нова соціальна онтологія» і «нова онтологія». Він зазначає, що автори концепції «суспільства ризику» У. Бек, Е. Гідденс, Н. Луман спробували обґрунтувати особливості становлення «суспільного ризику» як неодмінні, об'єктивні і тому немінучі умови переходу від індивідуального до постмодерного способу буття людства (нова соціальна онтологія) [6, с. 13]. Поняття «нова онтологія» використовує цитований В. С. Пазенком науковець В. Є. Кемеров. «Процесуальність, тимчасовість, континуальність-дискретність, подійовість та змінювальність стають стрижньовими концептами нової онтології» [6, с. 17].

Таке активне збагачення понятійного апарату теоретичної туристичної науки актуалізує визначення нами поняття «сучасна онтологія туризму». На наш погляд, «сучасна онтологія туризму» є галуззю науково-прикладних соціо-гуманітарних знань щодо сутності, сенсу і цілей земного буття людини-туриста і особливостей її розумної взаємодії з навколишньою природою. Наведене визначення майже дослівно аналогічне позиції В. П. Бабіча, Г. В. Задорожного, С. А. Заветного [1, с. 4] і містить уточнення щодо особливостей об'єкта «людина-турист».

Список використаних джерел:

1. Бабич В. П. Манифест (Всемирное научное ноосферно-онтологическое общество им. В. И. Вернадского ВННОО) / В. П. Бабич, Г. В. Задорожный, С. А. Заветный. – Харьков: Издательство «Точка», 2016. – 8 с.
2. Зязюн І. А. Філософія туризмології / І. А. Зязюн // Філософія туризму: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2009. – С. 174-177.
3. Михайличенко Г. І. Інноваційний розвиток туризму: монографія / Г. І. Михайличенко. – К.: Київ. нац. торг.-екоп. ун-т, 2012. – 608 с.
4. Павко А. І. Методологія модерну і постмодерну: проблеми синтезу протилежних підходів / А. І. Павко // Вісник НАН України. – 2011. – № 3. – С. 34-39.
5. Павловський В. Становлення філософії туризму: онтологічний аспект / В. Павловський // Вісник КНТЕУ. – 2006. – № 5. – С. 99-106.
6. Пазенок В. С. Проблема адаптації туризму до обставин сучасного соціуму / В. С. Пазенок // Наукові записки КУТЕП. – 2014. – Вип. 18. – С. 9-18.
7. Пазенок В. С. Туризмолוגия. Теоретический образ туризма / В. С. Пазенок. – К.: Альтерпрес, 2012. – 277 с.
8. Стружевський В. Онтологія / Пер. з пол. К. Новикової. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2014. – 312 с.
9. Туризмолוגія: концептуальні засади теорії туризму: монографія / [В. К. Федорченко, В. С. Пазенок, О. А. Кручек та ін.]. – К.: ВЦ «Академія», 2013. – 368 с.
10. Spode H. (Шпode X.) Genesis and structure of tourism science: An Introduction (Гене́за та структура туризмознавства: вступ) / H. Spode // Туризм і гостинність: вчора, сьогодні, завтра: матер. III Міжнародної наук.-практ. конф. (12-13 жовтня 2016 р., м. Черкаси). – Черкаси: Видавець О. М. Третяков, 2016. – С. 45-50.

Ольга Хитрова, к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ТЕМАТИЧНІ ПАРКИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

Протягом свого життя кожен з нас прагне подорожувати. Причиною цієї тяги є потреба в нових враженнях, прийманні нових викликів у розширенні горизонтів освіти та свого кругозору.

За прогнозом UNWTO, в XXI столітті очікується туристичний бум: число подорожуючих у світі до 2020 р. наблизиться до 1,6 млрд. Також на одній з конференцій UNWTO в Лісабоні за результатами дослідження «Tourism: 2020 Vision» були озвучені чотири найбільш перспективних туристичних напрямків цього століття, а саме: пригодницький, екологічний, культурно-пізнавальний, тематичний (зокрема відвідання тематичних парків) [1].

Відпочинок у поєднанні з розвагами переважає серед інших мотивацій подорожей і формує наймасовіші туристичні потоки світу. Вони зароджуються у країнах Європи, Північної Америки, Азійсько-Тихоокеанського регіону і водночас тяжіють до цих же регіонів. Останнім часом тематичні парки склали серйозну конкуренцію традиційним дистанціям з великою кількістю історико-культурних пам'яток. Ідея тематичних парків зародилася в Європі та була реалізована в європейських столицях наприкінці XIX століття, хоча її творцем вважається Уолт Дісней. Справжній розквіт вони переживають у США і набувають поширення у всьому світі.

Тематичні парки – це штучно створені пізнавально-розважальні парки, усі структури яких об'єднані певною або зв'язаними темами. Вони

відрізняються від інших парків концепцією, організаційно-управлінською структурою, принципами організації і є окремим напрямом у розвитку паркового господарства і туризму з метою відпочинку і розваг [2, с. 6].

У розвитку і функціонуванні тематичних парків є свої особливості, що визначають їх вигляд, функції, розміри, внутрішній устрій, вплив на прилеглі території та туристські потоки. Відпочинок у таких парках, поєднуючи в собі розважальний і пізнавальний елементи, охоплює велике коло відвідувачів і відповідає потребам сучасної людини, будучи надзвичайно перспективним напрямком у туристичній діяльності.

Основою подібних парків є тема, яка реалізує ідею для розробки і проектування подібних тематичних парків. Світовий ринок розваг добре розвинений і має великий пласт знань в організації подібних парків. Після надзвичайного успіху «Діснейленду» в США тематичні парки і проекти їх будівництва з'явилися в багатьох країнах світу: «Астерікс», «Футуроскоп» та «Пюї дю Фу» у Франції, «Країна мумітролів», «Санта-Парк» у Фінляндії, «Леголенд», «Фантазія-ленд», «Ханса», «Автоштадт» у Німеччині, «Земля міфів», «Світ кіно», «Порт Аventura» в Іспанії, «Аквафан», «Мірабіландія», «Італія у мініатюрі» в Італії, «Дубайленд» в ОАЕ, «Історія Африки» в Нігерії, «Єверленд» в Республіці Корея, «Сіам Парк Сіті» в Таїланді, «Кідзанія» в Мексиці.

Проте в Україні практично немає таких парків, а ті, що нині функціонують, представляють переважно реконструйовані та добудовані парки культури та відпочинку, що лишилися з радянських часів. Наприклад, Центральний парк розваг у Харкові в 2012 р. було повністю оновлено. Зараз парк поділено на тематичні зони: Дитячий парк, Екстрим-парк, Сімейно-розважальна зона, Французький парк, Ретро-парк, Середньовічна площа, спортивні майданчики. В парку щодня проходять безкоштовні розважальні програми для дітей, лялькові вистави, ретро-вечори, проводиться екскурсія. Парк отримав престижну міжнародну премію «Golden Pony Awards-2013» за сучасну концепцію і тематичне оформлення [3].

Далі наведемо приклади функціонуючих тематичних парків України: «Київ в мініатюрі» та «HAPPYLON Ocean Park» у Києві; «Парк «Київська Русь», розташований у с. Копачів Обухівського району Київської області; «Парк-музей під відкритим небом» у Донецьку.

Популярність тематичних парків як місць відпочинку зростає з кожним роком. Ринок розваг вважається досить дохідним та розвиненим. Серед головних секретів успіху тематичних парків слід особливо виокремити використання високих технологій, а саме комп'ютерних систем контролю за мультимедійними ефектами, внаслідок чого відвідувачі отримують гострі відчуття і неймовірно яскраві враження.

Завдяки систематичному оновленню атракціонів і розважальних програм тематичні парки формують постійну клієнтську базу і збільшують кількість туристичних потоків у країну.

Таким чином, можна зробити висновок, що на сучасному етапі тематичні парки явно підтвердили свої можливості та значення, формуючи великий потік туристів. За відвідуваністю вони випереджають багато всесвітньо

відомих пам'яток історії та культури. Стабільне зростання їх відвідуваності констатується практично у всіх регіонах світу. Висока технологічність, систематичне оновлення атракціонів, гнучка цінова політика, всебічне моделювання та апробація проектів організації парку, сучасний менеджмент і маркетинг, висока якість обслуговування відвідувачів сприяють широкому розповсюдженню тематичних парків у різних куточках світу.

Отже, з кожним роком роль тематичних парків у розвитку міжнародного туризму зростає і цим самим доводить наочно факт пріоритетності даного напрямку у галузі туризму.

Список використаних джерел:

1. «Tourism: 2020 Vision» [Електронний ресурс] / Офіційний сайт UNWTO. – Режим доступу: <http://www.unwto.org/facts/eng/vision.htm>
2. Сединкина О. Н. Экономико-географический анализ развития тематических парков в мире : автореф. дис. канд. геогр. наук: 25.00.24 / О. Н. Сединкина. – М., 2009. – 25 с.
3. Офіційний сайт «Центрального парку розваг у Харкові» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://centralpark.kh.ua>.

Тетяна Незвещук-Когут, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці,
Богдан Чорний,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,
м. Київ

ГАРМОНІЗАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ З ЄВРОПЕЙСЬКОЮ ПРАКТИКОЮ

Активізація євроінтеграційних процесів у зовнішньоекономічній політиці України зумовлює необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності використання потенціалу розвитку сільських територій нашої держави, зокрема в її західних регіонах, які межують з країнами-членами Європейського Союзу. Це обумовлено, насамперед, необхідністю адаптації України до інституційних вимог і стандартів ЄС у частині розвитку сільських територій, у тому числі за рахунок створення та забезпечення якості продуктів та послуг, що пропонується як для внутрішнього, так і для зовнішнього споживача, у тому числі у сфері туризму. Особливого значення питання гармонізації інституційного розвитку сільського зеленого туризму набуває для прикордонних сільських територій західних регіонів України, які з одного боку, характеризуються присутністю домогосподарств, що надають послуги з тимчасового проживання та низки інших характерних туристичних і супутніх послуг; з іншого – українські прикордонні сільські території межують із прикордонними регіонами сусідніх країн-членів ЄС, що стимулює трудову еміграцію та міжнародний виїзний туризм.

Для дослідження впливу інституційних чинників на розвиток сільського зеленого туризму та обґрунтування його гармонізації з європейською практикою зазначимо, що сільський зелений туризм – це діяльність сільського населення, що пов'язана із сільським середовищем, сільським домогосподарством і видами діяльності, що ставлять в центрі уваги природу і

людину. За сутністю свого економічного призначення сільський зелений туризм спрямований на одночасне задоволення потреб: споживачів-відпочивальників, які утворюють попит на туристичні послуги відповідного рівня, та власників сільських садиб, що задовольняють їхні потреби. З огляду на взаємну зацікавленість і залежність цих суб'єктів туристичної діяльності, між ними виникають економічні відносини у процесі становлення й розвитку сільського зеленого туризму як підприємницької діяльності. У підсумку такі відносини виступають дієвим інструментом створення нових робочих місць, поповнення місцевого бюджету та розвитку інфраструктури певної території.

Сьогодні в умовах децентралізації інституціалізація відносин у межах сільських територій відбувається на засадах делегування максимального обсягу повноважень сільським громадам, що супроводжується заходами, спрямованими на забезпечення належного економічного та соціального рівня життя сільських мешканців і дотримання екологічних вимог [1, с. 59]. Важливою умовою є те, що «громада повинна брати участь у рішеннях, які впливають на стан території громади, а також у реалізації стратегічних програм, орієнтованих на її економічний розвиток» [2, с. 21]. Таким чином в умовах суттєвого розширення кола повноважень місцевих громад та посилення їх фінансової спроможності громади отримують можливість самостійно ухвалювати рішення, у т. ч. ті, що матимуть вплив на розвиток місцевої економіки. Наслідки таких рішень не завжди можна передбачити, деякі з них можуть чинити особливо негативний вплив на рівень добробуту та соціальне благополуччя громади, а також на екологічний стан територій. Ефект від таких рішень може бути явним або прихованим, негайним або значно відтермінованим. Визначити всі можливі наслідки впливу рішень місцевих громад досить складно. Причини цього криються в недоліках системи самоуправління, можливих зловживаннях із боку громади, бракові досвіду тощо [3, с. 447].

Отже, зважаючи на перелічені можливості, переваги та ризики, що можуть викликати окремі рішення місцевого самоврядування, основними орієнтирами удосконалення інституційного середовища як засобу підвищення ефективності використання потенціалу розвитку прикордонних сільських територій західних регіонів України слід визнати:

1. Розробка та впровадження спільних програм, що стимулюватимуть розвиток туризму та наближуватиме якість туристичних послуг до європейських стандартів і цінностей. Прикладом такої роботи є реалізація Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй під назвою «Сталий розвиток сільських територій в Чернівецькій та Одеській областях», що фінансується Агентством розвитку Австрії.

2. Модернізацію інфраструктури прикордонних сільських територій західних регіонів України відповідно до європейських стандартів, у тому числі за рахунок місцевих бюджетів.

3. Розбудову інститутів громадянського суспільства з метою підвищення ефективності використання наявного соціально-економічного потенціалу прикордонних сільських територій західних регіонів України. Так, формування розгалуженої мережі бізнес-асоціацій, аграрних і торгово-промислових палат

(у тому числі білатеральних), інших громадських організацій в українсько-польському, українсько-словацькому, українсько-угорському та українсько-румунському прикордонні дозволить активізувати трансфер сучасних технологій і стандартів ведення бізнесу з прикордонних регіонів країн-членів ЄС на прикордонні сільські території західних регіонів України.

4. Нівелювання деструктивної дії неформальних інститутів, що обмежують ефективність використання наявного соціально-економічного потенціалу прикордонних сільських територій західноукраїнських областей.

5. Реалізація низки транскордонних пілотних проектів за участю прикордонних сільських територій у Закарпатській, Чернівецькій та Івано-Франківській областях щодо розвитку сільського зеленого туризму та рекреаційно-туристичної сфери.

Запропоновані заходи щодо гармонізації інституційного розвитку сільського зеленого туризму з європейською практикою, у тому числі з урахуванням сучасної децентралізації влади, на нашу думку, позитивно вплине на розвиток окремих домогосподарств, місцевості та регіону, а також сприятиме підвищенню якості туристичних послуг відповідно до міжнародних стандартів, що у свою чергу позитивно вплине на задоволеність споживачів та стимулюватиме розвиток в'їзного іноземного туризму.

Список використаних джерел:

1. Бородіна О. М. Інституційний розвиток сільського господарства та села України і Росії та його гармонізація з європейською політичною практикою / О. М. Бородіна // Економіка України. – 2012. – № 11. – С. 48-61.
2. Теорія, політика та практика сільського розвитку / За ред. д.е.н., чл.-кор. НАНУ О.М. Бородіної, д.е.н., чл.-кор. УААН І. В. Прокопи ; НАН України ; Інститут економіки та прогнозування.–К., 2010.–376 с.
3. Ільїна М. В. Децентралізація управління сільськими територіями та її вплив на розвиток туризму / М. В. Ільїна, І. М. Шпильовий // Економіка та суспільство. – 2016. – № 2. – С. 446-451.

Віктор Бурачек, к.ф.-м.н., доцент,

Богдана Короп, к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРИ РОЗБУДОВІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Дослідження проблем розвитку прикордонних регіонів і створення ефективної регіональної соціально-економічної політики займає вагомую частку в сучасних науково-практичних розробках. У той же час забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку в умовах сучасних цивілізаційних змін, зростання ролі регіоналізації, децентралізація економічного регулювання зумовлюють необхідність переосмислення основних механізмів, підходів та інструментарію впливу на процес функціонування прикордонних соціально-економічних систем. Особливої уваги заслуговує активність прикордонних регіонів у реалізації транскордонних ініціатив.

Згідно зі статистичним даними [1], за період з 2011 по 2015 рік Чернівецька область була співучасником 43 проектів транскордонного співробітництва на загальну суму 41 381 987,73 € (рис.1).

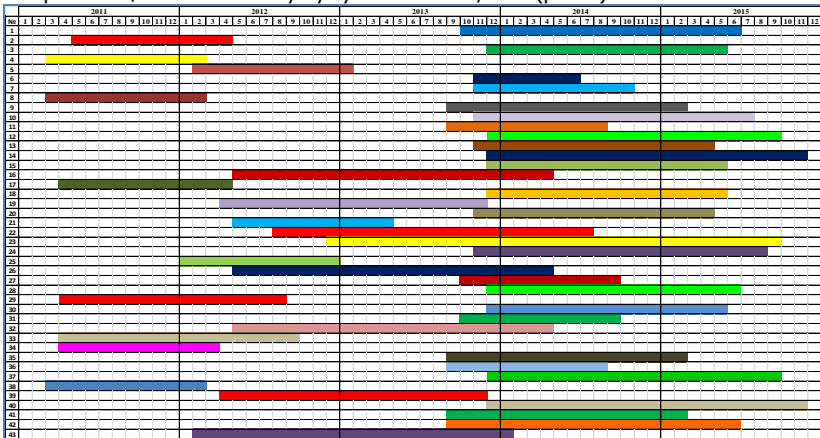

Рис. 1. Періодизація проектів транскордонної співпраці Чернівецької області за період 2011-2015 рр.

Якщо умовно згрупувати всі проекти за категоріями

- інфраструктура;
- екологія;
- культура;
- сільське господарство,

то частка кожної з категорій показує суттєву перевагу інфраструктурних проектів (рис. 2), до яких віднесені й ті, основним напрямком застосування яких є розвиток туристичної галузі в краї. Це означає, що область має

достатньо великі перспективи в цьому секторі економіки. Слід зауважити, що тематика проектів добре узгоджується з відповідною «Стратегією...», ухваленою в 2015 році на період до 2020 р. [2].

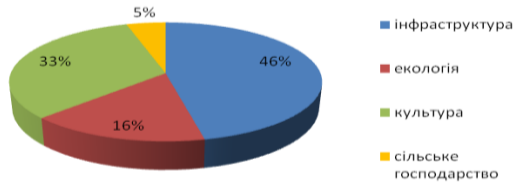

Рис. 2. Співвідношення змістовної частини проектів транскордонної співпраці

Однак звертає на себе увагу практична відсутність позицій, пов'язаних з таких важливим фактором успіху, як інформатизація. З розглянутих 43 проектів за період 2011-2015 роки лише кілька в переліку результатів реалізації містять пункти щодо розробки відповідних інформаційних продуктів.

На нашу думку, такий стан речей суттєво впливає на ефективність самого процесу реалізації таких проектів, оскільки більша частина робіт виконуються без залучення широкого загалу населення та можливих зацікавлених осіб чи організацій, використання ресурсів яких дало би змогу розширити рамки проектів та наблизити наслідки їх виконання до реального споживача.

Список використаних джерел:

1. Проекти транскордонного співробітництва за участю Чернівецької області : довідник / Укл. Б. М. Короп. – Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2016. – 48 с.
2. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bukoda.gov.ua/page/strategiya-rozvitku-chemivetskoj-oblasti-na-period-do-2020-roku>

Олена Бурдяк, к.п.н.,

Олег Бурдяк, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНАХ

Проблематика розвитку транскордонного співробітництва (ТКС) в контексті реалізації євроінтеграційної стратегії України набуває особливо важливого значення. На сьогодні транскордонне співробітництво – процес, який сприяє розвитку добросусідських відносин між країнами в економічній, політичній, соціальній та інших сферах, а тому є важливим кроком на інтеграційному шляху нашої держави. Формування та розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, сформованих за участю прикордонних територій України та держав-членів ЄС, виступає важливим засобом використання передового досвіду та сучасних механізмів міжнародної регіональної інтеграції. Активізація зовнішньоекономічних зав'язків українських регіонів з регіонами-партнерами

з країн ЄС у контексті розвитку транскордонної співпраці має значні позитивні наслідки як для вказаних регіонів, так і для економіки України загалом. На жаль, транскордонне співробітництво українських регіонів зі своїми партнерами із сусідніх європейських країн відбувається не так успішно, як на це очікують його учасники та представники органів державної влади.

Основними напрямками співробітництва створених єврорегіонів виступають поєднання зусиль в економічній сфері, розбудові соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури: будівництво та модернізація інфраструктури кордону; розвиток транспортної мережі, наукової та культурної співпраці; охорона навколишнього природного середовища; обмін досвідом між відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; взаємна допомога в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; боротьба із злочинністю та нелегальною міграцією. Натомість співпраця концентрується переважно на дрібній прикордонній торгівлі продовольчими, сільськогосподарськими товарами та енергоресурсами, наданні прикордонних транспортних послуг, сезонній трудовій міграції, локальному транскордонному туризмі тощо.

Розвиток ТКС України триває вже понад 25 років, з моменту набуття нашою державою незалежності. За цей час було здійснено багато різноманітних заходів і досягнуто значних результатів. Однак, незважаючи на певні позитиви від реалізації окремих транскордонних проектів, остаточного створення цілісної державної системи транскордонної співпраці, яка б сприяла процесу європейської інтеграції України так і не відбулося. ТКС України на сьогодні не носить комплексного характеру і не реалізує свій потенціал у розвитку прикордонних регіонів.

На нашу думку, одним з найбільш важливих напрямків ТКС сьогодні є бізнес-партнерство між українськими та зарубіжними підприємцями. Але розвиток зовнішньоекономічного співробітництва на цьому рівні не можливий без державної підтримки як з боку України, так і сусідніх країн.

Набутий країнами ЄС досвід функціонування та організаційно-інституційного забезпечення транскордонних регіонів свідчить, що перш за все органи державного управління та місцевого самоврядування повинні подбати про удосконалення інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Зокрема, у постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку ТКС на 2016-2020 роки» окреслено основні завдання за напрямом сприяння економічному та соціальному розвитку прикордонних регіонів України, серед яких:

- ліквідація інфраструктурних перешкод, розбудова транспортної, енергетичної, виробничої та соціальної інфраструктури прикордонних регіонів України з мінімізованим негативним впливом на навколишнє природне середовище, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, цілісності та нерозривності екологічної мережі;

- сприяння провадженню спільної підприємницької діяльності у прикордонних регіонах України у сфері малого і середнього бізнесу;

– висвітлення питань щодо інвестиційних потреб та можливостей у прикордонних регіонах України на міжнародних форумах, конференціях, виставках, ярмарках тощо, а також у засобах масової інформації [3].

Важкі економічні умови, в яких перебуває українська держава, зумовлюють досить скептичне ставлення до можливості виконати усі ці завдання. Вочевидь, необхідно зосередитись на тих з них, що теоретично потребують найменших фінансових ресурсів. Можна припустити, що такими є інформаційна підтримка та інформаційне забезпечення економічного ТКС.

Аналіз значного масиву інформаційних джерел показує, що інформаційне забезпечення слід розглядати як безперервний процес збору, обробки, інтерпретації та використання даних, необхідних для ефективної діяльності суб'єктів ЗЕД, населення прикордонних територій та органів влади. Продуцентами цього інформаційного потоку повинні бути як державні органи, так і громадські організації і самі підприємці. Зокрема, на органи державного управління та місцевого самоврядування покладаються такі обов'язки щодо інформаційної підтримки ЗЕД на транскордонних територіях України:

– інформування про результати моніторингу стану виконання спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства на 2014-2020 роки;

– постійне оновлення інформаційної бази веб-сторінок з питань ТКС;

– активізація співробітництва між українськими та іноземними суб'єктами й учасниками ТКС шляхом проведення спеціалізованих інформаційних семінарів, соціально-психологічних тренінгів з використанням індивідуальних методик з метою підвищення рівня зайнятості та заохочення громадян до провадження підприємницької діяльності та інші [3].

Збільшення інформаційної підтримки суб'єктів ЗЕД можна досягнути і за рахунок залучення до розв'язання даної проблеми різноманітних неурядових організацій. Вважаємо, що вони можуть позитивно вплинути на розвиток міждержавних транскордонних стосунків шляхом популяризації переваг і позитивних ефектів ТКС серед населення прикордонних регіонів, інформаційного сприяння у формуванні ініціативних груп просування ТКС у різних його формах і проявах: прикордонних асоціацій, транскордонних громадських організацій, міжнародних підприємницьких об'єднань, багатонаціональних культурних товариств тощо [2, с. 19].

Певну роль у розвитку ТКС повинні відіграти і самі його учасники – комерційні підприємства та некомерційні організації. Крім безпосередньої співпраці зі своїми зарубіжними партнерами, такі підприємства мають застосувати усі маркетингові важелі для стимулювання розвитку та формування сприятливої громадської думки щодо транскордонного співробітництва.

Використання потенціалу маркетингового механізму як одного з важливих засобів адаптації вітчизняної економіки до стандартів ЄС, підвищення ефективності функціонування цього механізму в умовах поглиблення економічних взаємовідносин між Україною та державами ЄС виступає вагомим стимулом розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у межах

транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, а також дієвим важелем підвищення якості життя та рівня соціального захисту мешканців цих територій [1].

Отже, створення сприятливого бізнес-клімату для розвитку малого та середнього підприємництва, які є основними учасниками зовнішньоекономічних операцій у транскордонних регіонах, не можливе без інформаційного та організаційного сприяння, зокрема в напрямі надання його учасникам інформації про проведення відповідних тематичних комунікаційних і виставково-ярмаркових заходів, забезпечення їх організаційно-правового супроводу і методичної підтримки, популяризації ініціатив українських учасників ТКС у середовищі їхніх потенційних партнерів з країн ЄС, сприяння в реалізації програм міжрегіонального співробітництва між Україною та сусідніми з нею державами Європи.

Список використаних джерел:

1. Гоблик В. В. Маркетинговий механізм становлення та розвитку транскордонного регіону [Електронний ресурс] / В. В. Гоблик, М. М. Наливайко // Інвестиції : практика та досвід. – 2015. – Режим доступу : http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2015/19.pdf.
2. Пріоритети підвищення ефективності транскордонного співробітництва та зміцнення конкурентоспроможності підприємства західних регіонів України / [Васильців Т. Г., Борщевський В. В., Флейчук М. І. та ін.]; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів : ЛФ НІСД, 2010. – 168 с.
3. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки від 23.08.2016 № 554 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF?test=4/UMFPEGznhhGXw.Zid.WJNYH14ogs80msh8Ie6>

Тетяна Валецька,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ В УМОВАХ ПРИКОРДОННОГО ТА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Системні дослідження проблем міжнародної співпраці прикордонних та транскордонних регіонів виявляють взаємний вплив суміжних територій сусідніх країн, розвиток транскордонного співробітництва, яке спрямоване також і на співпрацю у окремій галузі. Тому дуже важливе значення має спільна інтеграція в європейський простір вищої освіти, підвищення конкурентоспроможності випускників ВНЗ на рівні ЄС. При підготовці фахівців у галузі туризму такий інформаційний обмін займає особливе місце та передбачає оволодіння студентами основними принципами взаємодії потоків економічної інформації у туризмі, набуття студентами теоретичних, методологічних основ та практичних навичок з організації оптимальної взаємодії цих потоків, інформаційних систем з використанням сучасних інформаційних технологій на базі персональних комп'ютерів та засобів комп'ютерних мереж і телекомунікацій. Тому в ЧТЕІ КНТЕУ основною метою є підготовка майбутніх фахівців до ефективного застосування сучасних засобів комп'ютерної техніки та програмного забезпечення у туризмі, створення інформаційних систем та користування ними, використання сучасних

інформаційних технологій як інструмента для розв'язку на високому рівні наукових та практичних задач у своїй предметній області.

Звертаємо увагу на те, що велика кількість підприємств туристичної галузі все частіше впроваджує у виробничий процес інформаційні технології. При цьому досягають високого рівня ефективності як обслуговування клієнтів, так і отримання прибутку. При підготовці фахівців обов'язково звертаємо увагу на напрямки впливу інформаційних технологій на розвиток туризму: просування туристичного продукту (поширення та продажі), менеджмент, виробництво послуг, доставку послуг кінцевому споживачу.

Специфіка технології розробки та реалізації туристичного продукту потребує таких систем, які в найкоротші терміни надають відомості про доступність транспортних засобів та можливості розміщення туристів, забезпечують швидке резервування та бронювання місць, а також автоматизацію розв'язку допоміжних задач при наданні туристичних послуг, паралельне оформлення таких документів, як білети, рахунки та путівники, забезпечення розрахункової та довідкової інформації. При вивченні систем бронювання та резервування CRS (Computer Reservation System), GDS – глобальних розподілених систем (Amadeus, Galileo, Worldspan, Sabre) визначаємо їх можливості, структуру, а також регіональний розподіл та параметри «якості послуги».

До практичної підготовки також включено використання Інтернету за напрямками: отримання доступу до використання сучасних систем комунікації з метою зниження витрат на ведення перемов та ділової переписки, direct mail тощо; отримання різноманітних довідкових даних по країнах, тарифах, цінах, прогнозу погоди в різних точках світу в режимі реального часу для формування якісного туристичного продукту; отримання доступу до глобальних систем бронювання та резервування; можливість формування нових маркетингових каналів просування туристичних послуг, а саме створення власних сайтів фірм, віртуальних туристичних офісів, електронної комерції тощо.

Окремим розділом вивчаються елементи мультимедійних технологій для створення віртуальних екскурсій та мандрівок, створення та використання енциклопедичних, довідкових і рекламних дисків, електронних каталогів.

Вивчаються можливості та особливості використання інформаційних систем менеджменту, а саме: пакетів управління туристичними фірмами, готелями, пакетів фінансового менеджменту туристичних фірм і готелів та програмних продуктів загального призначення. Дається порівняльна характеристика та основні критерії аналізу. А також управління проектами за допомогою Microsoft Project: основні можливості, засоби колективної роботи. Тим самим окреслюється коло тих проблем, які тягне за собою комп'ютеризація та інформатизація туристичного бізнесу, щоби привернути увагу студентів до деяких аспектів комп'ютеризації: зміни структури інтелектуальної діяльності людини, взаємного впливу інформатики та предметної області.

Після такої підготовки студент вміє обґрунтовувати вибір програмного, інформаційного, технічного та іншого забезпечення для побудови

інформаційної системи туристичного підприємства; здійснювати обробку інформаційних потоків документообігу підприємства; здійснювати постановку окремих економічних задач для підприємства туристичного бізнесу.

Студенти відпрацьовують вміння та навички роботи з прикладним програмним забезпеченням туристичної галузі, тобто засвоюють ті предметні області ІТ, які зможуть застосувати на різних етапах експериментального дослідження при виконанні курсових, дипломних робіт, а також у подальшій практичній та науковій роботі.

Саме цим визначаються актуальність та необхідність вивчення й оволодіння основами інформаційних систем і технологій у туризмі, що забезпечує інтеграцію української сфери послуг освіти до світового освітнього простору. Ця вимога є необхідним елементом підготовки фахівців вищої кваліфікації.

Список використаних джерел:

1. Про транскордонне співробітництво : Закон України // ВВР України. – 2004. – № 45.
2. Артьомов І. В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: [монографія] / І. В. Артьомов. – Ужгород: Ліра, 2009. – 520 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір». Вип. 13).
3. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво : [монографія] / Н. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
4. Товканець Г. В. Транскордонне співробітництво в освітній галузі в умовах розвитку Карпатського євро регіону [Електронний ресурс] / Г. В. Товканець // Матеріали XIII Міжнародної наукової інтернет-конференції «СОЦДУМ. НАУКА. КУЛЬТУРА» (25-27 січня 2017 року). – Режим доступу: ntkonf.org/kpntovkanets-gv-transkordonne-spirovitnitstvo-v-osvitniy-galuzi-v-umovah-rozvitku-karpatського-evroregionu/

Сніжана Гімчинська,

Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича,
м. Чернівці

NODE.JS – СУЧАСНИЙ ІЗОМОРФНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВЕБ-РОЗРОБНИКА

PHP, Apache і MySQL в поєднанні з JavaScript засобами AJAX не так давно були стандартними інструментами для веб-розробника. Цей набір інструментів дозволяв вирішувати будь-яке завдання. На сьогодні вимоги підвищилися, вихідний код значно збільшився, навантаження зросло і традиційні інструменти стали неспроможними розв'язувати наявні проблеми.

Проблема була у використанні класичної схеми «запит-відповідь». Запит сторінки змушував веб-сервер запустити певний скрипт, виконати його лінійно, а результат повернути браузеру клієнта. І лише тільки після цієї операції перейти до обробки наступного запиту.

У кінці 2000-х років була розроблена проста і гнучка мова JavaScript, яка дозволяла розробляти код у різних парадигмах: від звичайного процедурного до об'єктно-орієнтованого програмування в поєднанні з функціональним стилем [1]. Вирішальним аргументом стала властивість JavaScript – асинхронність.

Більшу частину часу сервер очікує подій, наприклад, отримання даних форми, вибірки з бази даних або відповіді на запит до іншого сервера. Звичайний PHP-скрипт в цей час не виконує ніяких дій, а значить,

зупиняється весь потік, не дозволяючи серверу задіяти ресурси для обробки запитів інших користувачів.

У випадку застосування JavaScript можна вказати функцію, яку необхідно виконати, коли відбудеться певна подія, а в цей час інший код може виконуватися. Така функція називається call back, або обробник подій. Хоча створювати такий код складно, особливо якщо функція call back залежить від декількох подій одночасно, але є вже розроблені фреймворки, які значно більш потужні ніж PHP/Ruby/Python і дозволяють прискорити написання коду [2].

В основі серверного JavaScript закладена концепція подій і call back, тобто обробників подій. Хід виконання програми залежить від подій, які виникають в результаті активності користувача на веб-сторінці (наведення курсору, створено повідомлення і т.п.) або генеруються всередині самого сервера (як, наприклад, у випадку зі зверненням до бази даних). Ті операції, які необхідно виконати в разі виникнення події, описуються всередині функції обробника подій.

Розглянута технологія дозволила будувати серверні ядра, наприклад: Rhino, SpiderMonkey, Futhark, V8. Найбільш життєздатним виявилось ядро сервера, побудованого на V8 від компанії Google, яке є основою Chrome OS та продуктивно швидким. На базі V8 побудована швидкодіюча серверна платформа – Node.JS, яка використовується для додатків з великою кількістю одночасних з'єднань. Сервіс, що створено на ядрі Node.JS, буде швидше працювати, ніж на PHP або Ruby.

Node.JS – це повністю самостійна платформа, що включає вбудований сервер (HTTP і TCP/UDP/Unix-socket) і базовий набір бібліотек, а також надає засоби асинхронної роботи з файлами і мережевими пристроями. До засновників Node.js Foundation увійшли такі компанії: IBM, Microsoft, PayPal, Fidelity, SAP і Joyent.

У кінці вересня 2016 року вийшла Node.js 7 beta, яка базується на ядрі V8 5.4. Крім того, вона підтримує 98% стандарту ECMAScript 6. Зараз Node.JS розвивається дуже швидко: як сам Node.JS, так і мова JavaScript та супутня інфраструктура. Наприклад, callback-style нещодавно змінився на promises та generators, а вони у свою чергу у найближчому майбутньому будуть замінені на async/await. Порівняно з 56% в Node.js 5 це суттєвий прогрес. Як наслідок – це один з найпопулярніших інструментів серед фронтенд-розробників для написання невеликих REST-сервісів та виконання сценаріїв JavaScript не в браузері [3]. Також ця технологія надає можливість відійти від технологій PHP, Ruby і Java у веб-розробці і перейти до створення ізоморфних додатків.

Останнім часом, з розробкою сучасних веб-фреймворків, таких як AngularJS і Ember, ми бачимо тенденцію до обробки запитів на стороні клієнта і використанню сервера тільки для API. Однак це далеко не єдина тенденція. Зараз відбувається повільне повернення або, скоріше, злиття цих двох архітектур. Наприклад, бурхливо поширюється технологія React [4]. За допомогою React можна створювати компоненти для багаторазового використання в веб-розробці. React – це JavaScript бібліотека, яка

використовується для створення користувацьких інтерфейсів. React був розроблений Facebook, і тепер ним активно просувається і використовується. Це означає, що розробники, що працюють з Facebook, теж активно використовують React: програмують, лагодять «баги», розробляють нові функціональності і т.п.

Завдяки Node.JS мова JavaScript дозволила при розробці ізоморфних веб-додатків використовувати один код і на frontend, і на backend. Якщо дивитися на поточні тренди, то Node.JS швидко просувається вперед. З іншого боку, важлива перевага Node.JS – це те, що JavaScript є єдиною крос-браузерною мовою розробки, саме на рівні браузера. Можливо, в майбутньому буде впроваджено стандарт WebAssembly, який позбавить Node.JS цієї переваги [5]. З іншого боку, навіть якщо це станеться, то не скоро, і Node.JS на той час ще більш закріпиться.

Список використаних джерел:

1. Какие перспективы у Node.js после воссоединения – мнения экспертов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://habrahabr.ru/post/311448/>.
2. Серверный JavaScript: знакомимся с Node.JS [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://xaker.ru/2010/10/18/53583/#toc02>.
3. REST. Вікіпедія, вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/REST>.
4. React. A JavaScript library for building user interfaces. Available at: <https://facebook.github.io/react/>.
5. WebAssembly. Вікіпедія, вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/WebAssembly>.

Олександр Гімчинський, к.ф.-м.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

СУЧАСНЕ АСИНХРОННЕ FRONT-END ПРОГРАМУВАННЯ

У сучасному JavaScript додатку зустрічається багато задач, які виконуються асинхронно (звернення до сервера, анімація, робота з файловою системою, геолокація). Асинхронне програмування, або Event-driven програмування – загальна назва для стилю програмування, при якому результат роботи функції повертається не відразу після виклику, а за вимогою користувача. Асинхронне програмування в JavaScript не пов'язане з багатопоточністю. JavaScript – однопоточковий, це означає, що не існує стандартних мовних конструкцій, які дозволяють створити в додатку паралельні потоки для виконання паралельних обчислень. Асинхронне програмування в JavaScript – це стиль програмування, при якому результат роботи функцій доступний не відразу, а через деякий час. На цьому принципі побудовані AJAX і JavaScript-анімація [1], які у свою чергу ґрунтуються на JavaScript.

JavaScript – функціональна мова, яка підтримує функціональне програмування. Функціональне програмування (ФП) – це стиль написання програм через побудову набору функцій. Основний принцип ФП – обгортання всіх процедур у функції, шляхом створення безліч маленьких багаторазових функцій, а потім їх виклик через умовний стек для одержання результату.

JavaScript вперше здобула популярність як браузерна мова, яка використовується в основному для того, щоб додавати прості «ховери», а також ефекти для елементів в HTML-документі при клацанні на них мишею на сторінці web-сайту. Змінні в JavaScript визначаються на глобальному рівні скрипта, значення змінних передаються і модифікуються функціями. Сьогодні методи об'єктної моделі документа DOM змішуються з нативною JavaScript. Для запобігання проблемам з імперативним програмуванням в JavaScript у браузері, наприклад, глобальні змінні з одного фрагмента коду можуть конфліктувати з глобальними змінними, що визначені іншим фрагментом коду, використовують інкапсуляцію коду JavaScript відповідно до стандартів об'єктно-орієнтованого програмування.

В останній версії JavaScript – ECMAScript 6 / 2015 – умовно об'єктно-орієнтованій версії, функція конструктора імітує клас для моделювання об'єкта, який нам потрібен. Методи включені в прототип нового об'єкта для того, щоб зберегти мінімальне використання пам'яті. І весь код ізольований в анонімній функції-виразі, яка викликається відразу після створення, для запобігання засмічування глобальної області дії ідентифікатора. В ECMAScript 6 замість методу `OnClick` є нова директива суворого застосування – `addEventListener` [2].

Об'єктно-орієнтований підхід набагато логічно зрозумілий і більш модульний, ніж імперативний підхід, на якому ґрунтується попередня версія JavaScript – ECMAScript 5. Сучасний ECMAScript 6 надає вбудовані інструменти обробки функцій як об'єктів першого рівня (класу), і таким чином код стає «чистішим» та більш стабільним, його можна легше перепрофільовувати. Функції не створюють вторинних ефектів, які змінюють змінні. Існує один і тільки один результат, повернення функції для будь-якого набору аргументів. Через введення цих новацій нові функції дуже легко протестувати, вони також можуть бути легко вирізані з коду і використані в будь-якому іншому місці без будь-яких додаткових модифікацій.

Асинхронне програмування на JavaScript в його нинішньому вигляді можливо завдяки функціям об'єктів, які можна передавати в інші функції як звичайні змінні.

Результат роботи асинхронної функції стає відомим пізніше, і для того, щоб оповістити програму про отримані значення, асинхронна функція викликає іншу функцію (`call back`), яку ми передаємо в аргументах при запуску.

У програмуванні «колбек» є частиною виконуваного коду, що передається як аргумент до іншого коду, який має викликати цей код у відповідь (`call back`), тобто виконати аргумент у певний момент часу. Виклик функції відбувається для організації дії у відповідь – негайної у випадку синхронного колбеку (наприклад, ітерування колекції) або затриманої у випадку асинхронного колбеку (наприклад, виклик обробника подій після одержання даних з клавіатури) [3].

`Call back` в JavaScript отримують так: якщо в одну функцію (так звану функцію вищого порядку) передати іншу як параметр, її можна буде викликати після завершення роботи. Ніяких операторів `return`, тільки

передача значень в «колбек». Це – так звані error-first колбеки, їх використовують як ядро Node.js, так і значна частина модулів з NPM [4].

Дуже складно організувати паралельне і послідовне виконання асинхронного коду або перетворення масивів з його допомогою. Для таких випадків Каоланом МакМахон був розроблено модуль `async`. Наприклад, з `async` можна перетворювати масиви за допомогою асинхронних функцій [5].

Більш зручний ніж `async` спосіб організації асинхронного коду надає технологія `Promise` («Проміс»). `Promise` – це спеціальний об'єкт, який зберігає свій стан і використовує «колбеки». `Promise` – проксі-об'єкт, який визначає ще не відоме значення (значення буде доступне після завершення асинхронної операції). З `Promise` можна асоціювати дві функції: перша – для виконання операції, якщо асинхронна задача завершилася успішно, і друга – для операції в разі помилки. Спочатку `pending` («очікування»), потім – одне з: `fulfilled` («виконано успішно») або `rejected` («виконано з помилкою»). `Проміс` фактично є очікуваним результатом асинхронної операції, який можна викликати в ланцюжку.

Відносно новою концепцією є так звана технологія – `yield` («генератори»). Генератори – новий вид функцій в сучасному JavaScript. Вони відрізняються від звичайних тим, що можуть призупинити своє виконання, повернути проміжний результат і далі відновлювати його пізніше в довільний проміжок часу. Один генератор може включати в себе інші. Це називається композицією [6].

Одна з основних сфер застосування генераторів – написання «плоского» асинхронного коду. Загальний принцип такий: є спеціальна «функція» `execute (generator)`, яка запускає генератор, послідовними викликами `next` отримує з нього послідовність `Promise` (один за іншим) і коли черговий «промис» буде виконано, повертає його результат у генератор з наступним `next`. Як тільки `Promise` змінює свій стан, запускається функція, яка була зареєстрована як реакція на відповідний стан. Останнє значення генератора (`done: true`) `execute` вже обробляється як останній результат [7].

Асинхронні функції (`async functions`) `async/await` з'явилися в JavaScript – ECMAScript 7 і зараз доступні тільки в транспайлерах. Асинхронні функції використовують `Promise`. Це не означає, що метод буде виконуватися у фоновому потоці (як здається з назви), а тільки вказує, що всередині методу присутній `await`, який працює таким чином, що метод буде продовжувати виконуватися після завершення певної задачі, але в основному потоці. Після завершення очікуваної операції метод відновлюється. Точніше продовжує виконуватися з того місця, на якому зупинився, коли нашо вхнув на `await`.

Тобто функції `async/await` не включають прихованим чином багатоопотоковість/асинхронність. Вони лише створюють умови, при яких цю саму асинхронність легко реалізувати, мета яких – спростити написання асинхронного коду. Разом з функціональністю задач вони складають основу нової моделі асинхронного програмування, яка називається `Task-based Asynchronous Pattern`.

Список використаних джерел:

1. Асинхронное программирование [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://javascript.ru/unordered/async>.

2. Введение в функциональное программирование на JavaScript [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pgenerator.ru/blog/2016/03/31/vvedenie-v-funkcionalnoe-programmirovanie-na-javascript/>.
3. Callback (програмування) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Callback_\(програмування\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Callback_(програмування)).
4. Эволюция асинхронного JavaScript [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://frontender.info/asynchronous-javascript>.
5. Caolan McMahon [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://twitter.com/caolan>.
6. Генераторы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://learn.javascript.ru/generator>.
7. Асинхронное программирование в JavaScript. Использование Deferred и Promise [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://itvdn.com/ru/blog/article/programming-javascript>.
8. Task-based Asynchronous Pattern (TAP) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://msdn.microsoft.com/ru-ru/library/hh873175\(v=vs.110\).aspx](https://msdn.microsoft.com/ru-ru/library/hh873175(v=vs.110).aspx).

Ірина Готинчан, к.ф.-м.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Зовнішньоекономічні зв'язки в сучасних умовах стають могутнім засобом прискорення науково-технічного розвитку та інтенсифікації економіки. Нині оволодівати найновішими досягненнями науки і техніки без інтенсивного обміну науковими дослідженнями, різноманітними товарами і послугами означає нерационально використовувати власні ресурси, втрачати час і знижувати темпи розвитку.

Зовнішньоекономічна діяльність дає змогу прискорювати науково-технічний прогрес завдяки організації спільних досліджень, швидкому переобладнанню сучасною технікою цілих галузей і виробництв, сприяє розв'язанню багатьох соціальних проблем.

Україна володіє низкою переваг для розширення зовнішньоекономічної діяльності, однією з яких є наявність спільного кордону з країнами-членами СНД та з країнами-членами Європейського Союзу.

Особливу роль у зовнішньоекономічній діяльності України відіграють її регіони, адже специфіка їхньої участі у зовнішній торгівлі безпосередньо впливає на формування зовнішньополітичної стратегії країни в цілому.

Прикордонні регіони відіграють важливу роль у зовнішньоекономічній діяльності країни, а зовнішня політика держави має бути спрямована на підвищення значення міжрегіонального співробітництва у зовнішній політиці. Різні регіони країни по-різному реагують на ті чи інші виклики глобалізації та, відповідно, потребують різних підходів до обґрунтування їх розвитку.

Прикордонні регіони мають низку переваг щодо розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Особливістю таких регіонів є те, що їхня віддаленість від центральних ринків країни та близькість до ринків сусідніх держав надає їм додаткові можливості у розвитку зовнішньої торгівлі. Сьогодні в Україні спостерігається тенденція до більш активного залучення прикордонних регіонів до зовнішньоекономічної діяльності завдяки створеній в останні роки нормативно-правової бази та появи нових інституцій співробітництва. З метою прискорення переходу на інноваційний шлях розвитку економіки України слід рационально використовувати промисловий та експортний

потенціал прикордонних регіонів із залученням нових інструментів європейської регіональної політики, а саме єврорегіонів.

Дослідження транскордонних територій, які створюють складну неоднорідну систему міжрегіональної взаємодії, має специфічні особливості, однією з яких є те, що транскордонна економіка розглядається як єдине ціле.

Важливим інструментом дослідження транскордонних територій є математичні моделі, методи та економіко-математичне моделювання.

Можливості прикладного використання математичних методів аналізу регіональних процесів викладені у роботах багатьох науковців, зокрема українських: А.П. Голікова, К.В. Мезенцева, А.С. Філіпенка та ін.

Зокрема, А.П. Голіков виділяє три рівні математизації економічних досліджень: на першому рівні здійснюється формалізація економічних явищ і процесів, на другому рівні емпірично виявляються і оцінюються існуючі зв'язки між явищами і процесами, на третьому рівні дедуктивним методом встановлюються причинно-наслідкові зв'язки між явищами і процесами, перевіряється міра репрезентативності отриманих математичних даних і здійснюється їх впровадження в практику [1, с.11].

Конкретним прикладом використання першого рівня математизації у транскордонному співробітництві є застосування класичної гравітаційної моделі, запозиченої у фізичній науці, запропонованої американським вченим Ч. Харрісом. Основна формула в її початковому варіанті повністю аналогічна формулі закону всесвітнього тяжіння Ньютона. При цьому передбачається, що запропонована модель адекватно описує економічні взаємозв'язки наднаціональної економічної зони для достатньо тривалого періоду часу.

Згідно з цією моделлю, інтенсивність ділових зв'язків між ринковими центрами (включаючи і міжнародні) знаходиться в прямо пропорційній залежності від величини їх ємностей та обернено пропорційна відстаням між ними:

$$V_i = P_i + \sum_{j=1}^n \frac{P_j}{d_{ij}}, \quad (1)$$

де V_i – потенціал збуту i -го ринкового центру; P_j – ємність j -го ринку; d_{ij} – відстань між i -м та j -м ринками; n – кількість ринків.

Ієрархію країн за ємністю внутрішнього ринку можливо змодельовати за допомогою рівняння Зіпа–Медведкова:

$$H_j = kH_1 \times j^{-a}, \quad (2)$$

де H_j – ВВП (або обсяг зовнішньої торгівлі) j -ї країни в регіональній міжнародній економічній системі (ЄС, НАФТА, СНД й ін.); H_1 – ВВП провідної країни регіону (найбільшою за чисельністю населення, ВВП й ін.); j – порядковий номер країн у спадній залежності чисельності населення або

розмірів ВВП; k – коефіцієнт «першості» провідної країни регіону; a – коефіцієнт «контрастності» у розмірності чисельності населення або ВВП країн, що належать до регіонально господарської системи, яка досліджується.

За допомогою цієї моделі, виходячи із прогнозованої динаміки зростання ВВП (зовнішньоторговельного обігу) головної країни регіональної системи, стає можливим прогнозування зростання ВВП (або зовнішньоторговельного обігу) будь-якої іншої країни регіону і всієї системи в цілому.

Необхідним доповненням до цієї формули є розрахунок коефіцієнта кореляції R , за абсолютною величиною якого можна оцінити розбіжності між загальною тенденцією у розвитку досліджуваного явища та його фактичним станом (за ВВП, зовнішньоторговельним обігом й ін.).

Трьом рівням економіко-математичного моделювання відповідає значна кількість математичних методів, які можуть бути використані у практиці дослідження процесів транскордонного співробітництва і конструювання зовнішньоекономічних зв'язків. До основних з них належать математико-статистичні методи, моделювання кореляційних і функціональних емпіричних залежностей, матричне моделювання, лівійне програмування.

Маючи справу з дослідженням транскордонних регіонів, ми стикаємося із складною неоднорідною системою, якій властиві відмінності в рівнях політичного й економічного розвитку, зайнятості населення, рівнях доходів і якості життя. У зв'язку з цим ученими для спрощення дослідницького процесу використовуються різні методи узагальнення, що дозволяють виділити однорідні ознаки об'єктів, які вивчаються.

Одним з найбільш поширених і багатомірних методів класифікації є кластерний аналіз. Досягнення даного методу – можливість виявлення однорідних груп об'єктів, які нелегко визначити через велику кількість об'єктів, що класифікуються, й одночасного врахування багатьох ознак і характеристик. Кластеризація прикордонних регіонів може здійснюватися в розрізі основних економічних показників регіону і саме виділення цієї сукупності характеристик є вихідним етапом для порівняльної оцінки регіонів. У вказану сукупність можна включити різні групи показників, а саме економічного, соціального, інфраструктурного і природно-ресурсного характеру.

Таким чином, сучасна економіко-математична наука користується широким спектром методів, які мають високий ступінь достовірності отриманих результатів і застосовуються при дослідженнях транскордонного співробітництва з метою підтвердження висунутих гіпотез, моделювання, регіонального аналізу, планування та прогнозування.

Список використаних джерел:

1. Голіков А. П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів: навчальний посібник / А. П. Голіков. – К.: Знання, 2009. – 222 с.
2. Хазанова Л. Э. Математические методы в экономике / Л. Э. Хазанова. – М.: БЕК, 2000. – 357 с.

Сергій Косяченко, к.ф.-м.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

МОЖЛИВОСТІ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Bitcoin заклав основу для створення інформаційних систем нового типу, принципово нових децентралізованих сервісів, які покликані вирішувати різні проблеми за допомогою революційної технології Blockchain.

Bitcoin – це перше й успішне застосування технології блокчейнів, але є й багато інших криптовалют, відомих як альткоїни. Понад те, є багато прикладів, як нові блокчейни використовуються не тільки для криптовалютних цілей – Ethereum, Ripple і Storj.io [1]. У світлі останніх подій стає зрозумілим також, що Bitcoin – це не тільки платіжна система, а нова революційна технологія, яка відкриває цілу низку можливостей для побудови принципово нових програмних продуктів.

У яких сферах сучасного життя використовується ця технологія? Що можна використати для активізації транскордонного співробітництва?

Стосовно можливостей блокчейна спостерігається велика плутанина і, в зв'язку з цим, завищені сподівання. Причина в нерозумінні різниці між можливостями: 1) конкретно Біткоїн блокчейна; 2) блокчейна як архітектурного підходу; 3) конкретної реалізації. По суті, інтенсивно він поки використовується лише в криптовалютах, для збереження стану рахунків і верифікації транзакцій у внутрішній криптовалюті.

Загалом кажучи, блокчейн – це механізм досягнення згоди відносно стану розподіленої бази даних. Він найбільш ефективний у випадку, коли ця база використовується значною кількістю сторін, які не довіряють один одному і повинні читати і записувати дані в неї. Блокчейн гарантує, що всі сторони будуть бачити одне й те ж. Слово «блокчейн» буквально означає «ланцюжок блоків» і відображає той факт, що інформація в ньому зберігається у вигляді нерозривно зв'язаних груп транзакцій, оброблених у визначені інтервали часу в минулому.

Тому, крім криптовалюти, найбільший інтерес в учасників транскордонних економічних проєктів викликатьможуть можливості блокчейн-технологій, які дозволяють укладати децентралізовані розумні контракти (інший термін – електронні договори). Ці договори можуть бути створені і перевірені на справжність в цифровому вигляді.

Концепція часткової або повної автоматизації створення угод між декількома сторонами і контролю над його виконанням, а також проведення на його основі операцій або дій в реальному світі існує майже стільки ж часу, скільки і сучасні цифрові системи і мережі. Однак до 1993 року вона не отримувала широкого розповсюдження і навіть не мала власної назви [1].

Одну з перших спроб об'єднати ідеї з цієї сфери в єдине ціле зробив Нік Забо – відомий криптограф, а також юрист за освітою, який вніс чималий внесок у розвиток Bitcoin. У 1994 році він ввів в обіг термін «розумний договір».

Розумний договір — електронний алгоритм, що описує набір умов, виконання яких тягне за собою якісь події в реальному світі або цифрових системах.

Робота розумних договорів ґрунтується на розробці і використанні так званих «протоколів з низькою довірою». Поняття «низька довіра» передбачає максимально можливе виключення людського фактору з ланцюжка прийняття рішень, з перекладанням цього завдання на електронну систему, захищену криптографічними, біометричними або іншими ефективними методами, із застосуванням авторизації або ідентифікації. Робота протоколу забезпечується електронними алгоритмами, а людина виступає лише в ролі однієї зі сторін, що відчувають на собі результат виконання договору.

Як і будь-яка нова технологія, концепція розумних договорів ставить собі за мету вирішення повсякденних людських завдань:

- Зробити виконання договорів і угоди більш об'єктивним процесом, уникнути порушень з боку учасників і маніпуляцій з боку осіб, відповідальних за контроль над його виконанням.

- Зробити фінансові та бізнес-процеси більш прозорими, ефективними, швидкими і менш витратними.

- Звести до мінімуму фактор ненавмисної людської помилки.

Застосування розумних договорів дозволило б уникнути черг, різноманітних комісій та винагород, дозволивши учасникам заощадити багато часу і грошей і значно спростивши процедури.

Розумні договори не створюють якихось принципово нових видів взаємодій: вони всього лише описують і формалізують вже ustaleni відносини людей і компаній між собою, застосовуючи сучасні цифрові технології, такі як криптографія і механізми аутентифікації, а в майбутньому – й «інтернет-речей». Вони є більш вдосконаленою, ефективною і менш витратною копією договорів паперових, з якими багато хто з нас має справу практично кожен день. Крім того, будучи алгоритмами роботи цифрових систем, вони можуть бути застосовані повсюдно — від купівлі предметів в онлайн-грі або оренди нерухомості, до регулювання торгівлі за допомогою фінансових інструментів на біржі або підписання угод між цілими державами та окремими регіонами.

Список використаних джерел:

1. William Mougayar, Vitalik Buterin. The Business Blockchain: Promise, Practice, and Application of the Next Internet Technology, Wiley, 2016, 208 p.

Maria Oleiniuc, PhD

The Academy of Economic Studies of Moldova,
Balti, Republic of Moldova

THE APPLYING THE MODELS OF ECONOMIC-MATHEMATICAL IN THE ENTERPRISES OF THE FOOD INDUSTRY - THE BASIS OF ELABORATION OF THE GENERAL STRATEGY

In order of economic efficiency in the development of management strategies for the enterprises of branch of bakeries of the Republic of Moldova,

we propose to implement the models of economic-mathematical, namely the optimization of the program of production.

The optimization program of production is a description of the conditions and dependencies characteristic of an economic process in a mathematical form. The main task of the optimisation of the production programmes is to ensure the best use of resources[1].

Any economic-mathematical model is composed of three parts:

1. The objective-function;
2. The system of conditions for the conduct of the economic process;
3. The condition of nonnegativity of the variables.

The literature have identified different mathematical economic models for the optimization of the program of production, that can be applicable and for the companies of the branch bakery [1].

The task for the optimization will be the following: determining a production schedule optimally, which would ensure, at the reception of the volumes of certain raw materials and taking into account the capabilities of the existing production, to satisfy consumer demand in the conditions of obtaining a maximum profit by the company.

For the argumentation of the development strategy proposed by the optimization program of production, it was selected one of the largest enterprises of the bakery in Moldova- JSC „Combinatul de pâine” Bălți.

Optimization of production at JSC „Combinatul de pâine” Bălți will perform with the help of models, economic-mathematical optimization, which is based on the methods of mathematical programming and, in the first place, on the methods of linear optimization, based on the theory of linear programming. The mathematical model of optimization of the syllabus of production is the following:

To find out the plan:

$$\pi = x_1, x_2, \dots, x_n, x_d \quad (1)$$

As the optimization criterion it uses the maximization of the gross profit obtained from the sale of bread and bakery products. According to this criterion the objective function has the form:

$$F = \max \left\{ \sum_{j=1}^n C_j \times x_j \right\} \quad (2)$$

The system of conditions and restrictions:

1. Restrictions on the use of various types of raw materials and auxiliary materials, based on the quantity available of each type:

$$\sum_{j=1}^n a_{ij} x_j \leq b_i, \quad i=1\dots m \quad (3)$$

2. Restrictions on the use of the production capacity:

$$\sum_{j=1}^n \beta_{fj} x_j \leq N_f, \quad f=1\dots F \quad (4)$$

3. Conditions on the calculation of the total indicators:

$$\sum_{j=1}^n v_{dj} x_j - x_d = 0, \quad d=1..D \quad (5)$$

4. Conditions on volumes minimum and the maximum of manufactured production:

$$x_j \geq A_j', \quad j=1..n \quad (6)$$

$$x_j \leq A_j'', \quad j=1..n \quad (7)$$

5. Conditions of nonnegativity variables:

$$x_j \geq 0, \quad j=1..n \quad (8)$$

$$x_d \geq 0, \quad d=1..D \quad (9)$$

System variables:

$i=1..m$ index the various types of raw material, auxiliary materials used for the manufacture of bread and bakery products;

m – number of types of raw materials and auxiliary materials;

$j=1..n$ index the different types of finished goods-bread and bakery products;

n – the number of types of finished goods-bread and bakery products;

x_j – variables - the volume searched by the bread or bakery products of type j ;

C_j – the profit earned from selling a ton of bread or bakery products of type j ;

a_{ij} – the norm of consumption of raw material of type i required to produce a ton of bread or other bakery products of type j ;

b_i – quantity of available raw material of type i ;

$f=1..F$ index the different types of production capacities (machines);

β_{fj} – norm of the use of the production capacity of f to a production unit of type j ;

N_f – the maximum capacity of production equipment of type f ;

$d=1..D$ index of various economic indicators;

x_d – variables – the desired value of the indicator of economic d ;

v_{dj} – norm of the indicator d of a ton of bread or other bakery products of type j ;

A_j' - the minimum amount of bread or other bakery products of type j that can be sold in the planned period;

A_j'' - the maximum volume of bread or other bakery products of type j that can be sold in the planned period.

Further will be presented the mathematical model of optimization of the schedule of production for JSC „Combinatul de pâine” Balți.

To find out the plan:

$$\pi = X_1, X_d \quad (10)$$

$F(x) = \max(1292,6X_1 + 1191,3X_2 + 1235,9X_3 + 1393,13X_4 + 1380,1X_5 + 978,4X_6 + 953,2X_7 + 956,8X_8 + 1267,0X_9 + 1408,6X_{10} + 1021,4X_{11} + 956,9X_{12} + 1156,3X_{13} + 5102,48X_{14} + 2401,13X_{15} + 1598,54X_{16} + 5026,53X_{17} + 4697,85X_{18} + 13174,47X_{19} + 13777,91X_{20} + 3429,41X_{21})$

Conditions on the calculation of economic indicators:

The production of goods:

$17606,4X_1 + 19670X_2 + 19540X_3 + 8803,2X_4 + 9203,4X_5 + 10214,5X_6 + 10327,8X_7 + 11213,8X_8 + 9100,4X_9 + 10230,8X_{10} + 12670,8X_{11} + 17650,9X_{12} + 18004,5X_{13} + 14550X_{14} + 18994X_{15} + 11380X_{16} + 19650X_{17} + 18849,96X_{18} + 47826X_{19} + 41739,6X_{20} + 19791,11X_{21} - X_{22} = 0$

The total cost of production:

$16313,8X_1 + 18478,7X_2 + 18304,1X_3 + 7410,07X_4 + 7823,3X_5 + 9236,1X_6 + 9374,6X_7 + 10257X_8 + 7833,4X_9 + 8822,2X_{10} + 11649,4X_{11} + 16694X_{12} + 16851,2X_{13} + 9447,52X_{14} + 16592,87X_{15} + 9781,46X_{16} + 14623,47X_{17} + 14152,11X_{18} + 34651,53X_{19} + 27961,69X_{20} + 16361,7X_{21} - X_{23} = 0$

The analysis of the results:

$F(x) = 9431227,36$ lei.

According to the results of solving the maximum profit that can be obtained by the enterprise during a year is 9.4 million. lei.

Total it will produce 6864 tons of bread and bakery products of the basic. To produce the quantity of bread and bakery products will use about 2702 tons of flour and 49.5 tons of auxiliary materials (yeast, salt, oil, margarine, eggs, sugar).

We can conclude that the application of the methods of economic-mathematical will contribute to ensuring the effectiveness of economic high of JSC „Combinatul de pâine” Bălți.

Thus, the optimization program of production will contribute to increased production cargo of about 2.1 times, which will ensure a return to production of at least 14%, increase of labor productivity by 1.9 times and reduce cost at 1 leu production cargo with 21 pennies. Operating profit maximum under the conditions of optimization of the program production will be 9.4 million lei. We note that, improving the economic and financial indicators of the activity JSC „Combinatul de pâine” Bălți will be possible by increasing essential production volumes in the conditions of the sale price stable, given the fact that the bread and bakery products are products of social importance, and the prices are regulated by the state.

Achieving the economic results presented above will be possible only in the case of promoting an effective strategy of development.

Bibliography:

1. Stratan A., Perciun R., Oleiniuc M. (2012). Management strategic (în baza întreprinderilor de panificație). Chișinău: Institutul de Economie, Finanțe și Statistică, 310 p.

Сергій Пертен,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПРО ОДНУ ЗАДАЧУ ТРАНСПОРТНОЇ МАРШРУТИЗАЦІЇ

Запропонований евристичний алгоритм розв'язання задачі маршрутизації з декількома депо MDVRP [1], яка є розширенням класичної задачі VRP [2].

Постановка задачі. Автотранспортному підприємству необхідно скласти оптимальний план збору хімічних речовин різного типу на певній місцевості, яка задана неорієнтованим графом. Для перевезення речовин використовуються автоцистерни різної ємкості. Кожна автоцистерна може збирати речовини лише окремого типу. Метою задачі є побудова оптимального плану збору хімічних речовин для кожної автоцистерни з усіх пунктів зберігання. Оптимальність плану полягає у визначенні маршрутів, які відповідають наступним вимогам:

- 1) сумарна відстань мінімальна;
- 2) кількість використаних автоцистерн мінімальна (при необхідності можуть використовуватись додаткові автоцистерни).

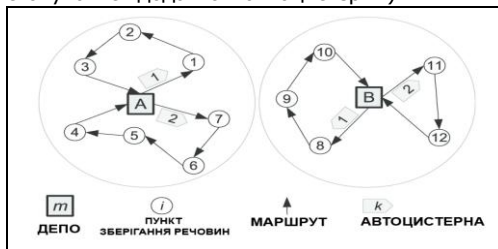

Рис.1. Приклад MDVRP задачі: 2 депо і 10 пунктів зберігання хімічних речовин

Задача ускладнюється наявністю декількох гаражів (депо) дислокації автоцистерн.

Запропонована вище задача відноситься до класу NP – складних, і є синтезом двох широковідомих задач, про упакування множини рюкзаків і задачі комівояжера.

Гарантована оптимальність розв'язку таких задач досягається порівнянням значень цільових орієнтирів на множині всеможливих допустимих розв'язків, що безумовно не відповідає сучасним вимогам до часу роботи алгоритму та раціонального використання обчислювальної техніки.

Надалі пропонується двофазний мета-евристичний алгоритм знаходження наближеного розв'язку задачі Рис. 2.

На першому етапі запропонованого алгоритму проводиться побудова мінімальних остовів за допомогою модифікованого алгоритму Крускала. Остови, які містять координати депо, не об'єднуються. Таким чином, відбувається кластеризація пунктів зберігання відносно гаражів, що дозволяє перерозподілити ці пункти між депо з метою врахування ємкості цистерн та сумарної ємкості депо загалом.

Рис.2. Псевдоалгоритм знаходження розв'язку задачі MDVPR

Отримавши розподіл з врахуванням ємкості, повторно будується новий план збору за допомогою модифікованого алгоритму Пріма, який відрізняється від класичного алгоритму контролем сумарної ємності поточного мінімального остову.

Останній крок алгоритму визначення можливих перерозподілів пунктів збору між автоцистернами, що призводить до зменшення загальної відстані, пройденої автотранспортом підприємства.

Список використаних джерел:

1. Шевченко Д. С. Транспортна задача з обмеженнями на вантажопідйомність, час перевезення та кількість транспортних засобів / Д. С. Шевченко, А. С. Шевченко // Технологический аудит и резервы производства. – 2013. – № 6(1). – С. 47-51.
2. Барбашов І. А. Аналіз методів вирішення задач маршрутизації транспорту / І. А. Барбашов, О. В. Огневий // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2014. – Вип. 46. – С. 143-147.

Сергій Рилєєв, к.е.н., доцент,

Трина Дрїнь, к.ф.-м.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КЛАСТЕРУ РЕГІОНУ

В умовах світових глобалізаційних процесів та вітчизняної фінансово-економічної кризи однією з умов подолання негативних тенденцій є реалізація стратегії модернізації у різних галузях національної економіки. Особливо гостро дане питання постає для агропромислового комплексу, від ефективності функціонування якого залежить продовольча безпека країни, створення резервів для розширення зовнішньоекономічного потенціалу, розбудова сектору малого й середнього бізнесу шляхом реалізації підприємницьких ініціатив, функціонування суміжних видів діяльності, зростання добробуту населення тощо.

Необхідність створення та розвитку інтегрованих структур в агропромисловому комплексі пов'язана зі змінами геополітичних, соціальних та організаційно-економічних умов господарювання, посиленням конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищенням вимог щодо якості продукції сільськогосподарська та харчової промисловості, що призводить до зміни структур та механізмів взаємодії підприємств агропромислового комплексу України та її регіонів.

Одним із важливіших інструментів стійкого розвитку регіонального агропромислового комплексу може стати формування такої регіональної інтеграційної структури, як кластер.

Під агропромисловим кластером слід розуміти територіально-індустріальне об'єднання, партнерство підприємств агропромислового сектору, фінансових організацій (наприклад комерційних банків), владних структур та науково-дослідних установ, інтеграція яких дозволяє оптимально використовувати економічні ресурси та підвищити конкурентоспроможність галузі, економіки регіонів та країни в цілому [5].

Агропромислові кластери – це складні виробничо-економічні об'єкти, у дослідженні функціонування та перспектив розвитку яких все більшого значення набувають методи економіко-математичного моделювання та використання інформаційних технологій.

Обґрунтування доцільності формування агропромислового кластера, як складної соціально-економічної системи, повинно базуватися на використанні системного підходу (сукупність таких підходів у діяльності АПК, як структурний, інвестиційний, управлінський, фінансово-бюджетний тощо), сутність якого полягає у використанні концепції оптимізації грошових потоків доходів та витрат основних економічних агентів, які зацікавлені в ефективному функціонуванні агропромислового кластера регіону. Для рішення вищезазначеної задачі необхідно розробити математичні моделі управління сільськогосподарською галуззю, її підсистемами або інтегрованими структурами для оцінки їх діяльності [3, с. 2203-2204].

Економіко-математичне моделювання агропромислового кластеру регіону повинно враховувати наступні положення:

1. Сфера практичного застосування економіко-математичного моделювання обмежується можливостями та ефективністю формалізації економічних проблем і ситуацій, а також станом інформаційного, математичного, технічного забезпечення використовуваних моделей. Намаганням будь-якою ціною застосувати математичну модель можна не отримати очікуваних результатів через відсутність необхідних умов.

2. Для ефективного управління аграрними підприємствами в цілому, їх галузями та об'єднаннями потрібне застосування нелінійних економіко-математичних моделей та методів. При цьому основними підходами щодо формування моделей виступають імітаційний, оптимізаційний та оптимізаційно-імітаційний.

3. У сучасних економічних дослідженнях важливого значення надається теорії і практиці математичного та економетричного (функціональні регресійні та балансові рівняння) моделювання, які дозволяють вивчати і кількісно визначати внутрішні та зовнішні причинно-наслідкові зв'язки між показниками економічних систем, встановлювати закономірності їх формування і тенденції розвитку.

4. Для створення економіко-математичних моделей в системі обґрунтування планів та прогнозів розвитку АПК необхідно знати технологію, організацію та економіку агропромислового виробництва, причому дослідження якісних параметрів має бути визначальним при побудові моделі. Крім цього, необхідно враховувати державну політику в розрізі підтримки сільськогосподарських виробників, державних закупівель тощо. Для цього необхідно систематизувати особливості економічних процесів та явищ сфери аграрно-промислового регіонального кластера як об'єкта моделювання.

5. Економетричний аналіз за групами с/г підприємств дозволяє отримати повну та всебічну характеристику стану сільського господарства регіону. Виокремлення груп сільгоспідприємств на основі кластерного аналізу дозволяє не лише оцінити основні показники ефективності виробництва продукції у кожній з груп, але й виявити пріоритетні напрями вкладення капіталу. Моделі регресії стандартні доцільно доповнити моделями для аналізу панельних даних, що дозволяють враховувати варіацію у рамках об'єкта дослідження.

6. Підвищення ролі прогнозування в АПК обумовлене прискоренням науково-технічного прогресу, інтеграцією комплексу з іншими галузями економіки, посиленням невизначеності, впливом численних факторів на розвиток сфер АПК тощо. Застосування ЕММ у прогнозуванні дозволить істотно знизити рівень невизначеності. У цьому напрямку слід розробити моделі часових рядів та рядів динаміки, які дозволять виявити та оцінити динамічні тенденції змін, які склалися на підприємствах аграрної сфери, комплексне використання яких дозволить забезпечити обґрунтовані коротко- та середньострокові прогнози.

7. Правильна спеціалізація та поєднання галузей сільського господарства дозволяють найкращим чином використовувати природні фактори, виробничі ресурси та підвищити ефективність виробництва. Для вирішення цього завдання слід розробити моделі оптимального поєднання галузей, які складаються з моделей для окремих підприємств та блочної моделі для регіону, що дозволить виявити ефект від спеціалізації та інтеграції.

8. Проблема оптимізації виробничої програми підприємств, які входять до складу регіонального агрокластеру, є складною та має множинну допустимих значень. Від вибору одного з варіантів рішення залежить ступінь виконання виробничої програми. Для вирішення даної задачі традиційні методи оптимізації доцільно доповнити алгоритмом, що дозволяє оцінити більшу кількість альтернативних варіантів використання виробничих та фінансових можливостей тощо [1, с. 7-8, 34-58; 2, с. 23-36; 4, с. 475-476].

В умовах глобалізації світової економіки змінюється філософія товароруху, продукція повинна бути доставлена споживачу з врахуванням мінімізації витрат та часу постачання. Якщо вітчизняний агропромисловий комплекс бажає бути успішним та конкурентоспроможним на продовольчих ринках, особливо після вступу України в ВТО та підписання економічної частини угоди з Євросоюзом, то, безперечно, необхідно застосовувати методи економіко-математичного моделювання в аналізі, плануванні та прогнозуванні створення й функціонування регіональних агропромислових кластерів.

Список використаних джерел:

1. Касимова Т. М. Разработка комплекса моделей для анализа и прогнозирования показателей деятельности предприятий регионального агропромышленного комплекса (на примере Республики Дагестан): дис. ... кандидата эконом. наук : 08.00.13 / Касимова Таиса Маллаевна. – Ростов-на-Дону, 2015. – 167 с.
2. Математичне моделювання та інформаційні технології в аграрному секторі економіки : монографія / За ред. Н. К. Васильєвої. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2016. – 203 с.
3. Медведев А. В. Экономико-математическое моделирование агропродовольственного кластера региона / Медведев А. В., Косинский П. Д., Бондарева Г. С. // Фундаментальные исследования. – 2013. – № 10-10. – С. 2203-2206.
4. Самарська Д. О. Застосування економіко-математичного моделювання для визначення раціональної галузевої структури аграрних підприємств / Д. О. Самарська, М. А. Дамаскіна // Вісн. Миколаїв. нац. у-ту ім. В. О. Сухомлинського. – 2015. – Вип. 7. – С. 472-477.
5. Чемоданова Е. В. Кластерный подход в инновационном развитии АПК региона [Электронный ресурс] / Е. В. Чемоданова // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 3. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/klasternyy-podhod-v-innovatsionnom-razvitiy-apk-regiona>.

Аркадій Семчук, к.ф.-м.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

СПЕЦИФІКА РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ ДРОБОВО-ЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ ЗАСОБАМИ MS EXCEL

Транскордонне співробітництво прикордонних регіонів хоча б двох країн, які мають спільні кордони, направлене на координацію спільних дій, спрямованих на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між

територіальними громадами цих країн. Це означає, що для підприємств таких регіонів появляються нові ринки збуту, а тому у них виникає потреба підкорегувати плани випуску своєї продукції з урахуванням нових економічних умов. Безперечно, треба прагнути одержати оптимальний план випуску продукції, при якому буде досягнута найбільша рентабельність підприємства [1, с. 109]. Ця економічна задача приводить до математичної задачі дробово-лінійного програмування (ЗДЛП).

ЗДЛП, взагалі кажучи, не є задачею лінійного програмування (ЗЛП): система обмежень лінійна, а цільова функція – нелінійна (є дробом, чисельник та знаменник якого є лінійними функціями). Традиційно ЗДЛП зводиться до ЗЛП, оптимальний розв'язок якої знаходять симплексним методом, а потім він використовується для обчислення оптимального розв'язку ЗДЛП [1, с. 111]. Оскільки один електронний аркуш книги сучасних електронних таблиць MSEXCEL містить 1048576 рядочків і 16384 стовпчиків, то для розв'язування одержаної ЗЛП зручно скористатися надбудовою MSEXCEL *Пошук розв'язку (Розв'язувач)*. Перекоаний, що цього ресурсу вистачить для знаходження оптимального плану випуску продукції підприємством, яке бере участь у транскордонному співробітництві.

Якщо ЗЛП не має розв'язку, то і ЗДЛП також немає розв'язку, а якщо ЗЛП має розв'язок, то і ЗДЛП також має розв'язок. Якщо розв'язок ЗЛП шукали за допомогою надбудови *Пошук розв'язку*, то останнє твердження справедливе завжди, крім одного випадку, який ми розглянемо на наступному прикладі.

Нехай ЗДЛП має вигляд

$$R \left\langle x_1, x_2 \right\rangle \Rightarrow \frac{2x_1 + x_2}{x_1 + 0,5x_2} \rightarrow \text{найб}, \quad (1)$$

$$\begin{cases} x_1 + x_2 \geq 1; \\ x_1 - x_2 \geq -1; \\ x_j \geq 0, \quad j = \overline{1,2}. \end{cases} \quad (2)$$

Зведемо ЗДЛП (1)-(2) до ЗЛП [1, с. 111-115]. Введемо нову змінну

$$y_0 = \frac{1}{\text{EMBED Equation.3}}. \quad (3)$$

Тоді, враховуючи (3), запишемо (1) так

$$\begin{aligned} R \left\langle x_1, x_2 \right\rangle \Rightarrow \frac{2x_1 + x_2}{x_1 + 0,5x_2} &= \left\langle x_1 + x_2 \right\rangle \frac{1}{x_1 + 0,5x_2} = \left\langle x_1 + x_2 \right\rangle y_0 = \\ &= 2x_1 y_0 + x_2 y_0 = 0y_0 + 2y_1 + y_2 \equiv f(y_0, y_1, y_2) \rightarrow \text{найб}, \end{aligned} \quad (4)$$

де

$$y_1 = x_1 y_0, \quad y_2 = x_2 y_0. \quad (5)$$

Оскільки у (3) чисельник завжди дорівнює одиниці, знаменник додатний (при випуску продукції завжди є витрати, бо коли $x_1=x_2=0$ – продукція не випускається), то $y_0 > 0$, а з (2) та (5) випливає, що y_1 та y_2 невід’ємні. Тому, помноживши всі нерівності (2) на $y_0 > 0$ і врахувавши (4) та (3), ЗДЛП (1)-(2) набуває вигляду

$$f(y_0, y_1, y_2) = 0y_0 + 2y_1 + y_2 \rightarrow \text{найб}, \quad (6)$$

$$\begin{cases} -y_0 + y_1 + y_2 \geq 0; \\ y_0 + y_1 - y_2 \geq 0; \\ 0y_0 + y_1 + 0,5y_2 = 1; \\ y_j \geq 0, \quad j = \overline{1,2}; \end{cases} \quad (7)$$

$$y_0 > 0. \quad (8)$$

Задача (6)-(8) є ЗЛП, яку розв’яжемо, скориставшись надбудовою MSEXCEL *Пошук розв’язку*. Знаючи її оптимальний розв’язок і врахувавши (5), оптимальний розв’язок ЗДЛП обчислюємо за формулами

$$x_1 = y_1 / y_0, \quad x_2 = y_2 / y_0. \quad (9)$$

На рис. 1 показано розв’язок ЗЛП (6)-(8), знайдений MSEXCEL: $y_0=0$; $y_1=1$; $y_2=0$. Оскільки $y_0=0$, то (8) не виконується, а розв’язок ЗДЛП за (9) не знаходиться (на нуль ділити не можна). **В чому проблема?** У параметрах пошуку розв’язку вибрано опцію «Сделать переменные без ограничений неотрицательными». Це означає, що

$$y_0 \geq 0, \quad (10)$$

тобто MSEXCEL замість ЗЛП (6)-(8) реально знайшов розв’язок ЗЛП (6), (7), (10). Одержали в результаті обчислень, що $y_0=0$, тобто це нуль в межах точності обчислень, тому можна вважати, що y_0 є нескінченно малою величиною, тоді з (10) випливає, що хоч одна незалежна змінна ЗДЛП є нескінченно великою величиною, тобто область допустимих розв’язків (ОДР) ЗДЛП є **необмеженою** зверху (у нашому випадку). Отже, ця ЗДЛП оптимального розв’язку не має.

Взагалі кажучи, пошук розв’язку MSEXCEL видає повідомлення, якщо ОДР ЗЛП необмежена. Щоб переконатися в цьому, розглянемо ЗЛП, ОДР якої співпадає з ОДР ЗДЛП, але цільова функція обчислює не рентабельність, а прибуток підприємства:

$$f(x_1, x_2) = 2x_1 + x_2 \rightarrow \text{найб}. \quad (11)$$

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ТА ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

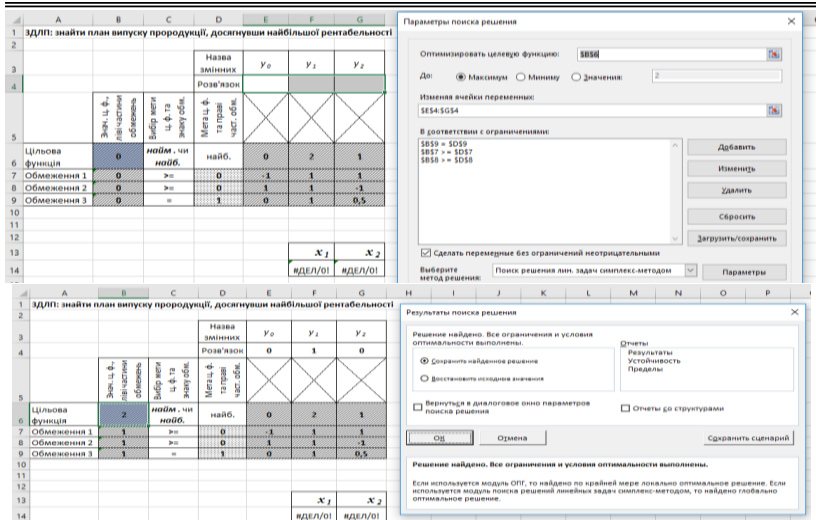

Рис. 1. Розв'язок ЗЛП, одержаної із ЗДЛП

Розв'язок ЗЛП (11), (2) в MS EXCEL показано на рис. 2.

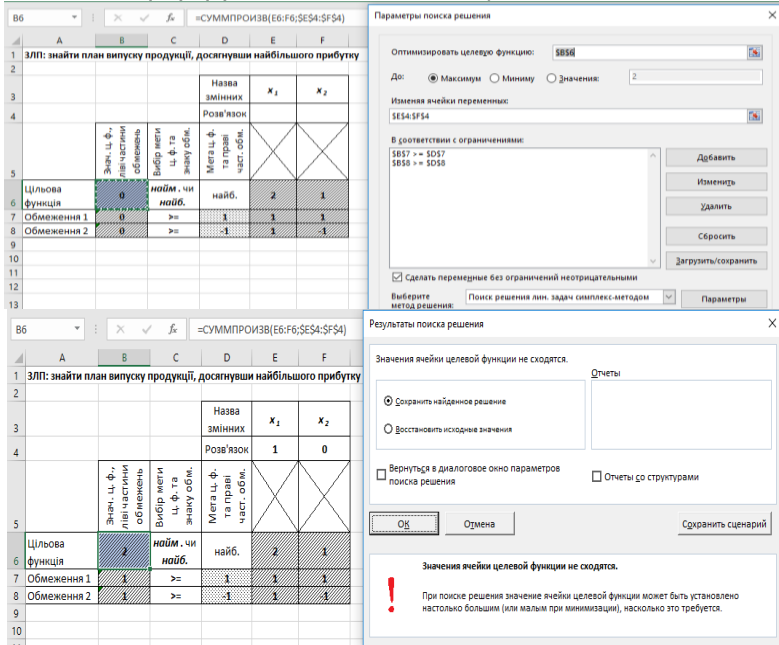

Рис. 2. Розв'язування ЗЛП (11), (2)

Пошук розв'язку MSEXCEL вивів повідомлення: «Значення ячейки целевої функції не сходяться». Воно означає, що у ЗЛП (11), (2) ОДР не обмежена зверху [2, с. 98]. Наглядну ілюстрацію цього можна побачити, якщо її розв'язати графічно [1, с. 32-33].

Для усунення такої ситуації при розв'язуванні практичних задач потрібно цільову функцію обмежити зверху, якщо шукаємо її найбільше значення, або знизу – якщо найменше [2, с. 98]. Також після детальнішого вивчення економічної ситуації можна змінити математичну модель ЗЛП чи ЗДЛП, ввівши додаткові обмеження, щоб одержати обмежену ОДР.

Висновок. Якщо для розв'язування ЗДЛП її звели до ЗЛП, а пошук розв'язку MSEXCEL *знайшов оптимальний розв'язок* останньої, у якому $u_0=0$, то така ЗДЛП розв'язку не має і її ОДР необмежена.

Список використаних джерел:

1. Семчук А. Р. Економіко-математичні методи і моделі: оптимізаційні задачі: навч. посіб. / А. Р. Семчук, В. І. Денисенко, І. З. Готинчан. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 148 с.
2. Курицкий В. Б. Поиск оптимальных решений средствами Excel 7.0 / В. Б. Курицкий. – СПб.: BHV – Санкт-Петербург, 1997. – 384 с.

**Dr. Monika Jaworska,
Damian Kocot,**

Суспільна академія наук,
м. Краків, Польща

ЗНАЧЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ FORESIGHT У ФОРМУВАННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Однією з головних цілей формування регіональної інноваційної системи є вироблення відповідної стратегії проінноваційного розвитку, в межах якої необхідно визначити пріоритетні цілі інноваційної діяльності та обґрунтувати шляхи їх досягнення. Планування діяльності в класичному розумінні можливе лише тоді, коли його часовий горизонт є відносно коротким. Звичайно, для різного типу діяльності відмінності охоплених плануванням часових горизонтів є різними. Типове стратегічне планування діяльності підприємств характеризується часовим горизонтом від 5 до 10 років. Однак у будь-якому випадку період, на який розробляється план, безпосередньо пов'язаний з необхідністю визначення суттєвих для підприємства змін з досить високим рівнем ймовірності. Зрозуміло, що чим більший часовий горизонт, тим складніше передбачити ці зміни.

Особливо складним є передбачення тенденцій розвитку у сфері інновацій. Використовувані сучасні інформаційні технології, без яких важко уявити функціонування підприємств і установ, ще 15-20 років тому знаходились на фазі ймовірних концепцій розвитку. В такому випадку спроби планування діяльності будуть малоефективними, оскільки в зовнішньому оточенні підприємства зміни матимуть настільки радикальний характер, що будь-яка екстраполяція нагромаджених знань втрачає сенс. Тоді можна лише оцінювати загальні тренди розвитку і за загальними сценаріями розвитку ситуації, згідно з відомою тезою про те, що неможливо передбачити майбутнє, а можна лише до нього підготуватись.

У країнах Європи у сфері стратегічного управління інноваціями чимраз частіше використовуються методологічні рішення, які об'єднуються спільним терміном Foresight, що в перекладі з англійської означає «передбачення».

Foresight можна визначити як набір певних інструментів дослідження, які полегшують конструювання сценаріїв розвитку ситуації у відносно далекій перспективі (понад 10 років), або ж у таких випадках, коли розвиток знань відбувається настільки динамічно, що розвиток ситуації має інваріантний і складний для передбачення характер. Тому в межах Foresight дуже часто поряд з інструментами аналітичними використовуються методи дослідження, що базуються на оцінках експертів.

Розробка і реалізація проектів Foresight має багато індивідуальних рис, хоча загальна концепція проведення досліджень залишається постійною. У випадку розробки прогнозів і довгострокових планів найчастіше дослідники мають справу з так званими граничними умовами і даними, які характеризують параметри стану, котрі дають можливість здійснити детальну оцінку досліджуваної сфери, що виникає з існуючих умов. Результатом планування є гіпотетична модель ситуації в майбутньому з можливим уточненням ймовірності її реалізації.

У випадку реалізації проектів типу Foresight також вихідними точками виступають граничні умови і пов'язані з ними параметри стану, однак, спираючись на ці дані, а також на результати роботи експертів, передбачається загальний сценарій розвитку ситуації (наприклад, динамічний економічний розвиток, пов'язаний з інвестиціями у визначений сектор чи технологічні системи).

На наступних стадіях проектів Foresight виконуються дослідження, метою яких є визначення умов і параметрів, які б забезпечили реалізацію бажаного сценарію розвитку і щоб можливим було виявлення потенційних перешкод. При цьому сценарій не обмежується виключно проблематикою науки і технології, але й повинен включати також характеристику сподіваних економічних, соціальних, екологічних та інших ефектів. Кінцевий варіант сценарію є результатом здійснення кількох ітерацій шляхом багаторазової «примірки» очікуваних параметрів, що є однією з характерних особливостей Foresight. Іншою його особливістю є консультація початкових варіантів сценаріїв зі значною групою експертів і осіб, які зацікавлені в його реалізації.

Аналіз теорії і практики використання методики Foresight для програмування проінноваційного розвитку регіонів дає змогу зробити висновок про те, що процес розробки і реалізації такого типу програм повинен включати наступні етапи.

Етап 1. Визначення користувачів (клієнтів) результатів проекту.

Етап 2. Попередня ідентифікація ключових галузей і виробництв регіону.

Етап 3. Експертна оцінка вибору ключових галузей і впровадження коректив у їх перелік.

Етап 4. Визначення пріоритетних технологій у провідних галузях економіки регіону.

Загалом у межах проектів типу Foresight найчастіше використовуються наступні методи досліджень:

- * кількісні методи (в тому числі екстраполяція трендів, методи кореляції і регресії, методи економіко-математичного моделювання);

- * метод підготовки сценаріїв;
- * метод ключових точок діяльності;
- * метод проведення панелей експертів;
- * метод «мозкового штурму»;
- * метод Дельфі;
- * аналіз SWOT.

При використанні методології Foresight необхідно враховувати наступні її особливості:

- * Foresight передбачає необхідність використання можливо широкої гами кількісних і якісних методів аналізу;

- * у процесі досліджень особливу увагу слід зосередити на виборі експертів;

- * залучення експертів передбачається у вигляді таких організаційних форм, як індивідуальна праця (наприклад, у межах методу Дельфі), колегіальна праця (наприклад, панелі експертів), колегіальна праця з залученням модераторів (наприклад, сценарні методи, «мозковий штурм»);

- * розробка концепції бачення майбутнього стану аналізованих явищ, процесів, об'єктів і т.п. повинна базуватись на ітераційному підході, багаторазовій оцінці результатів аналізу.

Остаточна версія проектів типу Foresight повинна обов'язково враховувати оцінку положень проекту широкими колами не лише зацікавлених учасників інноваційних процесів, але і представниками суспільних груп.

Для забезпечення управління інноваційними процесами на рівні регіону доцільним є створення відповідних систем інновацій. Основа такої системи – регіональний форум інновацій як форма безпосередньої комунікації всіх зацікавлених сторін, які репрезентують, з одного боку, попит, а з іншого – пропозицію інноваційних продуктів. Така концепція забезпечує баланс інтересів зацікавлених сторін. Досвід Польщі показує дієвість такого типу організаційних утворень.

Діяльність регіональної інноваційної системи повинна будуватись на основі формування і реалізації відповідної регіональної інноваційної стратегії, яка повинна включати основні цілі у цій сфері і методи їх досягнення. Для розробки і реалізації вказаної стратегії доцільно використовувати методику Foresight, що дає змогу забезпечити всебічне обґрунтування пріоритетів у розвитку інновацій.

Владислав Яковенко, к.е.н., доцент,
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара,
м. Дніпро

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ РІВНЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Згідно з міжнародними статистичними даними, рівень злочинності в Україні щороку збільшується, хоча провадяться постійні реформи у цьому напрямку. Статистичні значення показників вдається «утримати» за допомогою зміни відповідальних органів за формування первинних статистичних показників, останній перерозподіл відповідальності за консолідацію показників відбувся у 2014 році. Тому однією з умов дослідження проблеми злочинності є встановлення єдиного підходу, за допомогою якого вивчаються явища і процеси у суспільстві. Результатом досліджень повинні бути практичні висновки з певними рекомендаціями, пропозиціями щодо підвищення ефективності боротьби зі злочинністю, складання програм з попередження злочинності й удосконалення чинного законодавства з кримінологічних проблем [3].

При вивченні злочинності як феномена суспільства використовують різні методи дослідження: експертних оцінок, екстраполяції, узагальнюючих показників, соціологічні, кримінально-правової статистики тощо.

Для встановлення методологічних аспектів оцінки рівня злочинності в Україні автором розроблена схема ключових етапів оцінювання рівня злочинності (рис. 1). Вона складається із чотирьох базисів, а саме: інформаційного, інструментального, прогностного та рекомендаційного.

Перший базис – інформаційний – включає: вивчення класифікацій видів злочинів, факторів виникнення злочинності у суспільстві та інформаційної бази. Базис є теоретичним підґрунтям для дослідження рівня злочинності.

Інструментарний базис – другий блок вивчення стану злочинності – складається із:

1) статистичного аналізу загальних показників злочинності;

2) розрахунку коефіцієнтів структурних зрушень, а саме:

- лінійний та квадратичний коефіцієнти абсолютних структурних зрушень;

- коефіцієнти К.Гатева і Салаї;

3) статистичного аналізу показників за факторами злочинів проти власності та проти життя і здоров'я особи (як з'ясувалось, ці види злочинів складають 65% від загальної кількості злочинів в Україні [1; 4-6]) кореляційного аналізу зв'язків між злочинами та показниками; порівняльна інтегральна оцінка показників економічного розвитку та злочинності в Україні.

На цьому етапі встановлюються основні види злочинів, рівень яких і буде прогнозовано, а також розроблені рекомендації щодо зниження цих значень.

Третій базис – прогностний – включає побудову двох нейронних мереж, кореляційно-когнитивної карти та на їх основі будуються сценарні прогнози для злочинів проти власності та проти життя і здоров'я особи.

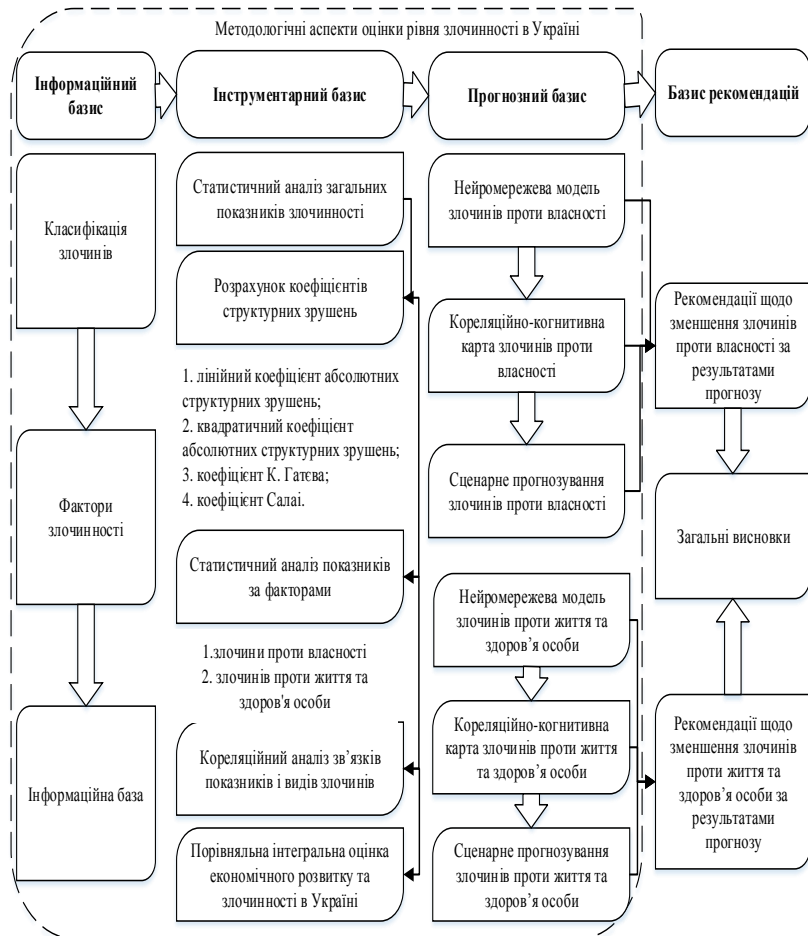

Рис. 1. Ключові етапи дослідження рівня злочинності в Україні

Рекомендаційний базис містить розроблені рекомендації щодо зниження рівня злочинності у сучасних умовах та базується на запропонованій методології оцінювання рівня злочинності в Україні.

Апріорі відомо, що рівень злочинності залежить від рівня економічного розвитку країни, однак, враховуючи специфіку нашого менталітету, економіки та злочинності, в інструментальному базисі доводиться наявність цієї залежності відносно українського суспільства. Групується аналітичні показники на основі різних аспектів розвитку суспільства (рис. 2) [2]. Під час процесу консолідації відбувається визначення ваг показників за виділеними роками, розраховуються проміжні інтегральні індикатори,

формується єдина інтегральна оцінка. На основі нормалізованих даних визначаються синтетичні (локальні) показники за наступною формулою:

$$S_{ik} = \sum_{j=1}^m z_{ijk} * W \quad (1),$$

де m – кількість показників, що характеризують економічний розвиток та рівень злочинності i -ї групи; W – ваговий коефіцієнт j -го показника i -ї групи; k – кількість років, ($k = 1..J$).

Ваговий коефіцієнт розраховується на основі середнього квадратичного відхилення за формулою:

$$W_{ij} = \frac{\sigma_{ijk}}{\sum_{j=1}^m \sigma_{ijk}} \quad (2),$$

де σ_{ijk} – середнє квадратичне відхилення j -го показника i -ї групи серед порівнюваних років.

Сума вагових коефіцієнтів аналітичних показників у межах відповідної групи має дорівнювати 1.

На основі проведених розрахунків отримано значення двох інтегральних показників, а саме: інтегральний показник економічного розвитку та інтегральний показник рівня злочинності. Інтегральний показник економічного розвитку розрахований за формулою (3), а рівня злочинності – (4):

$$K_{e.p.} = \sum S_{ik} \quad (3)$$

$$K_{p.z.} = 1 - \sum S_{ik} \quad (4)$$

Найбільше значення інтегрального показника рівня злочинності спостерігається у 2014-2015 рр., і економічний розвиток у цей період демонструє найгірший стан, що доводить обернену залежність між показниками. Тобто для зменшення рівня злочинності в Україні перш за все слід спрямувати сили на покращення економічного розвитку країни. Також серед рекомендацій щодо зменшення рівня злочинності є доведення до збалансованого розвитку таких елементів економічної системи країни, як: поліпшення цільових програм розвитку села, комплексних ринкових перетворень в АПК, ефективного використання трудового потенціалу, підвищення якості соціальних послуг, збалансованість системи державного замовлення спеціалістів в освіті та ринку праці, інвестування у будівництво, ефективну систему працевлаштування та обслуговування у медицині тощо.

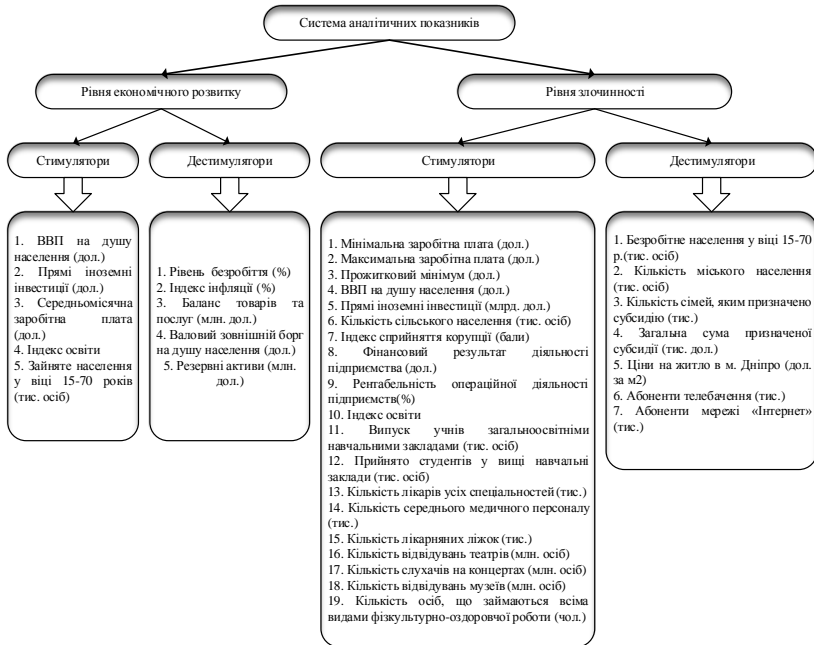

Рис. 2. Система аналітичних показників рівня економічного розвитку та рівня злочинності

Рис. 3. Інтегральні показники економічного розвитку та рівня злочинності України у 2005-2015 рр.

Список використаних джерел:

1. Яковенко В.С. Статистичний аналіз стану злочинності в Україні / Королькова В.В., Яковенко В.С. // Економіка і фінанси. – 2016. – №10. – С. 4-11.
2. Давидова Т.О. Система кількісних та якісних показників як основа дослідження кримінологічної характеристики корупції / Т.О. Давидова // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – №9. – С. 104-107.
3. Дрьомін В.М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства: [монографія] / В.М. Дрьомін. – О.: Юридична література, 2009. – 616 с.
4. Правосуддя та злочинність (1990-2015) [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України : офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Статистика Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm.
6. Статистична інформація Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

Iurie Besliu,

National Institute of Economic Research,
Chisinau, Republic of Moldova

VALUE MANAGEMENT –AN EFFICIENT INSTRUMENT FOR ENTERPRISE FINANCIAL RECOVERY

Management of the companies on the basis of the cost approach which gained distribution since the end of last century becomes more and more popular not only for large business, but also for medium and small business. It's main objective is formation of the private capital which is pursuing more value increase than the achievement of efficiency. It is necessary to pay attention equally to instruments of value creation which were employed in the last few years of "capitalist" Moldova and on tools which importance was realized relatively recently.

Capital formation and management underwent several stages of development in Moldova, each of which used financial instruments of value creation in a different degree:

- 1) privatization of a state property and mass creation of the new enterprises and companies (1991-1993);
- 2) consolidation of property and receiving control over property objects (1994-1998);
- 3) restructuring of objects of property (1999-2003);
- 4) introduction of the principles of corporate management by property (2004-2014).
- 5) management of property objects on the basis of cost (since 2015 till present).

On each of these stages the structure of property and function of owners, relationship of owners and managers changed, the markets of the corresponding objects of property were formed. From the point of view of estimated activity, priorities on assessment objects changed at each stage.

The Moldavian companies have an opportunity to skip several steps of development of administrative technologies, having made evolutionary jump from tactics of separate actions to use of cost categories. Its main postulates:

- maximizing the company's value is a main goal of strategic management;
- the value is most connected with a cash-flow which is generated by the company;
- the increase in value is the main criterion of management efficiency.

Long western experience proved that the companies concentrated on profit for the current year or on ensuring profitability have short-sightedness. And the right choice of activity criteria exerts a great influence on the made decisions.

Many companies aimed at rapid growth, or which, on the contrary, are in a condition of stagnation or crisis choose financial instruments of value creation.

The company creating or using these tools, faces and needs to solve three groups of problems:

- 1) to reveal instruments of value creation and to prove value of this or that tool for realization of a strategic objective of the company;

2) for each instrument of value creation to define the factors influencing the cost of the company and to estimate the importance of these factors. It is necessary to develop tools of assessment of the importance of factors for this purpose;

3) to define technology for an efficient quantitative assessment of influence of this or that factor on business value by use of the corresponding algorithm.

Let's dwell upon each task from the point of view of existence of methodical developments for its decision. In our opinion, it is necessary to use the following algorithm for formation of set of financial instruments of value creation of the company:

- 1) identification of business owner's investment expectations;
- 2) past experience analysis of use of the value creation instruments in other companies and formation of their representative selection;
- 3) justification of the value creation instruments suitable for the company;
- 4) formation of typological groups of the company's value creation instruments.

Now there are several financial instruments allowing owners and managers of the company to carry out the actions directed to creation and management of the company's value. It is clear, that each company has own system of priorities, however these priorities should be defined proceeding from basic approaches to management of cost.

The analysis of economic literature showed that it is possible to allocate at least the following main instruments of value creation of the company:

- 1) financial strategy;
- 2) investment policy;
- 3) investment appeal;
- 4) corporate management.

Each of these tools is characterized by the set of value formation factors.

Tools for receiving quantitative assessment of influence of this or that factor on an increase in value of business is creation of company's financial model. In foreign and domestic literature there are numerous options of substantial and formal record of this model modification. Creation of the company's financial model is based on the following prerequisites:

1) various modifications of the indicator "profit – income" as the most habitual for many generations of economists and businessmen. The main idea is that it is necessary to consider not just a difference between results and expenses with possible versions of names of this difference, it is necessary to investigate alternative options of possible investments and, respectively, that which allows to reveal that the received result is positive and at other options of resources investment can be considered as the acceptable option;

2) need of establishment of the minimum level of return on the capital. The owner has to understand that venture financing in the most radical option has to bring in the income not below, than, for example, a contribution on the deposit;

3) ability of investments to generate a cash-flow. As a rule, the possibility of cash-flow formation allows to reveal the importance of this or that factor in business value creation;

4) at the head of business there is its owner, formation of value thinking represents the most complex challenge, including with use of various modifications of financial model.

Now in practice of assessment and value management of the company are employed two groups of models:

- 1) based on the concept of actualized cash-flows generated by business;
- 2) based on the concept of economic profit.

These models are well developed and presented in literature [2-5], and their analysis is below the present article.

The shift to thinking oriented to value creation presents a serious challenge for Moldovian business environment. Moldovian companies that will accept the concept among the first and begin to develop appropriate methods, will receive special competitive advantages.

Bibliography:

1. Black A., Wright Ph., Bachman J. E. In Search of Shareholder Value: Managing the Drivers of Performance – London: Price Waterhouse, 1998.
2. Copeland T., Koller T., Murrin J. Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies – New York: McKinsey & Company, Inc., 2014.
3. Damodaran, Aswath. Investment Valuation: Tools and Techniques for Determining the Value of any Asset, University Edition, John Wiley & Sons, 2012.
4. Walsh, Clarian. The key management ratios. – Pitman Publishing, 1996.
5. Егєрев И. А. Стоимость бизнеса: Искусство управления / И. А. Егєрев. – М.: Дело, 2003.

Ірина Антохова, к.е.н., доцент,
Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича,
Віта Биндю, к.е.н., доцент,
ВПНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці

ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Ринкові умови та створення нових механізмів господарювання вимагають поглибленого дослідження тенденцій та закономірностей формування основного капіталу підприємств, вдосконалення комплексу науково-методичних заходів щодо підвищення ефективності його використання та зростання результативності діяльності підприємств взагалі. Однією з умов ефективного функціонування підприємств є їх забезпеченість основним капіталом, оскільки саме основний капітал – це та рушійна сила, за допомогою якої починає функціонувати підприємство, а в подальшому має змогу розширювати свою діяльність.

Основний капітал, виражаючи грошову оцінку майна, відіграє надзвичайно важливу роль в діяльності підприємства і використовується як засіб виробництва, що діє протягом тривалого часу і зберігає свою натуральну форму [2]. До об'єктів основного капіталу відносяться основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, незавершене будівництво та інші види нематеріальних активів. Саме вони складають виробничу потужність підприємства і багаторазово беруть участь

в процесі виробництва, хоча мають властивість зношуватись, переносючи вартість свого зносу на вартість виробленої продукції.

Найважливішим об'єктом основного капіталу підприємств є основні засоби, які займають велику частку в активах підприємства. Крім того, основні засоби є важливою умовою функціонування підприємства, тому кожен суб'єкт господарювання повинний забезпечувати систему управління якісною інформацією для подальшого вирішення проблем ефективного та раціонального їх використання [1]. Саме обсяг основних засобів дає підстави судити про розмір підприємства, його можливості та перспективи розвитку.

Ринкові умови господарювання зумовлюють необхідність комплексного підходу та використання ефективних методів фінансування різних форм відтворення основного капіталу підприємств. Підприємства самостійно визначають необхідний розмір і структуру основного капіталу, що дозволяє забезпечити виконання стратегічних і тактичних завдань суб'єкта господарювання. Досить важливо, щоб кожен господарюючий суб'єкт зміг забезпечити ефективності використання основного капіталу, адже від якісного стану техніки та ефективного її використання залежить його фінансовий стан, технічний рівень забезпеченості, фондоозброєність, якість продукції тощо.

Формування і оновлення основного капіталу на всіх стадіях розвитку підприємства здійснюється за рахунок власних, позикових і залучених джерел фінансових ресурсів. Підприємства створюються з метою отримання прибутку і тому повинні здійснювати випуск саме тієї продукції, яку вони зможуть реалізувати, а не тієї, що можуть виготовити.

Відповідно, основним джерелом фінансування процесу формування і оновлення основного капіталу підприємств є власні джерела фінансування, що пов'язано з ситуацією на ринку позикового капіталу (високі процентні ставки за користування кредитами, значний розмір застави, обмежений обсяг довгострокового кредитування) [4].

Слід зазначити, що для формування основного капіталу підприємств можуть бути використані фінансові ресурси, створені за рахунок позикових джерел (банківського кредиту або лізингу). При формуванні та визначенні напрямів оновлення основного капіталу підприємства донедавна виходили з потреб виробництва, але розвиток ринкових відносин вимагає зміни такого підходу. За умов ринкової економіки в своїй діяльності підприємства повинні орієнтуватися також і на потреби ринку, враховувати їх при формуванні основного капіталу. Таким чином, у сучасних умовах господарювання формування основного капіталу повинно відбуватися на основі вивчення потреб цільового ринку з метою найбільш повного задоволення запитів споживачів.

Відповідно, основним джерелом фінансування процесу формування і оновлення основного капіталу підприємств є власні джерела фінансування, що пов'язано з ситуацією на ринку позикового капіталу (високі процентні ставки за користування кредитами, значний розмір застави, обмежений обсяг довгострокового кредитування) [2].

На сьогодні в Україні фінансово-кредитні установи віддають перевагу наданню короткострокових кредитів. Така ситуація пов'язана із значним

ризиком не повернення вкладених коштів та невизначеністю перспективної економічної ситуації. Якщо підприємство не займається випуском продукції за держзамовленнями, то одержати асигнування з бюджету також не є можливим. Ще один шлях оновлення основного капіталу – це лізинг, один з найпоширеніших способів технічного переоснащення у світі. Він надає можливість підприємствам відмовитись від банківського кредитування та дозволяє одержати необхідні елементи основного капіталу, не сплачуючи відразу їх повну вартість.

Таким чином, формування нових умов господарювання, впровадження комерційних засад у діяльності підприємств, приватизація державних підприємств змушує підприємства шукати нові підходи до формування джерел відтворення основного капіталу.

Список використаних джерел:

1. Городянська Л. В. Відтворення основних засобів на підприємствах України: теорія і практика обліку і аналізу : монографія / Л. В. Городянська. – К.: КНЕУ, 2008. – 224 с.
2. Гетьман О. О. Економіка підприємства : Навч. посіб. / Гетьман О.О., Шаповал В.М. – 2-ге видання. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
3. Ішук С. О. Інвестиції в основний капітал та їх вплив на соціально-економічний розвиток регіону / С. О. Ішук // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 35–42.
4. Кленін О. В. Ефективність відтворення основного капіталу підприємств : [монографія] / Кленін О. В.; НАН України. Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2006. – 196 с.

Ольга Ватаманюк, к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

Економічна криза, що тривалий час продовжується в Україні, ускладнює процес розробки єдиної державної стратегії розвитку держави. Необхідність впровадження міжнародних стандартів з метою вступу України до Європейського Союзу та одночасне відставання у рівні економічного прогресу нашої держави від європейських країн породжують намагання уряду реалізувати за короткий термін різні завдання загальноекономічної політики, проте дефіцит фінансових ресурсів та відсутність належного базису для проведення реформ лише погіршують ситуацію.

Перспективам розвитку транскордонного співробітництва України було присвячено наукові праці таких вітчизняних вчених, як О. Л. Борщ, М. І. Долішній, В. Є. Реутов, Н. М. Ільченко, а його фінансові аспекти досліджували Н. М. Внукова, О. І. Копилюк, П. А. Куцаб, О. О. Манзюк, І. Я. Софіщенко, В. Б. Тропіна, А. В. Фреяк. Враховуючи, що транскордонне співробітництво є особливою сферою різноманітних видів міжнародної діяльності на регіональному рівні, яка потребує державної підтримки, адже спрямована на стимулювання соціально-економічного розвитку територій та посилення міжнародних зв'язків, вважаємо, що в умовах євроінтеграційних процесів проблеми фінансування транскордонного співробітництва в Україні набувають особливої актуальності.

Обсяги, механізми та інструментальне забезпечення фінансування транскордонного співробітництва зумовлюються мотивами та інтересами учасників усіх рівнів економічної системи. З точки зору специфіки фінансування до джерел фінансування спільних проєктів в євро регіонах відносять приватні та офіційні, у тому числі кошти державних та місцевих бюджетів [5]. В Україні державна фінансова підтримка може надаватися програмам транскордонного співробітництва, які мають достатню аргументацію щодо ефективного розв'язання актуальних проблем і були відібрані на конкурсній основі за цілями, пріоритетами, необхідними ресурсами та тривалістю їх реалізації [1].

Протягом 2006-2016 років в Україні було створено договірно-правову базу для такого співробітництва, встановлено правові механізми підготовки та реалізації спільних з державами-членами ЄС проєктів прикордонного співробітництва, а також прийнято дві державні програми розвитку транскордонного співробітництва: Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки та Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки. На жаль, основними проблемами транскордонного співробітництва стали недостатні темпи соціально-економічного розвитку прикордонних областей України та нерозвинутість інструментів підтримки його реалізації. Через недофінансування завдання та заходи зазначених державних програм не виконано в повному обсязі, зокрема так і не було впроваджено спільного українсько-молдовського та українсько-румунського проєктів з питань містобудівного розвитку регіонів [2].

За сучасних умов необхідно забезпечити якісне оновлення економічної складової механізму регулювання транскордонного співробітництва шляхом підвищення ефективності реалізації функцій, які покладені на нього: покращення фінансового забезпечення, заохочення суб'єктів господарської системи регіону до участі в його організаційних та економічних формах через активізацію економічних та фінансових важелів [3, с. 92].

Найбільш дієвою інституціоналізованою формою транскордонного співробітництва на сьогодні є євро регіони, проте через відсутність чіткого розуміння ролі і, відповідно, забезпечення умов їх функціонування створюються та запроваджуються нові форми транскордонного співробітництва. Зокрема, сьогодні на території України офіційно зареєстровано 12 індустріальних парків, проте функціонує лише чотири. Відсутність нормативно-правової бази у сфері формування та функціонування кластерів і, знову ж таки, невирішеність питань джерел їх фінансування, впливає на низьку активність кластерних ініціатив та розвиток існуючих [4, с. 9].

Основним стимулом розвитку євро регіонів за участю України залишається усвідомлення можливості реалізації програм розвитку за підтримки європейських джерел фінансування. Однак фінансові ресурси ЄС повинні бути не метою створення євро регіональних об'єднань, а засобом, і спрямовуватися не на проєкти в регіоні, а на зміну структури регіональної економіки (розвиток сфери послуг, ринку зайнятості, технопарків,

перепідготовка кадрів, міжрегіональна міграція, гармонізація розвитку інфраструктури тощо) [6, с. 79].

Загалом, державна підтримка розвитку транскордонного співробітництва України повинна реалізовуватися не лише шляхом прямого фінансування затверджених програм, але й через створення передумов для розвитку прикордонних територій.

Список використаних джерел:

1. Про транскордонне співробітництво [Електронний ресурс] : Закон України від 24 червня 2006 року № 1861-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>
2. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 554. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF>
3. Куцаб П. Основні засади та особливості фінансового забезпечення транскордонного співробітництва / П. Куцаб // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – Вип. 6. – С. 90-94.
4. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2016. – 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
5. Софіщенко І. Я. Проблеми фінансового забезпечення транскордонного співробітництва в Євро регіоні [Електронний ресурс] / І. Я. Софіщенко // Школа международной интеграции и приграничного сотрудничества. – 2013. – Режим доступу : http://euroregion2013.blogspot.com/2013/04/blog-post_807.html
6. Тропіна В. Б. Фінансове забезпечення транскордонного співробітництва в Україні / В. Б. Тропіна // Науковий вісник ЧДДЕУ. – 2014. – № 2 (22). – С. 75-80.

Марія Голик, к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В МЕЖАХ ЄВРОРЕГІОНУ «ВЕРХНІЙ ПРУТ»

Посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів в Україні створюють сприятливі умови для динамічного розвитку транскордонного співробітництва, яке, в свою чергу, покликане активізувати економічні, соціальні, культурні, науково-технічні та інші зв'язки між територіальними громадами прикордонних регіонів, динамічний розвиток транскордонного туризму, пожевлення співпраці освітніх установ євро регіоні, зокрема у контексті реалізації нових міжнародних навчальних програм, організації студентських обмінів тощо. При цьому за сучасних умов ефективний розвиток транскордонного співробітництва України з європейськими країнами безпосередньо залежить від можливостей його фінансування. З огляду на зазначене й виникає об'єктивна необхідність у пошуку шляхів удосконалення існуючих механізмів фінансування проєктів розвитку транскордонного співробітництва, зокрема в межах євро регіону «Верхній Прут».

Зазначимо, що згідно з законодавством України загалом фінансування проєктів транскордонного співробітництва може здійснюватись через такі механізми, як:

- фінансування за рахунок коштів Державного бюджету України;
- спільне фінансування шляхом залучення міжнародної технічної допомоги;
- фінансування з місцевих бюджетів на відповідний рік [3].

Щодо єврорегіону «Верхній Прут», то, незважаючи на існування окремих спільних проєктів, на даний час його потенціал є досить незначним, що пов'язано, насамперед, із недосконалістю застосованих до нього механізмів фінансування.

Зазначимо, що хоча у межах програми транскордонного співробітництва «Румунія / Молдова / Україна» ENPI CBC 2007-2013 в Чернівецькій області підписано грантові контракти на реалізацію 29 проєктів транскордонного співробітництва загальною вартістю 16,5 млн. євро, для більшості із них (а саме 27) характерною є обмеженість обсягу фінансування. Це призводить до ускладнення та гальмування процесу реалізації даних проєктів, а, отже, й негативним чином впливає на розвиток єврорегіону «Верхній Прут» у системі транскордонного співробітництва загалом. Натомість на решту проєктів, таких як «Облаштування міжнародних автомобільних пунктів перетину кордонів «Красноільськ», «Дяківці»» та «Попередження і захист від паводків у верхній частині басейнів річок Прут і Сірет шляхом впровадження сучасної системи моніторингу з автоматичними станціями EAST AVERT», відведено, відповідно, 3,5 млн. євро та 4 млн. євро [2].

Вважаємо, що нерівномірність розподілу фінансування може несприятливо відобразитись на ефективності реалізації транскордонної програми, а, отже, зумовлює об'єктивну необхідність у пошуку шляхів удосконалення існуючих механізмів фінансування проєктів розвитку єврорегіону «Верхній Прут». Вважаємо, що для вдосконалення механізму фінансування та реалізації транскордонних програм варто реалізувати такі заходи:

1. Залучення та ефективне використання міжнародної технічної допомоги, зокрема:

– забезпечення участі у грантових освітніх програмах ЄС Еразмус+ та Горизонт 2020;

– залучення грантових коштів для реалізації енергозберігаючих заходів та впровадження енергоощадливих технологій [5];

– впровадження механізму співфінансування проєктів міжнародної технічної допомоги, які реалізовуватимуться за підтримки місцевих органів влади Чернівецької області;

– впровадження системи моніторингу реалізації транскордонних проєктів на території єврорегіону «Верхній Прут», що позитивно впливатиме на процес залучення міжнародної фінансової допомоги в єврорегіоні і сприятиме взаємоузгодженості інтересів органів влади Чернівецької області та потенційних міжнародних партнерів.

2. Пошук власних фінансових ресурсів для реалізації транскордонних проєктів єврорегіону «Верхній Прут», зокрема за рахунок створення на території Чернівецької області кластерів як галузевих, територіальних та добровільних об'єднань підприємницьких структур, які тісно співпрацюють із науковими (освітніми) установами, громадськими організаціями та органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоздатності власної продукції і сприяння економічному розвитку регіону [1].

3. Запровадження механізму пільгового цільового кредитування (з низькою відсотковою ставкою) для вітчизняних бенефіціарів транскордонних програм Європейського Союзу для надання їм можливості самостійного фінансування обов'язкових 10 % бюджету проекту.

4. Залучення зовнішніх запозичень місцевими органами влади Чернівецької області для фінансування транскордонних проектів, що сприятиме інтенсифікації соціально-економічного розвитку регіону.

5. Посилення інформування потенційних бенефіціарів про існуючі транскордонні програми шляхом розміщення переліку та умов відповідних програм технічної допомоги Європейського Союзу, проектів транскордонного співробітництва тощо на офіційних веб-сайтах місцевих органів влади Чернівецької області [4].

Отже, як засвідчує практика, ефективним є таке транскордонне співробітництво, що супроводжується виваженою, чіткою та взаємоузгодженою координацією між учасниками проекту. З огляду на зазначене, вважаємо, що збалансований розвиток євро регіону «Верхній Прут» у системі транскордонного співробітництва можливий за умови розробки спільних результативних проектів розвитку як з боку України, так і з боку європейських країн.

Список використаних джерел:

1. Законодавче регулювання в країнах Європейського Союзу питання правового закріплення кластерів як суб'єкта економічних відносин та інструмента позиціонування регіонів в Європейському економічному просторі [Електронний ресурс] / Європейський інформаційно-дослідницький центр. – Режим доступу: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29015.pdf>.

2. Інформація про стан виконання регіональних заходів із забезпечення виконання плану заходів на 2015–2017 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] / Чернівецька обласна державна адміністрація. – Режим доступу: http://www.bukoda.gov.ua/sites/default/files/S/informaciya_pro_stan_vikonannya_regionalnih_zahodiv_pz_de_rzhstrategiji_za_2016_r.doc.

3. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки : Постанова від 01.12.2010 № 1088 [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1088-2010-p>.

4. Про затвердження комплексного плану заходів Чернівецької обласної державної адміністрації з розвитку міжнародного співробітництва та інвестиційної діяльності на 2017-2018 роки : Розпорядження від 03.03.2017 р. №147-р [Електронний ресурс] / Чернівецька обласна державна адміністрація. – Режим доступу: http://bukoda.gov.ua/sites/default/files/doc/147-r_vid_03_03_2017.pdf.

5. Щодо вдосконалення механізмів фінансування проектів українсько-польського транскордонного співробітництва [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1064/>.

Ілля Грицюк, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Фіскальні інструменти є ключовими в забезпеченні держави необхідними грошовими коштами для виконання своїх функцій. Тобто за допомогою фіскальних інструментів держава може ефективно регулювати доходи і видатки бюджету, стимулювати чи обмежувати підприємницьку активність, впливати на інфляцію і безробіття. З точки зору загальних теоретичних

підходів, в умовах високого рівня безробіття, держава для забезпечення макроекономічної стабільності, повинна збільшувати державні видатки і зменшувати податки. Такі дії держави мають на меті стимулювати господарюючих суб'єктів та відповідно, коли починає зростати інфляція, скорочувати державні видатки і підвищувати податки для обмеження витрат суб'єктів підприємницької діяльності.

Фіскальні інструменти забезпечують встановлення макроекономічної рівноваги, збалансованості економіки та прямо впливають на реальні обсяги національного виробництва, зайнятість, інфляцію. Фіскальні інструменти виконують, з одного боку, фіскальну функцію, тобто за їх допомогою здійснюється акумулювання в грошовій формі частки ВВП до державного бюджету, а з іншого – економічну функцію, тобто відбувається розподіл і перерозподіл ВВП, регулювання сукупного попиту і пропозиції, стимулювання підприємницької діяльності тощо. Отже, головним питанням є вибір фіскальних інструментів, їх комбінації та час введення в дію, що потребує проведення глибокого аналізу фінансово-економічного стану економіки. Адже результативність дії фіскальних інструментів залежить, з одного боку, від стану економіки, а з іншого – вони прямо впливають на її розвиток.

Серед фіскальних інструментів особлива роль належить такому інструменту, як доходи. Доходи відображають процес розподілу ВВП і визначають ту його частину, яка акумулюється в руках держави і складає фінансову базу для виконання її функцій.

Видатки бюджету як важливий фінансовий інструмент здійснюють регулюючий та стимулюючий вплив на розвиток економіки. Видатки бюджету відображають перерозподільні процеси і впливають на загальний рівень доходів і життя населення. Через бюджет здійснюється цілеспрямований перерозподіл фінансових ресурсів між різноманітними галузями і сферами економіки, а також на оборону, соціальну сферу та управління. Крім того, держава за рахунок видатків бюджету може впливати та стимулювати основні напрями модернізації економіки, проводити ефективну інвестиційну політику тощо.

Видатки бюджету виступають активним фінансовим інструментом формування сукупного попиту, його величини і структури. Державні витрати створюють надійні економічні і фінансові умови для залучення і стимулювання приватного сектора, підтримання його виробничих потужностей та посилення підприємницької активності. Водночас, варто підкреслити, що не завжди видатки можуть стимулювати зростання виробництва. Так, надмірно великі видатки державного бюджету, в свою чергу, потребують отримання таких же надмірних доходів і встановлення відповідного оподаткування шляхом підвищення ставок податків або встановлення нових додаткових податків, що призведе до зниження темпів економічного зростання.

Якщо видатки бюджету не забезпечуються доходами, то виникає дефіцит бюджету, що призводить до зростання державного боргу та пошуку коштів для його обслуговування. Наявність дефіциту бюджету потребує пошуку

джерел його покриття та скорочення в максимально можливі строки. Скорочення дефіциту бюджету досягається або шляхом зростання доходів за рахунок збільшення податків, або скорочення витрат, введення жорсткого режиму економії бюджетних коштів тощо. Стратегічним напрямом використання фіскальних інструментів для зниження дефіциту бюджету виступає збільшення доходів бюджету, що передбачає удосконалення всієї системи фіскальних інструментів та специфіки використання їх в конкретних умовах, а також стимулювання підприємницької активності, як основи зростання ВВП та доходів бюджету.

Взаємозв'язок дефіциту бюджету і економічного зростання полягає в тому, що, незважаючи на значущість державного бюджету, більш пріоритетним все-таки залишається економічне зростання. Дуже важливо, щоб для подальшого дефіциту бюджету не використовувалися податки і збори як інструмент, який може зашкодити економічному зростанню, що призведе до ще більшого дефіциту бюджету. Адже в умовах зниження темпів економічного зростання скорочуються надходження і до державного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Грицюк І. В. Бюджетно-податкові інструменти регулювання дефіциту бюджету / І. В. Грицюк // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка», 2014. – Т. 18. – С.146 – 153.
2. Стігліц Дж. Економіка державного сектора / Дж. Стігліц; пер. з англ. А.Олійник, Р. Сікальський. – К.: Основи, 1998. – 720 с.

Лилия Думбравану,

Бельцкий государственный университет им. Алеку Руссо,
г. Бельцы, Республика Молдова

ФИНАНСОВАЯ ПОДДЕРЖКА И РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ИДЕЙ МОЛОДЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ В УСЛОВИЯХ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

После изучения вопроса о финансовой поддержке и развитии инновационных идей молодых специалистов в условиях трансграничного сотрудничества, особенно бизнес-инкубаторов в высших учебных заведениях, автор отмечает, что в Молдове деятельность бизнес-инкубаторов с участием молодых предпринимателей, которые являются выпускниками университетов, находится на ранней стадии.

В связи с этим, мы можем упомянуть несколько примеров: Бизнес-инкубатор Экономической академии Молдовы, Бизнес-инкубатор, который является частью Бизнес-центра Университета «Perspectiva INT», Бизнес-инкубатор «ИМПУЛЬС» в Бельцах, открытый филиалом Торгово-промышленной палаты в Бельцах [2].

Бизнес-инкубатор, который является частью Бизнес-Центра Университета «Perspectiva INT», созданный в 2007 году, направлен на поддержку и консультации студентам в открытии собственного бизнеса. Центр сотрудничает с структурами консалтинга, работодателями и выпускниками, открыт для всех студентов, а также молодых

предпринимателей, которые уже имеют свой бизнес, но нуждаются в консультации и обучение своих сотрудников.

Для того, чтобы начать свой бизнес, студент представляет проект на экономическом факультете университета, чтобы получить совет и положительное мнение. Подписывает соглашение с Университетом «Perspectiva INT» относительно его размещения в бизнес-инкубаторе [5].

Бизнес-инкубатор Экономической академии Молдовы официально открыт 23 сентября 2005 года. Миссия этого вуза заключается в поддержке своих студентов-предпринимателей путем оказания профессиональной, технической, административной и консультативной помощи в бизнесе. Ежегодно организовывается в партнерстве с Mobiasbanca-Groupe Société Générale конкурс «Идеи для бизнеса» для студентов Академии экономических знаний Молдовы. Это инновационный проект, потому что речь идет о предоставлении реальной поддержки для студентов и мастеров Академии экономических знаний Молдовы, которые хотят превратить свои инновационные идеи в реальный бизнес. Участники имеют возможность претендовать на офисы в Бизнес-инкубаторе Академии экономических знаний Молдовы, получить доступ к финансированию разработанных проектов от банка, от инвестиционных фондов и частных инвесторов и т.д. Финалисты соревнуются за награды от партнеров.

Во время соревнований организовываются круглые столы с разными темами, тренинги, такие как, например, «Финансирование бизнеса».

Таким образом, в рамках партнерства с Бизнес-инкубатором Академии экономических знаний Молдовы, Mobiasbanca поддерживает инновационные проекты и вносит свой вклад в развитие предпринимательства среди молодежи в Молдове [4].

В течение двух лет планируется открытие Бизнес-инкубатора и центра предпринимательства и в Университете им. Александру Иоан Куза (UAIC) в Яссах (Румыния). В Бизнес-инкубатор будут обращаться в основном студенты и молодежь, которые имеют современные и реалистичные бизнес-идеи со всей Молдавии и Румынии. Все данные содержатся в Оперативном плане 2017 года, который был представлен публично ректором Университета им. Александру Иоан Куза, профессором Тудорелом Тоадером.

Здесь в течение от шести месяцев до одного года желающие будут иметь возможность получить бизнес-консультации. После этого они могут вернуться домой и внести свой вклад в развитие аналогичных предприятий. В связи с этим, сотрудники учебного блока, особенно преподаватели экономического факультета и управления бизнесом (FEAA), будут помогать советами тем, кто заинтересован в развитии своих бизнес-идей [3].

В заключение следует отметить, что содействие академического инкубатора ограничивается факультетами, сотрудниками и студентами, которые работают вместе на постоянной основе, используя инкубатор как единое целое сообщество.

Таким образом, лучшее продвижение инкубатора происходит от слов «производство» «качественных» выпускников. А именно, выпускник должен

стать лидером сообщества в «истории успеха». Продвижение будет успешным, если предпринятие малого и среднего бизнеса и клиент полностью будет удовлетворен услугами, предоставленным бизнес-инкубатором [1, с. 6].

Список использованных источников:

1. Управление. Эффективные способы / Под ред. Чертан Симион (ред.), Брагуца Аурелия и др. Глава IV. Управление бизнесом. 4.4. Бизнес-инкубирование. – Кишинев, CEP USM, 2007. – С. 213-231.
2. Бизнес-инкубатор «ИМПУЛЬС», г. Бельцы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://moldova.cc/impuls> (Дата доступа – 01/08/17)
3. Микиу Юстина, Good Day Яссы. Смелая идея из академических кругов Яссы! Наиболее изобретательные студенты получают советы от преподавателей для бизнес-мечты! [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.uaic.ro/revista_presei/revista-presei-11-si-13-februarie-2017/ (Дата доступа – 02/13/17).
4. Mobiasbanca – Бизнес-инкубатор ASEM партнер. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://mobiasbanca.md/news/2455>, www.incubator.ase.md (Дата доступа – 08/01/17)
5. Университет «Perspectiva INT» Бизнес-инкубатор [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://perspectiva.md/ro/index.php?id_vn=12&id_vns=2 (Дата доступа – 08.01.2017).

Дарія Ковалевич, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

**БАНКІВСЬКА СИСТЕМА КРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО
ПОСЕРЕДНИЦТВА В СИСТЕМІ
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

У сучасних умовах розвитку суспільних відносин транскордонне співробітництво здійснюється в економічній, соціальній, науково-технічній, культурно-освітній та інших сферах. Суб'єктами транскордонного співробітництва є територіальні громади, їх представницькі органи, місцеві органи влади України, що взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади інших держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законом та угодами про транскордонне співробітництво [1].

У системі транскордонного співробітництва важливе місце належить фінансовим посередникам, в тому числі банкам. Через банки суб'єкти транскордонного співробітництва здійснюють перерахування коштів.

Банківський сектор є найважливішим елементом відтворювальної структури економіки, оскільки через банківські установи організовують рух і перерозподіл грошових ресурсів суспільства. Зважаючи на об'єктивну необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів для забезпечення розвитку економіки України, дослідження механізму функціонування банківської системи прикордонних регіонів у системі транскордонного співробітництва є одним із актуальних завдань теорії та практики господарювання.

Банківська система має важливе призначення, оскільки виконує свої специфічні функції в економіці, які не просто повторюють призначення і функції окремих банків, а є явищем вищого порядку порівняно з іншими кількісними та якісними ознаками.

Стаття 1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» установила дорівневу банківську систему в Україні, а ст.2 формулює поняття банку:

«Банки – це установи, функцією яких є кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян за рахунок залучення коштів підприємств, установ, організацій, населення та інших кредитних ресурсів, касове та розрахункове обслуговування народного господарства, виконання валютних та інших банківських операцій» [2].

Банки належать до таких інститутів ринкової економіки і суб'єктів грошово-кредитних відносин, які приймають депозити, надають кредити, здійснюють розрахунки (валютні, касові, інвестиційні, трастові, консультаційні, факторингові, з цінними паперами, з дорогоцінними металами) й операції на основі вимог чинного законодавства та нормативних актів, що регулюють діяльність структур, що входять до банківської системи.

Банки займають особливе місце в економіці та через механізм грошових відносин впливають на життєдіяльність суспільства й держави загалом. Тому ефективне функціонування та розвиток банків можливі за умови координації їх діяльності, забезпечення дієвості механізму контролю та нагляду. Це досягається завдяки практичній організації банківської справи в формі банківської системи.

Сутність банківської системи розкривається через її властивості, а саме: структурну різноманітність, яка проявляється через велику кількість елементів системи, що виконують різні функції; ієрархічний порядок створення; динамічність поведінки елементів, підсистем і системи в цілому, ієрархічно організованих, які мають свої локальні цілі функціонування і розвитку; наявність визначеної процедури прийняття рішень.

Банківська система – основна ланка кредитно-фінансової системи, невід'ємна частина структури ринкової економіки.

Більшість науковців-економістів вважають, що сучасна економіка є «кредитною», а, отже, кредит – це всеохоплююче явище, що підвищує економічну активність суб'єктів господарювання та пов'язує широкий спектр їхніх економічних зв'язків. Кредит є засобом обміну, який підвищує зв'язки між окремими господарствами, що зливаються в єдине. При застосуванні обміну тільки за готівкові гроші мінові взаємини пов'язують окремі господарства тільки під час обміну; за кредитного обміну окремі господарства стають пов'язаними на весь строк дії кредиту, тобто впродовж тривалішого періоду. Вони отримують особливий розвиток завдяки кредиту [3, с. 287].

Проблеми реального сектору економіки призводять до скорочення комерційного кредитування та до складнощів із погашенням банківських кредитів, а, отже, і до зростання проблемної кредитної заборгованості у банках, що негативно позначається на фінансовому стані останніх. Скорочення банківського кредитування, яке знижує економічну активність суб'єктів господарювання, зменшує їх рівень виробництва і доходів та викликає економічний спад, який стається при наявності проблем у фінансовій системі.

Кредит, як фінансовий інструмент, об'єднує реальний і фінансовий сектори економіки, насправді не є причиною, а тільки передавальним механізмом кризових явищ з реального сектора у фінансовий і навпаки. Й. Шумпетер вважав, що кредит являє собою головним чином вигодовлення

купівельної здатності для передачі її підприємцеві, що надає йому вільний шлях до народногосподарського потоку благ ще до того моменту, як він буде мати на це об'єрунтоване право [4, с. 217].

Виходячи із вищевикладеного, випливає, що банківська система є динамічною цілеспрямованою сукупністю взаємопов'язаних банківських інститутів, що постійно розвиваються і сприяють розвитку прикордонних регіонів у системі транскордонного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2004р. №1861-ІУ станом на 16.10.2012 р.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України станом на 16.07.2015 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України від 07.12.2000 р. № 2121-ІІІ. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
3. Туган-Барановский М. И. Периодические промышленные кризисы. История английских кризисов / М. И. Туган-Барановский // Общая теория кризисов. – М.: Наука – РОССПЭН, 1997. – 368 с.
4. Шумпетер Й. Теория экономического развития: (исслед. предпринимат. прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюктуры) / Й. Шумпетер; пер. с нем. В.С. Автономова и др.; общ. ред. А.Г. Милейского. – М.: Прогресс, 1982.

Vadim Lopotenco,

The Academy of Economic Studies of Moldova,
Balti, Republic of Moldova

**SYSTEMIC RISK TRANSMISSION MECHANISMS BETWEEN
THE BANKING SECTOR AND THE REAL ECONOMY**

Experience related to the current financial instability generated by the banking crisis and widespread through financial, economic and psychological network have generated significant challenges for economic policy. In this way it appears necessary in understanding the mechanisms of propagation and amplification of the effects of financial shocks to the real economy.

Analysis of transmission channels between the banking system and the real economy, namely interaction and ways of shocks propagation between this two sectors of the economy have an important role in access to finance for businesses, which have no direct access to the capital market. However, the existence of a stable financial system is a prerequisite for a effective and without tensions transmission of monetary policy [3].

In literature we can find three main channels of interaction between the banking sector and the real economy:

- borrower balance sheet channel;
- bank channel;
- liquidity channel.

The borrower balance sheet channel reflect how the credit market imperfections as imperfect information creates an additional cost of financing from external sources (bank loans and issue of shares or bonds) from the self-financing by spreading the investment of a portion of its profits.

The bank channel can be divided in: bank credit channel and capital channel. In the standard mechanism of bank credit, a jolt of monetary policy influence the cost and availability of financing to the real economy, effects that go beyond the

traditional effect of the interest rate mechanism. This is because for the population and companies, especially small firms, bank loans have a great importance as sources of funding. Capital channel examines how volume of lending vary with changes recorded in the capital of credit institutions.

Thus, adverse shocks on the balance sheets of financial institutions and therefore on the capital position of financial institutions affect lending capacity and reduce the volume of spending in the economy. Also, a low level of incomes on slowdown or even contraction in economic activity, increases the probability of default of loans, which will determine the cost of provisioning increased, which in the first instance, will affect profit and subsequently will erode the basis of capital.

Thus, the credit channel is subject to both influence of monetary policy, as well as economic and financial conditions prevailing at a time. Deterioration of funding sources, the quality of the portfolio and the need to recapitalize on short-term reduces efficiency of credit channel, which in turn affect on economic growth, bringing total expenditures in the economy. Moreover, a situation proven by the international financial crisis in most developed countries was represented by the way in which the behavior of financial institutions subject to the constraints of balance sheet resulted in strengthening of lending standards, despite ample monetary stimulus implemented by major central banks in advanced economies.

The liquidity channel may become a pressing issue at financial institutions, exerting significant influence over lending capacity and overall economic activity. An insufficient level of capital in relation to the activity performed, a significant mismatch in maturities of balance sheet items constitute essential elements for the propagation of liquidity shocks on the real economy through financial intermediation capacity of credit institutions.

If the leverage is higher, the financial institution is more vulnerable to negative variations on the prices of assets due to the influence that they exert on price declines in capital and solvency. Thus, in order to minimize potential losses, financial institutions reduced their risk tolerance and resort to liquidation of positions, especially since the price declines are expected to continue in the future.

Moreover, given the mechanism of spreading international financial crisis in the financial system network, and the manifestation of contagion phenomenon among different markets and financial institutions is extremely important to analyze the interaction between market liquidity and funding liquidity. The downward phase of the financial cycle, the relationship of interdependence between the two forms of liquidity generates an expected deterioration of liquidity conditions for financial institutions, with implications for economic sectors and the availability of loans to total expenditure in the economy.

Micro prudential orientation of supervisory and regulatory policies was focused on the stability of financial institutions individually and treated exogenously risks in relation to individual behavior of their, also ignoring systemic risk. Asset prices, credit conditions and the evolution of the economy as a whole were dissociated from the behavior of individual financial institutions. In this sense the paradigm of pre-crisis regulation has not paid attention to interactions between the economic cycle and financial cycle.

Another deficiency of the regulatory and supervisory system was treating of financial institutions that make up the parallel banking system. According to the Financial Stability Board, the parallel banking system is the sum of individual institutions, that provide financial intermediation outside the traditional banking system [2]. These institutions generate systemic risk due to leverage, mechanisms of transformation of maturities and credit risk transfer. The parallel banking system has facilitated access to alternative sources of liquidity and funding and offers investors a wide range of tools to manage credit risks, liquidity and maturity mismatch. In these circumstances, it has become an integral part of the modern financial system, gaining an important role in financing the real economy. However, in the period before the financial crisis, it generated a number of risks through activity, and through interaction with traditional banking system.

In conclusion we can say that if financial instability increases, financial markets become dysfunctional, so the monetary policy decisions reduce the intensity and speed. Also, the main instrument of monetary policy, interest rate, loses its potency because of worsening monetary transmission mechanism, which determines monetary authorities to take additional measures to prevent the disintegration of financial markets and stimulate economic activity.

Bibliography:

1. Basel Committee of Banking Supervision. The Transmission Channels between the Financial and Real Sectors: A Critical Survey of the Literature, WP, No. 18, February 2011.
2. Financial Stability Board. Shadow Banking: Scoping the Issues, A Background Note of the FSB, April 2011.
3. Isărescu, M. Probleme ale politicii monetare într-o țară emergentă. Cazul României, Barcelona, 2008.
4. Schularick, M., Taylor, A. Credit Booms Gone Bust: Monetary Policy, Leverage Cycles and Financial Crises, 1870-2008, NBER WP, No. 15512, November 2009.
5. Stein, J. An adverse-selection model of bank asset and liability management with implications for the transmission of monetary policy, in RAND Journal of Economics, Vol. 29, No. 3, pp. 466-486.

Анатолій Москальов,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО РЕЙТИНГУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЕМІТЕНТА БОРГОВИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

В умовах нестабільного соціально-економічного та політичного становища у регіонах України перед державою стає завдання проведення реформ з децентралізації владних повноважень та відповідного належного фінансового забезпечення інституцій управління. Тому виникла необхідність у створенні сприятливих економічних умов для залучення органами місцевої влади додаткових коштів з альтернативних джерел надходжень.

Одним з таких джерел у світовій практиці вважається комунальний (муніципальний) кредит у вигляді облігаційних та безоблігаційних позик. Такі позики достатньо привабливі як для інвесторів, так і для емітентів. Світова практика свідчить, що єдиним виправданим засобом може бути інвестування засобів позики у виробничі проекти, що дають конкретну економічну віддачу і мають важливе значення для соціально-економічного розвитку регіонів [1].

Тобто, безпосереднє використання залучених таким чином зовнішніх коштів сприяє зростанню потенціалу комунальних підприємств певної сфери

діяльності та вирішує відповідні потреби місцевої громади. При цьому особливе значення надається процесу визначення кредитного рейтингу емітента, які здійснюються провідними рейтинговими агентствами. В Україні до таких відносяться ТОВ «Рейтингове агентство IBI-Рейтинг», ТОВ «Рейтингове агентство «Експерт-Рейтинг», Національне рейтингове агентство «Рюрік», «Кредит-Рейтинг» та ін.

Рейтингові агентства мають високу ступінь відповідальності перед інвестиційною спільнотою, тому що виступають основним джерелом інформації на інформаційному ринку стосовно спроможності органів місцевого самоврядування відповідати за борговими зобов'язаннями у встановленому обсязі та у визначені терміни. Діяльність рейтингових агентств в Україні регламентується Законом України від 30 жовтня 1996 року № 448/96-ВР «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», Законом України від 23 лютого 2006 року № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок», Постановою Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 р. № 110 «Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень» та іншими.

Кредитний рейтинг базується на кількісній оцінці окремих індикаторів та є універсальним інструментом для оцінки кредитоспроможності позичальника, надійності його боргових зобов'язань і встановлення плати за відповідний кредитний ризик. Кредитний рейтинг органів місцевого самоврядування як емітента боргових цінних паперів повинен відображати результативність діяльності громади, рівень соціально-економічного розвитку території, ефективність системи управління та перспективи розвитку.

При розрахунках кредитних рейтингів органів місцевого самоврядування, як правило, рейтингові агентства надають увагу таким індикаторам, як загальний рівень соціально-економічного розвитку регіону, збалансованість дохідної та видаткової частин бюджету, відповідність фінансової політики місцевої влади вимогам українського законодавства, повнота та прозорість фінансової звітності місцевої влади, демографічна ситуація та стан ринку праці, інвестиційна активність і зовнішньоекономічна діяльність, розвиток інфраструктури об'єктів комунальної власності, місцевий борг і боргова політика органів місцевої влади, ризик політичних конфліктів та ін.

Але існує низка проблем у процесі визначення кредитних рейтингів органів місцевого самоврядування. Деякі фахівці виділяють такі ключові недоліки:

- недостатньо розвинена нормативно-правова база регулювання діяльності щодо оцінювання кредитних рейтингів;
- закритість методик визначення кредитних рейтингів;
- відсутність єдиної системи стандартних вагових коефіцієнтів для оцінки внеску кожного критерію в інтегральну оцінку кредитоспроможності;
- неможливість порівняння різних за характером показників між собою, незбалансованість набору показників, що зумовлює суперечливість оцінки;
- недооцінка політичних ризиків, що призводить до недостовірності результатів;
- проблема кількісної оцінки адміністративних факторів (якості управління);

- проблема співставлення рейтингових шкал національних та міжнародних рейтингових агентств тощо [2].

Розв'язання цих проблем може стати вирішальним фактором у створенні конкурентних засад субвенціям з державного бюджету на виконання інвестиційних програм.

Сучасна бюджетна політика держави передбачає мінімальну підтримку від центральних органів влади місцевим органам самоврядування, тому актуальним стає питання пошуку додаткових фінансових ресурсів, що може бути вирішено через випуск муніципальних облігацій.

Водночас, згідно з чинним законодавством, кредитні рейтинги розраховуються тільки для міст обласного значення, але з проведенням реформ в сфері децентралізації та укрупнення територіальних громад виникає потреба у внесенні змін до бюджетного законодавства з розширення компетенцій щодо здійснення запозичень об'єднаними громадами. Визначення кредитного рейтингу муніципальних облігацій одним із уповноважених на це агентств з метою встановлення надійності та ліквідності цінних паперів збільшить довіру до них у потенційних інвесторів.

Таким чином, кредитний рейтинг органів місцевого самоврядування повинен бути достовірним показником дохідності і ризику боргових зобов'язань та відображати якість управління фінансовим потенціалом.

Список використаних джерел:

1. Шарп У. Інвестиції : пер. с англ. / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бэйли. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 1024 с.
2. Скляр І. Д. Кредитний рейтинг муніципальних утворень як інструмент бюджетного менеджменту / І. Д. Скляр, М. В. Костель, А. О. Гордієнко // Вісник СумДУ. – 2014. – № 3. – С. 114-121.

Корина Никитчин,

Бельцкий государственный университет им. Алеку Руссо,
г. Бельцы, Республика Молдова

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Повышение экономического благосостояния может быть достигнуто путем создания благоприятных условий для развития инвестиций, которые будут иметь эффект стимулирования инвестиционной деятельности экономическими агентами. В связи с этим, Закон об инвестициях в предпринимательской деятельности рассматривает инвестиционную деятельность в качестве деятельности по вложению инвестиций и осуществлению предпринимательской деятельности в связи с этой инвестицией с целью получения дохода [1]. Принимая во внимание необходимость поощрения и защиты инвестиций в Республике Молдова, Закон об инвестициях в предпринимательской деятельности предусматривает принципы правовой, социальной и экономической организации и развития инвестиционной деятельности.

Принципы организации инвестиционной деятельности хозяйствующих субъектов в Республике Молдова представлены в таблице 1.

Таблица 1

Принципы организации инвестиционной деятельности*

Принцип организации	Особенности проявления принципов организации инвестиционной деятельности
Свобода осуществления инвестиций	<ul style="list-style-type: none"> - возможность осуществлять инвестиции во все области предпринимательской деятельности на всей территории Республики Молдова в соответствии с действующим законодательством, если не затрагиваются интересы национальной безопасности, не нарушаются положения антимонопольного законодательства, нормы охраны окружающей среды, здоровья населения и общественного порядка; - возможность обеспечения режима полной и постоянной безопасности и защиты всех инвестиций независимо от их формы, в соответствии с действующим законодательством.
Недискриминация инвестиций	<ul style="list-style-type: none"> - недискриминация инвестиций в зависимости от гражданства инвестора, места жительства, места нахождения, места регистрации или деятельности, страны происхождения инвестора или инвестиции либо по любым другим мотивам; - обеспечение справедливых и равных условий для деятельности, которые могли бы препятствовать управлению, совершению операций, содержанию, использованию, доходности, приобретению, расширению или распоряжению; - соблюдение любых льгот, предоставляемых инвесторам в соответствии с действующим законодательством.
Прозрачность	<ul style="list-style-type: none"> - опубликование законодательных и нормативных актов, которые могут прямо или косвенно затрагивать инвестиции; - обязанность органов публичной власти, намеревающихся разработать или разрабатывающие новую инвестиционную политику, организовать публичные консультации до реализации этой политики, а также обнародовать или сделать ее доступной вместе с пояснительными документами в случае, если таковая уже применяется; - обязанность органов публичной власти отвечать на все запросы инвесторов и предоставлять им информацию об инвестициях или любую другую информацию, касающуюся инвестиций и инвестиционной деятельности на территории Республики Молдова; - заблаговременная публикация в Официальном мониторе Республики Молдова и/или в других СМИ информационных сообщений об инвестиционных конкурсах, в том числе организованных в рамках частно-государственного партнерства.
Исполнение инвесторами обязанностей	<ul style="list-style-type: none"> - обязанности инвесторов осуществлять инвестиционную деятельность в соответствии с международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова и другими законодательными актами; - обязанности инвесторов, в том числе иностранных, выполнять законные требования органов публичной власти и нести ответственность в соответствии с законодательством Республики Молдова в случае нарушения законов.

*Источники: синтезировано автором на основе закона об инвестициях в предпринимательской деятельности [1].

Инвестиционная деятельность представляет собой долгосрочное вложение капитала с целью получения прибыли. Капитал экономического субъекта может быть размещен в составе основных средств, оборотных активов и ценных бумаг. В Республике Молдова инвестиции могут принимать следующие формы:

- право собственности на движимое и недвижимое имущество, а также иные вещные права;
- любое право, предоставленное на основании закона или договора, любая лицензия или разрешение, выданные в соответствии с действующим законодательством;

- права, вытекающие из акций, долей или других форм участия в коммерческих обществах;
- денежные средства;
- права, вытекающие из долговых обязательств или других форм обязательств перед инвестором, имеющих экономическую и финансовую ценность;
- права на интеллектуальную собственность: права на промышленную собственность, авторские права, коммерческая тайна, гудвилл;
- другие договорные права, в том числе вытекающие из частно-государственного партнерства [1].

Таким образом, капитал хозяйствующего субъекта, вложенный с целью инвестирования, стимулирует его основную деятельность и способствует производству качественных и конкурентоспособных товаров и услуг. Грамотное управление экономической деятельностью хозяйствующего субъекта способствует формированию прибыли.

Капитальные вложения приводят к количественным изменениям как в материально-технической, так и в финансовой сферах деятельности промышленного предприятия, в то время как портфельные инвестиции затрагивают только финансовую сферу. Поэтому именно этот вид инвестиций должен находиться в центре внимания при планировании инвестиционного процесса предприятия [3].

Основные задачи по организации инвестиционной деятельности предприятия выявлены в исследованиях, проводимых в данном направлении. Ими являются следующие:

- выбор основных направлений и объектов инвестирования. Заключается в том, что решение инвестировать может быть реализовано различными способами, с разными экономическими последствиями. Повышение доходов акционеров и рост рыночной стоимости бизнеса является основным критерием, определяющим выбор направлений инвестиционной деятельности [2];

- обоснованное планирование капитальных вложений в инвестиционных целях. Позволяет экономическому субъекту оценить потребные ресурсы для осуществления инвестиционного проекта. Инвестиционный план – это важный и сбалансированный документ, в котором учитывается влияние различных факторов на принятие инвестиционного решения и отражаются все изменения, которые могут возникнуть в результате экономической деятельности предприятия;

- оценка стоимости источников финансирования инвестиционной деятельности предприятия. Имеет фундаментальное значение для принятия решения о финансировании инвестиций. В специализированной литературе стоимость капитала рассматривается как финансовое усилие, прилагаемое предприятием для финансирования инвестиционных приоритетов. В связи с этим, экономический субъект, заинтересованный в росте рыночной стоимости предприятия, преследует привлечение финансовых ресурсов с минимальной стоимостью;

- оптимизация финансовых инвестиций. Реализуется путем идентификации видов ценных бумаг, которые должны быть включены в инвестиционный портфель экономического агента для достижения ожидаемого уровня рентабельности и диверсификации риска.

Учитывая вышесказанное, подчеркнем, что эффективная организация инвестиционной деятельности возможна при использовании стратегических решений по выбору инвестиционных проектов и источников их финансирования, имея прямое влияние на долгосрочное экономическое развитие предприятия.

Список используемой литературы:

1. Закон об инвестициях в предпринимательской деятельности №81 от 18.03.2004 // Monitorul Oficial al Republicii Moldovani № 64-66 от 23.04.2004.
2. Карпова В. Б. Управление инвестиционной деятельностью предприятия на основе стоимостного подхода [Электронный ресурс] / Карпова В. Б., Зайцев А. В. // Российское предпринимательство. – 2014. – № 11(257), июнь. – Режим доступа: <https://bgscience.ru/lib/8548/>
3. Эминова Н. Э. Особенности организации и управления инвестиционной деятельностью промышленных предприятий [Электронный ресурс] / Эминова Н. Э. // Российское предпринимательство. – 2014. – № 18(264), сентябрь. – Режим доступа: <https://bgscience.ru/lib/8608/>

Инна Новикова,

Белорусский торгово-экономический университет потребительской
кооперации,
г. Гомель, Республика Беларусь

ФИНАНСОВЫЕ МЕТОДЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ ЭКСПОРТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Развитие экспортного потенциала является одним из важнейших направлений экономической политики любого современного государства. Особое внимание стимулированию внешней торговли уделяется и в Республике Беларусь. Сложившаяся структура выпускаемой продукции промышленной отраслью страны и ее высокое качество позволяют ориентироваться на внешние рынки, что подтверждает высокую степень открытости отечественной экономики. По данным Министерства иностранных дел Беларуси, более 50% производимых в стране товаров поставляется на экспорт [1]. Согласно Программы деятельности Правительства Республики Беларусь, на 2016–2020 годы стоит задача сбалансированности внешней торговли посредством поставки на экспорт не менее 65 % произведенной продукции [2].

Государственная поддержка экспорта в Республике Беларусь осуществляется как прямыми, так и косвенными методами, особое внимание среди которых отводится таким финансовым методам, как международный лизинг, льготное кредитование и страхование экспорта, государственное субсидирование, форфейтинг, валютная политика, налоговые льготы экспортерам и др.

В последнее десятилетие в международных экономических отношениях все активнее стал использоваться международный лизинг. Такая форма международного финансирования активно развивается как в странах Европы,

так и в странах Азии. Одной из важнейших задач развития экспортного лизинга в Республике Беларусь является освоение новых рынков стран Африки, Юго-Восточной Азии и Латинской Америки. Продвижение продукции белорусских производителей на внешние рынки на условиях международного лизинга было начато в 2011 г. Его обеспечивают такие крупные компании, как ОАО «Промагролизинг», ООО «АСБ Лизинг» и др.

Экспортные кредиты нашли широкое применение в практике стимулирования экспорта в Республике Беларусь. В этой области белорусские банки предоставляли кредиты:

- организациям-резидентам для производства товаров (выполнения работ, оказания услуг), для осуществления на территории иностранного государства инвестиций, связанных с созданием коммерческих организаций;
- организациям-нерезидентам для оплаты реализованных резидентами товаров.

С 2017 года система экспортного кредитования претерпела существенные изменения и нацелена не на выпуск и продвижение продукции, а на ее реализацию. Получателями таких кредитов могут выступать только:

- лизинговые организации-резиденты для приобретения в собственность товаров (по утвержденному перечню) резидентов для передачи в лизинг организациям-нерезидентам, реализации организациям-нерезидентам;
- организации-нерезиденты для оплаты реализованных резидентами товаров из перечня, а также работ или услуг; внесения предоплаты за товары из перечня, если их произвели и (или) реализуют резиденты.

Следует отметить, что одним из условий предоставления экспортного кредита в настоящее время является страхование экспортных рисков с поддержкой государства.

Государственное субсидирование производителей для повышения их экспортного потенциала нагляднее всего отражается на примере сельского хозяйства. В товарной структуре экспорта Беларуси продукция сельского хозяйства за 2015 год занимала 16,3% [3]. Экспорт продукции этой отрасли больше всего зависит от ценового фактора. Государственное субсидирование сельского хозяйства существует в большинстве стран мира. Однако инструменты прямого финансирования препятствуют свободной конкуренции. Поэтому в мировой практике чаще всего используют страхование, гранты, краткосрочные кредиты по льготным процентным ставкам, система налогообложения и др. В Республике Беларусь с 2015 года осуществляется предоставление несвязанной поддержки юридическим лицам, осуществляющим деятельность в сельском хозяйстве и имеющим в пользовании сельскохозяйственные земли сельскохозяйственного назначения, а также сельскохозяйственным товаропроизводителям. Поддержка осуществляется путем прямых выплат на 1 гектар земель сельхозназначения при условии соблюдения ветеринарных и фитосанитарных требований, требований по защите окружающей среды, установленных законодательством.

Развитию внешнеэкономических торговых связей субъектов предпринимательской деятельности Республики Беларусь будет содействовать и расширение используемых инструментов финансового рынка, в частности хеджирования форвардами и опционами [4].

Сдерживанию экспорта способствует и кризис неплатежей. Поэтому с 2015 года введен новый механизм расчетов по экспортному контракту с использованием векселей. Экспортеры смогут предоставлять покупателям-нерезидентам отсрочки по оплате отгруженных товаров сверх установленных сроков завершения внешнеторговых операций, но в то же время оперативно получать денежные средства за экспортируемую продукцию по факту отгрузки от финансирующих организаций.

Таким образом, экспорт, бесспорно, выступает одним из основных приоритетов социально-экономического развития Республики Беларусь. Использование различных финансовых методов стимулирования экспортного потенциала хозяйствующих субъектов, финансовых инструментов минимизации рисков позволит стабилизировать платежный баланс. В свою очередь, это будет способствовать реализации экономических интересов страны.

Список использованных источников:

1. Внешняя торговля Беларуси [Электронный ресурс] : Официальный сайт Министерства иностранных дел Респ. Беларусь. – Минск, 2017. – Режим доступа: <http://mfa.gov.by/export/> (дата доступа – 09.03.2017).
2. Программа деятельности Правительства Республики Беларусь на 2016–2020 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.law.by/document/?guid=3871&p0=C21600274> (дата доступа – 07.03.2017).
3. Экспортный потенциал [Электронный ресурс] : Официальный сайт Министерства иностранных дел Респ. Беларусь. – Минск, 2017. – Режим доступа: <http://mfa.gov.by/export/export/potential/> (дата доступа – 09.03.2017).
4. Сидоренко Ю. Ю. Методика хеджирования финансовых рисков организаций потребительской кооперации / Ю. Ю. Сидоренко // Потребительская кооперация. – 2014. – № 4. – С. 24–28.
5. Национальная программа поддержки и развития экспорта Республики Беларусь на 2016–2020 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.government.by/ru/solutions/2570> (дата доступа – 01.03.2017).

Людмила Простебі, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ

У сучасних умовах проведення фіскальної децентралізації дослідження питання формування фінансових ресурсів регіону є надзвичайно актуальним. Важливо, щоб реформа дала можливість місцевим органам влади отримати додаткові фінансові ресурси для виконання покладених на них функцій.

Єдиного наукового підходу щодо складових елементів фінансових ресурсів регіону на сьогодні немає. Узагальнивши погляди науковців, зазначимо, що до складу фінансових ресурсів органів місцевої влади відносять: доходи місцевого бюджету, фінансові ресурси комунальних підприємств, місцеві запозичення, інвестиції, цільове фінансування регіональних програм, благодійні, спонсорські внески та кошти цільових фондів [1-3].

Дохідна частина місцевих бюджетів є однією з ключових елементів фінансових ресурсів органів місцевої влади. Доходи місцевого бюджету формуються за рахунок власних та закріплених джерел, загальнодержавних податків і зборів, трансфертів.

Кошти комунальних підприємств не відіграють вагомої ролі у загальній структурі фінансових ресурсів органів місцевої влади. Фінансові ресурси підприємств комунальної власності поділяються на власні (статутний фонд, амортизаційні відрахування, валовий дохід та прибуток) та залучені (банківські кредити, бюджетні асигнування тощо). Зазначимо, що на сьогодні більшість комунальних підприємств є неприбутковими й утримуються за рахунок бюджетних коштів. А це, в свою чергу, перешкоджає ефективному соціально-економічному розвитку регіону.

Для залучення додаткових фінансових ресурсів на місцевому рівні варто використовувати і боргове фінансування.

Боргове фінансування виступає не лише як засіб досягнення ефективної поточної діяльності органів місцевого самоврядування чи досягнення їх фінансової самостійності, а й як інструмент для здійснення інвестиційних та інноваційних програм, реалізації місцевих ініціатив, розширення зв'язків на внутрішньому та міжнародному рівнях. Практика здійснення місцевих запозичень як альтернативного та ефективного джерела фінансових ресурсів набула значної популярності в зарубіжних країнах. В Україні ж місцеві запозичення не відіграють значної ролі під час формування фінансових ресурсів, а сам ринок муніципальних запозичень перебуває на етапі становлення та є недостатньо розвиненим [4, с. 121].

Основою фінансових ресурсів виступають доходи місцевих бюджетів. Тому особливій уваги потребують дослідження саме місцевих бюджетів як головного чинника економічного розвитку регіону.

Здійснимо аналіз формування доходної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2013-2015 роки.

Звітність про виконання місцевих бюджетів Чернівецької області свідчить, що у 2013 році дохідна частина місцевих бюджетів області зазнала недовиконання (на 1,2%). Перевиконання доходної частини аналізованого бюджету спостерігаємо у 2014-2015 роках (як по спеціальному, так і по загальному фондах). У 2014 році перевиконання склало 0,8%, а у 2015 – 5,9%.

Статистичні дані показують, що у 2015 році найбільша частка у структурі доходів місцевих бюджетів Чернівецької області належить офіційним трансфертам (72,8%). Питома вага податкових надходжень в загальній структурі доходної частини місцевих бюджетів області у 2015 р. становила 21,3%. Третє місце у структурі доходів місцевих бюджетів досліджуваного бюджету зайняли неподаткові надходження (5,3%). Найменша частка належала цільовим фондам та доходам від операцій з капіталом (0,2% і 0,5% відповідно).

Показники рис. 1 демонструють питому вагу власних доходів та офіційних трансфертів у структурі доходної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2013-2015 рр.

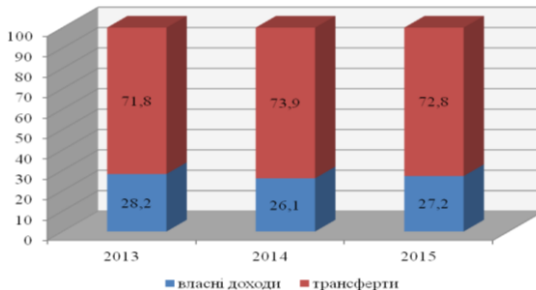

Рис. 1. Питома вага власних доходів та офіційних трансфертів у структурі доходної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2013-2015 рр.

Моніторинг доходної частини досліджуваного бюджету показав досить високу залежність місцевих бюджетів Чернівецької області від фінансових ресурсів державного бюджету. Зазначимо, що рівень дотаційності значний. Таким чином, проблема фінансової незалежності органів місцевої влади є актуальною. І лише швидке проведення реформ та бюджетна децентралізація здатні змінити ситуацію. Необхідно забезпечити ефективне залучення та використання фінансових ресурсів; вдосконалити контроль за їх використанням; здійснити реформи щодо вдосконалення процесу планування та управління фінансовими ресурсами комунальних підприємств для підвищення ефективності їх використання.

Вважаємо, що формування фінансових ресурсів регіону з оптимальним співвідношенням всіх їх видів дасть змогу забезпечити сталий розвиток регіону через реалізацію сформованого інвестиційного потенціалу. Крім того, необхідно вдосконалювати та забезпечувати розвиток ринку муніципальних запозичень.

Список використаних джерел:

1. Брязкало А. Є. Особливості формування фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування / А. Є. Брязкало // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2014. – № 1.
2. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади : [навч. посіб.] / О. Кириленко [та ін.] ; Асоціація міст України. – К. : ВІ ЕН ЕЙ, 2015. – 396 с.
3. Шульц Е. П. Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування / Е. П. Шульц // Вісник ОНУ імені І.І. Мечнікова. – 2016. – Вип. 7-2(49). – Т.21. – С. 160-163.
4. Пйонтко Н. Б. Муніципальні запозичення як джерело інвестиційного розвитку регіонів України / Н. Б. Пйонтко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 17. – Ч.3. – С. 121-127.

Віолетта Рошило, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ НАДАННЯ СТАБІЛІЗАЦІЙНОЇ ДОТАЦІЇ БЮДЖЕТАМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ

Місцеві бюджети є важливим економічним важелем регіонального розвитку. Вони відіграють значну роль у вирішенні як загальнодержавних,

так і регіональних економічних і соціальних питань: розвитку інфраструктури, житлового будівництва, фінансування видатків на утримання соціально-культурної сфери. Тому надалі актуальним залишається питання щодо закріплення за бюджетами відповідного рівня такого розміру доходів, якого було б достатньо для фінансування мінімально необхідних видатків, визначених відповідно до державних соціальних норм і стандартів.

За 2016 рік до місцевих бюджетів Чернівецької області надійшло доходів (без трансфертів) у сумі 2 529,9 млн. грн., або 113,9% (+307,9 млн. грн.) від плану, затвердженого місцевими радами з урахуванням змін, та на 873,9 млн. грн., або в 1,5 рази більше, ніж минулого року.

До загального фонду місцевих бюджетів надійшло 1 886 млн. грн., що становить 110,6% та на 180,2 млн. грн. більше від плану, затвердженого органами місцевого самоврядування з урахуванням змін. Виконано планові показники за доходами в цілому місцевими бюджетами усіх рівнів. Порівняно з минулорічними, надходження до загального фонду місцевих бюджетів збільшились на загальну суму 628,8 млн. грн., або в 1,5 рази. До спеціального фонду місцевих бюджетів надійшло доходів у сумі 643,9 млн. грн., що становить 124,7% (+127,7 млн. грн.) від плану, уточненого місцевими радами. Порівняно з 2015 роком надходження до спеціального фонду збільшились на 245,1 млн. грн., або в 1,6 рази.

Загалом у 2016 році область одержала офіційних трансфертів з державного бюджету в сумі 5097,1 тис. грн., що на 654,1 млн. грн. більше, ніж у 2015 році, та в 1,8 рази більше, ніж обсяги надходжень податків і зборів до державного бюджету на території області за 2016 рік. Упродовж 2016 року відповідно до плану з державного бюджету місцевим бюджетам області надійшла базова дотація в сумі 318,3 млн. грн., стабілізаційна дотація – 84,1 млн. грн., субвенції з державного бюджету – 4694,7 млн. грн. (99,9% від передбаченого обсягу).

Відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації», обласна державна адміністрація в межах своїх повноважень спрямовує діяльність районних державних адміністрацій та здійснює контроль за їх діяльністю в усіх сферах, в тому числі і щодо забезпечення збалансування та належного виконання усіх місцевих бюджетів області. В контексті бюджетної децентралізації із Державного бюджету на місцеві перекладають видатки на оплату комунальних послуг та енергоносіїв закладів охорони здоров'я, що належать до комунальної власності; санаторно-курортну допомогу (санаторії для хворих на туберкульоз, санаторії для дітей та підлітків); низку законодавчо встановлених пільг ветеранам, багатодітним сім'ям, чорнобильцям та іншим соціально-незахищеним верствам населення. Однак на базі впроваджених бюджетної та податкової реформ і децентралізації місцевих бюджетів, з якої випливає їх фінансова незалежність, та за умови відсутності на рівні обласного бюджету бюджетного ресурсу, за рахунок якого можна було б забезпечити вирівнювання місцевих бюджетів (в минулих роках таким джерелом була додаткова дотація з державного бюджету), виконання цієї функції є майже неможливим.

Одним із інструментів бюджетного регулювання є стабілізаційна дотація. Вона передбачається у державному бюджеті для покриття фактичних диспропорцій при запровадженні нової моделі взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами. Дотація надається: бюджетам міст обласного значення, районним бюджетам та бюджетам об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій, у яких індекс відносної податкоспроможності менший за аналогічний середній показник у таких бюджетах; обласним бюджетам – для розподілу між місцевими бюджетами у порядку, визначеному облдержадміністраціями.

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо розподіляти стабілізаційну дотацію з державного бюджету виключно на рівень обласних бюджетів, з наданням права облдержадміністрації в подальшому розподіляти ці кошти між районними, міськими міст обласного значення бюджетами та бюджетами об'єднаних територіальних громад з врахуванням стану виконання ними вимог частини 4 статті 77 Бюджетного кодексу України. Крім того, здійснювати розподіл стабілізаційної дотації при затвердженні Державного бюджету на відповідний рік (як у попередні роки додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів), що дало б можливість реально оцінювати наявні резерви і більш ефективно їх використовувати.

Лариса Руснак, к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙНИХ РИЗИКІВ У СТРАХОВОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

У сучасних умовах, з огляду на вплив економічних, політичних, соціальних, техногенних чинників і природних катаклізмів, постає завдання мінімізації ризиків фінансових втрат і потреб в ефективному захисті, який надають страхові організації. В умовах наявності невизначеностей різної природи і типу страхові компанії, які відносяться одночасно до суб'єктів і об'єктів управління ризиками, стикаються з фінансовими ризиками, які необхідно своєчасно розпізнавати і створювати механізми управління ними. Основними типами ризиків, які впливають на діяльність страхових компаній, є андеррайтингові, що приймаються ними від клієнтів, і ризики, які можуть виникати в ході здійснення страхової діяльності: ринкові, кредитні, операційні, ризики втрати ліквідності. Для андеррайтингових ризиків і ризиків втрати ліквідності страхових компаній розроблено відповідні методи управління. Ринкові та кредитні ризики страхових компаній не мають галузевої специфіки і для управління ними використовують універсальні методи.

У фінансовій сфері операційні ризики нині можна оцінювати за допомогою існуючих ефективних математичних моделей управління і оцінювання, розвиток яких стимулюють відомі європейські стандарти Basel II

та Solvency II. Саме європейський стандарт Basel II передбачає операційні ризики та зростання трансприкордонних зв'язків, їх взаємодію. Водночас, оцінювання ризику шахрайства вивчене меншою мірою. Методам його оцінювання та виявлення присвячені праці [3; 5]; такі ж задачі стосовно автострахування розглянуті в [5], а модель у формі нечіткої логіки наведена в [6]. Відсутність класифікатора при моделюванні ризиків страхового шахрайства, який враховує всі аспекти взаємодії зловмисника і страхової компанії, є суттєвим недоліком цього виду ризиків. Існуючі класифікації ризиків шахрайства відображають лише окремі сторони цього явища і не розглядають його з точки зору теорії управління ризиками. Використання в українській практиці більшості загальних методів оцінювання операційних ризиків ускладнюється відсутністю або обмеженістю статистичних даних, необхідних для навчання та калібрування моделі. Більшість українських страхових компаній не мають у своєму розпорядженні достатнього обсягу інформації про причини і наслідки операційних ризиків. Це обумовлено тим, що в період бурхливого зростання страхового ринку, яке спостерігалось в останні роки, українські страхові компанії зосередили свою увагу на збільшенні страхового портфеля [4].

З вищезазначеного випливає необхідність проведення дослідження методів для управління операційними ризиками в умовах неповноти або відсутності історичних даних. Зокрема, така необхідність в аналізі постає і в ризику страхового шахрайства. Необхідно проаналізувати фактори ризиків, що порушують налагоджену діяльність компанії, необхідно вивчити причинно-наслідкові зв'язки, причини яких повинні визначатись на різних рівнях. В цьому є потреба для врахування у моделях найдрібніших деталей.

Розрізняють такі методи аналізу:

- 1) аналіз ризиків страхових компаній і методів їх математичного моделювання;
- 2) виявлення особливостей та методів оцінювання операційних ризиків страхового шахрайства [4].

Таким чином, для оцінювання ризиків застосовують такі методи: карти ризиків; індикатори ризиків – проста статистика, яка може вказати на проблемні напрями діяльності страхових компаній; відстежування факторів і виникаючих проблем; формування бази даних втрат; створення сценаріїв подій, пов'язаних з ризиками; математичне моделювання ризиків [4], а також застосування розроблених та прийнятих європейських стандартів оцінювання страхових ризиків.

Список використаних джерел:

1. Алгазин А. И. Страховое мошенничество и методы борьбы с ним / А. И. Алгазин, Н. Ф. Галузга, В. Д. Ларичев. – М., 2003. – 170 с.
2. Джужа О. М. Криміналізація економіки України: стан, тенденції, напрями протидії / О. М. Джужа, С. С. Чернявський // Право України. – 2005. – № 12. – С. 35–40.
3. BananaSkin2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bankclub.ru/content/library/2005_07_13_1.pdf.
4. Кожухівська О. А. Методи оцінювання операційних ризиків страхового шахрайства / Кожухівська О. А. // Вісник ЧДТУ. – 2013. – № 4. – С. 91–97.
5. Pathak J. A., Vidyarthi N. & Summers S. L. (2003). Fuzzy-based algorithm for auditor to detect elements of fraud in settled insurance claims. Odette School of Business Administration, Working Paper, No. 03-9, 17 p.
6. Paymentnews. Available at: <http://www.epaynews.com>.

Людмила Столяр, к.е.н.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ОПОДАТКУВАННЯ

Питання оподаткування прибутку завжди хвилювало та хвилює суб'єктів господарювання та державу в особі Державної фіскальної служби України. Для суб'єктів господарювання важливо досягти своєї мети діяльності – отримати прибуток, а відповідно з нього сплатити податок на прибуток. Але як розрахувати прибуток? За якими нормами та правилами, якщо вони змінюються щорічно? Держава розмір податків та зборів встановлює згідно з принципом фіскальної достатності, щоб забезпечити збалансованість бюджету, його видатки. Крім того, нормативно-правовими актами Державна фіскальна служба визначає певні обмеження для формування фінансового результату, визнання витрат, «вимагає» авансові внески з податку на прибуток, як, наприклад, у грудні 2016 р., коли підприємства ще достеменно не знали, чи отримають прибуток взагалі за даний звітний період; встановлює різні звітні періоди для суб'єктів господарювання: хтось звітується за рік, а хтось – щоквартально, відповідно зі сплатою податкового зобов'язання з податку на прибуток. Все це призводить до зменшення конкурентоспроможності підприємств на ринку.

Проблемам оподаткування прибутку підприємства присвячені праці таких вчених, як: Гарасим П. М., Горова Т. М., Грицина О. В., Гусакова О. С., Десятник О. М., Журавель Г. П., Іванов Ю.Б., Ільєнко Н. О., Крисоватий А. І., Олійник О.В., Онисько С. М., Сердюк В. М., Ткаченко Н. М., Тофан І. М., Хомин П. Я., Якушик І. Д. та інші. Науковці вивчають позитивні та негативні зміни у законодавстві, доцільність та ефективність змін та їх запровадження.

Податок на прибуток підприємств – це прямий податок, що стягується з прибутку організації (підприємства, банку, страхової компанії).

Податок на прибуток підприємств в Україні був введений у 1991 р. З 1992 по 1994 рр. стягувався податок на дохід підприємств, а з 1995 р. знову перейшли до оподаткування прибутку.

Досвід України у створенні системи оподаткування прибутку (доходу) свідчить про брак чіткої державної концепції податкової політики. Протягом 1991-1997 рр. неодноразово змінювався об'єкт оподаткування. У цей період об'єктами оподаткування послідовно були:

- 1991 р. – прибуток;
- 1992 р. – валовий дохід;
- 1993 р. (перший квартал) – прибуток; 1993 (з другого кварталу) – 1994 рр. – валовий дохід;
- 1995-1997 рр. (до 1 липня) – прибуток, що визначався коригуванням балансового прибутку;
- з 1 липня 1997 р. – прибуток, що визначається через коригування валового доходу, валових витрат платника податку, а також нарахованих амортизаційних відрахувань.

У 2011 р. з введенням Податкового кодексу України змінився об'єкт оподаткування – прибуток із джерелом походження з України та за її

межами, який визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду, на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат звітного податкового періоду.

У 2015 році об'єктом оподаткування став «прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень ПКУ» [1]. Тобто, запроваджена класична європейська модель податку на прибуток. Об'єкт оподаткування повинен розраховуватись на підставі даних фінансової звітності платника податків, у зв'язку із чим податковим органам надано право проводити перевірку правильності ведення бухгалтерського обліку для податкових цілей.

Аналітики зазначають, що класична європейська модель оподаткування прибутку підприємств є найпоширенішою серед країн ЄС, більшість з яких входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [2].

Слід акцентувати, що 25 жовтня 2016 р. Національна рада реформ затвердила запровадження податку на виведений капітал замість чинного податку на прибуток із 1 січня 2018 р. Проектом передбачено заміну податку на прибуток податком на виведений капітал. Зокрема, об'єктом обкладення нового податку будуть операції, які призводять до вилучення (у т.ч. шляхом їх недоотримання) коштів, товарів (у т.ч. необоротних активів) із господарської діяльності платника податку, що здійснюється на території України [3].

Слід заважити, що крім постійних змін об'єкта оподаткування фіскали не забували і про розмір ставки податку на прибуток. З початку свого існування податок на прибуток стягувався у розмірі 25%. З 1 квітня 2011 р. по 31 грудня ставка дорівнювала 23 відсотки; з 1 квітня 2012 по 31 грудня – 21 відсоток; з 1 січня 2013 по 31 грудня – 19 відсотків. З 1 січня 2014 р. і по сьогодні ставка податку на прибуток становить 18 відсотків.

З 1 січня 2015 р. прикінцевими положеннями ПКУ планувалось зменшити ставку до 17 відсотків та з 1 січня 2016р. до 16 відсотків. Це не відбулось, і ставка залишилась на рівні 2014 р.

Отже, процес реформування податку на прибуток підприємств, який розпочався в 2011 р. із введенням в дію Податкового кодексу України, із задекларованим наближенням податкового та бухгалтерського обліку і поступовим зниженням ставки податку, перетворився у чергове «щось на зразок». Це навіть прослідковується в «чергових» змінах до Податкового кодексу, які почали діяти з 2017 р. Введені додаткові обмеження на деякі витрати, що зменшують оподатковуваний прибуток, уточнено порядок обліку податкових різниць, які пов'язані з невиробничими основними засобами та нематеріальними активами. Раніше результати операцій з цими активами не впливали на коригування фінансового результату до оподаткування, а тепер будуть впливати і, відповідно, збільшувати об'єкт оподаткування.

Сучасна система оподаткування спотворює прибуток, він викривляється, оскільки сама податкова система України змушує платників податків вишукувати шляхи зменшення податку на прибуток через зменшення прибутку загалом. Це призводить до приховування прибутку не тільки від податкових органів, а й від власників, і не відображає реальний фінансовий стан підприємств для потенційних інвесторів.

Отже, наведені вище недоліки системи оподаткування податком на прибуток підприємств в Україні визначають її як потужний механізм фіскального тиску на сумлінних платників податку. Як наслідок, сутність податку на прибуток викривлена, він не є «справедливим» відповідно до принципу оподаткування, а фіскальна ефективність податку досить низька.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України (з наступними змінами і доповненнями), прийнятий Верховною Радою України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Таптунова І. Трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал [Електронний ресурс] / Таптунова І. - Режим доступу : <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28909.pdf>.
3. Податок на виведений капітал планують увести з 2018 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/onenews/102279>.

Юлія Табенська, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

На сучасному етапі суспільних трансформацій пріоритетним напрямком державної політики є підвищення дієвості контролюючої функції центральних органів виконавчої влади. Визначальним у вирішенні зазначеного питання є розвиток інституційно-інноваційних механізмів здійснення аудиту ефективності використання бюджетних коштів та закупівель за державні кошти, забезпечення раціональності та прозорості їх використання. Важливим є запровадження нових форм контролю, визначення чітких процедур контролю, які забезпечать його безперервність, ефективність та результативність на всіх стадіях бюджетного процесу, запровадження механізму дієвого впливу суб'єктів контролю на процес компенсації коштів, використаних з бюджетними правопорушеннями, посилення якісного рівня митного та податкового контролю, здійснення системного контролю за діяльністю окремих учасників фінансового ринку, встановлення адміністративної відповідальності за порушення встановленого порядку процесу державних закупівель за бюджетні кошти.

Вагомим завданням є удосконалення інституційного середовища і аналітичного інструментарію державного фінансового аудиту та інспектування, що направлено на взаємоузгодження складових фінансової політики в умовах посилення трансформаційних перетворень в економіці. Проведений аналіз та оцінка результативності контрольних дій засвідчив про

недостатній рівень ефективності їх реалізації, що потребує подальшого розвитку положень щодо здійснення контрольних процедур, напрямів розвитку системи державного фінансового контролю центральних органів виконавчої влади з урахуванням тенденцій відповідних фінансово-економічних процесів.

Так, за результатами роботи Державної аудиторської служби України у 2016 році:

- в рамках реорганізації органів державного фінансового контролю забезпечено зростання частки аудитів з 5,6% до понад 36%;

- досягнуто високої результативності контрольних заходів (ревізій, перевірок), зокрема питома вага об'єктів, на яких виявлено фінансові порушення, становила майже 90%, а сума виявлених втрат ресурсів у середньому на один перевірений об'єкт контролю – понад 1,3 млн. гривень;

- вжитими заходами забезпечено суттєву додану вартість за результатами фінансового контролю в частині відшкодування завданих державі втрат; отримання економічного ефекту від впровадження наданих за результатами аудитів пропозицій і рекомендацій;

- за підсумками року ефективність роботи органів державного фінансового контролю демонструє позитивну динаміку, оскільки обсяг відшкодованих втрат бюджетних коштів, порівняно з видатками на утримання, становить понад 121 %;

- загалом протягом звітного року органами Держаудитслужби проведено майже 2,7 тис. контрольних заходів на понад 2,4 тис. підприємствах, в установах та організаціях. В розрахунку на 1 перевірений об'єкт обсяг охоплених контролем фінансових та матеріальних ресурсів у 2016 році склав 193,3 млн.грн.;

- за результатами ревізій та перевірок виявлено втрат фінансових і матеріальних ресурсів на суму понад 2,6 млрд. гривень;

- на більш як 1,9 тис. підприємств, в установах і організаціях встановлено понад 1,3 млрд. грн.. незаконних і не за цільовим призначенням проведених витрат та недостач матеріальних і фінансових ресурсів, у тому числі майже 780,4 млн. грн. – по операціях з бюджетними коштами.

В межах роботи над стратегічними питаннями розвитку Держаудитслужби:

- розроблено проект Концепції реформування системи державного фінансового контролю на період до 2021 року;

- питання розвитку системи державного фінансового контролю на центральному, регіональному та місцевому рівнях включено окремим розділом до проекту Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року;

- триває робота над удосконаленням нашого базового Закону та над новими порядками здійснення контрольних заходів.

Зважаючи на суттєві зміни в апараті центральних органів виконавчої влади з проведення державного фінансового контролю пріоритетними завданнями органів державного фінансового контролю на поточний рік визначено наступні: прийняття стратегічних документів розвитку Служби – Концепції та розділу щодо діяльності Держаудитслужби в Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду, підсилення інституційної

основи попереднього та поточного контролю шляхом розвитку аудиту, його видів і напрямів (аудиту виконання місцевих бюджетів, аудиту виконання бюджетних програм, аудиту коштів і грантів ЄС, аудиту державних (регіональних) програм, аудиту інвестиційних проектів, IT-аудиту тощо); формування ефективної моделі розвитку та підготовки висококваліфікованих державних аудиторів. З метою навчання кадрів новим підходам до здійснення фінансового контролю має бути суттєво удосконалена система підготовки та перепідготовки фахівців у сфері державного фінансового контролю, у тому числі шляхом розроблення та реалізації навчальних програм з підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005р. №158-р. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0417506-08>;

Тетяна Томнюк, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Зовнішньоекономічна політика – генеральна лінія дій, система заходів, які провадить держава у сфері експорту та імпорту, митного регулювання, торговельних обмежень, залучення іноземних інвестицій, зарубіжного інвестування, зовнішніх позик, надання економічної допомоги іншим країнам, здійснення спільних економічних проектів відповідно до інтересів країни [1].

Зовнішньоекономічне регулювання діяльності суб'єктів підприємництва реалізується через інструменти зовнішньоекономічної політики:

- 1) тарифні – ґрунтуються на використанні митних тарифів (мит);
- 2) нетарифні – базуються на інших, ніж митний тариф, засобах державного регулювання.

Митно-тарифне регулювання у сфері впливу на суб'єктів підприємництва виконує протекціоністську (захист вітчизняних товарів від іноземної конкуренції) та фіскальну (поповнення державного бюджету) функції. Крім того, митно-тарифне регулювання може впливати на приплив валюти, розвиток регіонів країни, особливо, якщо мова йде про вільні економічні зони та ін.

Заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності не пов'язані із застосуванням мита до товарів, що переміщуються через митний кордон України, встановлені відповідно до закону заборони та/або обмеження, спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров'я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на охорону національної культурної та історичної спадщини [2].

Існують такі групи нетарифних інструментів:

1. *Кількісні обмеження* — це адміністративна форма регулювання, що передбачає встановлення максимального обсягу товару певної номенклатури, який дозволений для експорту чи імпорту протягом визначеного часу (наприклад року або кварталу). Кількісні обмеження є більш жорсткою формою обмежень порівняно з митами. Інструментами кількісних обмежень є:

— *квота* — це кількісний нетарифний захід обмеження експорту чи імпорту товару певною кількістю або сумою на певний проміжок часу;

— *ліцензування експорту та імпорту* передбачає видання державою імпортеру або експортеру через спеціально уповноважений державний орган дозволу (ліцензії) на ввезення або вивезення певного включеного у списки товару протягом встановленого терміну;

— *«добровільне» обмеження експорту* — угода між урядом країни-імпортера та урядом та/або компаніями країни-експортера про обмеження поставок товару у рамках узгоджених обсягів в обмін на відмову імпортуючої сторони від введення жорстких обмежень на імпорт, загроза введення яких використовується як засіб тиску при підготовці укладення угоди;

— *ембарго* — це повна заборона імпорту та/або експорту.

2. *Приховані методи* — ці методи представляють собою різноманітні бар'єри, що створюють органами центральної державної та місцевої влади. До прихованих методів належать:

— *технічні бар'єри* — національні стандарти якості, економічні вимоги, санітарні обмеження, вимоги до упакування і маркування товарів, вимоги про дотримання ускладнених митних формальностей, законів, про захист споживачів і т.п.;

— *внутрішні податки і збори* — приховані методи, спрямовані на підвищення внутрішніх цін на імпортні товари, тим самим знижуючи їх конкурентоспроможність на внутрішньому ринку;

— *політика державних закупівель* полягає в тому, що державні органи і підприємства повинні купувати визначені товари тільки в національних фірм, навіть якщо ці товари дорожчі від імпортних;

— *вимоги про вміст місцевих компонентів* — метод прихованої торгової політики припускає законодавче встановлення частки кінцевого продукту, що повинна вироблятися місцевими виробниками, у випадку призначення товару для продажу на внутрішньому ринку.

3. *Фінансові методи торговельної політики*. Метою фінансування як методу регулювання міжнародної торгівлі, зокрема розширення експорту, є дискримінація іноземних компаній на користь національних виробників і експортерів на основі зниження вартості експортованого товару і підвищення його конкурентоспроможності на світовому ринку. До фінансових методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності належить субсидія. Субсидія — це фінансова чи інша підтримка державними органами виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту товару, в результаті якої суб'єкт господарсько-правових відносин країни експорту одержує пільги (прибутки) [1].

Щодо зовнішньоекономічного регулювання, то державну економічну політику України необхідно спрямовувати на використання будь-яких із визначених інструментів зовнішньоекономічного регулювання у напрямку стимулювання зростання рівня експорту товарів з високою часткою доданої вартості та обмеження експорту сировинних ресурсів, що сприятиме зростанню надходжень іноземної валюти та покращенню стану платіжного балансу країни.

Враховуючи привабливість для іноземного інвестора технологічно зорієнтованих ринкових економік, у контексті боротьби з іноземний капітал необхідно нарощувати виробництво й експорт високо- і середньотехнологічних товарів. Розв'язання цього завдання пов'язано з оновленням промислового потенціалу України, підвищенням його технологічного рівня, зі структурною перебудовою промисловості України, в тому числі через реалізацію державних програм підтримки (пільгові кредити, податкові канікули, податкові знижки, реструктуризації податкових платежів тощо).

Список використаних джерел:

1. Гребельник О. П. Митна справа [Електронний ресурс] : підручник / О. П. Гребельник; 4-те вид. оновл. та доповн.. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 472 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1408051361006/ekonomika/mitna_sprava
2. Митний кодекс України [Електронний ресурс] від 13.03.2012 р. № 495 – VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/ed20120601>

Софія Юрій, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

У сучасних умовах функціонування фінансової системи будь-якої країни та й економіки в цілому неможливо уявити без фінансових посередників, які здійснюють акумулювання значних обсягів грошових коштів з метою фінансування економічних суб'єктів, розвитку реального сектора економіки. Як показує світова практика, діяльність добре розвинених фінансових посередників і постійне розширення і вдосконалення їх послуг сприяє підвищенню продуктивності економіки. Адже вони здійснюють широкомасштабне інвестування економіки за рахунок переміщення вільних грошових коштів від суб'єктів економіки, які мають їх надлишок і не можуть ефективно їх використати, до тих, хто має потребу в них [1, с. 334].

Основними учасниками ринку фінансових послуг є фінансові посередники – це фінансові установи, які функціонують відповідно до законодавства і надають специфічні, притаманні кожній з цих груп фінансові послуги, спрямовані на трансформацію власних, залучених і запозичених коштів, а також надання інших фінансових послуг (кредитування, інвестування, послуги техніко-посередницького характеру), з метою отримання прибутку.

Фінансові посередники діють за дорученням клієнтів. У процесі їх діяльності створюються нові вимоги і зобов'язання, які стають товаром на

ринку фінансових послуг. Залучаючи кошти, фінансові посередники формують нові зобов'язання, а надаючи кредити – нові вимоги. Процес створення нових зобов'язань і обміну їх на зобов'язання інших контрагентів і є суттю процесу фінансового посередництва.

Згідно з вітчизняним законодавством фінансових посередників виокремлюють у дві групи: банківські (універсальні, інвестиційні, спеціалізовані) та небанківські установи. В основі критерію поділу лежить участь у формуванні грошової пропозиції. Так, різновидами небанківських фінансових посередників є страхові компанії, пенсійні фонди, інститути спільного інвестування, кредитні спілки, довірчі товариства, брокерські компанії, дилерські контори [2, с. 206].

П. М. Рубанов визначив наступні основні функції фінансового посередництва:

- трансформація фінансових активів;
- акумуляція заощаджень одних суб'єктів та їх подальше інвестування в проєкті інших суб'єктів;
- задоволення інтересів одночасно і позичальників фінансових ресурсів, і кредиторів, що досягається шляхом якісного менеджменту активами на основі економії на масштабі, скорочення часу на пошук кредитора/позичальника, мінімізації ризиків та державного нагляду й регулювання діяльності фінансових посередників;
- зменшення трансакційних витрат, пов'язаних із фінансуванням за рахунок економії на масштабі;
- надання можливості, з одного боку, власникам капіталу ефективно та в короткий строк розмістити свої ресурси в прибуткові активи, а з іншого боку, позичальникам швидко отримати вільні кошти для фінансування певних виробничих або власних потреб на зворотній основі;
- забезпечення та організація руху фінансових ресурсів (капіталу) до найбільш ефективних з економічної точки зору споживачів шляхом використання різноманітних спеціальних інструментів;
- мінімізація фінансових ризиків за рахунок їх перерозподілу між учасниками процесу інвестування;
- формування економічної кон'юнктури на ринку капіталу, збалансування попиту та пропозиції на фінансові ресурси шляхом залучення великої кількості ринкових учасників;
- сприяння збільшенню прибутковості фінансових активів, які перебувають у розпорядженні невеликих власників, що досягається за рахунок зниження ризиковості, відкриття доступу до прибуткового бізнесу та зниження витратності фінансових операцій;
- перенаправлення фінансових ресурсів із традиційних галузей економіки в нові сфери та галузі діяльності, сприяння інноваційній діяльності;
- диверсифікація ризику активів, а також страхування певних видів ризику, розподіл ризику між учасниками посередницьких операцій;
- диверсифікація та поглиблення відносин між позичальниками та

кредиторами за рахунок створення нових додаткових послуг фінансовими посередниками;

- проведення торгівлі фінансовими інструментами на фінансовому ринку, коли фінансові посередники реалізують грошові кошти в обмін на потрібні фінансові активи;

- вплив на формування справедливої вартості фінансових активів на ринку на основі співвідношення попиту та пропозиції на фінансові ресурси;

- посередництво у сфері грошових розрахунків при одночасному зменшенні витрат на їх здійснення [2, с. 207].

Фінансові посередники надають фінансові послуги з:

- випуску платіжних документів, платіжних карток, дорожніх чеків та/або їх обслуговування, клірингу, іншим формам забезпечення розрахунків;

- довірчого управління фінансовими активами;

- діяльності з обміну валют і переказу коштів;

- залучення фінансових активів із зобов'язанням наступного їх повернення;

- факторингу і фінансового лізингу;

- надання коштів у позику, в тому числі на умовах фінансового кредиту;

- надання гарантій і поручительств;

- у сфері страхування та накопичувального пенсійного забезпечення;

- торгівлі цінними паперами;

- інших послуг.

Отже, діяльність фінансових посередників пов'язана зі створенням нових фінансових інструментів. Фінансові інститути, які виконують посередницькі функції, мають можливість одержати прибуток за рахунок економії, що обумовлена зростанням масштабу операцій, здійснюючи аналіз кредитоспроможності потенційних кредиторів, розробку порядку надання позик і розрахунків за них, рівномірно розподіляючи ризики. Їх діяльність таким чином направлена на допомогу приватним особам, що мають заощадження, перетворити їх на капітал і вкласти у різні підприємства, диверсифікуючи при цьому ризик. Система спеціалізованих фінансових посередників має можливість надати власникам заощаджень більшій вигоди, ніж просто можливість одержувати відсотки на капітал [3, с. 79].

Список використаних джерел:

1. Чеберяко О. В. Економічна сутність та призначення фінансових посередників в Україні / О. В. Чеберяко, А. Б. Лобода // Бізнесінформ. – 2014. – № 3. – С. 334-340.

2. Рубанов П. М. Види та роль фінансових посередників на сучасному етапі розвитку фінансової системи / П. М. Рубанов // Вісник Запорізького національного університету «Економічні науки». – 2012. – С. 204-209.

3. Еш С. М. Фінансовий ринок : навч. посіб. / С. М. Еш. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 528 с.

Corneliu Cojocari,

Academy of Economic Studies of Moldova,
Chişinău, Republic of Moldova

IMPROVING THE ACCOUNTING OF A COST ELEMENT FROM THE MILK PROCESSING IN THE CROSS-BORDER COOPERATION CONTEXT

Milk is raw material for fabrication of dairy products. The analysis of the domain ascertain that in Republic of Moldova, Romania and Ukraine the milk is collected from cow farms and milk collection entities. Each factory of milk processing from Republic of Moldova has a network from 50-70 milk collection offices.

The milk collection entities are short-term milk depositories, situated in countryside. Rural people who have only 1-3 cows and are not cow farm owners sell fresh-milked milk every day to milk collection entities [1, p.18]. The trucks carry fresh-milked milk from milk collection entities to factories of milk processing. Milk is perishable. Thus, collection entities are very important as they provide adequate storage conditions for milk for a short period: from the reception from the population until loading into the trucks.

Each factory of milk processing support the costs with the equipping and the maintenance of milk collection entities. The following costs are referring to the equipping and the maintenance:

1. Costs with the work remuneration, also compulsory state social insurance contributions and compulsory insurance bonuses for health assistance related the personnel hired in the reception of the milk.

2. Costs with depreciation of machinery and the refrigerators for primary cooling of milk.

3. Costs related to materials, energy, water, sewerage, running repairs etc.

Costs mentioned above form a special category of costs in the processing of milk: the costs of primary processing of milk (CPP). Thus, improvement of the accounting of these costs is very important for managerial accounting in the context of cross-border cooperation.

Accounting standards in Moldova does not regulate the CPP. This has generated these erroneous practices:

1. Certain aspects of evaluating CPP;
2. Recording accounting entries arising from CPP.

In our opinion, problem related to CPP evaluation is that some factories in Moldova (Incomilac Inc., Fabrica de Unt din Floreşti Inc., Fabrica Râşcani Inc.) include CPP directly in milk processing costs. From the methodological point of view, this is an error. Collecting the milk in milk collecting entities is a stage that precedes manufacturing of dairy products. CPP follows raw material costs from the milk collection entities until the reception in the milk processing factories. Therefore CPP are included in manufacturing costs, but cannot be allocated directly in manufacturing costs because CPP are accessories at the raw materials. In our opinion, cost of purchase raw material must incorporate the CPP. Such a solution can be deduced from the accounting standard "Inventories"[2] and from the methodical instructions on the accounting of production costs [3].

On the other hand, this problem generates errors in the accounting entries related to CPP. For the bookkeeping of the CPP, accountants to some factories from Moldova (Fabrica de Unt din Florești Inc., Lactis Inc., Incomlac Inc) apply a subsidiary account named "Costs of primary processing of milk". This subsidiary account is an asset account opened directly to account of cost calculation "Cost calculation of the core business". In the debit of the account of cost calculation "Cost calculation of the core business", subsidiary account "Costs of primary processing of milk", is accumulated costs related to the effective exercise of the activity of milk collection entities. These costs are such as: costs with the work remuneration, also compulsory state social insurance contributions and compulsory insurance bonuses for health assistance related the personnel who is hired in the reception of the milk; costs with depreciation of machinery and the refrigerators for primary cooling of milk; costs related to materials, energy, water, sewerage, running repairs etc. At the end of the accounting period, in the credit of account of cost calculation "Cost calculation of the core business", subsidiary account "Costs of primary processing of milk"- the CPP shall be distributed between production departments by types of products produced.

Exposed accounting practices do not change the cost of the dairy. In addition, the aggregation of the CPP in a subsidiary account of account of cost calculation does not permit highlighting the CPP for the each milk depository. Therefore, management accountants must select from the total CPP, CPP on every deposit of milk.

In our opinion, a milk collection entity does not generate only costs. It is necessary to change this paradigm. Although a repository of milk generates costs, it generates also the raw material. Therefore, management accounting must calculate both the costs of activity of milk collection entities and the effectiveness of CPP per liter of milk collected.

We suggest that keeping accounting records of the CPP must be done at a subsidiary account "Costs of primary processing of milk" of the account "Raw materials" related of each milk collection entity. Further, we expose the existing situation and the corresponding proposal.

Currently, accounting records related to the CPP (at Fabrica de Unt din Florești Inc., Incomlac Inc.) occur as follows:

1. Accounting entry related to depreciation of the equipment related to milk collection entities:

Debit "Cost calculation of the core business", subsidiary account "CPP";

Credit "Depreciation of fixed assets", subsidiary account "Depreciation of equipment".

2. Accounting entry related to depreciation of means of transport related to milk collection entities:

Debit "Cost calculation of the core business", subsidiary account "CPP";

Credit "Depreciation of fixed assets", subsidiary account "Depreciation of means of transport".

3. Accounting entry related to workers' wages from entities of milk collection:

Debit "Cost calculation of the core business", subsidiary account "CPP";

Credit "Payroll account".

We also propose the following way of reflecting the accounting records of the CPP:

1. Accounting entry related to depreciation of the equipment related to milk collection entities:

Debit "Raw materials", subsidiary account "CPP/the milk depository X";

Credit "Depreciation of fixed assets", subsidiary account "Depreciation of equipment".

2. Accounting entry related to depreciation of means of transport related to milk collection entities:

Debit "Raw materials", subsidiary account "CPP/the milk depository X";

Credit "Depreciation of fixed assets", subsidiary account "Depreciation of means of transport".

3. Accounting entry related to workers' wages from entities of milk collection:

Debit "Raw materials", subsidiary account "CPP/the milk depository X";

Credit "Payroll account".

At the end of the accounting period, the manager will be able to assess very clearly the costs of maintaining for each entity of milk collection and he will be able to compare efficiency between these entities.

Conclusions and suggestions:

1. We found following deficiencies at the milk processing factories from Moldova: in the evaluation of the CPP and in the accounting entries arising from CPP.

2. Using the method proposed the manager will be able to assess very clearly the costs of maintaining for each entity of milk collection and he will be able to compare efficiency between these entities. This improvement can be useful for management accounting in the context of cross-border cooperation.

Bibliography:

1. Guzun V., Gr. Musteață, S. Rubțov, C. Banu, C. (2001). Vizireanu. Industrializarea laptelui. Manual pentru instituțiile de învățământ superior. Chișinău: Editura „Tehnica-Info”, 488 p.

2. PKF IAS2 Inventories summary, <http://www.pkf.com/media/8766/IAS%20%20Summary.pdf> (Accessed 19 March 2017).

3. Indicașii metodice privind contabilitatea costurilor de producție și calculația costului produselor și serviciilor. Ministerul Finanțelor, Ordin nr.118 din 06.08.2013 privind aprobarea Standardelor Naționale de Contabilitate. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 177-181/1224, din 16.08.2013.

Конон Багрій, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Сучасна інтеграція господарства України в економічний простір ЄС та розвиток західних прикордонних регіонів у системі транскордонного співробітництва дає можливість ліквідувати економічні бар'єри, можливість українським виробникам і товарам опинитися в конкурентному середовищі серед європейських виробників і товарів на європейському рівні та ринках.

Але все це ускладнюється обліком господарських операцій, які формують фінансову звітність, оскільки формування фінансової звітності в нашій державі суттєво відрізняється від фінансової звітності прикордонних та інших держав.

Виходячи з того, що фінансова звітність має бути однаковою в різних країнах світу для спрощеного обліку, то і самі Міжнародні стандарти мають охоплювати не лише національні стандарти, а й облік на підприємствах кожної країни. Існує вагома причина, яка поступово схиляє Україну до переходу на міжнародні стандарти обліку. Такий перехід, як на мене, дозволить уникнути облікового хаосу, коли одне підприємство формує звітність одночасно згідно з національними та міжнародними вимогами, що, у свою чергу, може ввести в оману чи ускладнити розуміння інформації інвесторами, кредиторами та іншими користувачами.

У зв'язку з активним розвитком західних прикордонних регіонів, зокрема і Чернівецької області, у системі транскордонного співробітництва постає низка невіршених проблем, серед яких особливе місце посідають проблеми облікової політики та обліку господарських операцій на вітчизняних підприємствах.

Економіка кожної держави унікальна, специфічна та індивідуальна. Але розширення міжнародних зв'язків, виникнення економічних відносин між державами, створення міжнародних компаній привели до необхідності впровадження єдиних правил і процедур ведення фінансового обліку і складання фінансової звітності. Принципи та терміни, які використовуються у МСФЗ (міжнародні стандарти фінансової звітності), орієнтовані передусім на приватні підприємства. З метою гармонізації фінансової звітності державних підприємств створено Комітет державного сектора Міжнародної федерації бухгалтерів, який розробив і видав керівництво для фінансової звітності державного сектору.

В основі відображення господарських операцій лежать принципи, які базуються на формуванні національних стандартів країни. Принципи бухгалтерського обліку в Україні відображені в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1].

В умовах ринкових відносин використання принципів і національних стандартів у бухгалтерському обліку набувають нового значення. Використання Міжнародних стандартів ведення обліку в Україні потребує перш за все узгодження міжнародних стандартів з національними стандартами держави. Міжнародні стандарти спираються на два основні принципи: принцип нарахування та принцип безперервності.

Принцип нарахування полягає в тому, що операції та події визнаються, коли вони відбуваються.

Принцип безперервності – це принцип, згідно з яким підприємство не ліквідує і не скоротить свою діяльність в майбутньому.

Одним із головних критеріїв визначення активу за міжнародним стандартами є його здатність приносити підприємству доходи, незалежно від прав власності на це майно.

Для будь-якої облікової ситуації в країні повинен існувати набір стандартів. Стандартизація обліку розуміє під собою встановлення єдиних

норм і вимог щодо бухгалтерського обліку. Стандартизація обліку залежить від базової концепції, на якій вона ґрунтується. Насамперед це принципи чи правила. Облікові принципи повинні відповідати трьом критеріям:

- доречність;
- об'єктивність;
- реалізація.

Сучасне суспільство розвивається, поряд з цим розвивається й бухгалтерський облік. Розвиток сучасного бухгалтерського обліку пов'язаний з глобалізацією економіки та розвитком транскордонного співробітництва.

Бухгалтерський облік в Україні має зазнати коректив і змін, прийняти відповідність до міжнародних стандартів. Зміни в бухгалтерському обліку повинні спричинити зміни в податковому й цивільному законодавствах.

Перехід українського обліку на міжнародні стандарти стане важливою ланкою інтеграції української економіки в європейське та світове господарство.

Зміни в бухгалтерському обліку спричинять зміни у формуванні та підготовці кваліфікованих фахівців бухгалтерського обліку. Бухгалтери повинні активізувати вивчення міжнародного досвіду з ведення обліку, брати участь в міжнародних конференціях і семінарах стосовно обліку [2, с.235].

Отже, перехід українського обліку на міжнародні стандарти стане рушійною силою розвитку прикордонних регіонів у системі транскордонного співробітництва та інтеграції української економіки в європейське та світове господарство.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=996-14>
2. Макурін А. А. Проблеми облікового забезпечення господарських операцій в контексті євроінтеграції України / А. А. Макурін // Бізнес Інформ. – 2014. – № 11. – С. 233-237.

Ирина Кикоть, к.э.н., доцент,

УО «Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации»,

г. Гомель, Республика Беларусь

УПРАВЛЕНИЕ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ НА БАЗЕ БЮДЖЕТА ДВИЖЕНИЯ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ

Управление денежными потоками является важнейшим компонентом системы управления предприятием. Денежные потоки играют ключевую роль в управлении бизнесом. Совокупный эффект от движения денежных средств должен проявляться в виде роста стоимости бизнеса, который обеспечивается только при условии превышения их поступлений над выплатами, причем в объемах, достаточных для удовлетворения целей и требований инвесторов [1, с.47]. Эффективное управление денежным потоком способствует их рациональному распределению, которое позволяет преодолевать кассовые разрывы через поиск дешевых источников покрытия дефицита денежных средств и выработки кредитной политики,

способствующей минимизации потребности во внешнем финансировании. Все это делает бюджет движения денежных средств уникальным инструментом управления эффективностью в целом, поскольку через рациональное управление денежным потоком сокращается самая весомая статья расходов – проценты за кредит.

Управление денежным потоком должно базироваться на следующих принципах:

1. Обеспечение взаимосвязи межвременного планирования: долгосрочного, краткосрочного и среднесрочного.
2. Реализация непрерывного контроля сбалансированности денежных потоков и эффективностью вложения средств.
3. Обеспечения достаточного финансирования в соответствии с заданными параметрами развития организации.

Одной из основных целей инвестирования является обеспечение необходимой ликвидности инвестиционного портфеля. В этих условиях планирование собственных ресурсов, направляемых в инвестиционную деятельность, целесообразно осуществлять на основании наличия в организации реальных денежных средств, свободных для инвестирования, то есть на основании данных бюджета денежных средств, а не бюджета доходов и расходов, как это принято в отечественной практике. Денежные средства, доступные для инвестирования – это денежный поток от текущей деятельности, уменьшенный на срочные платежи по финансовой деятельности (взносы по кредиту, проценты за кредит, дивидендные выплаты). В этом случае бюджет движения денежных средств становится одним из важнейших инструментов регулирования денежного потока и выявления степени ликвидности принятого инвестиционного портфеля.

Таким образом, бюджет движения денежных средств – это ключевой финансовый бюджет, позволяющий решать вопросы достаточной платежеспособности, сбалансированности денежных потоков и эффективного управления предприятием.

Особое значение бюджет движения денежных средств имеет в контроле за денежными потоками в многоотраслевых производствах, в условиях выделения различных видов деятельности в самостоятельные бизнесы с целью выявления степени их платежеспособности и ликвидности. Бюджет движения денежных средств позволяет контролировать целевое использование средств дочерних организаций в многоуровневых организациях, являясь при этом механизмом перекрестного финансирования и субсидирования в рамках холдинга.

Уникальность бюджета движения денежных средств состоит в том, что на его основе можно оценивать как бездефицитность денежного потока, так и финансовые показатели эффективности работы предприятия. Но в данном случае оцениваются показатели рентабельности (капитала, продаж), рассчитанные не по показателю бухгалтерской прибыли, а по значению управленческой прибыли, которую при соответствующем построении бюджета движения денежных средств есть возможность оценивать по каждому направлению бизнеса. Наиболее удобным форматом бюджета

движения денежных средств в данном случае является бюджет, сформированный косвенным методом. Исходными данными для его создания является управленческая прибыль бизнеса (товарной группы), рассчитанная на основании доходов соответствующей товарной группы и затрат прямого характера, связанных с изготовлением конкретной товарной группы (материалы, топливно-энергетические ресурсы, затраты по обслуживанию оборудования и производственных площадей, задействованных в данном производстве). Далее для формирования денежного потока оценивают изменения запасов, незавершенного производства, дебиторской и кредиторской задолженности. По каждой товарной группе длительность отсрочек товарного кредита, нормативы производственных запасов более однородны, чем в аналогичных расчетах в целом по предприятию. Поэтому изменения значений запасов и задолженности в потоварном аспекте могут быть выявлены более точно.

Необходимо также учитывать, что собственники могут жертвовать ликвидностью и прибылью для занятия новой ниши на рынке, что требует инвестиций. Поэтому должна присутствовать прямая связь между бюджетом движения денежных средств и инвестиционным бюджетом, что является одним из положений системы планирования, бюджетирования и контроля, предложенной Тепловой Т.В.[2, с.219]. В бюджете, с одной стороны, должны учитываться оттоки, связанные с инвестициями, с другой стороны, бюджет предоставляет информацию, необходимую для планирования источников финансирования капиталовложений.

Бюджет движения денежных средств является отправной точкой инвестиционного планирования, который отражает реальный денежный поток, доступный для финансирования инвестиций. Бюджет доходов и расходов отражает прибыль, сформированную на базе тех составляющих, которые не связаны с реальными денежными поступлениями (списанная кредиторская задолженность, выявленные при инвентаризации излишки), поэтому планирование источников капиталовложений будет более достоверным на базе плана движения денежных средств.

Данные инвестиционного баланса отражают долгосрочные и среднесрочные ожидания в инвестиционной сфере. Скорректированные значения плана вносятся в баланс на основании ежемесячно составляемых форм оперативного реагирования в потребности в средствах, в ответ на динамику капиталовложений. В инвестиционном балансе приводятся сведения о стоимости денежных средств, задействованных в конкретном периоде, что может использоваться в мониторинге эффективности инвестиций.

Технологию взаимодействия инвестиционных бюджетов и плана движения денежных средств в долгосрочном (годовом), среднесрочном (квартальном) и краткосрочном (месячном) аспектах опишем следующим образом:

1. Годовой бюджет капиталовложений, отражающий принятый к финансированию портфель инвестиций, детализируем в инвестиционном балансе поквартально, где выявляем степень сбалансированности

капиталовложений с источниками их финансирования. Источники финансирования капиталовложений и запланированные объемы капиталовложений продублированы в годовом бюджете движения денежных средств.

2. По окончании месячного периода выявляется степень исполнения краткосрочных инвестиционных бюджетов, освоения выделенных средств. По результатам анализа освоения выделенных средств оценивается невыполнение или перевыполнение инвестиционной программы. Принимаются соответствующие управленческие решения, направленные на выполнение инвестиционной программы, выявление возможностей перекрестного финансирования, перелива денежных средств между проектами.

3. Далее осуществляется пересчет доступных для инвестирования денежных средств с учетом не освоенных денежных средств или дефицита средств вследствие перевыполнения бюджета капиталовложений, пересчитывается потребность в заемном капитале. Выявленные отклонения плановых данных от данных скорректированного бюджета и отклонения фактических данных от данных скорректированного бюджета позволяют оценить эффективность принятых управленческих решений.

4. Соответствующие поправки вносятся в бюджет движения денежных средств, инвестиционный баланс.

В целом, организацию планирования и регулирования денежных потоков может отражать следующая последовательность действий:

1. Разработка годового бюджета движения денежных средств при необходимости по подразделениям, бизнесам, товарным группам.

2. Разработка состава норм, нормативов, номенклатуры статей поступлений и платежей бюджета движения денежных средств.

3. На основании годового бюджета составляются средне-краткосрочные бюджеты.

4. Инвестиционный бюджет согласуется с возможностями разработанного бюджета движения денежных средств и выявляется степень сбалансированности бюджета движения денежных средств.

5. Принятие управленческих решений по корректировке плана следующего периода на основании план-фактного анализа выявленных отклонений, проведенного по итогам отчетного периода.

6. Оценка эффективности принятых управленческих решений путем анализа отклонений плановых показателей и скорректированных плановых показателей.

7. На основании скорректированных месячных бюджетов вносятся соответствующие поправки в среднесрочные, долгосрочные инвестиционные бюджеты и бюджет движения денежных средств и оценивается степень сбалансированности капиталовложений и источников финансирования и бюджета движения денежных средств.

Продуктовый формат бюджета движения денежных средств позволяет выявлять и оценивать товарную платежеспособность, на основании которой целесообразно формировать ассортиментную программу и оценивать

выбранные/предлагаемые кредитные условия поставок материалов/отгрузок готовой продукции. Оценка денежных потоков, доступных для финансирования капиталовложений на основе бюджета движения денежных средств, и внесение их в инвестиционные бюджеты разного временного горизонта обеспечивает большую достоверность бюджета источников финансирования инвестиций.

Список использованных источников:

1. Лукасевич И.Я. Анализ денежных потоков как инструмент принятия решений в бизнесе / И. Я. Лукасевич // Финансы. – 2016. – №7. – С.47-51.
2. Теплова Т.В. Инвестиционные рычаги максимизации стоимости компании. Практика российских предприятий / Т.В.Теплова. – Москва: Вершина,2007. – 272с.

Ярослав Крупка, д.е.н., професор,
Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль

**ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ
ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

Згідно з Європейською конвенцією 1980 року, під транскордонним співробітництвом розуміються будь-які дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями у прикордонній зоні [1]. Одним з найважливіших завдань такого співробітництва є формування сприятливого інвестиційного клімату у вітчизняних прикордонних регіонах шляхом реалізації інфраструктурних програм, розробки й реалізації інвестиційних стратегій, конкретних інвестиційних проектів та інноваційних програм.

У зв'язку з цим набуває важливого значення вміння показати привабливим для інвестування той чи інший регіон, галузь економіки чи конкретне підприємство. Інвестиційна привабливість вимагає сьогодні особливої уваги, зважаючи на обмеженість власних фінансових та матеріальних ресурсів вітчизняних підприємств та регіонів, несприятливий інвестиційний клімат і відсутність реальної державної підтримки підприємництва в Україні. Тому важливим чинником подальшого розвитку підприємницької діяльності є залучення зовнішніх інвестицій, насамперед із суміжних прикордонних територій. Такі інвестори через близькість об'єктів вкладення капіталу, потреби у міждержавній кооперації для розвитку регіону, здійсненні структурних зрушень в економіці, соціальному житті чи захисті навколишнього середовища проявляють найбільший інтерес.

У сучасній теорії і практиці існує низка визначень щодо сутності інвестиційної привабливості та методів її оцінювання. Деякі методики не завжди придатні для проведення такої оцінки. Багато з них стосуються визначення критеріїв ефективності інвестиційних проектів або розраховуються лише на базі суто фінансових показників без врахування інших чинників, зводиться до єдиного інтегрованого показника ціла система не з'являється критеріїв [2, с.297-299].

На наш погляд, у широкому розумінні інвестиційну привабливість слід визначати як сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, зовнішніх і внутрішніх чинників, що сприяють чи не сприяють процесу інвестування коштів в економіку країни на макро-, мезо-, мікрорівнях. У свою чергу, під оцінкою інвестиційної привабливості розуміється система дій потенційного інвестора щодо визначення найбільш сприятливих для інвестування проектів відповідно до наявних фінансових ресурсів.

Більшість пропонованих методик оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів побудовані на розрахунку та аналізі загальновідомих показників фінансової звітності підприємств. Чим більше критеріїв охоплює така оцінка, тим більше інформації щодо надійності та ризиковості отримує інвестор стосовно майбутніх об'єктів інвестування.

Оцінка привабливості підприємств проводиться насамперед за даними звітності за такими напрямками та показниками:

- оцінка та аналіз майнового стану на підставі розрахунку показників активної частки основних засобів, коефіцієнтів їх зносу, оновлення та вивіття, фондодідачі;

- оцінки оборотності майна за допомогою коефіцієнтів оборотності та тривалості обороту активів, виробничих запасів, власного капіталу, коштів у розрахунках та інші;

- прибутковості об'єкта інвестування, його активів, власного капіталу, зовнішніх інвестицій, визначенні рентабельності продажів та загальної рентабельності;

- фінансової стійкості: показників маневрування власного капіталу та концентрації залученого капіталу, коефіцієнтів фінансування, фінансової стійкості, незалежності, левериджу;

- ліквідності майна, зокрема абсолютної, поточної та загальної ліквідності, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості;

- ділової та ринкової активності об'єктів інвестування через визначення рівня віддачі капіталу, дивідендних виплат на акцію, рентабельності останніх та інших показників.

Проте найбільшою проблемою є узагальнення даних напрямів і зведення їх до єдиного критерію через визначення узагальненого інтегрованого показника інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання. Суттєвими недоліками такої інтеграції слід вважати:

- велику ймовірність похибки при виборі певної сукупності показників для розрахунку інтегрованого значення усіх чинників за напрямками оцінки та загалом;

- можливість суб'єктивного підходу при встановленні вагомості того чи іншого показника у загальній масі різнопланової інформації;

- складність у визначенні екстремальних обмежень (мінімальних, максимальних, оптимальних) того чи іншого показника;

- відсутність еталонних значень інтегрованих показників, у результаті чого така методика може бути ефективною лише для порівняльної оцінки певної сукупності об'єктів і не вважається дієвою для визначення привабливості окремо взятого об'єкта.

Оцінюючи усі за і проти, інтегральна оцінка інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання все ж таки має низку переваг і може бути корисною з багатьох причин, а саме:

1. Вона дозволяє провести оперативну оцінку привабливості суб'єктів з різними напрямками діяльності, звівши її до єдиного критерію.

2. З допомогою означеної методики може бути визнане інвестиційно привабливим окреме підприємство незалежно від його розмірів, місця розташування, профілю діяльності або інвестиційної непривабливості інших суб'єктів, регіону, галузі.

3. Інформаційною базою для розрахунку показників служить в основному офіційна фінансова звітність, дані якої є відкритими для будь-якого користувача – потенційного інвестора.

4. Самі розрахунки привабливості базуються на простому математичному апараті з використанням правил рангової кореляції та легко піддаються комп'ютерній обробці.

Специфікою в оцінці саме інвестиційної привабливості у даний час є те, що зарубіжні інвестори із суміжних прикордонних територій, крім фінансових показників, можуть опиратися ще й на ряд інших чинників нефінансового характеру: враховувати політичну, екологічну, соціальну, кон'юнктурну складову та інші системні і несистемні ризики. Саме ці ризики, а насамперед агресія Росії та військові дії на сході України, а також корупція у вищих ешелонах влади є основною перепорою у більш повному залученні іноземних інвестицій у вітчизняну економіку у плані реалізації програм транскордонного співробітництва. Ці чинники надзвичайно негативно позначаються на інвестиційній привабливості вітчизняних підприємств.

Ще одним особливим джерелом інформації при дослідженні потенційним інвестором привабливості об'єктів для вкладення капіталу є прогнози дані про перспективи їх розвитку. Для означених цілей окремими авторами пропонується формувати прогнозну звітність як окрему складову інтегрованої звітної інформації [3, с.250-271]. Така стратегічно орієнтована звітність може надати інвестору впевненості, зняти окремі ризики щодо невизначеності майбутніх результатів інвестування.

Тому врахування, окрім обліково-аналітичних показників, даних прогнозової звітності, а також необлікової інформації дозволить розширити інформаційне поле, проводити інтегральну оцінку інвестиційної привабливості не лише на базі офіційної звітності, але й інтегрувати фінансову інформацію з нефінансовими, необліковими даними з метою якнайглибшого вивчення потенційними інвесторами майбутніх об'єктів для здійснення інвестиційних вкладень.

Список використаних джерел:

1. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними органами або властями / Рада Європи. Українська правнича фундація. – 33 с.
2. Крупка Я.Д. Прогресивні методи оцінки та обліку інвестиційних ресурсів [Текст] : монографія / Я.Д. Крупка. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 354 с.
3. Корягін М.В. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності [Текст] : монографія / М.В. Корягін, П.О. Куцик. – Київ: Інтерсервіс, 2016. – 276 с.

Юлія Маначинська, к.е.н., доцент,
Володимир Євдоцак, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ЗАРУБІЖНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ 3D-МОДЕЛІ ОБЛІКУ В ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Транскордонне співробітництво для України – це надзвичайно важливий, ефективний та потужний важіль впливу на покращення економічної ситуації в нашій державі. Однією із доволі розвинутих його форм виступає локальна прикордонна співпраця. Стосовно більш глибокої форми транскордонного співробітництва, то вона формується в умовах глобалізації економіки в цілому.

Проф. Мілашовська О.І. при дослідженні прикордонних регіонів як стратегічно важливих об'єктів регіональної економіки визначає такий регіон як частину господарської території суверенної держави, що межує з однією або кількома зарубіжними країнами. Окрім того, їй притаманна певна географічна цілісність, а також доволі специфічні природно-кліматичні та економічно-соціальні умови, розміщення і розвиток продуктивних сил, участь у прикордонному співробітництві й міжнародному поділі праці [1].

Транскордонна співпраця в прикордонних регіонах України стає першою сходинкою на шляху до подальшої міжнародної інтеграції у світову спільноту, в тому числі й у європейській економічній простір країн ЄС. Особливе місце при цьому відіграють торговельно-економічні зв'язки, які обумовлюють тісну співпрацю між економіками сусідніх держав-партнерів. Окрім того, пріоритетом поглиблення такої співпраці виступають залучення необхідного обсягу зовнішніх інвестицій у розвиток бізнесу для відповідного прикордонного регіону. Проте цілком зрозуміло є та обставина, при якій можливість залучення бажаного обсягу капіталовкладень прямо пропорційно визначається сприятливістю інвестиційного клімату в Україні, який повинен, у свою чергу, бути підкріплений якісним обліково-аналітичним підґрунтям про перспективний потенціал розвитку бізнесу у довготривалому прогностичному періоді. Тобто іншими словами, реальний інвестор повинен відразу бачити потенційну вигоду своїх капіталовкладень, при цьому система бухгалтерського обліку кожного окремого господарюючого суб'єкта в прикордонному регіоні нашої держави має стати необхідним джерелом такої наочної інформації.

Чернівецька область відноситься до Карпатського прикордонного регіону України, поряд із Львівською, Івано-Франківською та Закарпатською областями, цим самим формуючи потужний транскордонний кластер. Оскільки саме поєднання потенційних можливостей кожної із областей забезпечує реалізацію пріоритетних інтересів Карпатського регіону в цілому при використанні транскордонного потенціалу відповідно до географічного розташування. Оскільки економічний регіон, в який входить Чернівецька область, межує з Польщею, Румунією, Молдовою, Угорщиною й Словаччиною, то це відповідно створює сприятливі економічний ґрунт для тісної співпраці із європейськими країнами-партнерами.

Доволі непоганий економічний потенціал у Карпатському регіоні мають хімічна промисловість, лісове господарство, харчова промисловість та аграрний сектор. Проте усі із перелічених секторів економіки регіонального економічного кластеру функціонують, як і вся країна, в умовах доволі складної економічної ситуації та потребують відповідних капіталовкладень у їх розвиток. В силу чого існує нагальна необхідність сформувати сприятливий інвестиційний клімат, задля залучення необхідного обсягу капіталовкладень у розвиток промисловості та сільського господарства Карпатського регіону. З точки зору формування якісного інформаційного наповнення для такого сприятливого клімату, то панaceaю для виходу зі скрутного економічного становища може стати система бухгалтерського актуарного обліку [2], сформована під впливом динамічних облікових концепцій у 3D-форматі.

Сучасне суспільство звикло вживати термін «3D» для 3D-моделювання, анімації та візуалізації, 3D-телебачення, 3D-відеоігр, 3D-принтерів та сканерів тощо. З англ. абревіатура «3D» розшифровується як «*three-dimensional space*» – тривимірний простір, тобто простір, в якому геометричні параметри відображаються у потрібному вимірі.

У фізиці та математиці послідовність n чисел можна розуміти як місце в n -вимірному просторі, при $n=3$ такий простір називається тривимірним (евклідовим) простором та позначається R^3 . Це слугує моделлю трипараметричного фізичного всесвіту (тобто просторової частини, без урахування часу). Але такий простір є лише одним із прикладів великої різноманітності просторів у трьох вимірах, так званого потрійного різноманіття [3].

Щодо «евклідового простору», то він виступає у формі скінченно-вимірного дійсного векторного простору (E) із скалярним добутком. Характеристики такого просторового виміру неформально вважають узагальненням звичних та досліджуваних 2-ох та 3-вимірних просторів [4].

Сучасна система бухгалтерського обліку, що базується за своїм змістовим наповненням на італійській системі подвійної бухгалтерії та оперує методами простого (на позабалансових рахунках) та подвійного записів, в умовах динамічних змін та поглиблення транскордонного співробітництва між державами-сусідами потребує переходу з «динамічної» на нову «актуарну» стадію розвитку. Остання у наш час сприяє формуванню інформації про перспективну зміну майнового потенціалу бізнесу в 3D-форматі, тобто тривимірному просторі (*three-dimensional space*), в рамках потрійної системи рахівництва (або 3-охвіконної системи рахунків). Актуарна стадія бухгалтерського обліку оперує, окрім простого і подвійного записів, методом «декретивного» запису, який використовується при відображенні інформації про перспективну зміну економічного потенціалу бізнесу (зокрема й за умов його продажу як цілісного майнового комплексу) у 3D-просторі. Таке відображення реалізується за рахунок відкриття окремого класу 10 у вітчизняному Плані рахунків – «Актуарні рахунки», які й виступатимуть як проекція для потрійного виміру «описових» прогнозних тенденцій щодо зміни

таких об'єктів актуарного обліку, як: операційні активи та зобов'язання, фінансові активи та зобов'язання, а також капітал суб'єкта господарювання.

Описане вище формує, на нашу думку, сприятливий ґрунт для утворення нової *3D-моделі бухгалтерського актуарного обліку*, яка в умовах поглиблення транскордонного співробітництва в прикордонних регіонах України стає свого роду панацеєю для покращення інвестиційного клімату та залучення необхідного обсягу зовнішніх інвестицій з країн-сусідів. Оскільки 3D-модель обліку сприяє формуванню якісного облікового-аналітичного забезпечення через форми актуарної звітності, саме така звітність формує реальний актуарний базис щодо прогнозних тенденцій змін економічного потенціалу окремого суб'єкта господарювання. При залученні капіталовкладень з країн-партнерів у відповідний сектор економіки, того чи іншого прикордонного регіону актуарна звітність дає змогу врегулювати агентський конфлікт між власниками бізнесу, інвесторами та менеджерами вищих ланок управління.

За динамічних тенденцій змін на ринку, для наукового обґрунтування радикальних економічних реформ вагомого значення набувають теоретичні засади функціонування регіональної економіки прикордонних територій [1].

На нашу думку, впровадження на вітчизняних промислових, аграрних підприємствах та суб'єктах господарювання, що функціонують в інших секторах економіки відповідного прикордонного регіону, системи бухгалтерського актуарного обліку на базі 3D-моделі сприятиме формуванню якісного обліково-аналітичного підґрунтя для залучення інвестицій та забезпечить зростання ефективності господарювання в цілому. Комплексно це забезпечить покращення економічного потенціалу кожного прикордонного регіону України та, відповідно, областей, що входять до його складу. В свою чергу країни-партнери також отримують додаткову економічну вигоду у формі віддачі на вкладений капітал, що забезпечить ефективність транскордонної співпраці.

Список використаних джерел:

1. Мілашовська О. І. Прикордонний регіон як об'єкт дослідження регіональної економіки [Електронний ресурс] / О. І. Мілашовська // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=173>
2. Шигаев А.И. Актуарный учет и использование его данных для управления / А.И. Шигаев ; под ред. д-ра экон. наук, проф. В.Б. Ивашкевича. – М. : Магистр : ИНФРА-М, 2011. – 224 с.
3. The Free Encyclopedia «Wikipedia», Three-dimension space. Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Three-dimensional_space
4. Вікіпедія : Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

Трина Мустеця, к.е.н.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

РЕФОРМА СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

У сучасних умовах розвитку суб'єктів державного сектору на шляху до Євроінтеграції вимогою останньої є децентралізація влади на місцевому рівні,

яка спричинила цілу низку питань і проблем з обліку і внутрішнього аудиту. Над їх вирішенням працюють багато теоретиків і практиків, науковців і головних бухгалтерів бюджетних установ.

Розв'язання проблеми формування системи бухгалтерського обліку, здатної задовольняти вимоги різних рівнів управління в наданні інформації зрозумілого формату та обсягу, а також у необхідні часові проміжки, є важливим науково-дослідницьким завданням.

Реформаторський підхід до організації обліку з прийняттям НП(С)БОДС та нового Плану рахунків для суб'єктів державного сектору [3] викликав резонанс багатьох прогалин як у запропонованій новітній методиці, так і в системі аналітичних підрахунків та в організації внутрішнього аудиту господарських операцій, пов'язаних із асигнуваннями та видатками бюджетних установ і організацій.

У кризових умовах розвитку ринкових відносин, посилення конкуренції та підвищення дефіциту фінансових ресурсів у державному секторі ускладнюється процес управління діяльністю бюджетних установ. Крім того, наявність кризових явищ в економіці передбачає вирішення головної проблеми – оптимізації підрахування ресурсів суб'єктів державного сектору, важливість якої особливо зростає на фоні загального негативного тренду видатків бюджету.

Інформатизація суспільства є передумовою удосконалення інформаційного забезпечення процесу оптимізації використання ресурсів бюджетних установ, широкого застосування сучасного економіко-математичного інструментарію та розвитку моделювання в управлінні видатками і доходами в умовах скорочення державного фінансового забезпечення. Основним джерелом інформаційного забезпечення управління є бухгалтерський облік, який відповідно до положень державної Стратегії модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі повинен бути зорієнтований на міжнародні стандарти й сучасні управлінські запити [1].

Прийняття цієї Стратегії було обумовлено тим, що розвиток органів місцевої влади на даний час, в умовах реформ і децентралізації, перебуває на початковому етапі та потребує подальшого удосконалення системи бухгалтерського обліку і внутрішнього аудиту та їх гармонізації.

Головними причинами, які зумовлюють такий стан справ, є:

✓ недостатність та недосконалість нормативно-правової бази у сфері внутрішнього аудиту, а саме при організації системи внутрішнього кадрового забезпечення підрозділів внутрішнього аудиту, відсутності порядків та механізмів здійснення внутрішнього аудиту;

✓ формальний підхід голів сільських рад до визначення цілей бюджетних програм, а відтак – недосконале управління;

✓ нерозуміння сутності внутрішнього аудиту, а саме асоціація їх з інспекційною діяльністю;

✓ низький рівень підтримки розвитку внутрішнього аудиту з боку голів сільських рад;

✓ недостатня численність підрозділів внутрішнього аудиту та/або постійна неукомплектованість таких підрозділів;

✓ низький професійний рівень фахівців з внутрішнього аудиту (як наслідок – непрофесіоналізм у плануванні, організації, проведенні, документуванні результатів аудиторських досліджень, невиявлення причин допущення порушень).

Розв'язання вищезазначених проблем залежить від удосконалення нормативно-правової бази у сфері внутрішнього аудиту, а також організації заходів, спрямованих на підтримку та розвиток внутрішнього аудиту суб'єктів державного сектору.

На шляху до розв'язання виявлених проблем Міністерством фінансів України окреслено заходи, які знайшли відображення у розділі VIII Плану заходів щодо реалізації Стратегії розвитку системи управління державними фінансами, виконання яких заплановано здійснити двома етапами: на першому – заходи середньострокового характеру (впродовж 2013–2014 років), на другому – заходи довгострокового характеру (впродовж 2015–2017 років) [2].

На першому етапі передбачалось здійснення таких заходів:

1) нормативно-правове та методологічне забезпечення внутрішнього аудиту шляхом підготовки форми звітності про результати діяльності підрозділів внутрішнього аудиту, визначення порядку проведення оцінки якості внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, удосконалення Методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах з питань фінансового управління та відповідальності (підзвітності) керівників, проекту нормативно-правового акту з питань організації внутрішнього контролю, в тому числі фінансового управління і контролю та відповідальності (підзвітності) керівника бюджетної установи;

2) відстеження проблем практичного впровадження вимог нормативно-правових актів з внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту шляхом участі представників міністерства у засіданнях колегій, на яких розглядаються результати діяльності підрозділів внутрішнього аудиту, створення та проведення моніторингу єдиної автоматизованої бази даних щодо результатів їх діяльності, а також аналіз/перегляд нормативно-правових з питань внутрішнього аудиту, результатом якого стане внесення відповідних змін у Стандарти внутрішнього аудиту;

3) підтримка та розвиток внутрішнього контролю та діяльності з внутрішнього аудиту шляхом проведення навчань для керівників та працівників, внутрішніх аудиторів бюджетних установ з питань організації внутрішнього контролю, в тому числі фінансового управління і відповідальності (підзвітності) та внутрішнього аудиту, роз'яснювальної та консультативної підтримки з цих питань.

Можна сказати, що з цим завданням Міністерство фінансів справилось, хоч з певними недоліками перейшло і до впровадження другого етапу реформ.

На другому етапі (впродовж 2015–2017 років) передбачено здійснення таких заходів:

1) продовження роботи щодо підтримки та розвитку внутрішнього контролю та діяльності з внутрішнього аудиту шляхом проведення семінарів,

навчань, консультацій, конференцій, брифінгів, круглих столів, пілотних проєктів з питань внутрішнього контролю, в тому числі фінансового управління і відповідальності (підзвітності), та внутрішнього аудиту.

Реалізовані на цьому етапі заходи підстави Міністерству фінансів України підготувати пропозиції щодо організаційно-структурних змін у 2017 році.

Основні пропозиції націлені на аналіз стану розвитку і функціональної спроможності підрозділів внутрішнього аудиту бюджетних установ. Крім того, це є підставою для переорієнтації діяльності Державної фінансової інспекції на проведення інспектування та централізованого внутрішнього аудиту (державного фінансового аудиту), а також функціонування в Міністерстві фінансів спеціалізованого підрозділу щодо гармонізації внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту, що дасть можливість зменшити ризик невиявлення і, як наслідок, загальний аудиторський ризик.

Враховуючи вищезазначене, можна сказати, що в Україні зроблені численні кроки щодо реалізації Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку суб'єктів державного сектору, а також впровадження системи внутрішнього аудиту, на шляху до євроінтеграції і розвитку транскордонного співробітництва. Однак залишається чимало невирішених питань, які потребують узгодження на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки [Електронний ресурс]: Постанова КМУ від 16 січня 2007 року № 34. – Режим доступу : <http://www.ligazakon.ua>
2. План заходів щодо реалізації Стратегії розвитку системи управління державними фінансами [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1214-13>
3. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 р. № 1230 / Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1214-13>

Алла Озеран, д.е.н., доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБРОБКИ ЗВІТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Удосконалення управління підприємством передбачає впорядкування інформації у фінансовій звітності, її складу та порядку формування, приведення її якісних характеристик (доречності, істинного і добросовісного відображення та ін.) у відповідність з вимогами ефективного здійснення функцій і завдань управління господарською діяльністю. Успішна реалізація такого завдання залежить від правильної розробки повного набору потрібних для здійснення управління звітних показників з одноразовим виясненням їх характеристики (джерел, повноти, методики отримання тощо), яка ґрунтується на дотриманні кібернетичних принципів організації обробки економічної інформації. До них, насамперед, слід віднести принципи:

оптимальності показників; максимізації інформативності показників при мінімізації кількості; виключення дублювання потоків інформації; «конусності» побудови звітної інформації; максимального прискорення передачі звітної інформації до користувачів.

В основу розробки ефективної системи фінансової звітності повинен покладатися *принцип оптимальності показників*, який означає чітку продуманість структури масивів звітної інформації, що формується, обробляється та використовується. Кожен показник фінансової звітності має характеризуватися активним управлінським використанням, тому що тільки у цьому випадку виправдане його наведення.

Особливе значення на цій стадії має дотримання *принципу максимізації інформативності показників при мінімізації їх кількості*. Відповідно до цього принципу необхідно, щоб сформовані потоки звітної інформації при мінімальному обсязі містили максимум відомостей для оцінки суті питань, що вирішуються при виконанні функцій управління, і мінімум відомостей, що висвітлюють другорядні деталі. Система фінансової звітності повинна будуватися відповідно до інформаційних потреб управління, відображати стан економічного об'єкта і не містити показники, які не використовуються або використовуються мало, оскільки це ускладнює ефективне використання інформації в управлінні. Тобто жодного «запасу» показників «на всяк випадок» фінансова звітність не повинна містити.

Виконання цього принципу пов'язано з проблемою агрегування звітної інформації, рівень якого визначає ступінь аналітичності фінансових звітів. В.В. Патров і В. В. Ковальов вважають споконвічним питанням про доцільність і необхідний ступінь складності балансу, необхідності розширення складу його статей, введення додаткових групувань, адже чим вищий рівень агрегування, тим менший аналітичний баланс [1, с. 15]. Низький ступінь агрегування призводить до безсистемності та некерованості великими обсягами даних, що циркулюють в системі. І навпаки, занадто велике агрегування даних може призвести до різкого скорочення їх інформативності та аналітичності. Проф. Б.В. Гринів наголошує на необхідності надання права суб'єктам господарювання самостійно визначати деталізацію показників звітності, враховуючи суттєвість інформації [2, с. 21].

Враховуючи зростаючі потреби в інформації, важливою проблемою постає адекватність обсягу фінансової звітності можливостям її опрацювання на різних рівнях управління. В пошуку шляхів створення досконалішої інформаційної системи фінансової звітності практично дуже плідним виявляється застосування *принципу «конусності» побудови звітної інформації*, який зумовлює посилення агрегації її показників з підвищенням рівня управління. Тобто чим вища управлінська ланка, до якого надсилається «знизу» звітність, тим більш агрегованими повинні бути її показники, тим менше в них повинно відображатися деталей. Акад. М.Г. Чумаченко підкреслював: «у розробці рішень й управлінні загалом не повинні спостерігатися неповна та надлишкова інформація» [3, с. 104]. Брак інформації призводить до інтуїтивних оцінок замість обґрунтованих конкретними даними. Натомість надлишок інформації спричинює негативні

наслідки, розосереджуючи увагу керівника і відволікаючи його від першорядних питань.

Звідси випливає цікавий висновок і наступний принцип: організацію інформаційних потоків слід здійснювати на основі чіткого обґрунтування їх ролі в реалізації всього комплексу функцій управління. Визначати кількість і склад потоків необхідно таким чином, щоб виключити усяку можливість дублювання та досягнути при цьому їх повного узгодження, взаємодоповнення для вискоєфективного задоволення інформаційних потреб системи управління. Оптимальним буде такий масив інформації, що залучається до вирішення завдань управління, який при мінімальних витратах дозволяє охопити всі сторони й аспекти останнього.

Таким чином, звітна інформація на рівні суб'єкта звітування (підприємства, групи підприємств) повинна бути представлена як мінімум у двох розрізах: розгорнута – для потреб управління і контролю на рівні суб'єкта звітування і певним чином агрегована – для використання зовнішніми користувачами.

Список використаних джерел:

1. Патров В.В. Как читать баланс / Патров В.В., Ковалев В.В.; [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Финансы и статистика, 1993. – (Бухгалтеру промышленного предприятия). – 256 с.
2. Гринів Б. В. Проблеми удосконалення бухгалтерського балансу / Б. В. Гринів // Проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах світових інтеграційних процесів : збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах світових інтеграційних процесів». [Відповідальний за випуск: проф. Кудик П. О.] – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2012. – 196 с.
3. Чумаченко Н.Г. Теория управленческих решений : учебное пособие для вузов / Чумаченко Н.Г., Заботина Р.И. – Киев: Вища школа, Головное изд-во, 1981. – 248 с.

Алла Романчук, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПЕРЕВАГИ ВИТРАТНОГО ПІДХОДУ ОЦІНКИ ЦІЛІСНИХ МАЙНОВИХ КОМПЛЕКСІВ У СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Транскордонне співробітництво набуває значного розвитку в Україні. Все частіше відбуваються процеси купівлі-продажу, оренди, злиття підприємств, визначення ціни розміщення емітованих акцій, страхування, інвестування у власність між територіальними громадами різних країн, учасниками транскордонної співпраці. Все це посилює актуальність достовірної оцінки вартості цілісних майнових комплексів, які в чинному вітчизняному законодавстві ототожнюються із діючими підприємствами або їх структурними складовими.

Кожен із загальновідомих методичних підходів (витратний, дохідний, порівняльний) у системі оцінки вартості підприємства має свої технічні параметри, умови застосування, переваги та недоліки.

Відповідно до положень Національного стандарту оцінки № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» витратний підхід – сукупність методів оцінки, що базуються на визначенні необхідних витрат на відтворення або

заміщення об'єкта оцінки з урахуванням величини його зносу [6]. Таке визначення передбачає, що вартість майнового об'єкта – це алгебраїчна сума всіх понесених на його створення (заміщення, відтворення) витрат за вирахуванням зносу. Проте серед науковців досить часто розглядається дещо інше розуміння методики витратного підходу, а саме: вартість цілісного майнового комплексу, обчислена за допомогою витратного підходу, являє собою ринкову вартість всіх активів, які відображені в балансі за вирахуванням існуючих зобов'язань. Певною мірою ці два ракурси розуміння сутності витратного підходу «перегукуються», однак вважати їх ідентичними не можна. Навіть, якщо розуміти ринкову вартість всіх активів підприємства як накопичення витрат на їх створення, залишаються неузгодженими два нюанси: знос та зобов'язання. В одному випадку ми віднімаємо знос і не враховуємо зобов'язання, а в іншому – навпаки.

Витратний підхід, як свідчить його концептуальна основа, носить бухгалтерський характер, що робить всі розрахунки та вихідні дані об'єктивними, точними та документально підтвердженими (балансовими).

Безумовно, даний підхід має свої умови застосування, за яких він є коректним та найбільш зручним, оптимальним. Так, Р. В. Кучеренко стверджує, що витратний підхід є доречним для оцінки майнової бази підприємства на малоактивних ринках. Оскільки унікальні об'єкти продаються рідко або зовсім не продаються, то єдиний можливий спосіб визначити їх вартість – на основі витрат [4, с. 85].

Іншою специфічною сферою застосування витратного підходу є оцінка суспільно-державних об'єктів нерухомості (наприклад, лікарень, шкіл, музеїв, бібліотек тощо) та спеціальних об'єктів транскордонного призначення, оскільки таке майно не призначене приносити дохід, а, крім того, важко знайти достатньо даних про продаж аналогів [2, с. 94].

Н. В. Яшкіна наголошує на тому, що успішно застосовувати витратний підхід можна при техніко-економічному обґрунтуванні нового будівництва, під час оцінки недобудованих об'єктів та тих, що реконструюються. Застосування підходу дозволяє обґрунтувати доцільність конкретного будівництва чи реконструкції [7, с. 153].

С. В. Валдайцев зазначає, що даний метод – це природний підхід для оцінки підприємства, яке буде закриватися з розпродажем його майна за ринковою вартістю і з погашенням боргів фірми незалежно від строків їх сплати [1, с.23]. Проте науковець все ж таки залишає винятки, коли даний оціночний підхід може бути адекватним в оцінці діючого підприємства, а саме, коли: 1) оцінюване підприємство належить до категорії фінансових компаній з переважною часткою фінансових активів, ринкова вартість яких визначається за даними фондового ринку або спеціально оцінюється, виходячи з очікуваних доходів; 2) підприємство має високу частку нематеріальних активів, які є цінними лише тоді, коли вони використовуються, тобто коли підприємство функціонує [1, с.23].

Систематизовані погляди вчених стосовно переваг практичного застосування витратного (майнового) підходу під час оцінки цілісних майнових комплексів наведені на рис.1.

Рис.1. Переваги витратного підходу, викладені в наукових працях вчених

Варто зазначити, що важливою сферою застосування витратного підходу виступає ринок страхових послуг та система диференційованого оподаткування нерухомості. І відповідно, недоцільно застосовувати його для визначення ринкової вартості тих об'єктів, ринок купівлі-продажу яких достатньо розвинутий або ж для прибуткових об'єктів, використання (володіння) яких принесе у майбутньому доходи.

Витратний (майновий) підхід буде кращим способом оцінки компанії на випадок її ліквідації, адже матеріальні активи можуть виступати активами для покриття зобов'язань і виплат акціонерам, а більшість нематеріальних активів втрачають свою цінність, оскільки непридатні для іншої організації. Частина нематеріальних активів, наприклад торгова марка, фірмове найменування, фірмовий стиль та інше можуть бути проданими іншим організаціям та підприємствам. Проте ліквідність таких активів невелика. А частину активів продати майже не можливо.

Окреслені переваги та особливості витратного (майнового) підходу слід враховувати при виборі конкретного оціночного інструментарію під час встановлення реальної вартості цілісного майнового комплексу, що часто виступає об'єктом транскордонного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Валдайцев С. В. Оцінка бізнесу : учеб. / С. В. Валдайцев. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 576 с.
2. Дерев'яно Ю. М. Вдосконалення підходів до оцінювання вартості компанії / Ю. М. Дерев'яно, О. А. Лукаш // Механізм регулювання економіки. – 2013. – № 4. – С. 93-98.
3. Єфремова Л. В. Особливості використання методичних підходів з оцінки при визначенні ринкової вартості підприємства / Л. В. Єфремова, Н. М. Алєйнікова // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2013. – № 6. – С. 284-288.
4. Кучеренко В. Р. Оцінка бізнесу та нерухомості: навч. посіб. / В. Р. Кучеренко, Я. П. Квач. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 200 с.
5. Момот Т. В. Оцінка вартості бізнесу: сучасні технології / Т. В. Момот. – Х. : Фактор, 2007. – 224 с.
6. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету міністрів України від 10.09.2003 р. № 1440. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-p>.
7. Яшкіна Н. В. Оцінка бізнесу : навч. посіб. / Н. В. Яшкіна. – К. : Алеута, 2010. – 440 с.

Микола Скрипник, к.е.н.,

Наталія Скрипник, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО ОБЛІКУ ІННОВАЦІЙ

Сучасний стан бухгалтерського обліку демонструє досить високий рівень диференціації різних його видів, які або є самостійними, або поділяються на окремі відгалуження з фінансового та управлінського обліку. Незважаючи на те, що стратегічний облік – молодий напрям, але вже існує досить велика кількість трактувань і розуміння даного виду обліку. Аналіз різних трактувань показав, що автори його розглядають і з точки зору управлінського обліку і з точки зору фінансового обліку, і як сполучну ланку між управлінським і фінансовим обліком. Стратегічний облік – це конкретний прийом відображення облікових і фінансових проблем компанії [1, с. 33].

Провівши аналіз ряду трактувань категорії стратегічний облік і виявивши основні тенденції розвитку даного напрямку обліку, розроблена методологічна систематизація стратегічного обліку через призму п'яти основних параметрів: предмет стратегічного обліку; спрямованість стратегічного обліку; часові межі; прийоми (методи) стратегічного обліку; місія стратегічного обліку. Базуючись на методологічній систематизації стратегічного обліку і розроблених авторських моделях стратегії організації інноваційного підприємства, можливо і необхідно дати власне визначення стратегічного обліку як процесу облікового управління цінністю, яка створена підприємством, і є власністю підприємства, на відміну від сприйняття майбутнього як невизначеності [2, с. 544]. Дане розуміння стратегічного обліку дозволило визначити основні напрями його розвитку для інноваційного підприємства:

1) ентропія (невизначеність майбутнього інноваційного підприємства, управління ризиками);

2) облікове управління інноваційним підприємством.

При дослідженні питань організації стратегічного обліку на інноваційному підприємстві, виявлено три суттєві позиції. По-перше, місією інноваційного підприємства є створення цінності; по-друге, підприємство є відкритою системою, що здійснює безперервну взаємодію з зовнішнім середовищем; по-третє, результатом даної взаємодії є синергетичний ефект, який призводить до якісно нового рівня самого підприємства.

Стратегічний облік інноваційного підприємства – це інформаційний потік і методологічний апарат, які в комплексі дозволяють, з одного боку, вибудувати власну лінію ведення бізнесу, а з іншого – перебувати у взаємодії і взаємній співпраці з іншими підприємствами. З точки зору системи організації обліку така подвійність дозволяє говорити про можливість синтезу в стратегічному обліку як фінансового, так і управлінського обліку.

Досліджуючи питання організації стратегічного обліку на інноваційному підприємстві, необхідно базуватися, по-перше, на двох напрямках бухгалтерського обліку: 1) в основі організації обліку – звітність; 2) в основі організації обліку – план рахунків. По-друге, організацію стратегічного обліку слід розглядати через призму визначення інноваційного підприємства, яке створює інновацію, з одного боку, і як інституційної одиниці, яка змінює вартість – з іншого.

Крім того, стратегічний облік інновації передбачає ще й вирішення питання ціноутворення. У контексті нашого дослідження ціноутворення інноваційного продукту базується на понятті створеної цінності, яка включає дві складові: 1) вартість інновації; 2) вартість нематеріального активу (гудвілу). Причому між гудвілом і цінністю існує обопільна залежність. З одного боку, за рахунок зростання вартості гудвілу збільшується вартість інноваційного продукту, а, з іншого – це дає поштовх для зростання гудвілу підприємства.

Гудвіл є найбільш нематеріальним з усіх нематеріальних активів, на відміну, наприклад, від патентів, товарних знаків, на які оформляються правовстановлюючі і правоохоронні документи і які обліковуються. Однак, на нашу думку, саме гудвіл і створює якщо не найбільшу, то дуже значну вартість цінності (прикладом є компанія «Apple»). У зв'язку з цим, у процесі організації стратегічного обліку інновацій необхідно враховувати гудвіл. Інформаційна основа для стратегічного обліку інновацій може розвиватися в двох напрямках: в руслі звітності та на основі плану рахунків.

Під звітністю, в даному випадку, слід розуміти звітність, яка буде формуватися частіше, з точки зору періодичності, і носити більш аналітичний, з точки зору конкретизації, характер. Проте звітність завжди буде представляти зріз певного стану підприємства на певний момент часу. Таким чином, звітність інноваційного підприємства, в контексті дослідження, насамперед буде відображати витрати, доходи і результати, з одного боку, і гудвіл – з іншого.

При цьому використання звітності як інформаційної основи викликає дві основні проблеми. По-перше, здійснювати обліковий процес зручніше, визначаючи різницю (тобто шляхом порівняння) показників поточного і

минулого періоду. По-друге, стратегічний облік не гомогенний, а носить диференційований характер. Так, наприклад, А. В. Шайкан виділяє три види стратегічного обліку інновацій, кожен з яких має свій об'єкт обліку: управлінський, фінансовий, віртуальний [3].

У контексті дослідження стратегічний облік інновацій передбачає облік виробничого процесу, тобто стратегічний управлінський облік, і облік гудвілу, тобто стратегічний фінансовий облік. Проблема застосування звітності в стратегічному обліку інновації частково полягає в застосуванні різних видів обліку.

Іншою можливою інформаційною основою для організації стратегічного обліку на інноваційному підприємстві є план рахунків. Цей обліковий інструмент, базуючись на принципі архітекtonіки, дозволяє гнучко реагувати на досить швидкоплинні фактори внутрішнього і зовнішнього середовища. Адаптований під конфігурацію організаційної структури підприємства план рахунків робить саме підприємство адаптивним. Інструментальна якість плану рахунків дозволяє підприємству здійснювати швидке реагування на фактори зовнішнього середовища за рахунок того, що, з одного боку, воно дозволяє проводити заміну комп'ютерних програм, а, з іншого боку, за рахунок даної якості, план рахунків стає сам інструментом управління. Інтеграційні властивості плану рахунків дозволяють вирішити проблему роз'єднаності різних видів обліку за рахунок їх інтеграції у фінансовий облік [2, с. 547].

Так, наприклад, стратегічний управлінський облік, в якому облік витрат ведеться на відповідних рахунках, може бути інтегрований в фінансовий облік за рахунок введення нових рахунків. Отже, всі види обліку: стратегічний управлінський, стратегічний фінансовий, податковий та інші можуть бути інтегровані в фінансовий облік, що забезпечує його системність, з одного боку, і прозорість – з іншого. Можливість прояву інтеграційних властивостей плану рахунків забезпечується модульним принципом його побудови, що забезпечує високу інформаційну ємність плану рахунків.

Отже, можна зробити висновок про переваги використання плану рахунків бухгалтерського обліку як інформаційної бази. У контексті дослідження він дозволяє здійснювати стратегічний облік інновацій, тобто здійснювати облікове управління виробничим процесом на базі відповідних рахунків і безпосередньо інновацією з точки зору її вартості.

Проте інновація і гудвіл мають не тільки взаємний вплив один на одного, але ще й утворюють синергетичний ефект від цього впливу. При цьому зростання гудвілу породжує попит, а відповідно і вартість інновації (найчастіше споживач купує продукцію відомого виробника, навіть якщо вона об'єктивно гірше, ніж аналогічна продукція невідомої фірми).

Таким чином, у контексті дослідження інновація – це цінність, яку підприємство дає споживачеві, і чим вищий рівень цієї цінності, тим більше зростає імідж, популярність даного підприємства (тобто гудвілу). Отриманий взаємний вплив можна назвати синергетичним ефектом, який повинен бути, по-перше, відображений в обліку, а, по-друге, він теж повинен бути керованим. Для вирішення цих завдань пропонуємо ввести в план рахунків відповідний рахунок «Синергетичний ефект», на якому буде

відображено суму, що утворюється від взаємного впливу вартості інновацій та гудвілу. Результати стратегічного обліку інтегруються у фінансовий і підприємство отримує в результаті зміну вартості інновації та зміну вартості гудвілу. Отже, стратегічний облік інновацій дозволяє керувати матеріальною частиною інновації, тобто її вартістю, і нематеріальною – гудвілом підприємства.

Список використаних джерел:

1. Bromwich M., Bhimani A. (1994). Management Accounting: Pathways to progress, Chartered Institute of Management Accountants, 275 p.
2. Скрипник М. Є. Організація стратегічного обліку в умовах інноваційної діяльності / М. Є. Скрипник // Економіка та суспільство: електронне наукове фахове видання – Мукачево, 2016. – Випуск 3. – С. 542-548.
3. Шайкан А. В. Бухгалтерський облік з метою стратегічного управління як інструмент інтеграції вітчизняних підприємств у світове господарство [Електронний ресурс] / А. В. Шайкан. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1900/1/42.pdf>

Жанна Труфіна, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

Закон України «Про туризм» регулює туристичну діяльність в нашій країні, зокрема її рамки, обов'язки тих, хто подорожує, та тих, хто надає послуги в сфері туризму. В процесі своєї діяльності туристичні підприємства виконують функції виробництва, реалізації туристичних продуктів та послуг, до яких висуваються високі вимоги і які користуються попитом у споживачів. Основні туристичні послуги виробляються підприємствами готельного та ресторанного господарства і транспортними підприємствами. Дана галузь має таку особливість, що туристичні підприємства займаються як формуванням (виробництвом) турпродукту, так і безпосередньо його просуванням на ринку туристичних послуг.

У зв'язку з цим зростає значимість обліку та контролю витрат на створення туристичного продукту (послуги). Це потребує не формального, а зацікавленого ведення обліку і контролю в розрізі окремих центрів виникнення витрат, що дозволяє побачити внесок кожного структурного підрозділу у формування господарських результатів по підприємству в цілому.

Собівартість тур послуги є одним з основних результативних показників. Рівень собівартості відображає всі сторони господарської діяльності туристичного підприємства. Чим ефективніше використовуються в господарських процесах економічні ресурси, робоча сила, тим нижчі собівартість і вищий прибуток.

Закон України «Про туризм» дає наступне визначення туристичного продукту – це попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо) [1].

Об'єктом обліку затрат у туризмі є окреме замовлення на виробництво конкретного турпродукту або групи типових продуктів, або сукупність замовлень на виробництво туристичних продуктів, об'єднаних за визначеною якісною ознакою (сезонність, географічне направлення та ін.). Калькуляційною одиницею є туристична путівка (ваучер)[2, с. 69].

Собівартість продукції – це грошовий вираз затрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції. Вона характеризує ефективність всього процесу виробництва на підприємстві, оскільки у ній відображаються: рівень організації виробничого процесу; технічний рівень; продуктивність праці та інше. Собівартість турпродукту як показник використовується для контролю за використанням ресурсів виробництва, визначення економічної ефективності організаційно-технічних заходів, встановлення цін на продукцію[3]. За умов самофінансування зниження собівартості є основним джерелом зростання прибутку підприємства.

Основним результатом діяльності суб'єкта туристичної діяльності є сформований туристичний продукт, а його собівартість – це сукупність усіх понесених витрат, пов'язаних з його комплектуванням. Собівартість туристичного продукту є вартісною оцінкою витрат, понесених для отримання доходів від здійснення туристичної діяльності, і включає наступні витрати: на придбання прав у спеціалізованих організаціях з надання туристичних послуг; на забезпечення туристичної організації робочою силою; відрахування у фонди; на організований набір працівників; пов'язані із освоєнням нових турів; на утримання, обслуговування та управління туристичною організацією; інші витрати та платежі, включаючи витрати на сертифікацію туристичних маршрутів та оплату ліцензій на здійснення туроператорської або турагентської діяльності [2, с. 46].

Собівартість реалізованого турпродукту складається з виробничої собівартості, нерозподілених постійних витрат і наднормативних виробничих витрат. Так, до складу виробничої собівартості туристичного продукту включаються прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, змінні та постійні розподілені загальновиробничі витрати.

Значення собівартості як вимірника витрат на виробництво туристичного продукту, необхідної бази ціноутворення і однієї з важливих умов здійснення комерційного господарського розрахунку визначає і актуальність методології калькулювання собівартості турпродукту. Однак деякі теоретичні питання розроблені недостатньо.

Отже, калькулювання собівартості – це завершальний етап обліку витрат на виробництво. Її формування є найбільш важливим етапом обліку, перш за все визначення витрат на виробництво по кожному виду послуг і їх співставлення з вихідною базою для визначення результатів подальшого зниження собівартості. Організація обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості не обмежується процесом планування і вибору кращого способу дій, вона розповсюджується і на фази впровадження, регулювання і контролю.

Список використаних джерел:

1. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

2. Балченко З.А. Бухгалтерський облік в туризмі і готелях України : [навч. посіб.] / З.А. Балченко. – К. : КУТЕП, 2006. – 232 с.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99р. №318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0027-00>.

Ольга Шевчонок,

УО «Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации»,
г. Гомель, Республика Беларусь

СЕГМЕНТАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ КАК УСЛОВИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ РАСЧЕТАМИ

В современных условиях хозяйствования повышение финансовой устойчивости и конкурентоспособности требует диверсификации деятельности организации. В результате происходит переход от монопроизводств до многопрофильных технологий с широкой номенклатурой продукции.

Большинство организаций промышленности организаций производит и реализует более 100 базовых позиций различных видов продукции и, кроме того, оказывают различные услуги промышленного назначения. При этом структурные подразделения организаций находятся в различных регионах, имея разный технический уровень оснащения. Все это оказывает влияние на условия и результаты хозяйственной деятельности организаций, что обуславливает необходимость дифференциации информации об общих результатах хозяйственной деятельности на отдельные составные части, которые характеризуют направления или географические районы их деятельности. Поэтому деятельность организаций промышленности для целей получения детализированной информации можно разделить на отдельные отчетные сегменты. Формирование информации по таким сегментам нужна как внешним, так и внутренним пользователям.

Операционный или географический сегмент считается отчетным, когда значительная величина его выручки получена от реализации внешним покупателям. При этом должно выполняться одно из следующих условий:

- выручка от продажи внешним покупателям и от операций с другими сегментами данной организации составляет не менее 10% общей суммы выручки всех сегментов;
- финансовый результат данного сегмента составляет не менее 10% суммарного дохода или суммарных потерь всех сегментов организации;
- активы данного сегмента составляют не менее 10% суммарных активов всех сегментов организации.

Перечень сегментов организации определяет самостоятельно. На отчетные сегменты, выделенные при подготовке бухгалтерской отчетности, должно приходиться не менее 75% выручки, прибыли или активов организации. Если выделенные отчетные сегменты не обеспечивают указанные объемы, необходимо или укрупнить выделенные сегменты, или выделить дополнительные. При такой ситуации несколько видов продукции, работ или услуг могут быть объединены в один сегмент на основе сходства по всем или большинству факторов, формирующих сегмент.

Выделение отчетных сегментов включает три этапа. Первый этап заключается в проверке соблюдения нужных условий для выделения сегмента. При выделении операционных сегментов во внимание принимаются следующие факторы:

- назначение товаров, работ и услуг;
- процесс их производства;
- покупатели и потребители;
- методы продаж и распределения;
- системы управления деятельностью организации.

Выделение географических сегментов требует учета таких факторов, как:

- сходство условий, определяющих политические и экономические системы государств, где осуществляется деятельность организации;
- территориальная близость конкретных операций;
- сходство осуществляемой деятельности;
- имидж фирмы, сложившийся в том или ином регионе;
- риск, который имеет место в соответствующих странах и регионах;
- общность правил валютного контроля;
- валютный риск, связанный с деятельностью в определенной стране.

На втором этапе проверяется соблюдение достаточности выручки, прибыли или активов для выделения сегмента и в случае выполнения одного из указанных выше трех условий переходят к третьему этапу, суть которого заключается в расчете доли выручки всех отчетных сегментов в общей выручке организации. Если эта доля равняется или больше 75%, то отчетные сегменты считаются выделенными.

При выборе того или иного сегмента всегда необходимо учитывать требования пользователей отчетности. Информация по отчетным сегментам должна быть правильной, надежной и сравнимой. Отчетный сегмент, выделенный в предыдущем периоде, как правило, должен предоставляться и в следующем периоде.

Выделение сегментов промышленной организации должно производиться по следующему алгоритму. Информация об объемных показателях структурных подразделений предприятия представлены в таблице 1.

Таблица 1

Объемные показатели деятельности структурных подразделений организации

Показатель	Завод железобетонных изделий	Арматурный завод	Производство плитки	Совместное предприятие «Крит»
Выручка от реализации продукции, работ, услуг, тыс. р.	46	147	103	273
Прибыль от реализации, тыс. р.	3	4	21	22
Активы сегмента, тыс. р.	41	148	63	169
Обязательства сегмента, тыс. р.	28	92	39	100

Согласно IFRS 8 «Операционные сегменты» отчетным признается сегмент, если он соответствует хотя бы одному количественному критерию:

1. по критерию выручки от реализации продукции, работ, услуг:

1.1. определяем общую выручку $46 + 147 + 103 + 273 = 569$ тыс. р.

1.2. определяем количественный критерий $569 \times 10 : 100 = 57$ тыс. р.

По данному критерию к отчетным сегментам относятся арматурный завод, производство плитки, совместное предприятие «Крит».

2. по критерию прибыли от реализации:

2.1. определяем общую величину результатов деятельности (прибыли) $3 + 4 + 21 + 22 = 50$ тыс. р.

2.2. определяем количественный критерий $50 \times 10 : 100 = 5$ тыс. р.

По критерию результата деятельности к отчетным сегментам относятся производство плитки, совместное предприятие «Крит».

3. по критерию стоимости активов:

3.1. определяем общую величину активов всех сегментов $41 + 148 + 63 + 169 = 421$ тыс. р.

3.2. определяем количественный критерий $421 \times 10 : 100 = 42$ тыс. р.

По критерию стоимости активов к отчетным сегментам относятся арматурный завод, производство плитки, совместное предприятие «Крит».

На следующем этапе необходимо определить сумму консолидированной выручки по выделенным сегментам $147 + 103 + 273 = 523$ тыс. р.

Консолидированная сумма выручки составляет 92 % ($523 : 569 \times 100$) в общей сумме выручки всех сегментов, следовательно, дополнительных отчетных сегментов выделять не требуется.

Информацию о прочих сегментах (завод железобетонных изделий), которые не являются отчетными, необходимо раскрыть в категории «Все прочие сегменты».

Таким образом, предложенная методика сегментации может использоваться в промышленных организациях с целью повышения управленческого значения отчетности, формируемой для целей принятия решений, направленных на повышение эффективности деятельности организации.

Michal Fabus, PhD.,

School of Economics and Management in Public Administration
Department of Economics and Finance,
Slovak Republic, Bratislava

DEVELOPMENT OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN SLOVAKIA

The Slovak Republic belongs among the youngest countries in Europe, since it became independent only in January 1993. After the independence, the country had to rely only and only on itself in the field of foreign direct investment. This meant we needed to attract potential investors by creating measures that would increase the attractiveness of the country for foreign direct investments.

Slovakia, compared with other V4 countries (Poland, Hungary, Czech, Slovakia) has almost the same strategies that attracts investors. Slovakia could attract investors on following advantages:

- relatively cheap labor
- less expensive raw materials and energy inputs
- favorable geographic location
- good international relations with the European Union through association agreements. [1, p.13]

Slovakia didn't attract potential investors, respectively foreign direct investment from the beginning. Based on which Slovakia were low on inflow of investments among the states in Central and Eastern Europe.

A significant difference can be seen after year 2000, when Slovakia became more attractive for foreign investors. Therefore, investment increased almost four times. We consider several key factors for attracting foreign investment as for example sufficiently stable political and economic environment. These were essentially measures the investment incentives and minimizing administrative barriers.

A significant step for the country was acceptance into the OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) in 2000. Membership in the OECD ensures potential foreign investors of some confidence in a stable political system and economic balance. International relations were improved more after Slovakia become member of NATO. Later the subsequent referendum in 2003, which led Slovakia to join the European Union.

As already mentioned, between 1993 and 1998, Slovakia was only recording a low investment inflow. It only gained up to USD 5 billion (in total for years 1993 – 1998), which placed it at the last position from among V4 states. Political and economic stability of that time, which was thoroughly monitored by investors, was the key factor causing the lagging behind. Governmental activities, especially between 1994 and 1998, caused that Slovakia started lagging in the processes of transatlantic and European integration. [6] The situation started changing between 1999 and 2003, predominantly due to the programs of a newly elected government, which was focused on FDI inflow improvement. However, visible growth occurred not sooner than in 2000, when the FDI inflow reached USD 2.7 billion, which ranked Slovakia among states with the greatest FDI inflow in the region. [7] In later period Slovakia gained several investors and FDI inflow rapidly increased (see Fig. 1).

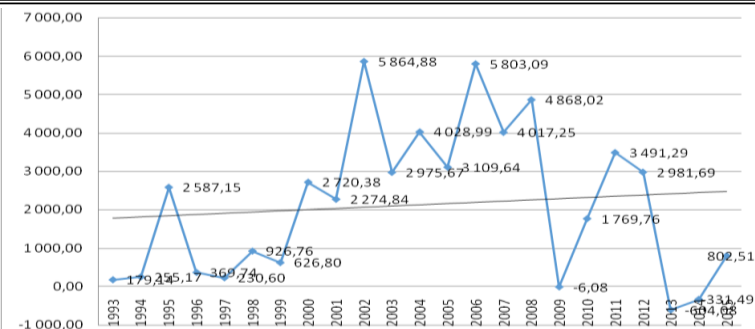

Fig. 1. Development of FDI in Slovakia from 1993 to 2015

Source: Own proceeding per UNCTAD data [5]

Conclusion

The global economic and financial crisis had a severe effect on FDI flows around the world. Having peaked in 2007, EU-27 FDI flows dropped sharply in 2008. Slovakia suffered same development which became significant in 2009. Fortunately, this decline was recorded only in 2009 and since 2010 inflow of FDI slowly continued until 2013. Between the years 2013 and 2014 Slovakia suffered FDI inflow drop again with even more significant FDI outflow in this period. In 2015 Slovakia recorded slow increase of FDI inflows, with prospects for further growth in near future (new investors announced their investment plans in Slovakia).

Bibliography:

1. DUDAS, T. 2010. Foreign direct investment in the Slovak economy. Bratislava: Publishing Economist, 2010. 90 p. ISBN 978-80-225-3084-2.
2. DUNNING, John. (1994). Re-evaluating the benefits of Foreign Direct Investment. *Transnational Corporations*. 3(1), 23-52.
3. BOTRIC, V., & ŠKUFILIC, L. (2006). Main Determinants of Foreign Direct Investment in the Southeast European Countries. *Transition Studies Review*, 13(2), 359-377.
4. GRIFFIN, R. W., & PUSTAY, M. W. (2007). *International Business: A Managerial Perspective* (5th ed.). New Jersey: Pearson/Prentice Hall.
5. UNCTAD. Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock. 2016. Available at: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>
6. FABUS, M. (2014). Foreign direct investment and its impact on the Slovak Republic's economy. *Economic Annals-XXI*, 9-10(1), 42-45.
7. FABUS, M. (2015). Impact of foreign direct investment on unemployment development in selected regions of Slovak Republic. *Economic Annals-XXI*, Vol. 19, no. 155(11-12), p. 63-66.

Andrei Balinschi, dr. În economie, conferențiar,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți,
municipiul Bălți, Republicii Moldova

PROBLEMEDECORECTARE A CURSULUI REFORMELOR

Etapa actuală a dezvoltării economiei mondiale se caracterizează prin accelerația procesului de globalizare, ceea ce impune necesitatea de a ține cont de tendințele și impactul acestora asupra economiei regionale și cooperării transfrontaliere intensive a diferitelor țări și regiuni.

Pentru Republica Moldova, care pepar cursul ultimului sfert de secol de pune e forturiîntranzitarea de la economia planificată centralizat la o economie de piață, actualitatea alegerii modelului și vectorului optim de dezvoltare a economiei reiese din necesitatea revizuirii critice a modelelor occidentale ale economiei liberale, analizarea și precizarea identității culturaleși de civilizație în atmosfera de instabilitatela nivel mondial și tendințelor de integrare.

Transformarilerecente ale spațiului economic mondial necesită o schimbare a formelor tradiționale de cooperare economică,a modelelor de relații economice externe, precum și a filosofiei dezvoltării economice a fiecărei țări.

Republica Moldovanu este o excepțieînaceastăprivință. Reformeleefectuatepeparcursulultimilor 26 de ani de la declarareaindependenței au fostnecoerente și înceamai mare parte ineficiente.Industriașiagricultura, care întrecutau fostsectoareavansateale economiei, au decăzutsemnificativ, cașinivelul de trai al populației;mortalitateaa crescut,esteintensfluxul de migrație a cetățenilor din Republica Moldova înaltețăriiîncăutare de lucru. Conducereațării nu a fost capabilăsăgăsească modelul optim de dezvoltare socio-economică în perioada post-sovietică.

După cum s-a menționat mai sus, problemele promovării reformelor eficiente și dezvoltării în continuare a economiei naționale și regionale nu pot ignoratendințele globalizării, care sunt deja foarte pronunțate.

Înlumeare loctranziția de la modelul comerțului intermediary la modelul geoeconomic post-industrial (de producție și de investiții). La momentul istoric actual modelul de dezvoltarepost-industrialconstituieetapa tehnogenă superioară a industrializării, și acest model determină spațiul geoeconomiccontemporan, având atașate toate atributele modelului tehnologic dedezvoltare financiară, adaptat la sistemul în care rolul de dirijorîre vinețării cecontrolează valuta mondială și regională [5]. Este unmodelextrem de riscant al sistemului economic mondial.

Transformând lumea, globalizarea impune la rândul său transformarea unor astfel de instituții internaționale ca ONU, FMI, BM, OMC. Aceste organizații internaționale n-au fost în stare să rezolve problemele globale actuale – fie depășirea crizelor, fie prevenirea și atenuarea dezastrelor ecologice sau migrației masive a populației [4].

Tendințele globalizării contemporane revendică reformarea urgentă a modelului de dezvoltare economică a țării noastre. Dar în Republica Moldova reformele sau nu se efectuează,sau întârzie, pierzând din actualitate.

Drept dovadă avem multiple exemple. Iată numai unul. Partidele aflate acum la guvernare, începând cu anul 2009, promovează activ ideea strategică – aderarea Republicii Moldova la UE. Dar din punct de vedere istoric ideea aceasta nu le aparține. Încă în anul 1999 activiștii organizației obștești „Marketing Plus” au proclamateastăinițiativă, documentatăînStatutulorganizației. Apropo, organizațiaobșteascărespectivă a fostcreată de profesoriiCatedreifinanțesși marketing a Universității de Stat „Alecus Russo” dinBălțișiîngeristrată la MinisterulJustiției al Republicii Moldova (nr.1102 di 17.08.1999).

De menționat că în acea perioadă istorică (după criza valutară din 1998 provocată de prăbușirea rublei rusești) ideea aderării Republicii Moldova la UE era

mai actuală decât cu zece ani mai târziu. De atunci multe s-au schimbat în lume și în Europa. Economia puternică a celor 16 state europene a fost dizolvată cu economiile evidente slabe ale țărilor balcanice, baltice și est-europene. Valurile de migranți din Africa de Nord și Orientul Apropiat au provocat în UE o cascadă de probleme sociale, economice, financiare pentru locuitorii Europei de Vest, obișnuiți cu un trai liniștit și îndestulat. Mai mult ca atât, în opinia unor politicieni vest-europeni, rezultatul referendumului din anul trecut din Marea Britanie a confirmat dorința majorității populației de a părăsi Uniunea Europeană. Acesta este un semnal că Brexit-ul poate provoca efectul de domino [3]. În unele țări – membre ale UE (Franța, Italia, Grecia și alt.) răsună tot mai răspicat declarații despre necesitatea ieșirii din această uniune greoaie și împovărată cu probleme.

Sondajele de opinie publică din ultimele câteva luni au arătat că un număr tot mai mare de locuitori ai Republicii Moldova se pronunță pentru aderarea la Uniunea economică Euroasiatică (UEEA), decât pentru UE[7].

Însă unii politicieni moldoveni nu doresc nici să observe aceste schimbări globale și regionale, nici să reacționeze adecvat la provocările contemporane. Ei înțeleg că a fi membru al UE înseamnă că acum și pe viitor din Europa vor veni râuri de ajutoare financiare, subsidii, granturi. Și se presupune concomitent că aceasta va spori atragerea investițiilor, va deschide piețele europene pentru mărfurile moldovenești. Dar după cum arată experiența, în realitate aceste speranțe sunt vane, iar în unele cazuri au un efect negativ.

De exemplu, mărfurile tradiționale moldovenești - așa cum ar fi vinul, legumele și fructele, nu pot concura cu cele din UE. Având o calitate chiar foarte bună, vinurile noastre nu pot cuprinde un sector decent pe piețele UE, unde vinurile din Franța, Italia, Spania, Grecia, Portugalia și Germania ocupă poziții puternice. Am pierdut o parte considerabilă a pieței estice, fără a primi ceva substanțial pe cea europeană.

Atractivitatea investițională a Republicii Moldova nu depinde de angajamentul față de vectorul european – țara trebuie să o formeze de sinestătător prin soluționarea mai întâi de toate a problemelor interne: restabilirea integrității teritoriale, dezvoltarea infrastructurii, promovarea unor reforme eficiente în economie, rezultatele cărora ar fi atractive pentru investitori, precum și prin alte acțiuni, care ar lărgi libertatea economică. Potrivit rating-ului alcătuit de Heritage Foundation și ziarul The Wall Street Journal (SUA), Republica Moldova ocupă locul 110 din 180 de țări în „Indexul libertății economice – 2017” (Index of Economic Freedom 2017) [6]. Avem mult de lucru în această direcție.

Nu putem ignora faptul că uneori proiectele investiționale realizate în țara noastră în ultimii 10-15 ani cu implicarea țărilor-membre ale UE au avut un impact negativ asupra economiei noastre. De exemplu, deschiderea numeroaselor supermarket-uri a provocat falimentul în masă a întreprinderilor mici, care funcționau anterior în ramura respectivă, precum și expulzarea din rețeaua comerțului cu amănuntul a produselor autohtone și înlocuirea lor cu cele de import [2].

În ce privește ajutorul financiar (reieșind din declarațiile oficiale el se folosește pentru acoperirea deficitului bugetar, stabilizarea valutei naționale etc.) – aceste intervenții nu rezolvă în perspectiva de durată problemele dezvoltării economiei

тării. Mai mult ca atât, ele sunt chiar malefice pentru economia Republicii Moldova (deoarece sunt o povară suplimentară asupra părții de cheltuieli a bugetului de stat pentru deservirea curentă a împrumuturilor, precum și cheltuieli împovărătoare în viitor pentru deservirea datorilor amânate, pentru care vor plăti generațiile viitoare de cetățeni moldoveni). Nici împrumuturile fără dobândă și granturile nu sunt un beneficiu incontestabil pentru economia Republicii Moldova. Deseori utilizarea acestor mijloace sunt un mediu faforabil pentru abuzuri financiare și corupție atât la nivel de stat, cât și în societate.

Această situație este oglindită excelent în înțelepciunea populară despre depășirea sărăciei și foametei: n-avem nevoie de pește, ci de undiță ca să prindem singuri pește.

În conformitate cu articolul 11 al Constituției Republicii Moldova țara noastră promovează o politică de neutralitate. Iar articolul 9 al legii de bază declară că „Piața, inițiativa economică liberă, concurența loială sunt factorii fundamentali ai economiei”[1]. În opinia noastră, modelul dezvoltării economice a țării noastre trebuie să se bazeze pe aceste postulate ale legii de bază, luând în considerare transformările globale ale spațiului economic contemporan. Aplicarea lor organică va permite evitarea diviziunii cetățenilor țării în dependență de diferiți vectori de dezvoltare – de vest, de est, sau alții. În plus, este o condiție fiabilă pentru realizarea reformelor eficiente și asigurarea dezvoltării social-economice dinamice a societății.

Bibliography:

1. Constituția Republicii Moldova: din 29.07.1994. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 2.08.1994.
2. Cum a distrus un supermarket un oraș . Available at: <http://agrintel.ro/71305/cum-a-distrus-un-supermarket-un-oras/> (Accessed 01.03.2017).
3. Марин Ле Пен: «Брексит» спровоцирует эффект домино в Европе. Available at: <http://rus.delfi.ee/daily/abroad/marin-le-pen-breksit-sprovociruuet-effekt-domino-v-evrope?id=76988028> (Accessed 03.03.2017).
4. Мухамеджанова Д. Ш. Казахстан в геоэкономическом пространстве: изменение формата интеграции. Available at: http://2004-2010.iwep.kz/index.php?option=com_content&task=view&id=2511&Itemid=63 (Accessed 08.02.2017).
5. Мировая глобализация. Available at: <http://www.iccwbo.ru/blog/2016/mirovaya-globalizatsiya-i-vzaimodeystvie-sovremenn/> (Accessed 08.02.2017).
6. Молдова занимает 110 место по Индексу экономической свободы. Available at: http://www.noi.md/ru/news_id/208806 (Accessed 03.03.2017).
7. Больше количество граждан Молдовы готовы голосовать за интеграцию страны в Евразийский экономический союз (ЕАЭС), чем в ЕС. Available at: http://www.noi.md/ru/news_id/92217 (Accessed 08.02.2017).

Ирина Гнатишена, к.ф.іл.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

МОВНА НОРМА ТА МОЛОДІЖНА ЛЕКСИКА НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ

У часи бурхливого розвитку мовних запасів одним з першочергових завдань є нормалізація мовних запасів як професійного, так і загальноживаного мовлення. У лінгвістиці існують два підходи до визначення поняття «норма». Перший розглядає норму як закономірність, що регулює

використання мовних засобів, представники другого підходу розуміють під нормою сукупність найбільш стійких, традиційних реалізацій елементів мовної структури, котрі відображені та закріплені суспільною мовною практикою. Нібито з'єднуючи обидва, більшість дослідників визначають мовну норму наступним чином: це сукупність засобів мови, найбільш придатних для обслуговування суспільства, що складається як результат відбору мовних елементів (лексичних, вимовних, морфологічних, синтаксичних) серед співіснуючих, наявних, що утворюються заново або дістаються з пасивного запасу минулого в процесі соціальної оцінки цих елементів.

Мовна норма повинна бути гнучким, доцільним і достойним інструментом використання мови в конкретній ситуації спілкування. Норма не може бути чимось консервативним, що встановлено назавжди, тому що людські поняття постійно рухаються, розвиваються, змінюються. Таким чином, з розвитком людського досвіду пізнання його проекції в мові повинно відображатися також на властивостях мовної норми.

У пропонованій роботі ми намагалися встановити, чим саме відрізняється молодіжна специфічна лексика від загальноживаної мови, у чому вона відходить від поняття мовної норми та спробувати визначити, чому молодь надає перевагу тим чи іншим лексичним одиницям.

Молодіжний мовленнєвий стиль існував у всі часи та за будь-яких суспільних умов. Молодь завжди прагнула створити свій власний «жаргон» у спілкуванні, намагалася відрізнятись від пересічного громадянства, адже вважала себе найбільш прогресивним прошарком населення. Бурхливі темпи розвитку спричинили швидке зростання процесів комунікації між представниками різних культур, спілкування на міжмовленнєвому рівні. Молодь за цих умов «придумує» собі специфічні лексичні вирази, що зрозумілі лише ровесникам і дають змогу порозумітися між собою, одночасно зберігаючи свій стиль, роблячи власну комунікацію незрозумілою для інших.

На сьогодні всі дослідники визнають, що молодіжна мова ХХІ століття стала більш різкою, емоційно насиченою та водночас менш зрозумілою. Вона настільки відрізняється від літературної, що часто батьки та викладачі неспроможні порозумітися зі своїми дітьми та студентами.

Ще більшою проблемою є порозуміння між істинними носіями мови та людьми, котрі займаються вивченням мови як іноземної. Тобто молодій людині з України, що прагне оволодіти німецькою мовою і займається з цією метою вивченням літературної мови, буде майже неможливо знайти спільну мову з ровесниками – німцями чи австрійцями.

Якою ж є німецька молодіжна мова? Дослідники виділяють декілька типів юнацьких фахових виразів:

- форми привітання та звертання;
- метафоричні, часом навіть гіперболізовані вирази;
- стереотипні мовні моделі;
- полісемія;
- англійські запозичення.

У сучасній німецькій молодіжній мові існує також багато скорочень, про структуру яких варто сказати декілька слів, тим більше, що процес

утворення нових скорочень діє безупинно. У даній підмові можна виділити такі структурні моделі скорочень:

1. Ініціальні скорочення, що вимовляються за назвами перших букв. Саме такі лексеми викликають найбільшу складність для розуміння, оскільки мають велику кількість омонімів.

2. Скорочення, утворені злиттям двох слів; при ньому з'єднуються перший склад одного слова та останній склад другого. Таким чином утворена значна частка назв музичних колективів. Вони у своїй більшості стали семантично однорідними, і лише деякі з них сприймаються як скорочення.

Характерним для німецької молодіжної лексики є й те, що для визначення багатьох понять існує не одна лексична одиниця, а цілий синонімічний ряд. Ця особливість пов'язана зі специфікою спілкування всередині окремих молодіжних груп та базується на комунікативних умовах життєдіяльності юнацтва. Всі синоніми в молодіжній німецькій лексиці можна, на нашу думку, поділити на групи наступним чином:

- інтернаціональні спеціалізовані вирази;
- онімечені лексичні вирази;
- онімечені скорочені вирази;
- вирази-аббревіатури.

З метою дослідження частоти та причин вживання того чи іншого молодіжного вислову нами було проведено співставний аналіз використання даних лексичних одиниць. Для аналізу було відібрано різні типи текстів: статті, призначені для вузького кола, витяги з інтерв'ю з молодими людьми, тексти з Інтернету, що розраховані на широке коло читачів. Щоб уможливити порівняння, ми прагнули підібрати схожі за тематикою тексти. Цей підбір виявився досить відносним, адже статті були спрямовані на різне коло читачів.

Результати проведеного аналізу дають нам право зробити висновок про те, що у молодіжній літературі вживається досить різноманітне коло англіцизмів, синонімів і аббревіатур. Вибір лексичної одиниці носить функціонально-ситуативний характер. Суттєві розбіжності у вживанні між суто молодіжними та загальноновживаними текстами найяскравіше проявляється у підгрупі «Musik»: у специфічно молодіжних текстах зустрічаємо цілу низку нових виразів, що відомі лише вузькому колу.

Вважаємо, що мовну норму не слід сприймати однозначно: або як загальноприйнятне використання, що закріпилося в мові, або ж як лексичні елементи, котрі зафіксовано у стандартах, словниках, довідниках тощо. Важливо пам'ятати, що поняття норми є двояким: з одного боку, існує норма мовної свідомості колективу, котрий користується даною мовною ідіомою, а з іншого – нормативність, що є результатом процесів стандартизації. Не варто забувати, що в основі сучасної норми лежить взаємовідношення між літературною традицією вживання слова і широкою розповсюдженістю нових якостей даного слова серед носіїв загальноновживаної мови у даний час.

Lesya Horzhu, senior lecturer,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU,
Chernivtsi, Ukraine

ROLE OF FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION OF UKRAINIAN TOURISM AND HOSPITALITY EXPERTS

One of the most pressing issues of international cooperation in the field of Ukrainian border relations is cross-border cooperation. Also, cross-border cooperation is interfered with a range of problems, namely language ones.

The role and significance of foreign language study in the activity of Ukrainian tourism and service companies' employees are considered. The employers' requirements to the employees for the job in tourism sphere are under research. The study of foreign languages in tourism, innovative technologies by means of international and intercultural communication of a modern expert's communicative and educational needs are examined.

The study of this problem is greatly complicated by the fact that the candidate for the work in tourism should have a significant work experience, be inquisitive, active, have a range of additional skills, the main of which is sufficient foreign language knowledge. In order to successfully compete in this field, employees are required to be able to offer their services in a foreign language.

Language acts an essential part of success in hospitality, and has impacted the hospitality industry continuously. Many have come to realize that foreign language skills can be utilized in the industry to assist the foreign traveler in communication with non-English speaking-employees and to work in non-English speaking countries.

Foreign language in the hospitality industry helps to assist foreign travelers. Tourism and hospitality industry is a service industry that is set to provide service to achieve the customers' satisfaction. Customers are seeking for exceptional and customized service that fits them well. A made-to-measure service usually comes from organizing matters the way that the customers are used to, such as a guests' favorite drinks, preferred room type, and the spoken language is part of it as well. Many tourists may not communicate in the language of the country they are visiting. If an accommodation where the customer is staying is not able to provide quality service due to the fact that mis-communication occurs frequently, the customer is likely to develop a negative opinion about this certain hotel or restaurant, sometimes about the country in general. Therefore, the hospitality industries usually adapt to the customer's preferences by providing multi-lingual service in order to support the customers' needs.

It is essential that special attention should be paid to the training of specialists in tourism and to importance of their mastering a foreign language. In fact, the main requirement is to learn a foreign language as a means of international and inter-ethnic communication. However, usually in Ukraine there is a conflict between professional qualification requirements for the level of proficiency and its traditionally poor knowledge of not profiling foreign language of non-verbal universities' students.

The main peculiarity of realization of the mentioned above technologies while teaching foreign languages is their practice with native speakers, contributing to creation of elements of the natural language environment, such as technology of training implemented by attending classes, tours; by visiting international exhibitions and fairs; interactive technologies assume introduction of socio-cultural context of the country of studied language, development of annotation and summarization skills, improving information search skills, favouring work with original reference. Realization of innovative technologies of foreign language teaching of the future experts in the sphere of tourism and hospitality plays an important role in development of their professional skills.

And knowledge of several foreign languages is quite important too. According to Cenoz and Genesee, multilingual acquisition and multilingualism are complex phenomena because they can occur simultaneously or successively, formally (through instruction) or naturally (outside school), and in childhood, adolescence, or adulthood. Complexity and diversity in multilingual education are related to the variety of forms of language teaching leading to multilingualism and diverse social environments requiring various forms of multilingual education. Moreover, multilingualism can characterize individuals or whole societies. Cook uses the term multi-competence to refer to the linguistic competence of a multilingual learner, which is substantially different from that of a monolingual learner learning his first foreign language. Cook's notion of multilingual competence is characterized by increased metalinguistic awareness, greater creativity and cognitive flexibility, and more diversified mental abilities.

With a view to more efficient development of tourism and hospitality industry, an emphasis should be placed on the development of multilingual competence, which is crucial for entering into intercultural dialogue. Multilingualism, as a key aspect of the European language identity, favours a high-quality information exchange and raising awareness of importance of multilingual education not only in tourism domain, but also with regard to other aspects of target language community. The development of multilingual competence will undoubtedly contribute to the establishment of more efficient communication and opinion exchange among different peoples.

In conclusion, foreign language has always been a great impact on the hospitality industry in general. It is obvious that over the past few decades, an increasing amount of hotel employees, hotel managers or even students have come to realize that the importance of deepening and improving a foreign language knowledge. Such highlighted attention to learning a foreign language is mainly due to the fact that foreign language skills can be utilized in the industry for a variety of purposes. Ultimately, this sense of achievement in foreign language can benefit the students' personal development and can have a positive impact on their professional development. Thus, future hotel managers are more likely to withhold the ability of speaking a foreign language mainly due to the fact that this skill can be utilized to assist the incoming foreign travelers, to communicate with non-English speaking-employees in the workplace, and to work fluently in non-English speaking countries.

Therefore, the academic programme of tourism and hospitality specialists' studies needs to be adjusted with aim to raise students' awareness of the importance of multilingualism as earlier as possible. In this regard, considering further constant development of Ukrainian tourism and hospitality industry, it is necessary to promote the importance of integrating multilingual education in the teaching process which would include learning various foreign languages at an early age and which would undoubtedly contribute to more efficient communication and better foreign language knowledge among the participants in the educational process. And this improvement will help solving one of pressing issues of Ukrainian cross-border cooperation. Also, cross-border cooperation is interfered with a range of problems, namely language ones.

**Елена Князькова,
Павел Абрамов,**

Белорусский торгово-экономический университет потребительской
кооперации,
г. Гомель, Республика Беларусь

РОЛЬ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССАХ

Проживание людей в одном сообществе требует знания, кроме родного языка, второго иностранного языка в качестве средства коммуникации, что является основой для взаимопонимания членов многонационального общества в течение экономического и социального развития. Существование любого многонационального государства невозможно без двуязычия или многоязычия. Основными принципами политики двуязычия являются уважение культурного, религиозного и языкового многообразия, запрещение дискриминации по языку и равный статус официальных языков. Следует отметить, что языковой фактор занимает важное место в системе детерминант межгосударственной интеграции. Язык выступает в качестве ресурса межгосударственных интеграционных процессов.

Основными факторами языкового развития современного общества являются: создание международного образовательного пространства, развитие современных информационных и коммуникационных технологий, стремление к достижению общеевропейского уровня владения иностранными языками, развитие академической мобильности студентов и преподавателей, развитие дистанционной формы обучения, изучение культуры других стран и культуры своей страны.

Знание иностранных языков является одним из средств межкультурной коммуникации и взаимодействия с представителями других культур. Знание языка в современном взаимосвязанном мире позволяет установить деловые контакты между специалистами, снять языковые барьеры, значительно расширить круг возможностей, как для трудоустройства, так и для получения образования за рубежом.

Важнейшим направлением образовательной политики и совершенствования системы высшего образования Республики Беларусь является интеграция образования в европейское образовательное пространство.

Вступление Беларуси в Болонский процесс, реализация интеграционных процессов требует решения основных задач: обеспечения равного доступа к получению образования, повышения его качества и эффективности, усиления конкурентоспособности белорусских образовательных услуг, развития международного сотрудничества между университетами, овладение студентами иностранными языками.

Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации активно проводит политику интегрирования в мировое образовательное, научное, культурное и языковое пространство. Университет значительно увеличил контингент иностранных студентов. С целью дальнейшего привлечения для обучения иностранных граждан и совершенствования содержания и технологий образовательной деятельности в университете с 2013 года осуществляется преподавание учебных дисциплин на английском языке. Группы формируются по желанию студентов и с учётом уровня владения английским языком. Также осуществляется обучение на английском языке студентов магистратуры по специальности «Мировая экономика».

Международное сотрудничество университета представляет собой взаимовыгодное и целенаправленное взаимодействие с образовательными и научными учреждениями разных стран, нацеленное на обмен интеллектуальными ресурсами (идеями, новыми разработками, учебно-методическими материалами, технологиями), на развитие образовательной мобильности студентов, магистрантов и аспирантов, а также академической мобильности профессорско-преподавательского состава, на укрепление межкультурных и деловых связей.

Университет находится в числе лидеров учреждений высшего образования по международному сотрудничеству. Ежегодно за рубеж выезжают студенты и сотрудники университета для участия в международных семинарах, конференциях, стажировках. Преподаватели и студенты принимают активное участие в реализации совместных образовательных программах и получают уникальную возможность изучать специальные дисциплины на иностранном языке в университете-партнере. Помимо этого, они убедительно доказывают соответствие качества обучения в родном учреждении высшего образования международным стандартам, участвуя в различных представительных международных конкурсах и на международных научных конференциях на иностранном языке.

Одно из основных требований к участникам международных проектов – уверенное владение английским (немецким) языком. Международные программы значительно повышают мотивацию учащихся и расширяют возможность изучения иностранных языков, способствуют их совершенствованию в иноязычной среде и личностному росту.

Университет участвует в следующих международных проектах, финансируемых различными фондами, в том числе Европейским Союзом:

– проект EFFORT по программе Erasmus Mundus забезпечує студентську мобільність, а також мобільність аспірантів і преподавателів в установах вищої освіти партнерів країн ЄС;

– проект HARMONY по программе Erasmus+ сприяє посиленню інтеграції освіти, науки і інновацій; посиленню інтернаціоналізації систем вищої освіти в відповідності з основними положеннями Болонського процесу;

– проекти академічної мобільності по программе Erasmus+ в межах міжінституціонального угоди з університетом імені Томаша Бати (г.Злін, Чеська Республіка), Відземським університетом прикладних наук (г.Валмиєра, Латвія) і Варненським університетом менеджменту (г. Варна, Болгарія) передбачають мобільність студентів, магістрантів і преподавателів;

– проекти по программе Tempus передбачають студентські обміни, розвиток нових курсів і поширення результатів раніше завершених проектів;

– проект Німечкої служби академічних обмінів (DAAD), найбільше німецьке об'єднання на правах громадської організації по підтримці міжнародних академічних обмінів. Найбільше поширена стипендія від DAAD – це стипендія, видавана студентам, які хочуть відвідати Німеччину літом, в ході якого основною задачею є набуття, покращення навичок німецької мови, ознайомлення з культурою і традиціями країни.

Інтерес до проблеми мобільності посилюється, це в свою чергу стає причиною розвитку програм, які будуть сприяти вивченню іноземних мов, вивченню різних культур, міжкультурної комунікації студентів, а також сприяти підвищенню ефективності системи шкільної і вищої освіти в цілому.

Вивчення другої мови передбачає успішну професійну діяльність кваліфікованого фахівця, здатного ефективно працювати на рівні міжнародних стандартів. Знання двох мов сприяє взаєморозумінню, кращому усвідомленню рідної мови і рідної культури, розвиває почуття толерантності і виступає як засіб обміну думками і узгодження спільних дій людей в межах як національного, так і міждержавного співробітництва.

Аліна Мороз, к.філ.н. доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ФАХОВОЇ МОВИ ТОРГІВЛІ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Німецька термінологічна лексика, у тому числі й фахова лексика торгівлі, формувалася століттями. Вона розвивається й далі, постійно зазнає змін, проте одночасно виступає цілісною системою, яка функціонує та змінюється разом із людським суспільством.

Перший етап активного розвитку професійно спрямованих галузей спілкування припадає на добу стрімкого економічного піднесення Німеччини, передусім від 1871 до 1933 року. Вперше від часу об'єднання Німеччини розпочинається посилена популяризація економічних знань, що відобразилося у німецькомовних виданнях з питань провадження торговельних переговорів та ділової документації, а також у засобах масової інформації економічної спрямованості (G. Bohn, F. Kluge). Визначальним у цьому періоді став 1913 рік, коли комерційні організації Німеччини випрацювали уніфіковану систему офіційного діловодства, яка вимагала від суб'єктів інституційного економічного спілкування стислого викладу та стилістичної виразності. Професійно спрямована німецька мова у сфері економічної діяльності цього періоду суттєво збагачується термінами з гуманітарних та природознавчих галузей.

Після Першої світової війни у німецькій мові відбуваються загальні значущі семантичні трансформації в лексиці, пов'язані зі збільшенням кількості лексичних різновидів для негативно-метафоричного мовного відображення економічних процесів. Активні намагання економічних інституцій Німеччини відновити свої зовнішньоекономічні зв'язки сприяли збагаченню німецької мови переважно англломовними економічними термінами. Однак її серйозний розвиток унаслідок втручання націонал-соціалістської ідеології в мовну політику було перервано від 1933 року і до закінчення Другої світової війни.

Другий етап активного розвитку мовленнєвої комунікації у сфері економічної діяльності Німеччини припадає на післявоєнний період. Істотні науково-технічні зміни того часу сприяли збагаченню економічної терміносистеми широкою низкою англіцизмів.

Третій етап розвитку мовленнєвої комунікації у сфері економічної діяльності позначається активізацією мовних контактів унаслідок глобалізації та засвоєння лінгвістикою здобутків інших дисциплін.

Для сьогочасного розвитку торговельних відносин для Німеччини характерне істотне зростання обсягів мовного матеріалу, яким користуються для вдоволення комунікативних потреб мовці – учасники економічної діяльності. Сукупність комунікативних та інформаційно-комунікаційних взаємодій суб'єктів мовлення, об'єднаних спільною територією, фаховими знаннями та статусно-рольовими правилами, що визначає їхню комунікативну поведінку, позначає комунікативний простір відповідно до сфер професійної діяльності людини. Основна ділянка досліджуваного комунікативного простору – сфера діяльності галузі торгівлі Німеччини та засобів масової інформації, які відображають високий ступінь економічної освіченості сучасного німецького суспільства.

Як показало дослідження, простежується чіткий взаємозв'язок між рівнем освіти, культурою та мовою. Нижні прошарки суспільства вживають у німецькій мові переважно регіональні вирази, а верхні – здебільшого літературний стандарт. Виховання та рівень культури суттєво впливають на мовні прояви.

Щодо української мови, то, за висновками дослідників, сучасна наукова термінологія багатьох галузей знань виникла і формувалася на донауковому етапі термінотворення [4, с. 12]. Питому частку терміносистеми торгівлі становлять терміни, які сформувалися ще в донауковий період у складі загальноекономічної термінології.

На ранніх етапах розвитку письменства в українській мові функціонує пласт лексики, який у пам'ятках нехудожнього тексту має термінологічні риси й протягом століть стабілізується внаслідок уживання в державних документах, функціонування в пресі, діяльності письменників та науковців і т. ін. [3, с. 38]. «Обмін продуктами праці широко здійснювався вже в епоху Київської Русі, тому значна кількість східнослов'янських термінів, пов'язаних із процесами обміну, своїм корінням сягає давньоруської мови. Сюди належать слова *товар, гроші, торгівля, ціна, купівля, продаж* тощо, які пізніше стали виразниками чітко сформованих економічних понять шляхом збагачення своєї семантики» [2, с. 96]. Саме ці найдавніші лексеми в сучасній термінології торгівлі мають найбільшу системну вартість: вони входять як семантичні компоненти до значної кількості термінів торгівлі, а також за їх участю утворюється велика кількість похідних термінів для позначення вузькоспеціальних торговельних понять: *купівельне рішення, купівельна поведінка, електронна торгівля, товарний знак, торгова марка, ціновий ряд, продаж онлайн, готівкові гроші* тощо.

В українських писемних пам'ятках XIV-XVII ст. (текстах виробничого й торговельного змісту, судових актах, купчих і дарчих документах, описах та реєстрах майна тощо) вживаються слова й вирази на позначення спеціальних понять економічних відносин переважно сфери торгівлі та виробництва. Активне вживання виробничої лексики в староукраїнській період було зумовлено інтенсивним розвитком і диференціацією різних видів робіт, торговельних відносин, виникненням нових професій, особливо міських, укладанням майнових стосунків.

Інтенсивне формування української економічної термінології припадає на другу половину XIX ст. і пов'язане як з інтенсивним розвитком української економічної науки, так і з певними суспільно-політичними процесами того часу. «Розвиток промисловості, посилення класової диференціації суспільства і класової боротьби, піднесення революційного руху, поширення марксистсько-ленінських ідей на Україні з кінця XIX ст., нові наукові відкриття і загальне зростання культури народу зумовили значне поповнення лексичного складу української літературної мови» [1, с. 157]. «В історії формування української термінологічної лексики в галузі економічних наук останні передреволюційні десятиліття мали велике значення. Основи цієї термінології заклалися саме в ті роки...» [1, с. 206]. У цей час з'являються наукові й науково-публіцистичні праці економічної тематики, написані новою українською літературною мовою. Економічні розвідки, матеріали про народне господарство України від 70-х років до першої Світової війни на східноукраїнських землях подавала земська статистика; україномовні економічні праці, незважаючи на всілякі заборони, з'являлися

на сторінках журналу «Киевская старина», виходили друком дослідження М.Зібер, С. Подолинського, П. Чубинського, М. Яснопольського та ін. Праці українських дослідників В. Барвінського, М. Грушевського, С. Дністрянського, І. Заневича, Б. Навроцького, О. Терлецького, І. Франка та багатьох інших друкувалися в періодичній пресі, яка на той час, як слушно зауважував М.А.Жовтобрюх [1, с. 205], була джерелом формування економічної термінології української мови.

Отже, формування основи термінології торгівлі української мови тісно пов'язане з історією розвитку загальноекономічної термінології, у складі якої виникла значна кількість лексем, використаних для номінації понять фахової мови торгівлі. У досліджуваній підмові широко вживаються традиційні, питомо українські терміни, тобто простежується тенденція до самозбереження національної мови в умовах термінологічної експансії, наприклад, *гуртовий продаж, продаж на гурт (оптовий продаж); крамниця (магазин), крам (товар для збуту); постачання (поставка)*.

Список використаних джерел:

1. Жовтобрюх М. А. Мова української періодичної преси (кін. XIX – поч. XXст.) / М. А. Жовтобрюх. – К. : Наук. думка, 1970. – 302 с.
2. Панько Т. І. Від терміна до системи : Становлення марксистсько-ленінської політ економічної термінології у східнослов'янських мовах / Т. І. Панько. – Л. : Вища шк., 1979. – 148 с.
3. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
4. УТІС 1997: Українська термінологія і сучасність: Матеріали II Всеукр. наук. конф. – К., 1997.–239с.

Yuliia Patsaraniuk, PhD, Associate Professor,
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE,
Chernivtsi

LANGUAGE TOLERANCE AS A REQUIRED ELEMENT OF CROSS-BORDER COOPERATION

Cross-border cooperation is subject to numerous political, economic and social impact factors. They can be divided into internal and external factors. The external factors are international political relations, which includes global trends, and bi-national issues.

Cross-border cooperation brings together the communities on both sides of the border. It helps to transform the border into the mean of development. Internal factors are primarily defined by cross-border regions as: local innovations and enterprise, decentralized administrative structures, openness to new contacts, cooperation and partnership on both sides, existing intellectual potential, knowledge of foreign languages [1].

Thus, as the findings indicate, language, communication, and different communication ways, cause difficulties and are challenges toward the cooperation. Cross-border cooperation basically is about practicing communication as one of the coordinators expressed: "To cooperation across the border is about give and take, there are so many ways to communicate wrong, because we don't fully understand each other, and the concepts we use. We can

use and add different things and meanings to the concepts we use. So basically, international work and cooperation means learning and practicing communications" [2].

In the past lines of confrontation or, in contrast, walls separating the living areas of communities preferring to remain apart from one another, borders are becoming the principal melting pot in which the citizens themselves are investigating the Europe of tomorrow. Is it generally realized that almost a third of the European population lives in cross-border areas?

Why wouldn't we on the languages of neighbouring countries which are really needed and can easily be taught? Citizens of cross-border regions are most likely to use the neighbouring language for private and professional purposes. Furthermore, teaching this language is quite easy to modeled in border regions, for instance through the exchange of kindergarten teachers. Some border regions have already developed initiatives which can serve as models.

Language barriers can also be seen as "legal obstacles" which could be removed as soon as the neighbouring country drops language requirements and accepts, for instance, English. However, governments are aware that such changes could do harm to their national languages in a long run. The border regions should rather be seen as an opportunity to educate bilingual citizens who are at home in both media spaces and can serve as a link between the countries.

Therefore, this aspect is very important to consider the approach of language tolerance. Tolerance is the ability to accept ideas, behaviours and feelings that are different than those of the individual.

Our cultural codes are based on various deep structures accumulated and transferred from one generation to another, and fundamental oppositions are among them. The insider vs. outsider concept is one of the most important oppositions, it is preserved within a language and a culture and could be observed in behaviour of a person, including his or her speech behaviour.

Any society exists within a tolerance frame, which can be widened or tightened. By the way, tolerance of a society can be modeled and the language as a house of being (M. Heidegger) is proved to be the most dependable guide of tolerance. As we can see, the tolerance of a language is related to its own power, to the very power, which governs people. That is why the studies of restrictive processes of communication regarding any intolerance are essential and that is why the tolerance of a language must be given its full potential and that is why a person should use the language of tolerance, especially if we want to have high level of cross-border cooperation.

Legislative and executive power of different country neighbors, their judicial practice and forensic expertise have the task to define legal content and consequences in cases of strong language. At the same time linguistics has the task to deduce substantial, linguistic and communicative content of strong language as a linguistic phenomenon. It is believed that an essential feature of communicative tolerance is not simply leniency towards somebody or something, but the ability to endure peculiar opinions, behaviour, ideology, beliefs etc. of others, preserving one's composure in any situation. Common communicative tolerance demonstrates the general attitude of a person toward others and toward differences.

If citizens in the country cannot retain the culture of their choice, then their liberty and citizenship rights are severely limited. Intimately tied to culture are language and religion. Through language we pass on our culture to our children. Many argue that language and culture cannot be disconnected, and consequently citizenship rights are severely curtailed if laws prevent cultural minorities to be educated and to exercise citizenship rights in the language of their choice.

This is the feature of the development of the border, to preserve their identity, showing tolerance to the languages of national minorities living in the border area.

Good citizenship comes down to a set of behaviors that allows for active participation in own government and cross-border cooperation through tolerance, compromise and consensus. These human relation skills not been improved through technology. Rather they are related to a cultural tradition of survival found in the traditional wisdom of our people and other cultures that is transmitted from generation to generation, primarily at home using native language of the parents. So bad citizenship that promotes societal disintegration includes intolerance, unbridled competition and linguicism (linguistic discrimination).

Bibliography:

1. Cross-border cooperation and Governance: The case of the twinn cities of Frankfurt – upon – oder and slubice. Central European Journal of Spatial and Landscape Planning, 20, 19–25.
2. Cross-border cooperation in the Nordic Countries. The conditions, barriers, and efforts to tackle the challenges. Available at: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:832087/FULLTEXT01.pdf>

Tetiana Romanova, PhD, Associate Professor,
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE,
Chernivtsi

SOME GLIMPSES ON BUSINESS ENGLISH TEACHING

The term "businessman" has become a common word in the modern life. But nowadays the standards of life are rather high. The reason is the process of globalization that affects all spheres of human society, new level of people's living standard, and innovations brought to our life by new technologies. And if traditionally the word "businessman" meant a person who exchanged things with other people or sold them in his small shop, then now this word means a person who has profound education, special skills, abilities to communicate with people, take part in negotiations, able to run his business and be a success. In the frames of one country it is quite possible.

But now people want to work, communicate, and trade with the whole world. That is why the use of English as the language for business is increasingly widespread, and more and more teachers are being asked to teach it. Business English teaching is not just about what happens in the classroom; it covers a huge variety of activities, such as dealing with sponsors, gathering information in order to design a course or choose materials, and working in a wide range of contexts. [3] Business English becomes a necessary part of their job. But Business English in our higher schools is based on the program of "English for Specific Purposes". It assumes that students will get linguistic competence in economy, law,

architecture, engineering, computer science, etc. The students' linguistic competence can be shown in the use of the basic elements that go together to form a language, such as vocabulary, grammar, phonology, and so on.

After several years of study "English for Specific Purposes" they start to acquire knowledge of Business English. And the main point here is setting objectives. The teacher must emphasize that understanding business needs is of great importance. One must take into consideration the need of the sponsor, who may be a company, or a head of department, or the Human Resource manager and to undertake some research accordingly.

But what plays a crucial part in teaching Business English? Many factors, of course, can be observed here, but speaking skills are of prior importance. Let's have a look at some of them.

Business people would agree that the first impression is important when meeting someone, and this often happens in a social environment. So, socializing is one of such skills. What should a Business English learner know in such situation? First of all, how to meet and greet people, table manners, to encourage other participants in a conversation to speak, the ability to tell a story, to show competence and understanding of cultural customs and traditions of the country.

Small talk is a skill which can be called upon at any point during the day, and during any business activity, as well as when socializing: when meeting someone in a corridor, when waiting the lecture to start, during a meeting, at coffee-break, etc. Small talk requires the learner to engage in polite conversation with someone. Small talk happens naturally in the classroom, at least between the teacher and one or more learners.

Besides, while working at some topics, such as "Resume" or some other, it is useful to promote students composing micro-dialogues or polylogues (small talks) based on this theme. They will remember the terms, notions and content better, and be able to use them in the proper situation.

Speaking on the telephone is one more skill, but it can strike terror into the heart of any language learner. [1, p.66] Generally it happens because the other person's telephone skills are poor. The best way out of the situation is to learn some useful phrases: Can I take a message? John Smith is talking? I'm calling about... I didn't quite catch that, could you say that again, please? etc. For students it is better to learn as many dialogues imitating telephone conversations as possible.

Presentations are communicating situations where one person is speaking while others listen. On occasion, verbal skill might be essential, but in some presentations the focus is almost completely on the visual aids being used (technical presentations are typical of this), rather than on the language spoken.

The key to any presentation is not the vocabulary, the structure or the wonderful slides. The key is the voice. It's not what the presenter says; it's how he / she say it that often determines the success of a presentation.

The students often use presentations at the contests for best command of English in their major.

In business, people have meetings all the time, but they can be of different types: formal meetings, with a chairperson and informal meetings over a cup of tea.

That's why one must remember about the language of a meeting and avoid such words like OK? (meaning: Do you agree?), OK (for I agree), or About... (when we want to talk about a particular topic). Normally, people at meetings are doing things like passing on information, persuading, justifying, defending their position or arguing. The language teacher's focus should reflect this. Other common functions include clarifying (so what you're saying is... That isn't exactly what I meant. Do you mean...?) and summarizing (Can you just recap? Let me just go over that again). [2, p.74]

One more speaking skill which can be touched upon in the paper is "Negotiating". People negotiate regularly and not only on scientific, political or business bases, they do it in their everyday life.

But teaching Business English one must think about negotiation process very seriously because it may cause either success or failure of your business. Negotiation is about bargaining with another party to get something we want. Sometimes compromise will be necessary. Sometimes one side has all the power and can call the shots. Sometimes there will be conflict and sometimes clear mutual interests. Negotiations are, in effect, nothing more than a special form of meeting which can be practiced in a role-play.

Here we focused only on some speaking skills but teaching Business English demands much more abilities, skills and perfection of students knowledge.

Bibliography:

1. Nicholson-Nelson K. Developing Students Multiple Intelligences, New York, 1998.
2. Linse T. Caroline, Practical English Language Teaching. New York, 2005.
3. Evan Frenndo. How to teach Business English. Essex, UK. Fourth impression, 2008.

Maryna Stupak,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU,
Chernivtsi

THE ROLE OF THE ENGLISH LANGUAGE IN SUCCESSFUL DEVELOPMENT OF CROSS-BORDER COOPERATION

Under modern conditions connected with the development of globalization processes the role of cross-border cooperation in border regions and communities has significantly increased, new opportunities for enhancement of their economic activities and growth of their competitiveness being opened. In this regard, training of highly-qualified specialists for successful realization of state policy as for the development of cross-border cooperation in Ukraine is of vital importance.

However, there is no cooperation and communication between people from different countries without mutual understanding since language factor is a key to successful development in all spheres of human lives. According to the EF English Proficiency Index Ukraine takes 23rd place in the European and 34th place in the world's ranking tables showing countries by the average level of English skills amongst adults. Thus, Ukraine's place is between moderate and low levels of adult English proficiency, whereas the most part of population in EU knows, at least, two foreign languages, and 38% of Europeans can speak fluent English [2].

Taking into account the above mentioned in terms of successful development of cross-border cooperation, the goal of this work is to show the necessity of learning English, to analyze the positive changes taking place in this direction, and to describe the measures to be undertaken for improving the process of the English language study in Chernivtsi and its region.

It is obvious that the level of people's English proficiency depends on many factors. However, school years are considered to be the most important in the pupils' acquiring the basic foreign language skills. Having analyzed the latest data as for the number of pupils studying English at schools of Chernivtsi region in 2016-2017, we may notice a lot of positive trends [1]:

1. English as a first foreign language is learnt by 67,987 pupils that accounts for 70,1% of the overall number of pupils; it is 1,935 pupils more than in 2015-2016.

2. Approximately 6 thousand pupils learn English as a second foreign language (last year it was 5,400 pupils).

3. The total number of pupils learning English in Chernivtsi region is nearly 74 thousand that accounts for 77% of the overall number of pupils.

4. A significant increase in the number of pupils learning English occurred in Zastavniyskiy and Kitsmanskiy districts (the number increased by 450 pupils in each of these districts). With regard to other districts, the number of pupils grew as well: Novoselytskiy district (300 pupils), Sokyryanskiy district (259 pupils), Putylski district (216 pupils).

5. Generally, there are 195 classes in the region with advanced study of English (number of classes: Chernivtsi – 165; Novoselytskiy district – 8, Sokyryanskiy district – 8, Khotynski district – 5, Hlybotskiy district – 4, Vyzhnytskiy – 1, Novodnistrovsk – 1. The total number of pupils is 5,810.

What concerns teaching English in higher educational establishments under today's conditions, the major requirement for this process is developing of students' intercultural professionally-oriented communicative competence that will allow them to quickly integrate into international professional and scientific surroundings. For that reason there is a tendency that the teachers of English in Chernivtsi and its region try to get a second higher economic education in order to both teach their students English and simultaneously understand all economic issues. It is especially important for border regions since one of the major priorities in the development of cross-border cooperation is training of highly-qualified specialists with profound economic base and deep knowledge of foreign languages.

It is worth mentioning that the availability of different educational and language programs also facilitates the successful development of cross-border cooperation. Here we can mention such programs as Lingva (learning foreign languages), Comenius (cooperation between educational establishments), Erasmus (cooperation between universities; the exchange program between students, teaching staff, scientists) and Grudwig (projects in the sphere of professional education). In addition, the Interreg Europe program stimulates cooperation between regions in the European Union and provides financial aid [3, p. 66].

Simultaneously, the English proficiency level of most officials in Chernivtsi and its region is rather low to hold successful negotiations with foreign partners in frames of cross-border cooperation. In this regard, for further realization of state policy as for the support and development of cross-border cooperation, it is worth undertaking the following measures:

- to conduct fundamental educational reforms in order to prepare highly-qualified specialists;
- to improve the quality of teaching English for all age groups (from children to adults);
- to create more competitive surroundings and favorable conditions for learning English (implementation of special exchange programs between Ukrainian and foreign teaching staff and students; introduction of short-term language courses, seminars and trainings; etc);
- to motivate the entities of cross-border cooperation in order to combine educational and training processes with general strategies connected with the development of cross-border cooperation.

Thus, to achieve a steady development in cross-border cooperation the government should take into consideration the above mentioned and to create all possible opportunities for realization of these measures, the language factor being one of major priorities.

Bibliography:

1. Інформаційне агентство ACC / Новини Чернівців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://acc.cv.ua/chemivtsi/17411-74-tisyachi-uchniv-na-bukovini-vivchayut-anglijsku-movu-osvita-pidbivae-pidsumki-roku-anglijskoji-movi>.
2. Крупнейший в мире рейтинг уровня владения английским языком [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ef.ru/epi/compare/>
3. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво : навч. посіб. / Н. А. Мікула, В. В. Толкованов. – К. : Крамар, 2011. – 259 с.

Inna Khariuk, senior lecturer,
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE,
Chernivtsi

PROBLEM OF MULTILINGUALISM IN EUROPEAN INTEGRATION

One of the important issues raised by the European integration is that of languages and in particular how the EU institutions can cope with language diversity.

Elsewhere in the world, bi- or multilingual skills are far from being the exception. The analysis of data concerning knowledge of foreign languages, broken down by country or by generation, cannot be carried out successfully without an understanding of the socio-historical context of the process. This involves considering the twofold question of bilingualism and language learning in Europe.

The importance of an adequate language policy becomes apparent when comparing the status of majority vs. minority languages. The European Bureau for Lesser Used Languages estimates that more than 40 million people in the EU belong to a linguistic minority. This number excludes all immigrant minorities, both immigrants who are 'legally' in the EU and those who are undocumented. If

immigrant minorities are included in the calculation, it is estimated that some 50 million people belong to a linguistic minority. [4] These linguistic minorities could be described as the most multilingual, and multicultural 'member' of the EU (and demographically among the largest), a way of thinking which emphasises their linguistic resources and their potential contribution in teaching the EU about multilingualism. At present though, these groups receive very scant institutional support, both in terms of the legal framework for minorities (e.g. The European Charter for Regional and Minority Languages) and in terms of educational support. The EU member states thereby neglect an enormous linguistic and human resource. Many researchers [2] have suggested that in the future 'small' member states will face the same problems as minorities encounter today, and hence might have a common interest in investigating and clarifying an explicit, fair language policy.³ Additionally, EU enlargement underscores the urgent need for an alternative approach to managing multilingualism in the Union. The present state of affairs, in my view, is completely unacceptable.[1]

The „language problem” of the European Union is rooted in the past and has vast consequences for the future of European integration. For Europe the 19th century was the age of the construction of nation-states. Assimilations language policy was a very important instrument in this process: promoting standardization, dissemination and exclusiveness of the „national language” language policy played an indispensable role in constructing the „nation” envisaged by the central authority. The consequences of these assimilations language policies are clearly recognizable on the language map of Europe: in our continent state borders often coincide with language borders, thus state, citizenship and language has gradually become synonyms. At the same time, attempts at linguistic assimilation have given rise to serious tensions between minorities fighting for survival and dominant language groups. With the political emancipation of national, ethnic and linguistic minorities the 20th century saw the inclusion of the aspect of minority protection in national politics and documents of international law. This development notwithstanding the status and the recognition of language rights of minorities as well as the international law commitments to protect minorities undertaken by the different European states vary significantly.

Developments in language education at national and sub national levels are influenced by wider processes of globalization and Europeanization, such as the adoption of English as a corporate language in many of the larger businesses based in continental Europe and the way hierarchies of language are perceived as operating in international collaboration. This holds both for official contacts in EU institutions and for the informal channels of the internet, leisure interests, and travel. [2] What is unclear in continental Europe is whether the learning and use of English remains an additive process, one that increases the repertoire of language competence of individuals and the society, or whether English threatens the viability of other languages through processes of domain loss and linguistic hierarchisation.

European integration was conceived in such a linguistic context, against the backdrop of the firmly established nation states. Language issues were of prime

importance in the integration founded for political reasons, however, development was initially restricted to the economic sphere. The Rome Treaties were drafted in the four official languages of the Member States and the very first piece of secondary legislation under the EEC related to institutional language use. In the process of European integration the linguistic diversity of the European Community was accommodated by an unprecedented generous language regime, although both states and international organizations normally employ a restricted language regime in order to secure efficient operation. This generous language regime notwithstanding, with the entering into force of the Lisbon Treaty we may witness an increase of the guarantees of 3 linguistic diversity. The extension of such guarantees may be interpreted as a reaction to the mistrust of the Member States and their citizens towards the Union, as well as an attempt to protect the languages of Europe against the European Union itself.[3]

Linguistic diversity is deemed a value in both regional international law and legal sources of the Union. Scientific research related to the value like nature of linguistic diversity draw on arguments concerning the instrumental and inherent value of biodiversity. According to this line of thought linguistic diversity is worthy of protection due to its utility to mankind, and/or on its own right as a unique human achievement. The societal reasons and means of the protection of linguistic diversity are reflected upon by the theory of multiculturalism advocating veritable political, economic and cultural equality and promoting the situation of linguistic minorities through special, even collective rights.[1]

Multilingual political communities' language policies must deal with different, contradicting challenges. Efficient political communication, enhancing economic transactions and redistribution as well as the creation of a public sphere call for the rationalization of language use. The protection of cultural diversity, the intrinsic relationship between identity and language as well as the linguistic determination of the enforcement of rights renders linguistic diversity worthy of protection and promotion. The balance between these conflicting interests is struck by instruments of language policy.

Bibliography:

1. EURYDICE (2002), Key data on education in the European Union. Available at: www.eurydice.org.
2. Haberland, Hartmut. 1991. Reflections about minority languages in the European Community. In Coulmas 1991:180-193.
3. Haszpra, Otto (2004). The price of a common language. *Begegnungen*, Series of Europa Institut Budapest, 22, 215-222.
4. „The ideological foundations of Europe: united in diversity” – Publication following the conference titled: „The ideological foundations of Europe: unity in diversity”, Organised with the support of the European Parliament DG Information, under the patronage of the Representation of the European Commission in Hungary, on the 20th- 21st April 2006, PPCU. Available at: <http://www.ppke.hu/konfpubl.pdf>.
5. Pool, Jonathan (1996). Optimal Language Regimes for the European Union. *International Journal of the Sociology of Language*, 121, 159-179.

Наукове видання

Кифяк Василь Федорович

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
«Розвиток прикордонних регіонів в системі
транскордонного співробітництва»,
27-28 квітня 2017 року.

Роботи публікуються в авторській редакції

Відповідальні за випуск:	Кіндій В.М. Кифяк В.Ф. Кравчук Р.В.
Технічний редактор:	Петрушко В.Й.
Коректор:	Савельєва Н.С.
Комп'ютерний дизайн і макетування:	Туркина Н.М.

Підписано до друку 10.04.2017.
Формат 80х64/16. Гарнітура Verdana.
Друк офсетний. Папір офсетний.
Умовн. друк. арк. 19,53. Обл.-вид. арк. 22,80.
Тираж 300 прим. Зам. 139.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів та розповсюджувачів книжкової продукції
серія ДК № 617 від 2.10.2001 року

Видавничо-інформаційний центр «Місто»
Україна, 58022 м. Чернівці, вул. Головна, 173А;
тел. (0372)58-53-11, 58-53-12

Віддруковано ФОП Глібка С.Й.
Тел. (0372) 585-454